

Městská knihovna v Praze

**Karel
Poláček**

Podzemní město

PŘALIT

ZÁCHRANA A ZPŘÍSTUPNĚNÍ
PRAŽSKÉ ŽIDOVSKÉ LITERATURY

Městská knihovna v Praze

ůčujeme:

knihy / časopisy / noviny / mluvené slovo /
hudbu / filmy / noty / obrazy / mapy

přístupujeme:

wi-fi zdarma / e-knihy / on-line encyklopedie /
e-zdroje o výtvarném umění, hudbě, filmu

ořádáme:

setkání s autory / přednášky / koncerty /
filmová představení / výstavy /
aktivity pro děti a jejich rodiče / čtení

www.mlp.cz

knihovna@mlp.cz

www.facebook.com/knihovna

www.e-knihovna.cz

Podzemní město

Karel Poláček

Znění tohoto textu vychází z díla Podzemní město tak, jak bylo jako 3. část románové tetralogie vydáno v knize Okresní město nakladatelstvím Naše vojsko v roce 1955 (POLÁČEK, Karel. *Okresní město; Hrdinové táhnou do boje; Podzemní město; Vyprodáno*. V NV vyd. 1. Praha: Naše vojsko, 1955. 812 s. Knihovna vojáka, sv. 85.).

Text díla (Karel Poláček: Podzemní město), publikovaného [Městskou knihovnou v Praze](#), není vázán autorskými právy.

Citační záznam této e-knihy:

POLÁČEK, Karel. *Podzemní město* [online]. V MKP 1. vyd. Praha: Městská knihovna v Praze, 2016 [aktuální datum citace e-knihy – př. cit. rrrr-mm-dd]. ISBN 978-80-7532-179-4 (pdf). Dostupné z:
http://web2.mlp.cz/koweb/00/04/26/25/30/podzemni_mesto.pdf.

Vydání (obálka, upoutávka, citační stránka a tiráž), jehož autorem je Městská knihovna v Praze, podléhá licenci [Creative Commons Uveďte autora-Nevyžijte dílo komerčně-Zachovejte licenci 3.0 Česko](#).

Verze 1.0 z 12. 8. 2016.

PRALIT

ZÁCHRANA A ZPŘÍSTUPNĚNÍ
PRAŽSKÉ ŽIDOVSKÉ LITERATURY

Tato e-kniha vznikla v rámci projektu PRALIT - Záchrana a zpřístupnění pražské židovské literatury, který je financován z [EHP a Norských fondů](#) a spolufinancován Magistrátem hlavního města Prahy.

Dále jsme pro vás připravili dvě procházky po stopách autorů děl digitalizovaných v projektu PRALIT ve spolupráci s projektem [Praha město literatury](#). Buď můžete zuřivě [pronásledovat Egona Erwina Kische](#), nebo [pražské židovské autory](#) po kavárnách, divadlech a parcích.

Podrobnější informace o projektu PRALIT a jeho výstupech na webu www.mlp.cz/pralit.

Upozornění pro čtenáře

Tato e-kniha obsahuje poznámky pod čarou, které nejsou hypertextově provázány.

Text poznámky pod čarou je umístěn na dolním okraji každé stránky, ve které je v textu zvýrazněno číslo poznámky pod čarou (např.: Text^{[0](#)}).

---

^{[0](#)} Text poznámky pod čarou.

OBSAH

Upozornění pro čtenáře	6
1	9
2	15
3	20
4	26
5	31
6	36
7	39
8	44
9	49
10	54
11	60
12	64
13	69
14	74
15	79
16	84
17	90
18	94
19	99
20	103
21	108
22	113
23	117
24	122
25	126
26	131
27	135
28	139
29	144
30	149
31	153

32	157
33	161
34	166
35	171
36	175
37	179
38	183
39	188
40	193
41	197
42	201
43	204
44	208
45	211
46	215
47	219
48	222
49	226
50	229
51	233
52	237
53	241
54	245
55	248
56	250
57	253
Ediční poznámka	255
Bibliografie díla Karla Poláčka.....	256

1

Té noci obnažily rozervané mraky část oblohy. I zdálo se, že vysoký komín, který jediný zbyl ze zbořeného dvorce Konstantinówki, vykročil ze tmy a přiblížil se k zákopům. Všechno ukazovalo na to, že se počasí mění. Surový víchr nespoutaně se proháněl po oné mlčelivé krajině, přervané ostnatými překážkami. Jeho táhlé bečení zvyšovalo pocit osamělosti, který tížil tuto usouzenou, neplodnou zemi. Rozsíval jehličky zmrzlého sněhu, které se usazovaly na okrajích starých granátových trychtýřů, připomínajících měsíční krátery.

Brzy nato počal desátník Jaroslav Štědrý rozeznávat na obzoru obrysy lesa, kdysi popleněného dělostřelbou. Staří vojáci pamatují, že kdysi tu pokojně hučival listnatý hvozď, vonný a hluboký; nyní pak trčely k nebi zkomolené a roztřepené kmeny.

Nikým nevítáno dralo se jitro do polních opevnění, přinášeje svou štiplavou svěžest. Nový den vracel podobu vojákům, kteří trčeli u svých střílen; choulili se do límců plášťů, neboť drsný vítr bolestně štípal do uší. Únava a bdění vybělilo mužům tváře a oči se jim propadly do černých otvorů. Podobali se nebožtíkům; zejména tenhle voják Trachta připomínal desátníkovi svou vyzáblostí a špičatým nosem umrlce.

Za zmrzačelým lesem se zablesklo. Vojáci střelhbítě sklonili hlavy a přikrčili se ke stěně zákopu. Vzápětí zabědoval granát. Střela se zaryla do valu, ale nevybuchla. Tak s pravidelností hodinového stroje ohlašovalo dělo nepřítelovo den v zákopech.

Vojáci se zase vztyčili a pěšák Trachta zachraptěl: „Moskal vystřelil. Měl by tu být ablesunk¹. Desátníku, bude to? Už je šest hodin.“

Desátník neodpověděl. Voják si s námahou odchrchlal, aby si pročistil spečené hrdlo.

---

¹ Ablesunk – střídání.

„A měla by tu být fárka,“ bručel, „já bych jako pil kafe... třeba se zahřát... jsem jako rohlík... chtěl bych si vypařit žaloudek...“

Jeho soused, šedivý domobranec se zvarhanělou tváří, který až dosud stál nehnutě, nenadále se k němu obrátil a zahučel zlobně: „A však se dočkáš, moulo. Kafe ti neuteče. Vy byste jenom žrali, neřádi.“

Pěšák Trachta otevřel ústa k vzteklé odpovědi, ale mávl jenom rukou. A šedivý domobranec vrčel: „Pakáž jste, pakáž špinavá, já jsem vás poznal.“

Po schůdkách, vedoucích z podzemního obydlí, vystoupil malý vojáček. Jeho drobná tvářička byla poseta pihami. Na zádech měl prázdný batoh a v ruce třímал hůl. Rozkročil se a podíval se na oblohu, aby prozkoumal počasí. Pak se obrátil na desátníka Štědrého.

„Tak jsem vám, pane kaprál, pověsil brotsak² ke stropu. Nebo by vám chleba neobstál. Ony nás myši doopravdy roznesou. Celou noc jsem to honil, ale ony si z člověka nic nedělají...“

„Dobře's udělal, Maštalíři,“ pochválil ho desátník, „já jsem rád, že jsem si kousek toho chleba ušetřil. Pořád šetřím a pořád šetřím, protože člověk nikdy neví...“

„Toť se ví, že dávám pozor. Před lidmi chleba uhlídám, ale co myši? S nimi není žádné pořízení. Už se docela nic neostejchají. Mělo by se proti nim něco podniknout. První koule³ si pořídila kocoura a ten to s nimi umí. To byl jednou kloudný nápad. Ale já už musím jít, abych stihl marodvizitu⁴. Mějte se tu všichni dobře. Poklona, páni!“

Zatočil holí a vykročil.

„Maštalíři,“ zachroptěl šedivý domobranec, „buď od té lásky a nezapomeň na čokoládu...“

---

² Brotsak – chlebník.

³ Zde: rota.

⁴ Marodvizita – nástup nemocných.

„Protože já...“ bručel už k sobě, protože malý vojáček zmizel v klikatém zákopu, „já už si opravdu nevím rady... Mám takové řezání v životě, jako by mně střeva žhavým drátem protahovali... už je toho na mne moc, jsem celý smrtelný a štába mne nechce uznat, tak je mně souzeno, abych tu zdechl, vám je to patrně jedno, kluci špinaví...“

Nad obzor se vyhouplo rudé slunce a na ostnatém drátě se blyštěla jinovatka. Země zšedivěla a na všem spočinul těžký, nehybný mráz. Pěšák Maštaliř opatrně našlapoval, opíraje se o svou sukovic; pod botami zvonily zmrzlé louže. V kapse si nesl zápisník s objednávkami; ale více než na zápisky spoléhal na svou paměť.

Počínalo se cihlové dláždění a podle toho poznal, že vstoupil na úsek šestnácté setniny. Cihlové dláždění byla pýcha šestnáctky. Vojáci rozbořili obecnou školu v městečku Ostrožci a pod dozorem šikovatele Wagenknechta donesli cihly do polního opevnění. Maštaliř narazil na oddíl mužů, kteří se oháněli košťaty. Nad nimi dožíral Wagenknecht a dbal toho, aby zákop byl čistý jako ulice v okresním městě.

Šikovatel stál na bedně od patron a z tohoto stanoviště pozoroval metaře. Jediný pohyb neunikl bledému zraku; neodpustil mužům jediného smítka. Měl svěřené vojáky k čistotě, ale ne proto, že by se mu čistota obzvláště líbila. Avšak věděl, že v nečistotě bují nepořádek a v nepořádku klíčí reptání, ba i vzpoura proti představeným. V ustavičném čištění viděl prostředek k ukáznění mužstva.

Bledý zrak střežil zejména pěšáka Herzána, který mával koštětem v čele metařů. Otrhaný muž, sotva přišel do zákopů, zpustl, nemyl se, nehleděl na sebe. Zanedbával zbroj i oděv. Domlouvali mu, že bývalý učitel a jednoroční dobrovolník má být příkladem ostatnímu mužstvu. Honili ho k raportu a přivazovali jej ke kůlu. Avšak pěšák Herzán snášel to s mrtvým klidem; ani sval se nepohnul v dřevěné tváři. Kamarádi se ho štilili, neboť sešlým mužem hýbaly vši. Šikovatel cítil, že při pohledu na tu zablácenou figuru se vaří v něm náruživý vztek. Cloumalo jím pokušení vrhnout se na otrhance

a podpatkem jej zašlápnout. Měl spořádané mužstvo, které na povel tuhlo v kámen; měl vydlážděný úsek, jež udržoval v čistotě; tržil pochvalu představených. Jedině pěšák Herzán rušil obraz chladného a přísného pořádku. Kéž by zdechl špinavý civilista!

Voják Maštalíř musil uskočit stranou; přitiskl se ke stěně zákopu, opleteného vrbovým proutím, neboť úzký příkop sotva stačil ramenatému chlapovi s vyklenutou hrudí, který kráčel volnými, sebevědomými kroky siláka a odvážlivce. Zpod čapky, koketně posazené, dral se pramen rusých kučer; bylo viděti, že právě vstal, neboť na plášti, přehozeném přes ramena, se zachytila stébla slámy.

Mrkal zarudlýma, nevyspalýma očima a při každém pohybu zvonily medaile na jeho prsou. Jako náhodou rýpl loktem Maštalíře a zapitvořil se: „O, pardon, promiňte, já nerad...“ Zpozoroval pěšáka Herzána a kolem rtů mu zahrál zlomyslný úsměv. Ledabyly, s tváří lhostejnou připlížil se k němu zezadu a kopl ho do zadnice. Herzán se ulekl a habán se široce rozchechtal. Šikovatel Wagenknecht zrudl. Jizva, která se táhla přes jeho tvář, naběhla krví. Chlap s rukama v kapsách postavil se před ním a nedbale se ho otázel: „Šikovateli, neměl bys retku tadyhle pro člověka. Habětín by kouřil, až by brečel.“ Wagenknecht stiskl zuby a odvrátil se.

Maštalíř použil příležitosti a upaloval. Nechtěl mít nic s vojákem Habětínem. Tomu chlapovi je nejlépe se vyhnout. Zmírnil krok teprve před plechovým terčem, který visel na drátě, nataženém přes příkop. – Do tohoto terče se bilo na poplach, když se zjevilo nebezpečí. Zde se končil rajon šestnácté setniny a počínal se úsek druhého praporu.

Nenadále se příkop rozšířil v podobu čtverhranného náměstíčka. Dřevěná tabulka s vypáleným písmem sdělovala příchozímu, že se octl na náměstí, zvaném General Diwok-Platz⁵. Na valu, tváří v tvář nepříteli, stál voják, obnažený až po pás, při čemž mu jídelní miska sloužila za umyvadlo. Mrazivý vítr rozpálil jeho hrud' do červena. Malinký pěšák při pohledu na tohoto výstředníka se otrásl.

---

⁵ Náměstí generála Diwoka.

Podezíral ho, že vystavuje tělo mrazu, aby si uhnal nějakou nemoc, neboť v podzemním městě nebylo zvykem takto přehánět čistotu. Zavolal na něho, ale voják neposlouchal; pleskal se ve vodě, sykáje a drkotaje zuby. Maštalíř ho chvílku rozveseleně pozoroval, ale pak ho přepadly myšlenky na obchod. Odvrátil se s výrazem člověka, který nemá čas na hlouposti. Ponořen v sebe, dal se opět na cestu a po zvyku venkovanů hovořil sám se sebou.

- Jen abychom... - bručel, - dobře pořídili. Povídá četař Náhlavský, mně přineseš pět svíček. Aby bylo čím svítit. Nezapomeneš, Maštalíři? Opakuj ještě jednou, co mně máš přinést. Bez starosti, četaři. Maštalíř ještě nikdy nic nezapomněl. Jenom abys ty nezapomněl platit. Beztoho mně dluhuješ už sedm jednušek. Kdepak, co to povídám! Už to dělá pomalu osm zlatých. Měl bys mít uznání, četaři, já tě nemůžu pořád zakládat. Kam by jeden přišel. Mně taky nikdo nepočká... -

- To máme... Erichlebovi, harmonikáři, táfličku čokolády a mazadlo na boty. U toho nemusím mít o peníze strach. Harmonikář platí na dřevo. Copak o to. On si vyhraje pěkné peníze. Ten se má, ten se uměl narodit, kluk komediantská! Ale je mu to k přání, hudebník je to veliký, to zas prr... -

- Semecký, frajtr, říká, kdybys tak, Maštalíři, pro mne splašil nějaké to retko. Mohl bys to udělat. Ale pročpak ne, svobodníku, ale kde máš peníze, víme? Teď náhodou nemám, ale budu mít, žádný strach. Každou chvíli čekám z domova vertsendunk⁶. Heleď se, svobodníku, až naprší, víš. Jak cejtíš nějaký ten krejcar v kapse, hned se pustíš do ferbla se saniteráky. A ti tě obyčejně vezmou u huby. Saniterák nezná bratra. Jak se s ním někdo spustí, je nešťastný člověk. Saniterák má v kartách vysokou školu... -

Při vzpomínce na saniťáky se malinký pěšák zašklebil. Neměl rád sanitu. Pamatuje se, jak na bojišti u Lubartova ležel s prostřelenou nohou a marně volal o pomoc.

---

⁶ Vertsendunk - balík.

- Kluci špinaví... Když je jich zapotřebí, tak kde je jejich konec?
Člověk si musí pomoci sám, na ně není spoleh... -

Sám si však nepřiznal, že jeho odpor proti zdravotní službě prýští z jiného pramene. Saniťáci totiž také horlivě obchodovali. Maštalíř na ně sočil, protože mu překáželi a škodili.

2

Nápis na jedné šipce ukazoval směrem k *Laufgraben Feldmarschalleutnant Mezenzöffy*⁷ a druhá šipka vedla k *Feldregiments-Kmdo No 18*⁸. Malinký pěšák se dal doleva.

Příkop byl obložen pažením z borových fošen a vchody ke krytům byly upraveny s jistou ladností, ba i vkusem. Ke každému podzemnímu příbytku se sestupovalo po třech stupních z přitesaného kamene. Některé byly ozdobeny sádrovými figurkami, sehnanými v zahrádkách opuštěných příbytků. Také dveře ke krytům kdysi náležely vilám a panským sídlům. Skleněná výplň v některých dveřích byla zakryta krajkovou záclonkou. Tento úsek dýchal jakousi zjemnělostí, zženštilostí. Byl obydlen oddílem vrhačů min.

Maštalíř se chmuřil, když procházel tímto zákopem. Cítil poctivou nevraživost pěšáka proti jiným druhům zbraní. Podle jeho mínění nosili vrhači min nos příliš vysoko. Žili si poklidným životem, neznepokojovali execírkou ani těžkou a špinavou prací v lese a na opevněních. Protože měli dost času, vymýšleli si nové módy a šňorili si zevnějšek. Ovinovali si nohy kamašemi podle svého vynalezeného způsobu. Nosili jezdecké kalhoty, napodobující hulány. Byli to šviháci a hejskové.

Jeden takový fešák vyšel ze svého krytu, ruce v kapsách, čapku v týle a s patrnou převahou se podíval na oblohu. Boky měl přepásány, ale opasek neměl na blůze, jak by se slušelo, ale pod blůzou, takže hrot bodla mu čouhal jako kordík námořních důstojníků. Maštalíř se zachvěl nevolí. Co si to zase vymyslili za novotu, uličníci? Tohle si tak dovolit infanterista⁹, to by bylo řvaní.

– Snad čeká, že ho pozdravím... – vrčel malinký pěšák nenávistně. – Čekej si, můžeš čekat do soudného dne...

---

⁷ Spojovací zákop polního maršálka Mezenzöffyho.

⁸ Polní velitelství pluku č. 18.

⁹ Infanterista – pěšák.

Vrhač min se nasytil pohledu na oblohu a odkýval se do svého příbytku. Maštalíř ho provázel posupným pohledem.

– Neumíš pozdravit, když vidíš staršího člověka? Čemu tě doma učili, kluku nezdárná? –

Mávl rukou.

– Co může člověk od něho chtít? Vždyť je to minenverfer¹⁰. Však my víme, co je to za sortu, tihle minenverfri. Jsou to holota nevzdělaná... Tak bych mu nejradši dal pár facek, aby věděl, co se patří, když potká staršího infanteristu. –

– A co je mně do toho? – pokáral se. – Nestarej se o cizí a ber se jen o své. –

Maštalíř bude raději myslet na obchod. To je důležitější. Usmíval se spokojeně. Obchod kvete, jen co je pravda. Tři prapory pěšího pluku ho poctívají objednávkami. Dá to starostí, shánění, ale zisk je slušný. Nedávno poslal Maštalíř manželce po jednom dovolenci tři stovky. Maštalíř je v poli, ale nemůže se o něm říci, že by nepřinesl do stavení sem tam nějaký krejcar. Manželka ho má vidět, jak se dovede ohánět.

Byl myslí čilý, ducha měl pohyblivého, a proto vždycky cítil náklonnost k obchodnímu podnikání. Až bude po válce, snad se toho dožije, vždyť to nemusí být zrovna on, který to má odnést..., tak si u nich ve vsi zařídí hokynářství. Dá prolomit zeď, z jedné světnice udělá krám, povede koloniální zboží, také plechové nádoby, hliněné hrnce, košťata, kartáče a vůbec všechno pro domácnost... K obchodu si vycvičí hochy, toho mladšího, Vojtěcha, má povahu po něm a dá se dobře oblomit. Ten starší, ten ne. Václav je moc loudavý a k obchodu musí být člověk jako střela...

Pak zalétly jeho myšlenky zpět do zákopu k desátníkovi Jaroslavu Štědrému. Co asi dělá? Teď má po službě a spí. Až se vrátí, prohlédne mu pušku, je-li v pořádku. Desátník je na to moc lhostejný a to je chyba. Maštalíř slíbil rukou dáním paní Štědré, že na syna dohlédne a nespustí ho z očí. Dostojí svému slibu, ale

---

¹⁰ Minenverfer – minometník.

domnívá se, že desátník by měl sám na sebe hledět. Není to žádné dítě. Hlavně by se měl snažit, aby povýšil. Kdyby byl důstojníkem, dostával by plat a měl by se lépe na stravě. Důstojníkům podávají k obědu i moučník.

Pak se jeho mysl zase připoutala k obchodu. Znovu se objevil lákavý obraz kupectví, jež si zařídí, až bude po válce. Viděl se, jak rozváží zboží po horských dědinkách; vozík táhne dobrácký pes, oddaný pánovi a nadšený pro obchod.

Tyto myšlenky ho tak rozjařily, že se svěže pohyboval po zmrzlé půdě, nedbaje větru, který jím cloumal. Když se probral z myšlenek, tu uviděl, že se přiblížil k místu, kde byly kryty velitelství. Cesta byla vroubena chvojím, které bylo upevněno na drátě. Také střechy příbytků byly maskovány větvičkami, jež měly zmásti letecké pozorovatele. Po obou stranách zákopu zírala okénka, za nimiž bylo viděti písaře, skloněné nad archy papíru. Začouzený kovář v kožené zástěře bušil se svým pomocníkem do rozžhaveného kusu železa. Bylo slyšeti rozličný zvuk nástrojů; švec klepal do podrážky, truhlář uprostřed hoblovaček zápolil s hoblíkem. Nad dveřmi jeho krytu byl upevněn mosazný talíř. Maštalíř viděl, jak holič má v práci namydlenou důstojnickou tvář. Byl tu ruch jako na tržišti. Zákopem pobíhali poddůstojníci s ustaranými obličejí manipulačních úředníků. Pohybovali se tu důstojničtí sluhové, šviháčtí, s ulízanými pěšinkami a s drzými tvářemi. Každý naznačoval, že nemá čas, že bylo mnoho vykonáno, ale že větší kus práce leží ještě před ním.

Maštalíře zarazilo v chůzi klepání na okénko; viděl, že ruka mu dává znamení, aby vstoupil. Otevřel dveře, ale vzápětí se ozvalo zaječení: „Zavírejte! Tady se topí!“

Malinký pěšák se octl v krejčovské dílně. Ze stropu visel olejový kahan, který osvětloval muže s prosedivělými kníry a s brejlemi na nose. Seděl se zkrříženými nohama na stole a káravě pohlížel na příchozího, který do doupěte přinášel mrazivou zimu. Páchlo tu látkami, čerstvou hlínou a rozpáleným plechem. V koutě stála do červena rozpálená kamínka, na nichž stál hrnek s bublající vodou.

„Stálé zdraví přeju,“ pozdravil Maštalíř.

„Vítám tě, Toníčku,“ odpověděl krejčí. Podal příchozímu ruku a zval ho, aby si sedl. Maštalíř poděkoval, že postojí, že má naspěch. Krejčí byl náchylný k řeči. Co je nového? Nikam nepřijde, má práce nad hlavu. Venku je mráz, samec náramný, co? Je to lepší než ty plískanice se sněhem a deštěm.

Pak zase huboval na svou práci. Krejčí Lehovec šil pro všechny důstojníky brigádního štábu. Mnozí mu záviděli, že si sedí v teple a přijde si na nějaký ten krejcar, ale on byl nesvůj a velmi si naříkal. Stále upíral svůj zrak do minulosti, kdy na jeho štítě bylo napsáno *Bedřich Lehovec, krejčí pro pány i hochy*. Tehdy šil šaty svatební i na pohřeb, oděvy pro všechny případy života. A když potkal zákazníka, tehdy se se zálibou za ním ohlížel, jak mu oblek padne. Nyní mu bylo usouzeno, aby v podzemním doupěti se obíral ošumělými, všivými uniformami, nic nového nedělal, jenom přešíval a zase přešíval jako nějaký látař.

„Jdeš na marodku?“ ptal se příchozího.

Maštalíř přisvědčil.

Krejčí Lehovec si povzdychl.

„Tak bych tě prosil, kdybys byl od té lásky a podíval se mi po nějakých nitích. Já, toť se ví, fasuju, ale kam s tím? A jaké jsou to nitě. Je to všechno shnilé, nic to nedrží. Páni mají potom na mne hubu, ale můžu já za to? Řekni sám. Dejte mi pořádný materiál, jinak vám s tím seknu. Tohle není žádná práce. Jenom samé zlobení a žádné uznání.“

Malinký pěšák se drbal za uchem.

„Nitě? No, já se po nich poohlédnu, ale nevím, nevím... O nitě je dneska velká nouze. Nejsi jenom sám, který chce na mně nitě, já se starám dost, ale jestli pořídím, to je zas jiná řeč...“

Krejčí naléhal. „Jenom se postarej, Toníčku, já se ti odsloužím.“ A zase počal hubovat. Tuhle se zase proslechlo, že přišel rozkaz, podle něhož i profesionisti musejí na execírku. „Co je tohle za vymoženost? Aby krejčí běhal po cvičišti a dělal ty opičky jako nějaký rekrut? Oho! To zas ne! S takovou mi nechodíte na staré mazáky.“

„A to zas my děláme saluťáky o sto šest,“ zasmál se Maštalíř. „Když máme chvilku kdy, tak se točíme do kolečka a salutujeme. Nebo děláme kvérgrify do foroty. Tak ty chceš teda ty nitě. Dobře. Já snad něco splaším. Zatím se měj dobře.“

Když vycházel z podzemního doupěte, tu opět ozvalo se za ním zoufalé zaječení: „Neumíš zavírat? Copak máš v zadnici voj?“

3

Maštalíř se rozhodl, že se vyhne místu, kde byl zakopán plukovní a brigádní štáb. Žádný voják se dobrovolně nepřibližoval k tomu zákopu, kde se hemžilo důstojníky se zánovními kožíšky a s příkrými, nadutými tvářemi. Podle posledních rozkazů armádního velitelství se zaváděla do polních opevnění kasárenská disciplína. Vojáci měli být oblečení podle předpisů a bylo jim nařízeno zdravit představené s takovou rázností, jako by je potkali v městě. Vojáci se vyhýbali důstojníkům, jak jenom mohli, neboť představení při pohledu na zamazaného a uváleného pěšáka propukali v divoké řvaní.

Namíří si to přes zákopy, dnes je navrchu umrzlo a pěkně se to pomašíruje. Moskal je mírný a nestřílí, když na protější straně spatří vojáka. A když – nevidáno, vždyť každá kulka netrefí. Lál na tu nesmyslnou štramotu, která bojovníkům ztrpčovala život. Vojáci snášeli zimu, vlhko, těžkou službu, bezesné noci a všeliká strádání s příkladnou trpělivostí, ale proti execírce pociťovali nepřekonatelný odpor. Execírka víc než co jiného připomínala bezútěšný, truchlivý život odsouzcenců na galeje.

A malinký pěšák spatřoval ponížení v tom, že na rozkaz musil sebou vrtět a poskakovat jako mechanická loutka.

– Pro nás, staré mazáky, to není, rozjímal mračně, my, staří tátové, se musíme stydět před těmi rekruty, kteří by měli být ještě u mamy... –

Neumdlévající vichřice vrážela do něho a sypala mu ledové krupky do slzících očí. Maštalíř pocítil hlad. V kapse svého pláště měl ztvrdlou skývu chleba. Mechanicky po ní sáhl; zaváhal. Zápolil s pokušením. Tento kousek chleba musí mu vystačit na celý den. Teprve večer se fasuje. Možná, že ve vsi splaší něco k snědku, ale jisté to není. Může si také zapálit dýmku, neboť kouření zahání hlad. Počítá, co je v této době vzácnější, chléb, či tabák. Má ve svém tlumoku ještě dva balíčky tabáku pro nejhorší případy. Jde však

o to, jak zapálit dýmku v tomto větru. Sirka uhasne a sirky je věčná škoda.

Plácl se přes ústa. – Tady máš, ty mlsná hubo! Mysli si, že jsem ti dal najíst, a jsme si kvit. –

Za jeho zády se rozprostíraly valy, obraz krtčích hromádek, a pod těmi hromádkami se ukrývalo podzemní město s přecetnými ulicemi, náměstími, štolami a hlubokými jámami, které slouží za příbytky. A toto město se zmítá neumdlévající bdělou činností ozbrojenců, kteří střeží každý pohyb nepřátelského města, číhajícího naproti nim. Z krtčích hromádek vyvěraly modravé stužky dýmu na znamení, že v podzemním městě hoří v krbech a plápolající oheň vyzařuje smírné, rozjařující teplo. Maštalíř vyslal pohled k ruským zákopům. Také tam se kouřilo a bystrý zrak malinkého pěšáka rozeznal několik černých teček; ruští vojáci se také čile zmítali sem i tam v neúnavném pachtění.

A před ním pak ležela rozsáhlá bažina a za tou bažinou se krčila vesnička pod ochranou vysoké stráně. Přes bažinu, mezi ostřicemi, mrazem sežehnutými, vedla jakási stezka, zrobená z větví, svázaných houžvů. Chodec kráčel po ní jako po provaze. Stezka se prohýbala a pod vrzajícím ledem vyskakovaly bublinky. Avšak Maštalíř znal tuto cestu bažinou tak dobře, že by dovedl přejít se zavázanýma očima.

Za bažinou táhla se v hluboké úžlabině dědina, která se nazývala Malín. Toto jméno vzbuzovalo v malinkém pěšákovi představy o bílé, velmi sladké kávě, kterou pil mezi pohostinnými lidmi v jednom statku, kde unyle páchlo po kravách a kde bzučelo velké množství much, jež sedaly na zpocená čela. Nedovede se již upamátovat, zda mu podali bílou sladkou kávu pohostinní lidé uprostřed válečných zmatků, nebo to byl neurčitý, laskavý sen, který kdysi obletoval hlavu zmořeného pěšáka. Z dědiny dávno odešli obyvatelé; uprchli před trýzní války a před svévolí vojáků. Žili snad nyní v různých končinách země schouleným životem nuzáků, oděných v hadry.

A tato vesnice, obývaná nyní válečným lidem, ukazovala svoje rány. Střechy s obnaženými žebry trámů, pobožené zdi, stavení bez oken a bez dveří, neboť všechno, co se dalo odnésti, odvěkli vojáci do zákopů. Dědinou se ozývaly hýkavé výkřiky poddůstojníků, lomoz nástrojů a skřípění selských vozů, které vázly v rozježděném blátě. Hle, tuhle dva muži vlekou kládu a doprovází je svobodník s fialovou tváří. Na dvorku štípe voják dříví, je bez blůzy a jeho život objímá ošumělá sametová vesta. Z chatrče vyběhl muž s jídelní miskou v ruce; plouží za sebou rozvinutou kamaši a jektá zuby, neboť chlad roztrásl jeho zchoullostivělou písarskou duši. Chlupatý koník z tesknosti a hladu ohryzuje kůl. Voják na voze chraptivě pokřikuje na muže, který mu zkrížil cestu. Všude je zřítí omrzelé obličej, zesurovělé nudou, zimou, nedostatkem a příkořím.

Z jedné budovy zůstala pouze kamenná zeď, na níž byla dosud upevněna tabulka s nápisem *Požarnyj oboz*¹¹. Tato zeď oddělovala od ulice skladiště, kde v nepořádné hromadě se válely fošny, čerstvě oloupané kmeny, bedny, kusy železa a všelijaké náradí. Vonělo tu čerstvým dřívím a pryskyřicí. Skladiště hlídal vyzábělý voják s odstavajícím ušima. Maštalíř se k němu přiblížil, chtěje se s ním dát do hovoru. Rád se seznamoval, vyzvídal a zkoumal, jednak z vrozené zvědavosti, a potom ze zkušenosti, že každý člověk mu může být v něčem nápomocen.

Přívětivě se zašklebil a rozkřikl se na strážce: „Zima, co? Stát v tom marastě posta je hloupé, co? Lepší by bylo sedět u kamen, co?“

Voják neodpovídal a kalnýma očima nedůvěřivě měřil dotěravce.

„Kapka rumu pro zahřátí by neškodila, he? To si myslím. Ale kde vzít a nekrást...?“

Strážní voják se nenadále rozhulákal: „Geh' weg, du Hund, du elendiger!“¹²

---

¹¹ Požární vůz.

¹² Jdi pryč, ty pse mizerná!

Nedůvěřoval vojákům z pole, neboť věděl, že se plíží k skladišti, aby tu kradli. Maštalír mu v duchu dal za pravdu. Vskutku často se účastnil zlodějských výprav k tomuto skladišti. Tento podnik byl sice zřízen k tomu cíli, aby dodával materiál k vybudování krytů, ale plukovník, který velel pionýrskému skladišti, měl radost, když viděl, že se mu hromada vrší, a velmi se mrzel, když zásob ubývalo. Bylo předepsáno, že vojáci mají o potřeby žádat služební cestou. Avšak vojákům se nechtělo přestoupit práh srubu, kde seděli písaři a popisovali archy papíru. Věděli, že si z úřadovny odnesou pouze lání a nadávky; neboť jako všude na světě i tato úřadovna nechtěla být prospěšná, ale působit svévolně zmatky, svízele, odklady, a tak ukazovat svoji moc.

Malinký pěšák rozjímal o tom, že si prostý muž nemá nic začínati s úřady, nechce-li přijít do nesnází, a že nemá čas bavit se se strážcem, který ustavičně hulákal v nesrozumitelném dialektu. I obrátil se a dal se na cestu k obvazišti, které bylo umístěno v budově, kde kdysi býval starostenský úřad.

Před budovou přešlapoval zástup beze zbroje. Někteří mávali rukama a poskakovali, jiní s rukama v kapsách se choulili do límců pláště a tupě pohlíželi na dveře marodky. Byli podobni hloučku starých bab, který se kupí před budovou loterního ředitelství a čeká na vyhlášení výher. I v tom byli podobni bábám lutristkám¹³, že věřili ve šťastnou hvězdu, která je vyvede z tohoto rmutného života v místa, kde je teplo, ticho a kde jim podají chutný, sytý pokrm. Někteří vypravovali příběhy o šťastlivcích, kterým se dostalo vydatného zranění nebo se nenadále rozstónali.

„Jako jeden můj známý od čtverky,“ rozkládal jakýsi zrzavý voják, „on vám šel po prvé na horchposta a už ji dostal. Ještě dnes se válí po špitálech.“

„Jo, někomu se povede...,“ přitakává hlas ze zástupu. „Jak kdo má štěstí...“

„Někdo může dělat nevím co a ne a ne.“

---

¹³ Lutristka – hráčka loterie.

„Já jsem vám, kamarádi, každou noc lezl na místo, kam byl zastřílený ruský kulomet. A myslíte, že jsem ji dostal? Kdepak!“

„Nebylo ti to souzeno...“, poučuje ho soused. „Kdyby to měl být tvůj osud, tak beze všeho..., ale takhle...“

Zrzavý voják usilovně přemítá; je to vidět na jeho svraštělém čele. Pak oznamuje zástupu: „Pánové, já mám úplavici jako bič. Dnes v noci jsem byl sedmnáctkrát...“

„To ještě nemusí být úplavice,“ odporuje hlas ze zástupu. „To nic není.“

Ryšavec je uražen.

„Jo, nic není. Pěkně nic není. Já jsem z toho celej decimovanej.“

„A kdo není decimovanej? To jsme všichni. Štába ti vyleje perka, uvidíš.“

„On mu dá jodovou tinkturu a nebude se s ním moc bavit.“

„Vy jste náramní chytráci!“ zuří ryšavec.

„Jen když ty jseš chytřej. Nádivo! Moulo!“

Mluvili o ranách, zmrzačeních a chorobách s naruživým zaujetím odborníků. Lehké nemoci se netěšily jejich zájmu a odbývali je s opovržením. Hovořili s úctou o těch, kterým se podařilo vyvážnout z těchto míst.

„Já, pánové,“ ozval se starší voják, „znám jednoho tréňáka¹⁴, který zaručeně dovede udělat trachom¹⁵. Dá ti takovou mastičku, po které máš oči červené jako králík. To by bylo něco tadyhle pro člověka. Jenomže ten jistý tréňák si za to moc počítá. A kde vzít peníze?“

„Jo, peníze, to je dneska to hlavní,“ přisvědčují hlasy.

„A co je s tebou?“ obrací se ryšavec na Maštalíře.

„Se mnou? Nic.“

„Co – nic! Tak co tu chceš?“

„Jen tak.“

„Počkej, štába ti dá – jen tak. Až se vrátíš, budeš viset.“

---

¹⁴ Tréňák – vozataj, vozka.

¹⁵ Trachom – infekční onemocnění oka.

Malinký pěšák pokrčil rameny. Bude se s každým obejdou svěřovat. To se samo sebou rozumí, že ho dá nadporučík Utschigg uvázat. Utschigg nikomu nic nesleví. Ostatně nebude to po prvé. Maštalíř pocítil touhu si zakouřit. Avšak ruka, která už sahala po dýmce, se zarazila. Malý voják rozhlédl se po zástupu. Z kouření nic nebude. Ti hladovci by loudili o tabák. Kam by člověk přišel, kdyby měl ruku na rozdávání.

4

Ti, kteří stáli vpředu, nahlíželi oknem do světnice a viděli vojáka, sedícího na zemi, kterému lékař rval vykotlaný zub. Sanitní poddůstojník svíral pacientovu hlavu mezi koleny a držel ho za ruce. Lékařova tvář byla pokryta potem. Patrně zápolil s bolavým zubem již delší dobu.

Po chvíli se zástup zavlnil, aby propustil ošetřeného vojáka. Muž vyšel ze dveří, mlčelivý a chmurný, jednou rukou si zakrýval zmučenou tvář a v druhé držel kus vaty. Vydal se na cestu, chvílemi odplivuje chuchvalce krve.

Čekající nemocné omrzel hovor. Umlkli a jenom naslouchali zvukům, deroucím se z chaty. Podle křiku, který se rozléhal v jizbě, usuzovali, že lékař je dnes ve špatné míře a že u něho nepochodí.

Konečně přišla řada na Maštalíře. Malinký pěšák si očistil obuv o kus pytle, který se válel před prahem, a odhodlaně vstoupil do jizby, dobře věda, že se mu nedostane vlídného uvítání. Byl tu znám jako falešný groš. Jeho zrak se setkal s pohublou, olivovou tváří mladého sanitního poddůstojníka. Po mladé tváři přeběhl úsměv; také Maštalír se přátelsky pousmál. Znal poddůstojníka dobře a dojímal ho jakýsi tajný smutek, který zíral z tmavých očí tohoto jinocha. Věděl, že je to syn zámožných rodičů a že teskní touhou po domově. S nikým se nepřátelí a stále o něčem přemítá. Malinký pěšák cítil něžný soucit s mladíkem, protože byl pěkné tváře a protože byl bohatý a na vojně nikoho neměl.

Rozjímal: – Chtěl by být doma u maminky, kde má teplo a čisto. A já mu to věřím. Tahle vojna není pro ty, kteří jsou majetní a mají vzdělání. Vojna je jenom pro chudé, kteří snáze nesou tu všivou šlamastiku. –

– A možná, že má doma slečnu, která po něm touží. To toho hocha sužuje. A já mu to věřím, vždyť jsem býval také mlád... –

Tak dumal Maštalír a čekal, co se bude dít. Štábní lékař stál k němu zády a dýchal na okenní tabuli, pokrytou zmrzlými obrazy

kapradin a květů. V kamnech hučel oheň a v jizbě pod nízkým stropem nehybně stálo dusné horko. Maštalíř si liboval: – Mají tu teplíčko jako v huti. Když je teplo, všechno je veselejší, i vojna je veselejší... –

Lékař se zhurta obrátil. Spatřiv Maštalíře, vybouilil oči a celý se zježil.

„Už jseš tu zas?“ zařval. „Co jsem ti říkal, ty ksindle? Co? Už jsi zapomněl, že mně sem nemáš lézt? Co je s tebou?“

„Poslušně hlásím, pane štábsarzt¹⁶...“, počal malinký pěšák, „já mám tuhle takové píchání, že opravdu nevím...“

„Píchání,“ poškleboval se lékař, „on má píchání. Já mám také píchání.“

„A pak mám v kříži takové suché lámání, že celé noci nespím, oka nezamhouřím, to jsou bolesti, že...“

„Lámání. Nicht schlecht. Er hat lámání, der Hund. Já ti dám lámání, du Erzschwein. Lámání! So ein Simulant!¹⁷“

„Ven, du Maulaff!¹⁸! Ať už tě tu nevidím!“

Sanitní poddůstojník se sklonil nad svou knihou, aby ukryl svůj úsměv. Maštalíř srazil podpatky a vyšel ze dveří. Čekající zástup ho zasypal otázkami: „Co je? Jaký je dědek?“ Malinký pěšák mávl rukou: „Ani se neptejte. Jako tygr. Nejraději by jednoho sežral.“

Odloučil se od zástupu a vykročil, obklíčen myšlenkami na obchod. Cesta ho opět vedla kolem pionýrského skladiště. Voják na stráži ho poznal a počal chraptivě nadávat, podoben psu, jenž větří zloděje. Avšak Maštalíř si ho nevšímal, ponořen v sebe přehlížel v duchu seznam objednávek.

Mířil k návrší, které se klenulo nad dědinou. V oné stráni byly zakopány oddíly kulometčíků, sapéři, dělostřelečtí pozorovatelé a různé zbraně v záloze. Z dálky připomínaly ony kryty řady úlů

---

¹⁶ Štábsarzt – vojenský lékař v hodnosti majora.

¹⁷ Ale koukejme. On má lámání, ten pes. Já ti dám lámání, ty arciprase! Takový simulant!

¹⁸ Zde ve smyslu: „ty opice“.

s ozdobenými česly. Když se malinký pěšák přiblížil, tu rozeznával trámoví, které vyčnívalo z hlíny, různě zbarvené dveře, kalná sklepní okénka, za nimiž tu a onde stál květináč s kapradinou. Obyvatelé těchto doupat toužili, aby jejich příbytky jim připomínaly mírová sídliště. Proto onu stráň nazvali vilovou čtvrtí. A na každém krytu byla umístěna tabulka s nápisem. Maštalíř četl, že jedno doupě nazývá obyvatel *Villa Liselotte*, na jiných dveřích byl nápis *Villa Edelweiss*, onde pak předstíral hliněný příbytek, že je *Vila Růženka*. Podzemní obyvatelé dávali svým doupatům něžná jména, jako by chtěli prohlašovati, že v nich neuhasl pocit soukromého vlastnictví. Na některém krytu byla dokonce upevněna větrná korouhvička na znamení majetnické pýchy.

Maštalíř vyhledal jeden kryt, jenž se honosil nápisem *Vila Hacašprnda*. V něm sídlil četař kulometné roty, který si tu otevřel krám, jenž zásoboval vojáky v zákopech. Na druhém konci stráně bylo ještě jedno hokynářství, ale tomu se Maštalíř vyhýbal, už proto, že majitelem byl sanitní voják; pak byl příliš hrubý k zákazníkům a nedával na úvěr.

Když malinký pěšák otevřel dveře, tu křaplavě zachraptěl zvonek. Malinký pěšák opatrně sestupoval po schodech do podzemní místnosti, již chabě osvětlovala svíčka, postavená na bedně, sloužící za pult. V tom osvětlení návštěvník rozeznával plakáty, doporučující Franckovu přísadu ke kávě a Schichtovo toaletní mýdlo. Plakáty pokrývaly stěny doupěte, naplněného zbožím všeho druhu. Ze stropu visely provazy, na nichž byly upevněny rýžové kartáče, rukavice a všelijaké papuče. Obchodník se zásoboval jednak kradeným erárním zbožím, které mu dodávali šikovatelé od zásobovacích oddílů, jednak kupoval od židů z blízkého městečka.

Obchodník vstal, ze zvyku zamnul rukama a mumlavě pozdravil. Maštalíř přisunul svůj umouněný zápisník ke svíčce a počal objednávat. Deset tabulek čokolády, tucet svíček, mazadlo na boty. Četař sahal do přihrádek a kladl zboží na pult. Jmenoval ceny a kupec se hrozil.

„To je drahota, lidi, to je drahota!“ sténal.

Četař přejížděl dlaní tváře, na nichž svištěly povyroslé štětiny.

„Nechceš-li, neber,“ mumlal mračně, „nikdo tě nenutí...“

Maštalíř naříkal: „Ale vždyť mně to nikdo neuvěří... Já si nesmím nic přirazit, a tak budu škodovat...“

„Jak jsem řekl,“ mružel obchodník, „nechceš, nech tak. Já nikoho nenutím.“

A počal vykládat, že se mu krám napolovic vyprázdnil a že má starost, jak doplní svoje zásoby. Jeho dodavatele, žida z městečka Ostrožce, přepadlo několik maďarských honvédů¹⁹ a celého ho vyplundrovali. A jeden ze šikovatelů, který mu pod rukou prodával slaninu, marmeládu, mouku a tabák, byl zatčen a dodán polnímu soudu. Samé těžkosti má člověk. Pak se má obchodovat.

Maštalíř nevěděl, co má k tomuto nářku připojit, a tak řekl pouze: „To jináč nejde.“

„Tak vidíš,“ povzdychl si četař. Podrbával se za límec, neboť ho obtěžovaly vši, a unyle pohlížel na kupce.

„A co jsem ještě chtěl?“ nahlas rozvažoval malinký pěšák. „Jo. Nemáš nějaké nitě? Krejčí Lehovec od baťáku²⁰ mne prosil, kdybych prý mu sehnal nitě, že už nemá žádné a fasované nestojí za nic.“

„Nitě!“ šklebil se četař. „Nitě! Kde mám sehnat nitě?“

„Copak já vím?“

„Tak se starej sám. Vy byste si toho naporoučeli. A jdi už, já tě tu nemůžu potřebovat...“

„Měj se dobře, četaři,“ Maštalíř se obrátil ke dveřím.

„Ty taky,“ zahuhlal obchodník, „a koukej vymáznout. Zatracený kšefty. Já bych tím nejradši praštil. Taky to udělám. Mne už to nebaví. Náš fendrych²¹ mně hrozí, že udělá na mne trestní

---

¹⁹ Honvéd – zeměbranec, příslušník uherské domobrany.

²⁰ Baťák – batalion, prapor.

²¹ Fendrych – praporčík.

oznámení. Na mne jsi kraťas, moulo. A co tu vlastně čumíš? Jdi už, jdi. Já to nemám rád, když se mi v kvelbu²² roztahují lidi.“

Obtížen rancem sestupoval Maštalíř po úzké jílovité stezce, opatrně se opíraje o hůl. Míjel četné příbytky podzemních lidí, až došel k patě svahu, kde jako poslední v řadě byl kryt, který se honosil firmou *Kupectví u Franty*. Předě dveřmi tohoto příbytku byla malá zahrádka, obehnaná laťovým plotem. Unylé, mrazem zčernalé rostlinstvo obklopovalo hrádek z pestrých kamínků, v jakém si libují železniční a finanční strážníci.

Ze dveří vyšel voják s kozí bradkou; ošklíbal se a klátivě zastoupil cestu kolemjdoucímu. Maštalíř ho znal; byl to konkurent krámků na kopci. Avšak málokterý z polních hauzírníků²³ se u něho zastavil. Neboť tento kupec byl povahy pyšné a pánovité; jeho sklad byl špatně zásoben, i počítal si přehnané ceny, aniž by však přidal zákazníkovi přívětivé slůvko.

„Máš nitě?“ ptal se ho maličký pěšák.

„Proč bych neměl?“ odvětil obchodník zvysoka.

„Zač bys mně je nechal?“

Kupec si odplívl.

„Tobě? Za nic. Kam’s chodil celý rok, tam si jdi zas. V nouzi je vám Franta dobrý, co?“

I křikl za odcházejícím: „Holoto! Holoto!“

---

²² Kvelb – obchod.

²³ Hauzírník – podomní obchodník.

5

Odumíral krátký zimní den, na zbělenou krajinu se kladly jemné stíny, i umlkal ruch ve vsi Malínu a tu i onde zažíhali světla. Avšak polní opevnění se probouzela, neboť podzemní město žilo nočním životem. Z nesmírné dálky, zahalené houstnoucí tmou, bylo slyšeti krátkou sérii kulometu. Zelená raketa vzlétla nevysoko nad obzor a světelná koule uhasínala kdesi za pahorkem. Opět se zdvihl vítr, který hnal před sebou sloup sněhových vloček. A Maštalír se točil podle větru, který mu rozhaloval plášť, a kráčel po houpavém mostě přes bažinu. Po celodenní trampotě probudil se v něm naléhavý hlad. Lámal zkřehlými prsty ztvrdlou skývu a lačně polykal sousta nahořklého chleba.

V duchu pak přehlížel řadu obchodů a přepočítával zisky. Na prsou cítil pytlíček s uloženými penězi a liboval si. Neboť obchod mu vzrůstal, jeho známosti se rozšiřovaly a už také vojáci od jiných útvarů používali jeho služeb. Blahopřál si, že není jako jiní, kteří krejcar neudrží a hned všechno utratí.

- Druzí maníci, - rozjímal, - musí najednou prožrat celý žold. Pak mají něco mít. Já ale mám a budu mít ještě víc. Já jsem člověk opatrný a ve všem se vyznám. A zase pošlu ženě nějaký groš, aby viděla, že na ni pamatují. -

Jeho obraznost rozkvetla a už viděl v sobě velkého obchodníka, který zásobuje celý úsek od města Kovelu až k trojhranu maloruských pevností. Některé válka zdeptala, usmýkala, zničila, ale jeho povznese.

Už urazil hodný kus cesty, daleko za ním leží dědina Malín a před ním se tmou prodírá vysoký komín zničeného dvorce Konstantinówky, který leží mezi oběma liniemi. A tento obraz ho upamatoval na to, jak kdysi v létě vtrhli do tohoto šlechtického sídla, kde však nebylo obyvatelů, jen zděšená prasata běhala po zahradě. Malinký pěšák se usmívá při vzpomínce, jak bodlem zapíchl kvičícího vepře a jak potom hodovali v prostorném sále,

uprostřed potlučeného nábytku a rozházených knih ve skvostných vazbách. Jak potom vypáčili skříň, naplněnou hedvábným dámským prádlem, jak trhali látky a dělali si onuce na ztýrané, zkrvavělé nohy.

- Byly tam také krásné obrazy ve zlatých rámech. Samý pán v uniformě s hvězdami na prsou. A dámy s krejzlíky kolem krku. A všechno shořelo, protože do nás pražila ruská artilerie²⁴. Ve sklepě jsem našel močené okurky a láhve vína. Měli tam všeho, museli to být bohatí lidé. Kdepak asi nyní jsou. Jestliže jsou ještě na živu, tak jim je jistě líto toho krásného majetku. A já jim to rád věřím. -

- Však jsme tam dlouho nepobyli. Pamatuješ se, jak byl v noci alarm, jak jsme si to hasili pořád pryč a zastavili jsme se až na řece Styru. Jak bych se nepamatoval. Byly to časy, inu kruci... Jedenáctý landver²⁵ si to šeredně vypil. No, budeme mít o čem vypravovat, jestli to ovšem šťastně přečkáme. -

Uviděl ohnivý kotouč, zaobalený v hedvábné mlze, a tak poznal, že je na kraji zákopů. Tam totiž stojí řada polních kuchyní, kuchaři zatápějí pod kotli, aby ohřáli kávu. Maštalíř vyhledal kuchyni sedmnácté polní setniny. Kuchař právě sypal konzervu do vroucí vody; pod kotlem živě praskal oheň a po odulém, zasmušilém obličejí kuchařově střídaly se ohnivé a černé stíny. Zaclonil si oči, zardělé kouřem, poznal poutníka a mlčky ho vyzval, aby se posadil. Maštalíř usedl na hromadu roští. Kuchař zamíchal sběračkou v kotli a podal hostu šálek vřelé kávy. Potom ukrojl kus chleba a hodil jej Maštalířovi do klína. To všechno činil mlčky, s nevrlým výrazem a mnohým vzdycháním. Malinký pěšák s rozkoší srkal černou tekutinu, i cítil, jak povolily údy, mrazem ztuhlé, a duše se rozjařila. Když pak se nasytil, tu si slastně oddychl, zapálil si dýmku a dal najevo, že je náchylný k rozjímavé besedě.

Kuchař se posadil vedle něho a díval se mu na ústa. Sám byl povahy mlčelivé, ale obdivoval výřečné lidi. Rád naslouchal

---

²⁴ Artilerie – dělostřelectvo.

²⁵ Landver – zeměbrana, záložnický pluk.

všelikým příběhům a upadal v chmurné vytržení. Maštalíř mu líčil návštěvu u lékaře.

„A co on,“ otázal se kuchař dychtivě, „uznal?“

„Neuznal, co by uznal?“

„A tento... oni tě uvážou, když neuznal...“

„Uvážou, to se ví,“ odvětil Maštalíř pokojně.

Věděl, že tento trest hrozí každému simulantovi. A malinký pěšák každého večera byl uvázán ke kůlu, jenž stál před krytem velitele setniny. Byl člověk moudrý a věděl, že každý obchodník musí počítat s nějakým rizikem. Chce-li se vzdálit ze zákopů, pak se musí hlásit nemocným. Ostatně šikovatel Knopp uvazuje s rozumem. Není jako jiní, kteří přitáhnou provaz tak ztuhla, že trestaný musí stát dvě hodiny na špičkách. Šikovatel ví, co dělá. Vždyť Maštalíř mu také poslouží a opatří mu, co chce.

Kuchař se zájmem vyslechl, jak šikovatel Knopp uvazuje, a pak se koktavě otázal: „A tento... povídají, že bude mír... neslyšels nic o tom...?“

„Neslyšel. Jak to?“

„Povídají, že Němci dobyli nějakou pevnost... a tím pádem, že se jako Francouz poddá...“

Maštalíř pocítil záchvěv opojné radosti. Až se mu vnitřnosti stáhly a nebyl schopen slova. Mír! To znamená... že svlékne ten všivý oděv, že si půjde, kam chce, že se vrátí k práci užitečné a požehnané, že nebude poslouchat řvaní a hulákání cizích lidí, ale jeho slovům bude uctivě naslouchat žena a děti. Na chvíli byl oslněn tím skvoucím poselstvím jako ten muž z pohádky, který byl sto let zavřen v hoře a pak vyšel na denní světlo. Avšak vzápětí se v něm zrodily pochybnosti. Kolikrát se už ohlašoval mír a nikdy z toho nic nebylo.

„Kdo ti to řekl?“ zeptal se.

„Kdo? Ten to povídal... Raboch mně to řekl, pucák²⁶ od nadporučíka Růžičky... říkal, že to má z jisté ruky... Přišel, povídá,

---

²⁶ Pucák – důstojnický sluha (z něm. putzen = čistit).

telegram na brigádu... generál si šteloval všechny důstojníky... vůbec povídá to kdekdo..."

„Raboch,“ protáhl Maštalíř zklamaně, „to jsem si mohl hned myslet..."

Když to řekl Raboch, pak je to pouhý tlach a netřeba se tím vážně zabývat. Vždyť známe Rabocha a víme, jaký je to člověk. Sluha nadporučíka Růžičky pořád rejdí po zákopech, všude nastavuje ucho, všechno ví lépe než jiní a jenom roznáší klepy. Tváří se, jako by přesně věděl, co se děje v generálním štábu, ale řekněte sami, co může takový fajfka vědět? Raboch...!

Malinký pěšák si s opovržením odplivl. I rozvažoval, kdo se mu více hnusí, jestli sanitní vojáci nebo důstojníčtí sluhové, ti fešáci, kteří nosí uniformu po pánech, ti drzouni a nezdvořáci, ty vyžrané tlamy, kterým je starý domobranec pro smích. Nedovedl se ustálit na žádném mínění a řekl pouze: „Je to jeden lump větší než druhý.“

Zatím kuchař se hrabal po kapsách a vytáhl ze zápisníku fotografii, kterou podal Maštalířovi. Malinký pěšák vzal do ruky podobenku, která představovala hubenou ženu s protáhlým obličejem, ovázaným šátkem.

„Dostal jsem z domova...,“ zakoktal kuchař, „včera... přinesl tágšarž...²⁷“

„To je tvoje?“ otázal se Maštalíř.

Kuchař přisvědčil.

„Máš hezkou paničku, pánbůh požehnej,“ pochválil malinký pěšák uznale.

Zasmušilý obličej kuchařův se rozzářil.

„Já...,“ zareptal, „já jsem si ušetřil něco krupek... a taky sádlo... rád bych jí to poslal... ona je teď sama... nikoho nemá... na přilepšenou poslat s pozdravením, že na ni vzpomínám... víš?“

Maštalíř mu slíbil, že mu pošle vojáka, který půjde na dovolenou, a tomu že může kuchař svěřit krupky a sádlo, i s pozdravem. Tento

---

²⁷ Táğšarž – služba, dozorčí voják nebo poddůstojník.

slib pronášel už ve stoje a nakládal si na hřbet napěchovaný tlumok. Cítil, že se pozdržel, a všechno ho pohánělo k spěchu.

Když kuchař osaměl, tu počal zapřahat. Při pohledu na koně se rozlítostnil a jeho jazyk, ztuhlý a neohebný ve společnosti lidí, rozvázal a počal se svobodně pohybovat. I mluvil: „Podívej se, Maštalíři, na toho koně. Pořád ho hřebelcuji, ale není to nic platné. Jeho kůže je plná lupů. To proto, že nedostane, co mu patří. Krmím ho suchým listím, které shrabuji po lesích, a on z toho chátrá. Tak je to, Maštalíři, kdyby se tě někdo zeptal...”

6

Byla už úplná tma, když Maštalíř vešel do země a motal se v zákratech podzemního opevnění. Noční strážé stály už u svých střílen, upírajíce pohled na drátěné překážky obtížené sněhem. V příbytcích hořela světla a Maštalíř viděl, jak v jednom krytu sedí nehybně dva důstojníci, sklonění nad šachovnicí, v jiném, jak voják si cosi vaří; šel kolem krytu, kde se obyvatelé o cosi hlučně přeli, v jiném pak muž čistil pušku, zatím co jiný sušil nad ohništěm provlhlé onuce. Všude bylo vidět, všude byl svobodný vstup, neboť na dveřích nevisely zámky. Podzemní město nemělo žádného tajemství.

Když malinký pěšák přešel náměstí generála Diwoka a počítal, že už brzo bude mezi svými, tu bylo mu zažít velké leknutí. Za traverzou se vynořil proti němu chlap. Měl plášť přehozený přes rameno a na hrudi se mu leskla vyznamenání za statečnost. Čapku měl koketně nasazenou a kadeř spuštěnou do čela. Pohupoval se se samolibostí siláka a rváče, jemuž se nikdo nemůže postavit.

Přiblížil se tak blízko, že pěšáka Maštalíře ovanul shnilý dech; třásl se, neboť cítil, že mu mysl poklesla.

Habán si odplivl a zvolna zasípěl: „Tak ukaž, ty kluku Maštalířskéj, co to máš v ruksaku. Honem dělej, ať se podívám.“

Maštalíř zajektl zuby. Brada se mu roztřásla. Plačtivě promluvil: „Nech mne, Habětíne, já ti taky nic nedělám.“

Chlap se šeredně zachechtal.

„Nepovídej nic a ukaž ruksak. Bude to, nebo ne? Jak dlouho mám ještě čekat? Ukaž, ty keřasi, ten svůj krám. Snad se Habětínovi něco hodí. Habětín má chuť na čokoládu, Habětín by si rád zakouřil. Tak dělej, ty nácku, posluž panu Habětínovi.“

A Maštalíř cítil, jak mu násilníkova ruka sahá na tlumok. Už se viděl odraného o svůj majetek, neboť byl sláb proti tomu opovážlivému hromotlukovi. Ale strach o zboží povzbudil jeho

mysl a dodal mu lstivosti. Z nenadání kopl Habětína do kůtka²⁸. Lupič zaúpěl, ztratil rovnováhu a upadl. Toho použil Maštalíř, i poskočil a dal se na útěk.

Upaloval a říkal si radostně: – To jsem mu dal, ten mne bude pamatovat, uličník. Jak zařval! To víš, Maštalíř se dá okrást... –

Horlil: – To jsou pořádky, když takový lotr lotrovská si může přepadat klidné lidi. A zastání nikde. Habětín má tam nahoře velké slovo, protože je to hrdina. Dali mu vyznamenání a dělají mu slávu. On je všechno, my jsme nic. On si může všechno dovolit. Každý ho má plné zuby a přeje mu to nejhorší. My musíme dělat službu, kopat, v lese robotit, ale on nic, on se nade všechny postavil. On si jen tak špacíruje a všem se vyšklibá. I šarže se před ním krčí, protože jemu je všechno jedno. On si z ničeho nedělá svědomí, kriminálník jeden hanebná... –

Po několika krocích se upokojil a zakončil prorocky: – Však ono je všeho do času, on tě pánbůh najde, darebáku, všiváku... –

Ulevilo se mu, když seznal, že je v úseku sedmnácté polní setniny.

– Tak už jsme doma, – bručel, – buď jméno Páně pochváleno! –

Hle, četař Náhlavský má službu. Zvolna se prochází zákopem, pušku zavěšenou jako kavalerista, a kouří, oharek ukrytý v rukávu pláště. Na střeleckém stanovišti stojí cukrář Trachta, vedle šedý domobranec Andrlík. A následuje slabomyslný Hynek, který občerstvuje setninu svými prostomyslnými řečmi. Stojí tu všecek zkroucený, s kapičkou u nosu, a přemítá. Maštalíř ví, o čem dumá slabomyslný Hynek. Vždycky jen o jídle, to je jeho nejmilejší myšlení. Sedmnáctá setnina je na něho náramně hrdá, protože je to největší žrout z celé brigády. Všechny přetrumfne, nikdo se mu nevyrovná.

A Maštalíř zabočil do krytu velitele setniny, aby ohlásil svůj návrat a přijal zasloužený trest. Vcházejí do podzemí, sklonil hlavu a opatrně tápal po kluzkých schůdcích.

---

²⁸ Kůtek – kotník.

Utschigg, velitel sedmnácté setniny, zálibně si v zrcadle prohlížel knírek, který podpíral špičatý nos, a koketně zdvíhal a zase spouštěl obočí. Jeho sluha mu kartáčoval oděv, sípaje při tom jako čeledín, jenž hřebelcuje koně. Malinký pěšák byl připraven na křik a nadávky; čekal, že slízne nějakou facku, ale tentokráte ho nadporučík přijal roztržitě. Nazval ho křížencem mezi psem a prasetem a sliboval mu, že ho dá oběsit. Avšak jeho nadávky zněly lhostejně; důstojník spěchal k veliteli praporu, kde měla být pitka a zpěv. Opásal se řemenem, naposled pozdravil v zrcadle svou vyholenou tvář a vyšel. Následoval ho Maštalíř, který šel vyhledat šikovatele Knoppa, aby jej za trest uvázal ke kůlu.

Přesně za dvě hodiny vstoupil Maštaliř do kaverny²⁹ pro mužstvo. Strop veliké sklepní místnosti podpíraly mohutné kmeny; vanulo tu čerstvou hlínou, hrobní plísni a kyselou člověčinou. Nepokojné plameny svíček ozařovaly zasmušilé a mrazem zduřelé obličejy vojáků. Dřepěli na svých peleších z přežele slámy; chroupali suchar k černé kávě; jiní, hlavu podepřenou do dlaní, nehybně zírali na špičky bot. Někteří, oblečení v pláště, utažení opaskem, spali, využívající volné chvílky, než je zavolají do služby. Staří domobranci, plešiví a knírnatí, slinili nitě a spravovali si oděv. Svobodník Semecký psal dopis, pohybuje rty. Bednička mu sloužila za psací stůl. Kdykoli napsal řádku, zálibně odklonil hlavu a tužkou nakreslil ve vzduchu smyčku. Svým druhům naznačoval, že tam daleko ve světě zanechal mnoho zlomených ženských srdcí.

Malinký pěšák rozvázal tlumok a rozložil nákup. Nahlížeje do zápisníku, počal vyvolávat jména. Označení vojáci po řadě přistupovali, aby přijali zboží a odevzdali peníze. Mnozí reptali na drahotu; zdálo se jim, že jsou ošizeni. Maštaliř reptáky netrpělivě odbýval; káral je jako nerozumné děti. Nespokojencům a rýpalům hrozil, že jim už nebude sloužit. Ať si jdou k saniterákům a uvidí, jak budou spokojeni. Ještě rádi se k němu vrátí.

„Já se poctivě přičiňuju, abych vyhověl,“ hlásal, „ale poděkování nemám. Budete tak dlouho špačkovat, až vám tím praštím. Já to nemám zapotřebí. Ať se stará někdo jiný.“

Vydával zboží a nešetřil dobrými radami.

„Tu máš,“ pravil, odevzdávaje mladému vojákovu tabulku čokolády. Vojáček se chtivě zakousl do pamlsku, ale Maštaliř se na něho obořil: „Nesežer všechno najednou. Čokoláda není pro jídlo, ale pro chuť. Pak přijdeš, až nebudeš mít.“

Chlapec se zahanbil a uložil pochoutku do tlumoku.

---

²⁹ Kaverna – dutina, podzemní prostor, zde: vyztužený velký kryt.

Muži se tlačí ke kamínkům a nastavují rozhalené hrudi žáru, jímž dýchá rozpálený plech. Na plotně stojí hrnek a v něm bublá voda. Četař Náhlavský si vaří brambory. Občas píchne hrotem nože do hrnku, aby vyzkoušel, jsou-li již brambory měkké, a pak zase složí ruce do klínu a snivě zírá do ohně.

„Vaříš, četaři, vaříš brambory, brambory?“ oslovil ho lichotivě pěšák Trachta.

„Vařím, ale pro sebe,“ zabroukl četař. Pořád loudí ten Trachta, od všeho chce mít, jenom obejduje, ale na své je náramně opatrný a neužilý. Ten by nikomu nic nedal, kdyby se k němu na kolenou plížil.

„Já vím, že vaříš pro sebe,“ počíná opět Trachta úlisně, „pro koho jiného. Ale tento... jak si myslím... samotný brambor, to nic nevydá... do toho by byla dobrá gulášová konzerva...“

„Kdyby byla...“ bručí četař.

„Já, hoši...“ ozývá se toužebný hlas, „já nejraděj i hašé s hrachem...“

„Hašé s hrachem. Copak o to!“

„Ale guláš je také dobrý.“

„Nikdo se s tebou nehádá... a dej ty hnáty pryč, kopeš jako kůň.“

„Co se tak cpeš? Kamna jsou pro všechny, milostpane.“

„A když se ti řekne: přines dříví, tak máš řečí jako opice chcanek.“

„Až bude na mně řada, tak beze všeho. Ale pořád se na vás dřít, to zas nejsem váš slouha...“

„Ale, pánové, pánové, copak je to? Lepší je ve svornosti, víme, jenom hezky ve svornosti...“

Nastalo mlčení. Četař Náhlavský uchopil misku a vyšel před kryt, aby slil uvařené brambory. Pěšák Trachta pohlédl za ním a pronesl zádumčivě: „Když jsme forikovali, bylo kartušek dužo.“

„Tehdy bylo všeho. Brambor, chleba i masa,“ připojil hlas odněkud z kouta.

Mladý vojáček, polykaje sliny, řekl plačtivě: „Když jsem byl u kádr³⁰, tak jsem si dal tlačěnku.“

Nikdo nemluvil. Teprve po chvíli zeptal se ho pěšák Trachta se zájmem: „S octem a cibulí, Beránku?“

„S octem a cibulí.“

„Tak se to patří,“ řekl Trachta uznale.

Voják Hynek seděl schoulen u ohně, ruce zastrčené v rukávech pláště, a klímal. Stíny skotačily na jeho propadlém, zuboženém obličej. Pohnul sebou, rozhlédl se štěrbinkou očí a prohodil: „Až přijdete do civilu, kupte si ryby. To je dobrý žrádlo.“

Ozval se smích.

A Hynek zamlaskal. „Ryby jsou dobrý žrádlo,“ opakoval. „Kapr, štika i úhoř. Úhoř je podobný hadu. Svlékne se jako zajíc.“

Trachta se smál, až se prohýbal. Škytavě se ho otázel mezi přerývaným smíchem: „A tys už jedl ryby, Nácíčku?“

„Já ne,“ odpověděl Hynek s dětskou vážností, „já ne, ale páni...“

Voják Trachta vyprskl. Starý domobranec, který si zašival blůzu, pohlédl na něho a zlostně zahučel. „Nech ho na pokoji, on ti nic nedělá. Starej se sám o sebe, ty... perníkáři!“

Trachta vyskočil, jako by ho někdo píchl. „Kdo je perníkář?“ zakřičel.

„Ty jsi perníkář!“ opakoval šedivý domobranec.

„Ty... ty...,“ hýkal rozzuřený Trachta, „to mi zaplatíš!“ A sápal se na něho.

Četař Náhlavský zakročil.

„Ruhe!³¹“ zahřměl. „Co je to? Nebo vás oba beštímuj k raportu!³²“

---

³⁰ Kádr – zde: doplňovací útvar v zázemí.

³¹ Ticho!

³² Beštímovat k raportu – určit k raportu (a tím k potrestání).

„Kdybys ho, četaři, raději napomenul, aby nenadával...“ zanaříkal Trachta.

„On nenadával. On jenom řekl, že jseš perníkář.“

„A taky je perníkář,“ přidal se šedivý domobranec.

„Já nejsem perníkář...“ úpěl Trachta, „já jsem cukrář. Já dostal diplom, rozumíte? Vy si myslíte, že jsem jezdil po poutích a prodával srdcata, ale to je mejlka. Já mám krám a chodí ke mně kupovat nejlepší obecnstvo. Dělán mandlové pečivo, pišingry, linecký dort, mokka, sacher, přešpurské rohlíčky, žloutkové věnečky...“

Voják Trachta se zasn timer, když si vzpomněl na svůj krám, na svoji bílou zástěru. Ponořen ve vzpomínkách, oči upřené do plamenů ohniště, líčil, jak tloukl bílkový sníh, jak připravoval krémy a jak dorty poléval čokoládou. Všichni umlkli a sledovali vyprávění cukrářovo jako napínavý příběh.

„A nejr raději...“ breptal voják Trachta, „nejraději jsem dělal ovocné aspiky. V tomhle oboru jsem měl velikou pověst. Nejmilejší mně bylo připravovat kdoulový aspick, kdoule totiž nejlépe sulcuje...“

Potáhl nosem a ukončil truchlivě: „A copak vy víte. Nic nevíte.“

„U mne jseš a zůstaneš perníkář,“ zase se ozval šedivý domobranec.

Znovu se počala hádka. Vtom se rozhrnul závěs v pozadí sklepení, i objevil se praporčík. Prohnul se v kříži a otázal se rozespalým hlasem: „Kde je jednoročák Bureš?“

„Ve službě, pane fenrych,“ odpovídali vojáci.

Praporčík se podíval na náramkové hodinky. Zazíval a zeptal se: „Kdo je teď na řadě?“

„Poslušně hlásím, já,“ pravil četař Náhlavský.

„Dobře, až přijde Bureš, ať se u mne hlásí... A vy, holomci, mohli byste se bavit trochu potichu. Člověk kvůli vám nemůže spát...“

Praporčík zmizel za stanovým plátnem.

„To je tvoje vina,“ zasyčel Trachta.

„Tys začal, perníkáři,“ odpověděl šedivý domobranec. Voják Trachta začal pěsti. „No, počkej, ty mizero, já tě naučím, však já ti ukáži, kdo je perníkář...“

Zasténal: „A mezi tou chátrou nevzdělanou mám trávit svůj věk...“

8

V zatuchlém sklepení zavanulo ostrým vzduchem. Pootevřenými dveřmi nahlédla tvář desátníka Štědrého.

„Četař Náhlovský,“ zavolal desátník, „ablesung! Vzhůru!“

Desátník Štědrý přistoupil ke kamnům a zasmušile si ohříval zkřehlé ruce. Zachrastila slaměná lože. Rozespalí vojáci neochotně vstávali; vyburcováni z těžkého snění utahovali si opasky, vráželi do sebe, vrněli jako děti, které se chystají do školy za černého zimního jitra. Zdálo se jim, že před chvilkou usnuli a už je ženou do té nelítostné zimy. Podupávající tlačili se ke dveřím, při čemž kdákavě nadávali jako rozzlobené slepice. Četař stál u dveří a počítal své mužstvo.

„Čtrnáct!“ řekl nahlas. „Který z vás chybí?“

Domobranec s šedými kníry hlásil: „Trachta! Pernikář!“

V jeho hlase se ozývalo zlostné uspokojení.

Četař se otočil a z tmavého kouta vyvlekl za límec vojáka; poháněl ho pažbou a křičel: „Já ti dám, lumpe! Chceš, abych to kvůli tobě prohrál?“

„Já se nechťel ulejt, četaři,“ sténal, „já si jen malounko zdřímám a neslyšel jsem...“

„Tak vorwärts, vorwärts³³!“ hartusil četař, „nebo tě tou břízou³⁴ přetáhnu, já tě naučím...“

„Ježíš,“ kvílel Trachta, „zase do té zimy, vždyť to je o život...“

„Musíme všichni, tak půjdeš taky,“ hučel zlostný domobranec.

„Co jsem ti udělal, Andrlíku, že jseš na mne takový?“ žaloval pernikář.

„A proto,“ zaskřípal šedivý domobranec, „protože když já, starý táta, musím do toho nečasu kriminálního, tak ty taky... Vy, mladíci, byste si hověli a staří by měli všechno za vás vylízat...“

---

³³ Kupředu!

³⁴ Bříza – puška.

Vystřídání vojáci obklopili ohniště. Se zbožným vytržením zírali do plamenů a cítili, kterak s blahodárným teplem vniká do ztuhlých údů život. Zvadlá kůže na vyhublých tvářích se napjala a uši zčervenaly. Mnozí si svlékli boty a zasmušile prohlíželi své špinavé, oteké nohy. Desátník Štědrý vylovil z ohniště žhavý uhlík a zapálil si cigaretu. Lačně vdechoval kouř; nakláněl se dopředu, neboť prázdná hlava ho tížila. Z počátku nemyslel na nic; teprve po chvíli počala se z vyprahlého mozku klubati vzpomínka na dnešní oběd. Znovu požíval horkou bobovou polévku. Byla hustá, znamenitá; plavaly v ní kousky slaniny a sušená zelenina. Kuchař mu přidal kousek hovězího tuku. Nechal si ho až nakonec. Vylovil třesoucí se lžij z misky a lačně jej shltl ve stoje, uprostřed štiplavého mrazu.

– Byla dobrá bobová polévka, – mumlal, – já rád bobovou polévku – jen kdyby jí bylo... té bobové polévky... aby byla horká, hustá. Ale chleba bylo dnes málo a já si nic neušetřil. Už týden jsem si neušetřil ani sousto..."

„Bureš!“ ozvalo se za stanovým závěsem.

„Hier!³⁵“ odpověděl mladistvý buclatý jednoroční dobrovolník s brýlemi.

„Pojď spát, Bureši. Já na tebe čekám.“

„Už jdu, pane fähnrich³⁶.“

Brejlatý jednoroční dobrovolník zmizel za stanovým závěsem.

„Vy byste také měl jít spát, pane desátníku,“ oslovil Štědrého malinký pěšák. „Musíte si odpočinout. Já jak mám volnou chvíli, už hnípám. Já jsem na spaní kadet.“

Desátník se poslušně zdvihl. Maštalíř upravil mu lože a pomohl svléci blůzu. Štědrý se o něho opřel a zouval si boty. Přitom zašeptal: „A co je s chlebem, Maštalíři?“

„Chleba je v pořádku, pane desátníku.“

„Psst!“ zasyčel Štědrý. „Ne tak nahlas. Nikdo se mně nedíval do brotsaku?“

---

³⁵ Zde!

³⁶ Fähnrich – praporčík.

„Já bych ho přerazil. Chleba je celý, můžou se spolehnout. Jenom ty myši... moc se nám rozmohly, neřadí. Ale to nic. Já už dohlédnu. Jenom jdou hezky spát...“

Desátník složil si blůzu pod hlavu, zabalil se do houně a ulehl na stanové plátno, které příkrývalo přehrsli spařené slámy. Hmyz na jeho těle se teplem probudil a počal se hemžiti. Desátník se podrbával kolem krku a pod paží a pracně shledával útržky myšlenek. Bylo mu slastně při pomyšlení, že leží v teple, zatím co venku se ukrutný stepní severák zahryzává do uší, do tváří. Nad jeho hlavou visel tlumok a v něm kus ušetřeného chleba. V této chvíli před usnutím se nejraději obíral přemítáním o tom, jak každého dne si odepře jedno sousto, aby rozmnožil svoji železnou zásobu. Často zápasil těžce a úporně proti pokušení vyhladovělého těla, které mu lichotně našeptávalo, aby snědl nejen svůj příděl, ale i úspory.

Nemůže žít člověk, aniž by zaměstnal svou mysl hrou, která rozčerrí obraznost. Čím těžší, strastiplnější život, tím je více potřebná tato hra, která odvrací pozornost od ohavných stránek existence. Vypravuje se, že mnohý vězeň si ochočil pavouka, aby rozptýlil vědomí, že hyne mezi čtyřmi obílenými stěnami. Jiný pak zasadí bob do chudé hlíny a s napětím sleduje, jak vyrazí bílý klíč, jak se rozvíjí svinutý lístek, nakonec pak naslouchá chrastění zkroucených lusků v podzimním větru. Snad i k smrti odsouzený si vymyslí něco takového, co mu dá na chvíli zapomenout, že na vězeňském dvoře sroubili pro něho šibenici. A tak i desátník Jaroslav si vymyslel ideu, pomocí níž se bezpečně dostane přes ten život složený ze tmy, bláta, hladu a nudy. Složil sám sobě slib, že si ušetří celou šišku chleba. Málokterý asketa složil těžší slib pro slávu božího jména. Bylo mu se neustále potýkat s chtivostí lačného žaludku, až posléze zvítězil a radoval se nad svým pokladem jako lakomec nad hrcem zlatých mincí. Nyní to bohatství je uloženo v tlumoku, jež Maštalíř upevnil ke stropu, aby byl chráněn před hlodavými myšmi.

Za stanovým závěsem se ozýval šepot. To praporčík Klepš rozmlouvá s jednoročním dobrovolníkem Burešem, k němuž pojal

něžnou náklonnost. Bylo ustavičně zříti tyto dva muže pohromadě. Spali na stejném loži a dělili se o poslední sousto. Volné chvíle trávili v dlouhých rozhovorech. Když se k nim někdo přiblížil, tu nedůvěřivě umlkali.

Do kaverny vešel voják Erichleb, hudebník a potulný kejklíř. Svoji harmoniku zavěsil na skobu a nyní usedl ke kamnům a při záři ohně počítá peníze. Hrál až do této chvíle důstojníkům praporu na harmoniku, zazpíval jim veselé a necudné písně. Nyní přepočítává výtěžek za svou produkci. Maštalíř, který čistil desátníkovu pušku, se na něho dívá úkosem. Patrně rozjímá, že někdo přijde k výdělku lehce, zatím co on musí se štváti za obchody, které kromě hubeného zisku mu vynášejí denně trest uvázání. Maštalíř odvrací svůj zrak od harmonikáře, aby se neřeklo, že závidí, a se zdvojenou pozorností se obírá puškou.

- Lidé, - dumá malinký pěšák, - si za dnešních dob všelijak vydělávají. Tak na příklad tenhle ten... jak on se honem jmenuje... no! Teď na to nepříjdu. On ostává při batalionskomandu³⁷. Starší člověk. Ten vyrábí z aluminia prsteny. Pro vojáky takové obyčejné, pro důstojníky s hlavou císařovou, vykládanou mědí. Šikovný člověk! -

Maštalíř se zamyslí. Jakási myšlenka se mu kmitla v jeho čilé hlavě.

- Mohl bych, - říká si, - vzít od něho pár takových prstenů do komise. Mnozí vojáci se po tom ptají. Málo je v zákopech šviháků a mužů marnivých? Mohl bych mu za to dodávat aluminiové a měděné kroužky z vybuchnutých šrapnelů. U nás ve štelunku³⁸ se toho povaluje habaděj... -

Zavonělo mrazem a oheň v kamnech zahučel. Ve dveřích stál zasněžený voják. Zeptal se: „Prosimich, jak bych se dostal k šestnáctce?“

---

³⁷ Batalionskomando - velení praporu.

³⁸ Štelunk - zákop, kryt.

„Zavírej, pitomo!“ zařval na něho Maštalíř. „A neumíš pozdravit, nevzdělanče jeden nevzdělaná?“

„Poslušně se hlásím do dekunku³⁹... a kudy se dostanu k šestnáctce?“

„Kerej jseš? A co chceš u šestnáctky?“ vyzvídal Maštalíř.

Zasněžený voják mu vysvětlil, že je bývalý plukovní holič, který měl to neštěstí, že při holení škrábl velitele pluku. Za trest musí okamžitě narukovat do zákopů a hlásit se u šestnácté setniny.

„Chudáku nešťastná,“ politoval ho malinký pěšák, „a zrovna k šestnáctce. Máš smůlu, kamaráde. Dostaneš se pod nadporučíka Krále a šikovatele Wagenknechta. Ti dovedou dělat vojákům trýle. Poznáš, zač je toho loket.“

Návštěvník se podrbal za uchem.

„Já vím,“ řekl smutně, „ale co mám dělat? To už je patrně můj osud...“

„Ba,“ přisvědčil Maštalíř, „osudu se nikdo nevyhne. Ale co! Snad tě nesežerou. Poznali jsme jinší pány a byli takoví malincí, když šlo do tuhého. Jo, a tys chtěl vědět, kudy k šestnáctce? To se musíš vrátit, protože to přešel. Musíš se dát laufgrábnem numero draj, a ne cvaj.⁴⁰ Doprava, rozumíš?“

„Numero draj,“ opakoval zasněžený voják, „tak děkuju pěkně.“

„Není zač a zavírej. Netopíme tu pro pánaboha, ale pro sebe...“

Voják Erichleb přepočítal své zisky a šel si lehnout. Maštalíř rozjímá, že mu už za to nestojí, aby šel spát, protože za chvíli bude mu jít do služby.

„Desátníku,“ zavolal na svého pána, „nepotřebujete nic?“

Avšak desátník Jaroslav ho neslyší.

– Spí, – pomyslí si malinký pěšák, – když spíš, tak spi. Nic lepšího nemůžeš udělat... –

---

³⁹ Dekunk – kryt.

⁴⁰ Spojovacím zákopem tři, a ne dva.

9

Les, v němž pracovali vojáci od šestnácté, sedmnácté a dvacáté polní setniny, byl již silně prořídlý, neboť již od podzimku rubalo se v něm dříví na stavbu polních opevnění. Vojáci vtáhli do něho v dvojstupech, s pilami a sekerami na ramenou. Les přetínal plot z ostnatého drátu, za nímž byl rajon jezdeckého pluku, který tu měl rezervní sídliště. Bylo zakázáno překročovati tuto hranici, neboť mezi pěšáky a jízdou panovalo zavilé nepřátelství. Kavaleristé ve válce zvětšeli a ztratili na svém bývalém lesku. Vzali jim koně, pro něž neměli dostatek píce, a jezdci musili konat službu v zákopech. Přesto však se nad pěchotu vypínali, jsouce pyšní na svoje červené kalhoty a krátké kožíšky. Tyto červené kalhoty budily v nich pocit odlišnosti, považovali se za něco lepšího.

Lesem hlaholily rozjařené mužské hlasy. Vojáci byli veselí a hovorní, nástroje, kterými se oháněli, vzbuzovaly v nich zasuté vzpomínky na civilní život, v němž se obírali užitečnou prací. Třímajíce sekeru, měli na chvílku pocit, že jsou opět svobodni. Jejich obličeje zrudly mrazem a horlivostí; povzbuzovali se navzájem boдрými nadávkami.

Jenom šestnáctá setnina pracovala tiše a unyle. Šestnáctá se nepodobala vojenskému oddílu, ale přísnému mnišskému řádu. Ani slovo nevyšlo z úst šestnáctých; jejich obličeje byly zasmušilé a oči bojácné. Vždyť pracovali pod dohledem šikovatele Wagenknechta, jenž byl nepřítelem veselosti a volného pohybu. A velitelem šestnácté byl nadporučík Král, mladý muž zaslepený uniformou, nadutý a ctižádostivý.

Nad lesem viselo krvavé slunce; třpytil se zmrzlý sníh a vážné ticho zavalilo ty bílé pláně, z nichž vyčníval zčernalý les. Občas dolehl sem zdušený výstřel vzdáleného děla.

Stranou od pracujících mužstva stáli tři důstojníci, pokuřovali cigarety a rozmlouvali. Tlachali o všem možném a vypravovali si vojenské příhody a anekdoty. Poručík Žalman, velitel dvacáté

setniny, vychloubal se svým sluhou. Jeho pucák prý dovede napodobit všechny zvířecí hlasy. Kvoká jako slepice, bučí jako vůl a řičí jako kůň. Úplně k nerozeznání, čestné slovo, pánové.

Nadporučík Růžička se nechtěl dát zahanbit. Jeho sluha Raboch je originál mezi sluhy; nikde takového nenajdeš. I křikl: „Raboch!“

„Raboch!“ ozvalo se mezi vojáky. „Raboch! Máš jít k panu oberleutnantovi⁴¹!“

Z tlumu pracujících mužů se vynořil voják a pádil k důstojníkům. Postavil se před svého pána, srazil podpatky a zapištěl: „Rozkaz, pane nadporučíku?“

„Raboch,“ velel nadporučík Růžička, „zazpívej pánům!“ Sluha zasalutoval a spustil:

*„A pan Páris podle nosu,
nosu, nosu, nosu,
že podoben je kosu,
že podoben je kosu...“*

Důstojníci se rozchechtali.

„Ještě!“ zařičel nadporučík Růžička mezi přerývaným smíchem. A Raboch znovu zasalutoval, vypjal se a pokračoval:

*„Pod nose má kyňáry,
ňáry, ňáry, ňáry,
a v hlavě láry-fáry,
a v hlavě láry-fáry...“*

„Už dost...“ sípěl usazený nadporučík Růžička, „přestaň, ty kujóne...“ Hodil mu cigaretu a zakřičel: „Tu máš a utíkej, kuliferdo...“

Sluha zachytil cigaretu v letu a odběhl. Byl velmi pyšný, že pobavil pány, i vmísil se mezi mužstvo s utajeným smíchem v zarudlém obličeji; oči mu hrály jako myšky, i pobíhal sem tam, nastavuje uši, vždy žíznivý po novinkách.

---

⁴¹ Oberleutnant – nadporučík.

Nadporučík Král měřil skupinu důstojníků s pohrdáním. Někteří páni, uvažoval, nemají smysl pro stavovskou čest. Před mužstvem křandají a šprýmaří; můžeme pak ve vojsku udržet kázeň? Hloupý chlap se má trásti před důstojnickým stejnokrojem.

Stranil se společnosti záložních důstojníků, neboť jeho ctižádost směřovala výše, stále výše. Rozhodl se, že se dá aktivovat; brzo ho povýší na setníka. Jakmile uvolnil svou obraznost, nic nebránilo myšlenkám ve smělém rozletu. Už se viděl, jak nosí červené lampasy; hrud' svírá neurčitý, sladký pocit a do jeho snů hřmí vojenská hudba; ráz-ráz duní vojenské boty na dlažbě a vojáci vzdávají poctu svému veliteli. Všechno se sklání před skvělostí generála Krále. A bude-li mu nakloněn bůh války, může se i to přihoditi, že se proslaví odvážným kouskem, o němž budou psát noviny. Sám císař pán připne mu na hrud' stuhu Marie Terezie. A od té chvíle bude jeho život podoben onomu neznámému, zjemnělému životu, jaký se popisuje v románech...

Les zaplavily chraptivé, bezstarostné hlasy vojáků; někteří sbírají klestí a shromažďují je do stanových pláten; jiní pak přivazují provaz na kmen, zapřahují se do improvizovaného postroje a vlekou svůj náklad do zákopů, nahrazující tak koně, kterých dlužno šetřit, protože jsou hladem zesláblí. Jedině voják Habětín nepracuje. Prochází se volným, samolibým krokem odvážlivce a siláka, ruce v kapsách, plášť přehozený přes plece; zpod šikmo nasazené čapky dere se rusá kadeř; nakroucené vousky a cigareta, přilípnutá k dolnímu rtu, mluví o smělém duchu, který snadno překračuje zákony a pravidla.

Saje kouř cigarety, aniž by vyndal ruce z kapes, a uštěpačně pozoruje pracující; když se pohne, tehdy na jeho hrudi zvoní vyznamenání za statečnost. Voják Maštálíř se před ním ukrývá; má strach, aby si drzý lupič nevzpomněl na onu scénu v zákopech, když se vracel z nákupu. Zdá se opravdu, že ho chlapík Habětín nevidí; přimhuřuje oči a dívá se kamsi přes hlavy pracujících.

Najednou však stanul před Maštálířem; komíhal na patách a vrážel do něho bokem. Malinký pěšák se polekal, ale Habětín, jak

se zdá, už zapomněl na noční příhodu. Chechtal se široce a zpod těžkých víček se díval na malého vojáka.

„Jak se máš, pind'oure?“ zeptal se milostivě.

Pihovatá tvář malého pěšáka se zkroutila k ulekanému výrazu.

„Nech mne, Habětine,“ řekl žalostně, „já ti taky nic nedělám...“

„A dělám já ti něco, ty náno?“ opáčil habán. Mlčel chvíli a s uspokojením pozoroval, jak se před ním malý pěšák tetelí.

„Já tě, ty pind'oure... budu muset...“ cedil zvolna mezi zuby, „já tě asi jednou budu muset zabít...“

Tato myšlenka ho rozveselila. Sáhł si za záhyb čapky, vytáhl odtud cigaretu a hodil ji Maštálřovi.

„Hop - chytej, pind'oure,“ vykřikl. Maštálř se shýbl pro dárek. A lupič odcházel klátivým krokem, pobručuje si: „Opravdu tě musím zabít, jiná pomoc už asi nebude...“

I přistoupil k hranici, která hořela uprostřed paseky. Odstrčil vojáka, který si tu ohříval zkřehlé ruce. Voják se odplížil s bojácným výrazem a Habětín se rozkročil a pohlížel do plamenů, které mu dýchaly do tváře, a pozoroval, jak uhlíky syčí a černají ve sněhu. Setrval tu drahnu chvíli a nikdo se ho neodvážil rušit. Ani šikovatel Wagenknecht, ani jeho představený nadporučík Král ho nevybídli, aby šel také pracovat. Hrubá práce nebyla pro Habětína, neboť to byl hrdina, jehož jméno bylo zaznamenáno ve zlaté knize rakousko-uherské armády. Celý úsek mluvil o jeho odvážlivých kouscích. Nikoho se nebál, před nikým neustupoval.

A Wagenknechtem zalomcovala zlost, když viděl, že se před jeho mocí Habětín nesklání; tato zlost jej nadýmala a působila mu nevolnost. Zpozoroval mezi vojáky pěšáka Herzána, který zmořen nezvyklou robotou si hověl. Vrhł se na něho s radostným zavytím. Popouzel ho k hněvu tento špindíra a odrbanec, který na sebe nehleděl a jímž hýbaly vši.

Rval ho za límec a jizva v jeho tváři se podlila krví. Nadporučík Král k tomu zálibně přihlížel. Také on nenáviděl pěšáka Herzána, neboť bývalý učitel připomínal mu ony vzdálené doby, kdy se v okresním městě procházel s vyšívanou náprsenkou, vedl

s dívkami pošetilé řeči a čítal básně. Přál záhubu pěšákovi Herzánovi, aby byla zahlazena památka na učitele Krále.

Pěšák Herzán, když ho šikovatel pustil z drápů, chopil se ozáblýma rukama břemene. Na jeho strnulé tváři nebylo znát pohnutí; zdálo se, že vojenskou skutečnost nechápe nebo ji nebere na vědomí. Stále mlčel a stranil se společnosti svých bývalých druhů, jednoročních dobrovolníků. Také uprostřed prostých vojáků byl zamklý. Vojáci ostatně se ho štítili, protože se nemyl, nehubil hmyz na svém těle a mlčky se poddával všem strastem. Ničemu se nevyhýbal, neusiloval o žádné výhody a s nikým nesdílel své myšlenky. Žil uprostřed množství osamělý jako světec na sloupu.

10

Na paseku přiběhl psík s černou skvrnou na tváři. Zarejdlil, oběhl skupinu vojáků, několikrát se převálil ve sněhu, vrazil do každého muže čumákem a radostně zaštěkal. Vrtěl pahýlkem chvostu, boky se mu třásly a celé jeho maličké tělo bylo naplněno nesmírnou veselostí. Považoval svět za rejdiště, za sídlo nevyčerpatelných radostí. Vyskakoval a vrtěl se, dávaje tak najevo, že považuje vojáky za své druhy ve hře.

„Pozor, mládenci, dědek přichází!“ ozvalo se varovně.

Vojáci se horlivě zavlnili.

Na pasece se objevil major Klofanda. Obklopili ho důstojníci a dávali mu raport. Major se bičíkem dotkl štítku čapky. Psík se obrátil a střemhlav se vrhl k němu.

„Na, brav, Foxl, brav...“⁴² Major Klofanda ho podrbl za ušima.

Následován psem procházel se velitel praporu mezi mužstvem. Vojáci obraceli k němu úsměvné tváře.

„Dědek je v dobré náladě,“ šeptali si.

Měli rádi svého velitele; líbil se jim jeho černý knírek i štíhlé nohy v lesklých holínkách. Major Klofanda byl si vědom toho, že se mužstvu zamlouvá, i kroutil se v bocích a s lehkou grácií přeskakoval pařezy.

„Takové boty bych chtěl mít,“ řekl svobodník Semecký toužebně.

„Mohly by stát, ať řeknu málo – patnáct zlatých,“ poznamenal Maštalíř zamyšleně.

Setník Klofanda zavolal k sobě nadporučíka Růžičku a něco mu říkal. Nadporučík zasalutoval a pak zakřičel: „Rast!“⁴³

Od úst k ústům letělo „Rast. Arbeit einstellen!“⁴⁴

Zástupem proletěla vlna úlevy. Vojáci odložili nástroje a hlučně zahovořili. Někteří utvořili skupiny a počali se pošťuchávat. Staří

---

⁴² Hodný Foxlík, hodný...

⁴³ Odpočinek!

⁴⁴ Práci zastavit!

domobrancí usedli na klády, vyňali sáček tabáku a nespěchající počali si nác pávat dýmky. S otcovským úsměvem pohlíželi na své mladé druhy, kteří se koulovali a tropili nezbednosti. Jedině pěšák Herzán stál stranou se svěšenými rukama a civěl kamsi přes vrcholky stromů. Šikovatel Wagenknecht, zarytý, s tajenou zlostí patřil na bezstarostnou veselost.

Četař Náhlavský hodil náruč roští na hranici. Oheň prudce zadýmal a pod klestím mlhavě zasvítilo. Plamen nesměle olízl potravu a pojednou s prudkým praskotem vyšlehl, metaje kolem sebe žhavé uhlíky. Vojáci v kruhu usedli kolem ohně. Kouř vhněl jim slzy do očí, ale radovali se z plamene, skvělého a divokého.

„Tepló, teplíčko...“, liboval si svobodník Semecký, „to já mám rád.“

„Já mám taky rád teplo,“ připojil pěšák Hynek vážně. Voják Trachta vyprskl v smích, jako by uslyšel něco neobyčejně komického.

„Ty máš rád teplo, Nácku? A co máš ještě rád? Ryby?“

Slabomyslný Hynek rozhodil rukama.

„A kdo by neměl rád ryby?“ řekl s údivem. „Ryby jsou dobrý žrádlo, úhoř se slíkne jako had...“

Pěšák Hynek upadl ve snění.

„A děvče máš, Nácku?“ útočil Trachta. „Přiznej se, žes zanechal v civilu holku.“

Hynek otevřel oči. Přes zapadlou tvář přeletěl ruměnec.

„Já... holku?“ řekl s rozhorlením. „Já žádnou holku nemám, ty... ty skotáku. Já nejsem žádný sviňák. Páni mají holky a jsou sviňáci...“

Trachta otevřel ústa a nemohl popadnout dechu. Boky se mu házely. Šedivý domobranec zlostně zaskřehotal: „Kdyby sis raději hleděl svého, ty perníkáři. Nevšímej si ho, on ti nic nedělá...“

Tvář Trachtova se rázem změnila. Zaječel: „Já nejsem žádný perníkář. A nech si to, Andrlíku, nebo... to víš...“

„To je pravda,“ ozývaly se hlasy. „Nácek nikomu nepřekáží. Je jako vodička. Každý šnofoun⁴⁵ si z něho dělá frňousy...“ Voják Trachta pocítil, že veřejné mínění se staví proti němu. Chtěl se obhájit, chtěl si naklonit tyto nepřátelské tváře. Koktal: „Já nejsem perníkář... já dostal na řemeslnické výstavě diplom. Každému ho můžu ukázat. A ty, Andrlíku, až jednou náhodou... po válce... budeš mít cestu k nám, tak se ptej, kde má Trachta cukrářství. Každé dítě ti ukáže. Hnedle, jak se přijde na náměstí, tak vlevo. A budeš mrkat na drát... Uvidíš rohák – ten je můj, abys věděl. Výkladní skříň, plno zboží. Nejlepší obecenstvo u mne bere. Mám dva tovaryše a v krámě slečnu. Jen se přijď podívat a uvidíš, pitomo. Taky nalévám kávu a čokoládu, jak si kdo přeje. A zmrzliny pět druhů mívám, oříškovou, vanilkovou...“

Domobranec Andrlík ho přerušil.

„Tak teda ty jseš bohatý?“ zkoumal.

„Taky že jsem,“ odvětil Trachta vypínavě, „všechny bych vás mohl koupit, hadráři...“

„A co tu teda chceš, když jseš bohatý?“ zeptal se zlostný domobranec.

„Jak to...?“

„Ptám se, co chceš mezi náma, tou chudinou vojanskou, tady ve štelunkách?“

Trachta se zajíkl.

„Nu, co tu chci. To, co ti druzí. Vzali mne, a tak tu jsem.“

„Vzali ho, a tak tu je,“ poškleboval se domobranec Andrlík. „Já ti řeknu, jak to je. Kdyby ses byl nechal vidět na patřičných místech, taks mohl zůstat doma u své vanilkové zmrzliny. Ale tobě, krkáči, bylo líto pustit chlup, a proto tě nejčkon žerou vši jako nás, nuzáky.“

A zlostný domobranec si odplivl.

„Je to pravda,“ přisvědčovaly hlasy. „Copak my, my na to nemáme, tak nám není pomoc. Ale bohatý, to je hanba...“ Trachta svěsil hlavu. Něco na tom pravdy je. Mohl si žít pohodlně

---

⁴⁵ Šnofoun – holomek.

a v hojnosti, kdyby měl štědřejší dlaň. Ale nechtělo se mu strkat vydělané groše nějakému hladovému písáři. Mohlo se leccos zařídit, kdyby byl chytřejší, ale už je pozdě.

„No, pánové,“ napomínal četař Náhlovský, „jenom žádné různice. Raději něco zazpívejte. Dědek to má rád.“

„Hoši, to je pravda,“ přisvědčil Maštalíř, „dejme něco dohromady.“

„Ale co bysme tak...“

„Nějakou takovou... víme... s citem...“

Trachta vstal, rozkročil se a zazpíval:

*„Znám já jeden krásný zámek,
nedaleko Jičína...“*

Měl krásný, sytý baryton, který kradl srdce a obměkčoval mysl.

Četař Náhlovský se připojil třaslavým tenorem a svobodník Semecký mocně zabasoval. Vojáci se schoulili do sebe. Domobranec Andrlík cítil, jak se mu rozkoší stáhla kůže na hlavě. Také nehybná tvář slabomyslného Hynka se rozzářila. Prostřáček se usmíval. Bylo mu blaze jako v kostele, když hřmí kůr mnohými hlasy. Pěšák Maštalíř, který neměl hudební sluch, pobrukoval.

Major Klofanda odloučil se od skupiny důstojníků a tiše se přiblížil k hořící hranici. Jeho tvář vyjadřovala pohnutí a oči se usmívaly. Následoval ho pes, který s rozjařenou tváří a vyplazeným jazykem pozoroval zpěváky.

Voják Trachta rozpráhl ruce a pěl:

*„A v tom zahahámku,
byla pahahana...“*

Sbor se připojil:

*„Ta ovčáčka milo –
milovala,
ta mu psala v rychlosti,
lístek plný milosti...“*

Trachta umlkl a pošinul si čapku. Domobranec Andrlík potáhl nosem, pohlédl skoro něžně na zpěváka a děl tiše: „Máš pěknou notu... perníkáři.“

Voják Trachta odvětil chlubitivě: „Vid’? Copak o to. Já vždycky... U nás jsem zpíval o slavných svatbách nebo o pohřbu. Když potřebovali, vždycky pro mne vzkázali: Trachto, zazpívej. A já zazpíval. Proč ne? Nikdy jsem nic nezkazil.“ Pak se podíval na domobrance Andrlíka a dodal: „A nenadávej, jo? Já u tebe nejsem žádný perníkář.“

„U mne jsi vždycky perníkář,“ zaskuhral zlostně domobranec, „ale notu máš tento... pěknou. O to nic.“

Zpozorovali svého velitele a v rozpacích se odmlčeli. Major Klofanda se však zasmál a promluvil. „Schön, meine Kinder. Wirklich tadellos.⁴⁶ Dobře, vojáci. Zpívání to já mám rád.“ Velká radost zachvátila bojovníky. I spustili svému veliteli na počest: „Má roztomilá Baruško...“ Major Klofanda pošinul čapku do týlu. Podupával svými krásnými, lesklými holínkami. Kdyby se na něho nedíval šikovatel Wagenknecht svým kamenným, posupným pohledem, možná, že by se dal do tance. Avšak upamatoval se na svou hodnost, pohlédl na hodinky a velel Vergatterung⁴⁷.

Večerní stíny zaplavily les, když šikovatel Wagenknecht srovnal mužstvo do dvou řad, spočítal vojáky, kteří nastoupili s pilami a sekerami na ramenou.

Když vyšli z lesa, tehdy soumrak pokrýval zasněženou pláň modravou šedí. Důstojníci kráčeli za mužstvem, jenom praporčík Klepš vyhledal v řadě buclatého a brejlatého jednoročního dobrovolníka Bureše, šel podle něho a tiše s ním rozprávěl.

Mlčky pochodovali v závějích, kladouce nohy do stop, jež zanechaly boty předchůdce. Tma houstla; napravo se zajiskřila okna vesnice Malínu a před nimi ve vzdálených zákopech vyšlehl paprsek světlometu a zvolna se ploužil po opevněních.

---

⁴⁶ Krásné, mé děti. Opravdu bezvadné.

⁴⁷ Nástup v řad.

Když docházeli k podzemnímu městu, tehdy pěšák Habětín bokem vrazil do pěšáka Trachty a zasípěl: „Hezky zpíváš, kluku cukrářská. Myslím, že tě jednou budu muset zabít...”

I opakoval pro sebe zamyšleně: „Někoho rozpáru, to je marné...”

11

Toho jitra v den svatých Tří králů zavládl v podzemních doupatech zlostný ruch. Všechny tváře byly zasmušilé a podrážděné. Poddůstojníci prohlíželi pušky a hulákali. Vojáci se pletli jeden přes druhého a zuřivě spílali.

„Kéž byste všichni pochcípali!“ hučel četař Náhlovský.

„Kdo mně vyměnil moji bouchačku?“ zuřil svobodník Semecký.

„Máš si dát na své věci pozor, frajtře...“ napomenul ho Maštalíř.

„Odpovídej, až se tě budu ptát, ty moulo...“

Bylo slyšeti jedovatou poznámku: „Frajtr – neštěstí armády.“

„Kdo to řekl?“ rozčílil se svobodník, „já ho, mně se zdá...“

V temnu podzemního sklepení se haštěřily hlasy.

„Kam to strkáš hnáty?“

„Nemotej se tu jako vrtohlavá ovce!“

„Dobytek jste, pánové, nic jiného než dobytek!“

„Jdi si na hotel, když jseš tak fajnovej...“

Konečně služba vyhledala vojáky v podzemí. Strkajíce do sebe, rozestavili se v zákopu, mhourajíce víčky před ostrým denním světlem. Přikvačil šikovatel Wagenknecht a s mnohým řvaním srovnal vojáky do rovné řady, přičemž rozdělil několik pohlavků. Také šikovatel byl rozezlen a jízva na jeho tváři naběhla krví.

Na pravém křídle stál voják Habětín. Tentokrát měl všechny knoflíky svého pláště zapjaty a jeho zbroj se blyštěla. Zpod šikmo nasazené čapky drala se rusá kadeř a jeho obličej vyjadřoval ráznost starého válečníka.

Wagenknecht sčítal mužstvo, a když došel k poslednímu páru, tu vycenil zuby a zazuřil. Na levém křídle stál voják Herzán a slabomyslný Hynek, bédné postavy, zkroucené jako babky pod plachetkou, špinaví a pokrytí blátem. Šikovatel je oba pohnal k raportu. Budou uvázáni, ti odrbanci, kteří dělají pluku hanbu.

Řady zachvátila těžkomyslnost a tupá zlost, jak tomu bylo vždycky, když byla nařízena polní bohoslužba. I slabomyslný Hynek, jehož služby boží rozněcovaly k nadšení, cítil nevolnost. Neboť polní mše se v ničem nepodobala chrámovým bohoslužbám, kdy hřmění varhan otvíralo nebesa. Latinská slova polního kuráta se ploužila při zemi; nebe mlčelo k těmto kvapným obřadům, které nepovznášely mysl a podobaly se execírce. Jedině Habětín byl spokojen. Polní mše v něm budila vzpomínky na bohoslužby v trestnicích. Do mysli mu vstoupil obraz, jak seděl s ostatními šedě oděnými druhy ve vězeňské kapli. Jaká to byla příležitost k šuškáni, zakázanému obchodování a psaní motáků! Při těchto vzpomínkách se jeho tvář rozjasnila; i pohladil si vztyčený knírek a pohodil hlavou.

Potom přišel nadporučík Král, vyholený a rozšiřuje zápach kolínské vody. Jeho obličej byl nadutý a oči se dívaly zle, podezíravě. Zastavil se na levém křídle a ze zpěněných úst se draly divoké nadávky.

„Nein! Nein!“ vriskal. „Unmöglich! Das ist... wirklich... eine... Frechheit, Feldwebel! O, die Schweine...!“⁴⁸

„Šikovateli,“ děl Wagenknechtovi, „ti dva nemohou s námi. Vyloučeno! Vedu na mši vojáky, a ne svině.“

Šikovatel popadl ony dva nevzhledné vojáky za prsa a vystrčil je z řady. Hlasitě jim spílal; nejsou hodni toho, aby se účastnili bohoslužby; hrozil jim ukrutnými tresty; a nakonec jim nařídil, aby šli kopat latrínu.

A vojáci v řadě se dívali, jak učitel Herzán i slabomyslný Hynek s lopatami na ramenou se ubírají na určené místo. Voják Hynek kráčel vážně; ani sval se nepohnul v kamenném obličejí. Zdálo se však, že na tváři učitele Herzána tkví slabounký úsměv; snad ho těšila ta potupná práce. A mnohý voják při pohledu na muže s lopatami těžko potlačil osten závisti; i litoval toho, že sám není

---

⁴⁸ Ne! Ne! Nemožné. To je opravdu drzost! Šikovateli! Och, ta prasata!

nevzhledný a zašpiněn; snad by pak také se nemusil účastnit služby boží.

Nadporučík Král zavelel a vojáci učinili vpravo v bok. Veliteli se obrat nelíbil; zdálo se mu, že podpatky necvakaly dost hlučně; několikrát musili bojovníci obrat opakovat.

Voják, který právě vyšel z krytu s nádobou na vodu, se zastavil a pohlížel za pochodujícími řadami. Ušklíbl se, potřásl hlavou a pelášil dále. Dva muži, kteří nesli bedničku s municí, položili na zem své břemeno, šťouchli do sebe a pochechtávali se. Také stráž se obracely za pochodujícím vojskem a jejich pohled vyjadřoval soucit, smíšený se škodolibostí. Všichni si blahopřáli, že se nemusí účastnit polní mše.

Byla obleva, slunce se kamsi ztratilo a vzduchem vířily sloupy lepkavého sněhu. Bylo to rmutné počasí, které plní srdce těžkomyslností a zlostným steskem. Vpředu kráčel nadporučík Král s nadutou a příkrou tváří. Vzadu střežil pochodující útvar šikovatel Wagenknecht, chmurný a zlověstný; svíral pěsti, hotov vrhnouti se na muže, který by vybočil z řady.

Nadporučík Král byl jat nudou, která zachvacuje ctižádostí rozervané duše. Chtěl by, aby se něco přihodilo, co by jej postavilo v popředí všeho vojska. Toužil po povýšení, vyznamenání, pochvale. Zatím však se nic nedělo a čas se plížil v jednotvárném, temném pásmu dní. Zdálo se mu, že major Klofanda věnuje svou přízeň ostatním důstojníkům, ale na něho se dívá kose.

Občas se obrátil a zlým pohledem měřil řadu vojáků. Vařila se v něm těžká, nevyslovitelná zloba. Stiskl čelisti a hučel:

- Ich werde der Saubande zeigen.⁴⁹ Já jim ukážu... -

Vojáci kráčeli se svěšenými hlavami, mhouříce oči, neboť sněhové vločky se jim věšely na řasy. Pod nohama stříkaly louže a mužové chmurně rozjímali o tom, že bude jim čistiti zasviněný oděv i zbroj.

- To bude práce, - říkali si, - nedej bože! -

---

⁴⁹ Já té svinské bandě ukážu!

Nadporučík Král přemýšlel, jak má s mužstvem zatočit.

– Budou na mne pamatovat, – dumal mstivě.

A v zasmušilé duši šikovatelově bublala slova:

– Všechny zavřít. Všechny uvázat. Jenom žádné štráchy s nimi. –

12

Bohoslužba se konala v malém údolí, sevřeném nízkým válem. Na úbočí rostla zčernalá trnitá křoviska. Na louce, pokryté zhnědlým sněhem, stál oltář, ozdobený brokátovou přikrývkou. Na oltáři byl postaven kříž.

Před oltářem se klaněl kněz s lesklým fialovým obličejem. Krajcoví komže zpola zakrývalo jeho vysoké jezdecké boty. Cvakaje ostruhami otáčel se polní kurát kolem oltáře a chvatně žvýkal latinské modlitby. Ministroval mu křivonohý kostelník s krátce ostříhanou hlavou a s kozí bradou, která prodlužovala lstivou, potutelnou tvář.

Muži přihlíželi obřadu v rovné řadě. Pozorovali kněze a zaměstnávali se svými myšlenkami. Četař Náhlavský myslel na to, že brzy bude na řadě s dovolenou. Vypočítával: – Čtrnáct dní dovolené, šest dní na cestu, to máme dohromady skoro tři neděle. A o nějaký den bych to mohl natáhnout. Dobré by to bylo. Dal bych si věci do pořádku. Tatík je nějaký špatný, rád bych ho ještě uviděl. –

Svobodníka Semeckého pokoušel prelud jakési neznámé slečny. Sžiravá žádost jím cloumala. Žena ta byla bělostné pleti, velmi plná v hrudi a lesklých, mnoho slibujících očí. Objímala svobodníka Semeckého a dávala mu jemná, lichotivá jména. Svobodník se dává pyšně zbožňovat. Mhouřil oči a do sebe ponořen brumlal necudná slova.

Starý domobranec zase mračně uvažoval, že už má všeho dost a že si něco udělá, aby se zbavil vojny, která mu pila krev. Nenávistně se díval na polního kuráta a bručel: – Všechny vás postřílet, holoto. Nic lepšího nezasloužíte! –

Voják Trachta ulpěl pohledem do dálky, kde stálo jeho cukrářství. I viděl Sachrův dort, žloutkové věnečky, indiány, linecký dort a láhve zavařeniny, které vroubí jeho krám.

I mluvil s mnohým vzdycháním: – Jsem člověk mohovitý a mistr cukrářský. Byl jsem také v dozorčí radě městské spořitelny. Byl jsem

členem čtenářské besedy. V mé dílně visí diplom. Byl jsem člověk vážený a tady marně hynu. Kazím svůj věk. Mohl jsem být doma, kde se ve všem vyznám. –

A pak zase: – Hoši mají pravdu. Měl jsem jim strčit pár stovek a mohl jsem mít dneska pokoj. Jo, kdybych měl ten rozum, který mám nyní. Válka mně dala velkou ránu. Beze mne živnost zahyne. –

Kněz sloužil Bohu ve velkém kvapu, neboť vlhké vločky sněhové ho pleskaly do tváře a on byl velmi starostliv o své zdraví. Bručel latinská slova a polykal slabiky. Pak se obrátil a žehnal mužstvu vztyčenou pravicí. Vojáci sklonili hlavy a bili se v prsa. Také nadporučík Král ťukal do hrudi. Avšak šikovatel Wagenknecht stál vzpřímen za frontou vojinů a bděl, aby obcovali bohoslužbám v přísném pořádku.

Polní kurát zadrmolil a mše byla u konce. Podal nadporučíkovi ruku a odkvapil, přidržuje si krajovou komži. Křivonohý kostelník složil bohoslužebné předměty, popruhem je i s oltářem připevnil na trakař a odjížděl.

Potom nařídil nadporučík prohlídku pušek a tornister. Přiblížila se chvíle, které se vojáci nejvíce obávali. Stále doufali, že nebude prohlídky, ačkoli věděli, že jejich doufání je pošetilé; není bohoslužby bez prohlídky výzbroje.

Na rozkaz sňali svoje tornistry a vaky na chléb a položili je k nohám. Připravili pušky k prohlídce. Nadporučík krácel od jednoho muže k druhému a zíral do hlavní. Mezitím se šikovatel Wagenknecht hrabal v zavazadlech.

Voják Trachta zpopelavěl; cítil, že mu v hrudi odumřel dech. Měl špatné svědomí. Kdysi v záchvatu žravosti podlehl pokušení a snědl svou rezervní konzervu. Když jednou osaměl v krytu, rozřízl obal konzervy a jedl chvatně jako kočka, jež v kuchyni mlsá mléko a obává se, že bude přistižena. Konejšil se při tom ujišťováním, že při první příležitosti škodu nahradí. Dvakrát fasovali konzervy místo menáže, ale nikdy nesebral tolik síly, aby si odepřel oběd. Od té chvíle žil v rozpoložení defraudanta, který stále čeká, že ho příjdou zatknout.

Sténal: – Slitování, moji pánové! Když já měl takový hlad... A tolik se mně stýskalo. A ze samého stesku jsem se dal do gulášové konzervy, abych trochu zapomněl. Tak to všechno na mne lehlo, že jsem neodolal... –

Slyšel, jak šikovatel peskuje vojáka, který neměl předepsaných tři sta kusů patron. Voják stál vztyčený před rozzuřeným Wagenknechtem. Trachta uslyšel pleskot pohlavků.

„Kams dal patrony, lumpe?“ křičel šikovatel.

„Ztratil...“ mumlal voják.

„Ztratil!“ pošklebuje se nadporučík. „Aufschreiben, den Kerl! Sofort aufschreiben!“⁵⁰

Šikovatel se sklonil nad Trachtovým batohem. V hrudi vojáka Trachty se ozvalo: – Ted'! –

Wagenknecht s mnohým funěním vybíral z tlumoku stanové plátno, pokrývku, stanové kolíčky, patrony, pytlíček s kávovou konzervou a rezervní porci sucharu a jednu masovou konzervu...

Voják Trachta si říká: – Už je to tady. – Ještě jednou hrábl šikovatel do batohu a pak ho převrátil. Potom uviděl obličej šikovatelův těsně před svýma očima. Wagenknecht cení zuby a knír se mu ježí. Jizva, která se táhla přes jeho obličej, naběhla krví.

Nadporučík Král se přiblížil a švihá rákoskou po stehně. Šikovatel dorážel otázkami; voják Trachta ví, že se táže po chybějící konzervě. Neodpovídal a jednotvárně vrněl: – Já jsem cukrářský mistr. Mám ženu a děti. Mohl jsem se dát zvolit do obecní rady, ale já to nevzal. Dovedu dělat ovocné aspiky, zejména kdoulová dobře sulcuje... –

Pak cítil, že se mu v očích zajiskřilo. Wagenknecht pleskl ještě jednou. Voják Trachta olizoval krev, která se mu řinula z nosu.

Slyšel, jak nadporučík vríská: „Sofort Strafanzeige. Den Hund zum Divisiongericht. Sofort aufhängen. Ich werde rücksichtslos Vorgehen.“⁵¹

---

⁵⁰ Zapsat toho chlapa! Ihned zapsat!

A k vojáku Trachtovi jizlivě: „Sežrals konzervu, sežral?“

„Sežral...“ odpovídá voják truchlivě.

„A chutnalo?“

Trachta neodpovídá.

„No, jen když chutnalo, to jsem sám rád. Však oni tě už u soudu poučí, co je to sežrat železnou porci...“

K šikovateli: „Aufschreiben. Strafanzeige. Verstanden?“⁵² Wagenknecht zasalutoval.

K vojenským službám božím se pojí execírka, neboť polní mše nenabádá muže, aby pozvedli mysli k Bohu, nýbrž je to prostředek k utužení kázně.

Nadporučík Král zavelel. Vojáci se rozprchli a potom utvořili řetěz střelců. Sehnuti pod tíží napěchovaných tornister běželi, až ztratili dech. Na rozkaz vrhali se do rozbředlého sněhu; louže stříkaly. Když pak povstali, tehdy stékala jim špína z tváří. Nicméně stavěli se zase do rovných řad, zkameněli, s očima upřenýma před sebe. Otáčeli se vpravo-vlevo, vpravo-vlevo, poskakovali, poklekali, vstávali a běželi. Nadporučík vrískal, šikovatel vyl a poddůstojníci hulákali.

Na tváři nadporučíka Krále rozprostřelo se jakési mstivé uspokojení. Lahodilo mu, když patřil na vyjevené oči, zasmušilé tváře a postavy obalené blátem.

Skřípal: „Já vás naučím v kostele hvízdát. Já vám pomůžu, já vám udělám nohy, holoto!“

Končil se strastiplný den a byla tma. Uondaní a sobě nepodobní vklopýtali vojáci do zákopů. Mlčeli po celý den, a když se nahnuli do podzemních příbytků, tehdy uvolnil se v nich ukrytý vztek a lítost.

„Ten nám dal, ten pes...“ vrčeli.

„Takový mladík a takhle si dovoluje.“

---

⁵¹ Ihned trestní oznámení. Toho psa k diviznímu soudu. Ihned oběsit. Budu postupovat bezohledně.

⁵² Zapsat. Trestní oznámení. Rozuměl jste?

„Nejsme žádní rekruti, jsme šediví tátové. Na staré mazáky se vytahuje...”

Měli za zlé nadporučíku Královi, že je honil po hroudách a že ošklivě nadával. Také aktivní důstojníci dřeli bez nože a nevybírali slova, ale vojáci cítili, že je to v pořádku; když aktivní důstojník si počíná neomaleně a hrubě, vykonává tím jen svoje zaměstnání, a proto se vojáci neuráželi. Avšak nadporučík Král byl záložní důstojník; jemu nepříslušelo hulvátství a krutost. Na vojně uvald pocit občanské důstojnosti; avšak nadporučík Král dovedl tento pocit vzkřísit, že žhnul a páčil.

„Mám tři sta kusů ostrých...“ mumlal svobodník Semecký, „a tu poslední si schovám pro jednoho pána, kterého všichni znáte...”

Motali se v podzemním příbytku, strkali do sebe a častovali se chraptivými nadávkami.

„Tys nám to prohrál, perníkáři!“ zuřil zlostný domobranec. „Kvůli tobě jsme zkoušeli. Kvůli tobě jsme měli vojnu. Já bych tě nejradši, inu kruci...!“

Voják Trachta vztyčil svůj krví podlitý nos.

„Andrlíku, Andrlíku...“ děl lítostivě, „tys ještě nesežral rezervní konzervu?“

„Sežral, co bych nesežral?“ opáčil starý domobranec. „Ale nepřišlo se na to. Já k něčemu takovému nenechám dojít. Nejsem vůl jako někdo...”

„A už toho mám akorát dost!“ zahřměl četař Náhlovský. „Teď chci mít ticho. Nebo vás budu musit, na mou duši...”

„Dobře tak, četaři...“ pochválil ho slabomyslný Hynek, „oni by si tento... dovolovali...”

Starý domobranec pokýval hlavou.

„Copak tobě, Nácku, tobě bylo hej,“ pravil, „ty ses měl jako pán. Hezky pomalu kopals latrínu, zatím co s námi dělali psí kusy. Hromská feldmesse⁵³, ta mně dala ránu!“

Sykaje bolestí, svlékl si promočené boty.

---

⁵³ Feldmesse – polní mše.

13

I bylo jitro, i byl večer, den kolikátý? Nikdo nepočítal ty dny, slepené v jednom chuchvalci. V podzemním městě nebylo žádného rozdělení času, neboť den byl podoben noci a všední den měl stejnou tvář jako svátek.

Po večeři rozdal službu vedoucí šikovatel Knopp poštu. Vyvolával jména a poděloval vojáky růžovými lístky polní pošty, psaníčky a balíčky. Ten, jehož zavolal, se zaradoval. Ostatní, když marně čekali na své jméno, zklamaně usedali na slámu.

Voják Trachta dostal dopis, i roztrhl obálku a počal dychtivě čísti. Domobranec Andrlík nedostal nic. I přisedl k Trachtovi a hleděl mu přes rameno.

„Copak ti píší, perníkáři?“ ptal se dychtivě.

„Nenadávej...“ odpovídal Trachta roztržitě, pohybuje rty. „Píše mi moje, že chlapci teče z ucha. Prokřičel bolestí celou noc. Máme nadělení.“

„Tak ať mu dává teplé obklady,“ radil starý domobranec, „teplé dělá dobře. A co ještě píše?“

„Píše, že ondyno byl u nás smutný trh. Jedna selka měla pár krůt, čítala si za větší 36 korun a za menší chtěla 26 korun. Za kozlíka osmnáct kilo těžkého brala osmdesát korun. Jinak tam nic nebylo.“

„Cs-cs!“ divil se šedý domobranec. „To je drahota, když to tak vezmeme!“

„A pro vojsko přivezli čtyři sudy slanečků. Mají je k obědu i k večeři a praženku navrch. Dobré chutnání!“

„V čase míru...“ ozval se snivě slabomyslný Hynek, „v čase míru bylo všeho hojnost. Chleba, omastku... Bylo maso, byly ryby. U nás je rybník a v něm jsou kapři i štiky i úhoři... Úhoř, hoši... úhoř vypadá jako had... a taky se svlékne z kůže jako had. Ryby jsou dobré žrádlo...“ Zamyslel se: „Vedou válku a sami nemají co žrát. Kdyby toho radši nechali. Mají říct: Hoši, jsme žebrota, jděte domů, nemá to cenu, abyste tu byli. To by měli udělat.“

Voják Trachta se rozřehtal, ale četař Náhlovský se naň obořil: „Máš se čemu smát, moulo! On má náhodou pravdu.“

„Nácek má víc rozumu než všichni perníkáři dohromady,“ usoudil domobranec.

Trachta se rozezvil.

„A zase nadáváš! Jdi si pryč a nech mne. S tebou už slovíčko neztratím...“

Desátník Jaroslav Štědrý obdržel bedničku, a když ji otevřel, tu našel v dřevité bavlně zabalenou láhev rumu, balíček čaje a bábovku. Navrchu ležel promaštěný dopis. Rozevřel papír a poznal úhledné, pedantické tahy svého otce.

Obchodník Gustav Štědrý psal: – Milý synu, posílám Ti pěkné pozdravení a přál bych si věděti, jak se vynacházíš. U nás je všechno při starém, ale zdraví mně neslouží jako dříve. Srdce mne trápí a mám málo dechu. Škoda, že tu není pan doktor Jansa, ten by mi jistě pomohl. Ale pana doktora vzali na vojnu. On by mně stejně nepomohl, protože doktoři ničemu nerozumějí, ale škoda je ho, protože je to hodný člověk. Když mne potkal, vždycky zdravil napřed, já nevím, jak k té cti přijdu... –

Voják Trachta se přiblížil k čtoucímu a jakoby náhodou nahlédl do otevřené bedničky. Zamlaskal a polkl slinu.

„A, bábovka...“ udělal si zálibně, „třená bábovka. Inu, věřím...“

Obrátil se k vojákům a počal vykládat: „Třená bábovka se připravuje takto: Vezmeš aspoň šest vajec. Utřeš žloutky s cukrem, přidáš mouku a pak sníh a máslo. Piškotová bábovka je ovšem bez másla. To musíš...“

Avšak pešák Maštalír, který jako bdělý pes střežil majetek svého pána, vybafl: „Odras od krámu, obejdo! Ty bys nejraději desátníkovi bábovku sežral, ale to víš!“

„Ani mně nenapadlo,“ urazil se Trachta, „já o cizí nedbám. Já jenom jaksi pro příklad...“

„I jdi, já ti to vidím na očích, že loudíš, potvoro!“

„Nikommu nic nedá a sám by vyžíral,“ přidal se zlostný domobranec. „Majetník! Jdi si do svého krámu a nepleť se mezi nás!“

Trachta se odplížil do kouta a uraženě bručel: „S vámi se nebudu bavit, vy všechno zkroutíte. Nevzdělaná banda jste, že nejste...“

Desátník četl dále: – Taky Ti musím oznámit, že Kristýna od nás odešla, tatík jí padl ve válce, na Itálii ho to potkalo, a tak Kristýna musí vypomáhat doma. Paní Světelská nám poslala jinou holku, jmenuje se Albína, ale jestli se bude mít k světu, nevím. Je to soužení. –

– Kristýna? – pomyslil si Jaroslav. – Nepamatuji se na Kristýnu. Vzpomínám si jenom na Anežku. Bylo to takové červené děvče. Smíšek. Když byla doma na návštěvě, přinesla mi vždycky pytlíček sušených horských třešní. –

– Anežka... Ale to jsem chodil teprve do páté obecné. Často jsem ji mořil, aby mně prozradila, jak přicházejí děti na svět. A ona mně to jednou vysvětlila, ale já jí to věřil pouze napolovic. Že by tatínek s maminkou, nebo dokonce císař pán s císařovnou dělali takové věci... ne... to by přece byla hanba... –

Zasmál se.

„Čemu se smějete, pane desátníku?“ zeptal se Maštalíř.

„Já jenom tak...“ zabručel Jaroslav a dal se opět do čtení.

– Naše kočka, chuděra, pošla, – četl. – Taková vyrážka se jí udělala a od té doby byla špatná. Bylo jí pořád zima. Lezla do truhlíku na popel a nic si toho nevšímal, když na ni padaly žhavé uhlíky. Já vím, jaký je lék proti prašivině. Nejlepší je namazat petrolejem. Ale kde vezmu dnes petrolej? Dostali jsme novou kočku, takovou černou. Ale je to velký neřád, nic jí neužijem. Pořád by se toulala, ale myši chytat, to ne. Špatné je to zvíře, naprosto bezcharakterní... –

Jaroslav se zasní. Z chuchvalců vzpomínek vynořil se obraz starého pána s lesklou lebkou, žlutým knírem a muškou pod dolním rtem. Sedí v krámě za pultem a saje z dýmky, na jejíž hlavičce je vymalován starý císař v loveckém úboru. Říká si v knize *Pět neděl*

v baloně a jeho ruka hladí kočku, která do kotoučku schoulena mu spí na klíně. Je nerad, když ho zákazník vyruší. Také kočka nelibě nese, když ji obchodník shodí z klína. Protáhne se do oblouku, mrzutě zazívne, pročistí si růžovým jazýčkem kožich a zamračená běží na dvůr...

Bylo desátníkovi, jako by listoval v starodávné knize s naivními ilustracemi. Ani věřit se mu nechce, že kdysi žil pohromadě s těmi barevnými listy, na nichž byl vymalován jistý starý obchodník se žlutým knírem, malá otlá žena s šedivým drdůlkem vlasů v týle, postava jménem Anežka a tříbarevná kočka... A ty obrázky se pohybovaly, dýchaly a mluvily...

Zavrtěl hlavou a znovu připoutal pozornost k poselství z okresního města.

– Náš Viktor, – oznamoval obchodník, – jest nyní v Brně a slouží v oděvním skladišti. Povýšili ho na šikovatele, z čehož mám velkou radost, neboť moje touha jest, aby děti prospívaly. Viktor mně poslal několik balíčků tabáku, čímž mně velmi prospěl. Neboť zdejší trafikant, pan Quaiser, nechce nic prodat, vymlouvá se, že mu tabák došel. Vydá tabák jenom za cukr či kávu, ale kde to mám brát? Musil jsem kouřit všelijaké náhražky jako *Tabákuř* nebo *Duhanín*, nechutné to kouření z jahodového listí. Z takových směsí jsem dostával žáhu, v noci jsem vstával, abych se napil vody, neb jsem byl celý vyprahlý. Zato mouky máme dost, dodává nám ji pan Smola, co chodil s Viktorem do školy, je to sedlák z Přímu, hodný křesťan, to musím říci. Počítá nám maximální ceny, ale s moukou chodí jenom v noci, bojí se, aby z toho neměl potahování.

Posíláme Ti bábovku a ostatní věci a doufáme, že Ti to přijde k duhu. Maminka Ti klade důtklivě na srdce, abys to snědl sám a s nikým se nedělil. Dneska jsou takoví lidé, že by poslední člověku vyrvali, a Ty jseš velký dobrák a neumíš svůj majetek ubránit, já to dobře vím. –

Jaroslav ukrojil si kousek bábovky. Sousto se mu okamžitě na jazyku rozplynulo. Pokrm mu připadal mdlý a skoro protivný.

Chutnal po ibišku nebo něčem takovém starodávném. Zdrsnělé patro odvyklo pamlskům. Podal skrojek svému sluhovi.

Pobídl ho: „Vezmi si a jez.“

Malinký pěšák se pitvořil.

„Propáníčka, pane desátníku, jak by k tomu přišli, abych jim udělal takovou škodu. To bych věru musel být špatný chlap. Pro nás nejsou takové mlsky.“

Chvatně se chopil lahůdky a uschoval ji v tlumoku.

14

Svobodník Semecký každého dne psal dopisy a rozesílal je na všechny strany. Při psaní si počínal tajemně a s křikem zaháněl každého, kdo se mu přiblížil. Když večer službu vedoucí poddůstojník rozdával poštu, tu s napětím čekával, že vyvolá jeho jméno. Upřeně se díval na ústa vyvolávajícího a srdce mu sladce trnulo. Snad odněkud přiletí psaníčko s poselstvím vzrušujícím, radostným. Nikdy mu nic nepřišlo, nedočkal se ani dnes.

Ležel nyní na všivé slámě, švihácký knírek upevněný pod páskou, a vypravoval s hlasem vzrušeným jakési nekonečné milostné historie.

„A tak jsem, pánové,“ blouznil, „v tom městě potkal jednu statkářku, byla to krásná ženská, taková nadělaná, všude samé hedvábí, na obličejích závoj. Podívala se na mne a hned chytla jako sláma. Pravila: – Ó, jak vám to mám říci, neb hrdost mně brání. – Odvětil jsem: – Nemůže to být, protože jsem už zadaný. – Zaplakala hořce: – Krutý muži, vy jste ideálem mých snů...“

„Jak se jmenovala ta ženská?“ zpytoval šedý domobranec. Semecký se zamyslel a pak mávl rukou: „Jak se jmenovala, tak se jmenovala. Na tom vůbec nezáleží.“

„Tak je to lež,“ usoudil Andrlík.

Svobodník ho z vysoka změřil.

„Ty...,“ řekl opovržlivě, „ty také víš něco o ženských, dědku plesnivá. Všechno, co vypravuju, je pravda pravdoucí a mám na to svědky.“

Jeho pohled zabloudil k plamenu svíčky, který se zmítal v ustavičném průvanu. Zasnul se a jeho ústa se usmívala.

Počal opět mluvit: „Pak jsme jeli spolu v landauru⁵⁴, který táhli dva vraníci. Ona držela rozevřený slunečník a v jednom kuse se ke mně tulila. Potom jsme přijeli do města, stavili se v hospodě a tu

---

⁵⁴ Landaur – čtyřsedadlový kočár s dvěma páry sedadel proti sobě.

ránu ona poručila dvě piva. Všechno platila, co jsem snědl a vypil...”

„Jak se jmenovalo to město?“ zkoumal šedý domobranec.

„To město se jmenovalo... jakpak honem... už jsem doma... To město se jmenovalo Náklí.“

„Náklí? A kde to je?“

„To je... jak se jde, víš... nevím, jak bych ti to vysvětlil...”

„Proto!“ zvolal šedivý domobranec vítězně. „Já věděl, že je to lež. Znáám všechna města i vesnice, ale o nějakém Náklí jsem nikdy neslyšel. Rád bych viděl tu ženskou, která by za tebe platila pivo. Všechno je drzá lež. Hanba poslouchat takové uličnické řeči.“

„Když nechceš poslouchat, tak neposlouchej,“ rozčilil se svobodník, „a zakazuji si, aťs mně nadával uličníky. Já bych tě za to mohl beštimovat k raportu.“

Ozval se smích.

„Podívejme se na něho! On by chtěl honit k raportu!“

„Frajtr není žádná šarže, hej – rup!“

„Nechte ho,“ okřikl posměváčky četař Náhlovský, „vypravuj, frajtře, a na nikoho nedej. Já to rád poslouchám...”

„Už mně není do řeči,“ mumlal svobodník, „co se budu bavit s hlupáky, kteří nevědí, co svět obnáší. Náhodou... já měl děvčat jako kvítí, ale s žádnou jsem dlouho nevydržel. Mám nestálou povahu. Adie, slečno, zachovejte mne v přízni. Byla jste mým ideálem, ale už nejste. Zase mne to táhne jinam, neb chci užít mladého věku...”

A pak mluvil dlouze o žádoucích slečnách, o horkých objetích, o zlomených srdcích a vyplakaných očích. Mluvil květnatě a plyně, jako by četl z laciné, ušpiněné knížky.

Všichni umlkli a na tvářích tkvěl onen zamyšlený výraz, jaký mívají dračky peří. Seděli tu v chrastící slámě, ve sklepení, kde páchlo čerstvou hlínou a plesnivinou, naslouchali, kterak v kamnech se potýká plamen s větrem, ukolébání v snění a se zrakem upřeným do minulosti. I vypravovali si tito obyvatelé jeskyň, ježaté postavy obsypané hmyzem, mýty z oněch dávných dob, kdy lidé ještě žili

v čistých, světlých pokojích, kde byl nábytek a plno všelijakých věcí, kdy lidé se odívali měkkým sukem a jedli lahodné pokrmy z čistých talířů. Za těch starých časů panovala obřadná zdvořilost, i bylo plno zteplých žen, na které bylo radost pohledět.

„Já, hoši,“ dal se slyšet harmonikář Erichleb, „bydlil jsem ve voze a jezdil jsem od města k městu. Avšak nebyl to vůz, jaký mívají cikáni. Veškeré zařízení jsem měl a žil jsem si jako v pokojíčku. Na oknech krajkové záclonky, za nimi karafiáty. Dámy a páni se mně tam často dívali a říkali: Jako z kastličky, inu jako z kastličky...“

*„Jestli já tě, milá, nedostanu,
vylezu na skálu, slezu dolů...“*

Zazpíval četař třaslavým tenorkem. Ustal ve zpěvu a zahučel: „Copak je to všechno platné...“

A desátník Štědrý stále ještě držel v ruce dopis a četl: – Přál bych si, když už jseš tam, aby ses pozeptal, co je s Kamilem. Pořád ještě nedává o sobě slyšet. Moc se proto trápím a kolikrát ani nespím. Klárka, jeho manželka, mi poslala Kamilův raglán, takový zrzavý, však se pamatuješ. Byl jsem tomu velmi rád, protože si nemohu pro drahotu látky nic nového pořídit. Dal jsem ten kabát zkrátit, neb mně byl veliký, a teď si pěkně chodím. Také mně poslala Kamilův cylindr. Měl jsem ho poprvé na hlavě, když jsem šel do kostela o svátku Simchas Tora, a všichni se za mnou ohlíželi, jakého jsem dělal pána. Jenomže si dělám myšlenky, co bude, až se Kamil vrátí, zda se nebude po svých věcech shánět.

Jinak není u nás nic nového, jenom to, že tuhle byl u mne v krámě pan poštovní správce Pecián a chtěl benzin. Řekl jsem mu, kde bych vzal dneska benzin, ať si jde po svých a jde tam, kam chodil nakupovat dříve. Já hned poznal, že nechce nic koupit a že přišel jenom špehovat. On je to velký antisemita a udavač. Nejen obchodníky, ale i ostatní obyvatelstvo udává. Nikdo není před ním jistý a každý se ho bojí. –

Pěšák Erichleb sňal z hřebíku svoji harmoniku, pozorně si ji prohlédl, stiskl měch a zkušenými prsty přeběhl klapky.

„Tak, tak...“ poliboval si Maštalíř, „zahrej nám něco, víš kamaráde, něco takového...“

Avšak hudebník zavěsil svůj nástroj na rameno a měl se k odchodu s výrazem člověka zaměstnaného.

„To víš,“ zavrčel po jeho odchodu šedý domobranec, „on bude hrát nám, nuzákům. Šel pobavit pány. Kluk komediantská! Do služby nechodí, ze všeho tahá fortel. Mají někteří lidé štěstí...“

„Já, starý člověk,“ reptal, „tadyhle ze služby do služby... na execírku i do práce... mně se nic neodpustí. Už mne to přemáhá.“

„Někdo se uměl narodit,“ poznamenal Maštalíř.

Za stanovým závěsem se ozýval šepot.

Svobodník Semecký nakroutil krk směrem, kde měl lože praporčík Klepš, a pravil s oplzlým úšklebkem: „Milenci si šeptají slova lásky...“

„Mlč!“ okřikl ho četař „To není tvoje věc.“

„Má pravdu,“ ujal se svobodníka šedý domobranec, „všichni musíme do služby, ale pan Bureš nemusí, protože ho fendrych dekuje⁵⁵. Ani ho nemůžu vidět, kluka brejlatého, vyžraného. Vojna je pro jednoho jako pro druhého. Když jsme byli v lese, tak na nic nesáhl. Fendrych ho držel stranou a díval se na něho jako na svatý obrázek. Až jsem se tomu divil, co na něm má. Ten jednorochák je podobný naší Manče, co sloužila u nás ve dvoře. Ona je taky taková nařvaná, měchatá.“

„Za aktiva,“ ozval se svobodník Semecký, „narazil jsem si jednu slečnu. Ona byla ze zámku, taková černá, oči jako jiskry. Ona se ve mně viděla, já jsem byl totiž kluk jak cumel. Nechal jsem ji, protože jsem mohl mít děvčat na každém prstu deset...“

„Nech si ty svoje povídačky,“ hučel domobranec, „beztoho je to samá lež. Já ti nevěřím ani slovo.“

A slabomyslný Hynek, který dřímал u kamen, otevřel oči a promluvil: „U nás byli taky takoví sviňáci. Pan Raboch, pan Pecián, pan Wachtl, speditér i pan lékárník. Chodili do hospody Na

---

⁵⁵ Dekuje – kryje, chrání.

rybárně a tam dělali s děvkou nestydaté věci. Byli to svináci. Na mou duši, že je to pravda. Pan kaprál Štědrý mně to dosvědčí. On je od nás.“

Voják Trachta zapištěl.

„A ty, Nácku,“ škádlil prostáčka, „tys byl prý také velký svinák. Žádná ženská před tebou neobstála. Přiznej se.“

Hynek se rozčilil a začal koktat: „To není pravda... já jsem se nikdy na žádnou ženskou nepodíval... okem nepodíval... mohla být nevím jaká... ty halamo, za to tě musí pánbůh trestat...“

Roztrásl se urážkou a huhňal, zadržuje slzy: „Něco k snědku to jo, to beze všeho... ale žádostem těla jsem se nepoddával... taky když mně dal někdo napít, proč ne, děkuju za poctu, ale skutkem ani slovem jsem nehřešil... a vždycky jenom spravedlivě... Však on tě, Trachto, pánbůh najde, v pekle se budeš smažit za ty řeči necudné...“

Šedý domobranec mu přispěl na pomoc.

„Jen se nedej, Nácíčku, ty jseš náš. Třeba jseš chudák, máš svou čest. A takový perníkář by si dovolil...“

Trachta se vztyčil a zařal pěst.

„Naposled tě žádám, Andrlíku, abys neurážel. Nebo se stane neštěstí. Já jsem mistr cukrářský a žádný perníkář!“

„Bude-li pak klid!“ ozvalo se za stanovým závěsem. „Nebo vás poženu k raportu!“

„Nejsem perníkář,“ syčel Trachta, „nejsem, kruci, já někoho poznamenám, někdo bude nešťastný, mně je už všechno jedno... já nejsem, nejsem perníkář...!“

„Tak, hoši, už je dost!“ zakročil četař. „Hádáte se jako kluci. Já vás nebudu pořád rychtovat. Kdo půjde pro vodu? Nikdo se nehlásí. Tak půjde Trachta!“

„Proč právě já?“ ohrazoval se cukrář. „Já byl posledně...“

„Půjde Trachta!“ opakoval četař. „A žádné řeči!“

„Pořád jenom já...“ reptal Trachta, oblékaje si plášť.

V zamlklé dálce zarepetil ruský kulomet; chvílemi se ozval osamělý výstřel z pušky. Jinak nic nerušilo ticho podzemního města, i bylo slyšeti, kterak zmrzlý sníh povrzával pod nohama stráží. Na nebi pohrával si uzounký srpek měsíce se stříbrnými obláčky. Před očima vojáků rozprostírala se ona mrtvá země, zježená drátěnými překážkami, přervaná klikatými pásy opevnění.

Na stanovišti střelců stál tu voják Trachta vedle Maštalíře, šedý domobranec Andrlík vedle pěšáka Hynka a svobodník Semecký s nakrouceným knírem; jeden se choulí do sebe s rukama v kapsách, jiný pak stál opřen o pažení střílny; všichni však zírali na ruskou stranu, tiší a nehybní jako sochy na mostě.

Velitel tohoto houfce, desátník Štědrý, zvolna přecházel kolem stráží, počítal kroky a vypočetl si, že šedesátkrát musí přeměřit prostor mezi dvěma traverzami, než ho přijdou vystřídat. Z útrob se mu vrátila do úst mdlá chuť po bábovce; i rozjímal, že ho rodiče tímto dárkem příliš neuctili. Bábovka je pečivo pro ženské; tímto pokrmem vzdává se pocta příbuzným o významné příležitosti; trůní uprostřed stolu a pojídá se k sladké kávě za rozvláčných řečí. Do podzemního města náleží černý, rezný chléb; vojákův žaludek chce něco těžšího, vydatnějšího.

- Nechtě! - rozjímá desátník Štědrý, - bábovka je také dobrá, když není nic lepšího. Sní se k černé kávě a ušetří se alespoň chleba. Zase vzroste ušetřený kus chleba o jedno sousto. -

A desátník se počal obírat svou nejmilejší myšlenkou, o tom, že nebude to dlouho trvat a bude mít v zásobě celou šišku chleba, celý ušetřený komisárek. Však byl to zápas s hladovým tělem! Častokráte se v noci probouzel a ruka maně sahala po tlumoku s chlebem. Mnohdy podlehl a tenkrát chodíval s hlavou svěšenou, ponížen a pln lítosti.

Ovšem jeho idea má také své stinné stránky. Ušetřený kus chleba vyměňoval při fasování za čerstvý. A chléb je čím dále tím horší.

Nyní dávají chléb, který se rozpadá v drobečky, nechutný chléb plný písku, jako by země už nerodila zrní, ale zahořklá jádra. Ale budiž; má přece více než jiní vojáci, dovede si odpírati a ušetřil si jmění. Až si ušetří jednu šišku, počne spořit na druhé.

Tak živil svou obraznost věda, že bez obraznosti nelze snášeti ten chudý, nudný a strastiplný život v podzemním městě. A hrozně se mu zachtělo žít právě tady, v těch klikatých příkopech, v podzemních doupatech, na shnilé slámě při okoralém krajíci chleba. Kdysi, když ještě chodíval do gymnázia, tu vídával, že na pískovcovém oblouku ústavní branky roste stromek. Vítr zanesl bludné semínko břízky do skuliny rozervaného kamene. Semeno vzklíčilo, déšť je zaléval a slunce je hřálo. Kořeny břízky prorůstaly kámen; byl to zajisté těžký život, ale stromku se nechtělo zahynouti. A nezahynul. Když Jaroslav došel do oktávy, tehdy stromek rozkládal své větve a ševalil úzkými, lesklými listy.

Zde, právě zde, v podzemním městě cítil své údy, svou hlavu, svůj žaludek i vlasy daleko silněji než doma v okresním městě. Tam snil, jako snili i ostatní obyvatelé; zde však věděl, že se pohybuje, že jí a že mluví. Nyní teprve věděl, že někde za ohradou z drátěných jezdců je plný, kouzelný, nespoutaný život, plný vůně a světla. Po tomto životě mocně zatoužil. Chtělo se mu žít pro žitné lány, v nichž vítr zanechává stopu, pro lesy, ve kterých se ozývají ukryté hlasy, pro osvětlená okna lidských příbytků, pro vzdálený štěkot dobrého psa, pro bochník bílého chleba, pro družný hovor mezi přáteli, pro mladé dívky s chladným, ztepilým tělem. Tak zatoužil po ztraceném životě, že se mu hrud' stáhla a v očích ho zaštívalo.

V kapse mu harašil dopis z domova. Znovu v duchu pročítal to psaní, sestavené z úhledných, pedantických řádek. Usmíval se, když si připomněl napomenutí, které mu otec udělil. – Matka ti vzkazuje, aby ses do ničeho nepletl, hezky se držel zpátky a dbal toho, aby ses nenachladil. – Prostomyslní starouškové! Pronášejí svoje rady s takovou vážností, jako by nebyl na bojišti v ruské zemi, ale někde na studiích...

Hmátl do kapsy a zažehl si cigaretu. Znovu se začal procházet nahoru dolů, nahoru dolů. Slabomyslný Hynek stojí jako modla; dlouhý nos svěšený na bradu a špičatou bradu opřenu o prsa. Svobodník Semecký ustavičně něco bručí. Desátník se u něho zastavil a poslouchal. Slyšel, že svobodník drmolí necudná slova. Také domobranec Andrlík cosi breptá. Náhle se rozkřikl šedivý domobranec: „Pane můj ukřižovaný, jak tomu mám rozumět? Já jsem starý, a musím tu ponocovat, já jsem nemocný, a mám tu zmrzovat, hladný jsem, a nikdo mně žvanec chleba nepodá!“

„No, no, tatíku,“ napomenul ho desátník, „copak je to? Bud' tiše a nekřič!“

„Prominou, pane desátníku,“ omlouval se domobranec, „ale ono to na jednoho zrovna padá. Tak je mi smutno, tak si připadám opuštěný v té dálce... a pořád ta tma... já musím křičet...“

Do toho promluvil voják Trachta: „Bude-li pak už vystřídání, desátníku? Já jaksi jenom proto, že nohy necítím. Jsem jako ta stará herka, rovnou se mnou k pohodnému. A spal bych, umučená hodino, já bych spal...“

„Však se dočkáš, ty moulo perníkářská!“ zaječel zlostný domobranec.

„S tebou nikdo nemluví, ty... ty...“

„Ruhe!“⁵⁶ zakročil desátník.

„Ať nenadává, když já si ho vůbec nevšímám,“ žaloval Trachta.

„Vy byste chtěli pořád hnípat, vy byste si chtěli dělat pohodlí, ale na mne se neohlížíte... starý člověk... kusa svědomí nemáte... mnoho si berete na svědomí...“ vrčel šedý domobranec.

Pak zase zavládlo ticho. Nic se nehýbalo v té huňaté tmě, která se zavěsila mužům na záda, dotírala na oční víčka a železným kruhem sevřela hlavy. Temnota ucpala zákopy, zavalila drátěné jezdce a navršila se až k nebi. A v té tmě se cosi pohnulo; desátník se číhavě zastavil; ozvaly se kroky; desátník naslouchal. Nějaký člověk do něho vrazil.

---

⁵⁶ Ticho!

„Kdo je to?“ zeptal se Jaroslav. Ten člověk neodpověděl. Chtěl jít svou cestou.

„Co jsi zač?“ opakoval desátník. Člověk nic. Desátník rozžehl zápalku. Plamének ozářil vychudlou tvář, zarostlou zasmušilými štětinami.

„To jsi ty, Herzáne?“ zvolal desátník. „A co tu chceš, člověče?“

Zápalka dohořela. Voják mlčel. Po chvílce dutě zahučel: „Á, nech mne...“ Rozehnal se rukama, jako by chtěl s cesty odstranit překážku.

„Ty se mnou nemluvíš, Vojto?“ domlouval mu Jaroslav. Voják mlčel.

„Proč nemluvíš? Co máš proti mně?“

„Á, pust mne...“, mumlal voják, „já už musím jít...“

Desátník mu položil ruku na rameno a počal mluvit. Pamatuje se, člověče, jak jsme spolu glančili v tom německém městě? Jak jsme vedle sebe spali ve Střeleckém domě? Jako dva rodní bratři žili spolu, dělili se o chléb a užili mnohou legraci. Pamatuje se voják Herzán, jak skládal Jaroslavovo lože? On by se to nikdy nenaučil a nebýt Herzána z trestu by nevyšel. Tenkrát byl jednorodný dobrovolník Herzán jako ze škatulky; pěkně čistě si chodil, děvčata se obracela. A podívejte se na něho dnes. Co je s tebou, kamaráde? Vždyť se ani nemyješ a špína z tebe kape...

„Eh, bratře,“ povzdychl si Jaroslav, „je mi tě líto. Zle se dělá člověku, když se na tebe podívá. I ten náš Hynek na sebe víc drží...“

„Nemusíš se dívat...“, hučel Herzán, „nikdo se na mne nemusí dívat. Já se také nedívám... A nech mne, já jdu spát...“

Zavládlo mlčení a pak zase promluvil Jaroslav. Ví dobře, co Herzána trápí a kdo ho utiskuje. To je ten nadporučík Král, kterého uniforma zpitoměla. Ale jen hlavu vzhůru, kamaráde! Však my se z toho dostaneme. Jak to zpívají vojáci: Nás ta vojna nerozmotá...

„Král, to ne... to není ono...“, zahučel voják Herzán.

Najednou se rozhovořil; mluvil spěšně a zajímavě, ostře vyrážeje sykavky, neboť mu chyběly přední zuby.

Kdepak nadporučík Král... Já na sebe nehledím, to je pravda. Já jsem rozedraná figura, podobám se tulákovi, kterého sebrali někde v příkopě. Hanba na mne pohledět, no dobře. Hezky vypadá pan učitel Herzán, jen se na něho podívejte... Ale pozor, prosím! Byl učitel Herzán, ale už není učitel Herzán. Místo něho potuluje se tu pěšák Herzán od šestnácté polní setniny. Člověk Herzán je zahlazen a místo něho vznikl válečný stroj jménem Herzán. No, a proč by měl člověk udržovat v pořádku a čistit válečný stroj? Co je mně do erárního majetku? Naopak, já si přeji, aby byl zničen válečný stroj, protože mám jej v ošklivosti. Když nemá žít člověk Herzán, tak ať vezme čert také válečný stroj Herzán...

„Zítřa,“ zasmál se, „bude dvě hodiny uvázán voják Herzán, protože se ukázalo, že má rezatou pušku. Tím lépe, tím lépe... Jen ať se poškodí válečný materiál Herzán. Poškozovat válečný materiál jest zakázáno. Ale dělejte si, páni moji, jak vám libo. Mně je to jedno. Já jdu spát. Vojenský stroj si jde odpočinout.“

Zajíkal se tichým, šustivým smíchem, i ubíral se svou cestou, rozhazuje rukama po způsobu opilců.

Za popleněným lesem se zablesklo. Vojáci střelhbítě sklonili hlavy.

– Iááúú! – zaječela neviditelná střela. Lehký granát dopadl kdesi vzadu a roztrhl se s temným rachotem. Ruské polní dělo ohlašovalo nový den.

I zdvihl se kmitavý větřík, který předchází probuzení, a do podzemního města dralo se nežádoucí jítro. Tma ustupovala bledému světlu. Nejprve počal desátník rozeznávat obrysy postav. Pak již viděl nazelenalé ovály obličejů s temným otvorem úst. Ostře zahrocené brady a uši, nosy zašpičatělé jako u mrtvol. Cítil, že mu zkřehly konečky prstů, na oči se mu snesla olověná tíha. Když pak se přiblížil k vojákům, tehdy do chřípí mu uhodil palčivý zápach.

Byl nový den. Podzemní město se probudilo.

16

Nadporučík Král se nudil, jako se nudívají mladí samolibí lidé, kteří se ustavičně zaměstnávají sami sebou. Podoben Saulovi povolal k sobě hudebníka Erichleba, aby zahnal od něho těžkomyslnost. Harmonikář přiběhl se svým nástrojem, tiskl měch, a junácky pohazuje kšticí, zpíval rozmarné a necudné písně. Důstojník seděl jako pecka, hlavu v dlaních a tupě zíral před sebe. V koutě trčel jeho sluha, mladík s prohnáním obličejem bývalého číšníka. Dobře znal svého pána; věděl, že mu v této náladě nesmí na oči.

Všechno se znechutilo nadporučíkovi Královi. Zamklle plynul jeden den za druhým a nic se nepříhodilo, co by osvěžilo jeho ctižádost. Hlavu měl jako střep a v ústech pocit, jako by se najedl měděnky.

Harmonikářovy prsty obratně běhaly po klapkách a on zpíval rozpustilou píseň:

*„Kimm, du schone Stolze,
mach mir ein Feuer von Holze...”⁵⁷*

Očekával štědrnou odměnu za svůj výkon. Avšak v důstojníkovi ustavičně vzrůstala tupá, nesmyslná zlost. Chvilku zíral zlýma očima na harmonikáře, který s předstíranou veselostí pohazoval hlavou a podupával nohama. Potom zaskřípal zuby a ukázal mu pěst.

„Hinaus mit dir, Schuft!”⁵⁸ zařval.

Hudebník popadl nástroj a pelášil. Nadporučík s šjí skloneňnou počal se procházeti po svém doupěti. Nohou odhazoval kusy papíru, které se povalovaly po podlaze, a vrčel pro sebe hněvivá slova.

---

⁵⁷ Pojd' ke mně, ty má krasotinko, do ohně přilož polínko.

⁵⁸ Ven, ty padouchu!

- O, ihr Schufte, ich werde euch lehren...⁵⁹ -

Chtělo se mu proti někomu zaútočit, někoho zdeptat, s někým zatočit. Nadporučík Král je ve špatné náladě, třeste se před ním!

- O, ihr Hunde, ich werde euch zeigen...⁶⁰ -

Vzal ze stolu otlučené kalné zrcadlo. Z poškrabaného střepu dívaly se na něho dvě prázdné oči, nadutá ústa aktivních důstojníků a neholená tvář. Znelíbila se mu jeho podoba. Mrštil střepem o zem a drtil mezi zuby: - Ich werde euch Mandeln heben, ihr Horde...⁶¹ -

Pak nasadil si čapku a počal si stahovati boky opaskem. Sluha přiskočil, aby mu pomohl. Avšak důstojník ho kopl do zadnice; pucflek se odplížil.

Nadporučík vylezl z krytu. Byl čistý mráz a růžové jitro si pohrávalo s krystalky sněhovými. Důstojník s chladnou nenávistí pohlédl na modré nebe. Mhouřil oči, protože naň dotíraly sluneční paprsky. Škaredil se, neboť veselý den zvětšoval jeho těžkomyslnost. Bylo mu jako opilci po celonočním hýření a jeho duše se ježila.

Tu zpozoroval vojáka, stojícího na špičkách, s rukama za zády svázanýma. Herzán visel s hlavou skloněnou, temný obličej zalitý krví. U něho stál voják, připraven vchrstnout odsouzenci do tváře džber vody, kdyby pozoroval, že upadl do mdlob.

Důstojník se zastavil před viselcem a úšklebek mu zkřivil tvář. Nenáviděl kde koho, nejvíce však zanevřel na Herzána, protože svým zjevem dělal jeho setnině hanbu, a zejména proto, že byl učitelem. Nadporučík Král ztratil souvislost s minulým životem jako duše po převtělení. Potlačoval každou vzpomínku na ten čas, kdy žil v okresním městě, běhal po ulicích s vyšívanou náprsenkou; tehdy býval mysli bezstarostné, miloval verše a kořil se Marii, dceři kloboučnickově. Nerad obracel svou mysl dozadu; chtěl, aby se propadly staré časy, aby nezbylo po nich památky.

---

⁵⁹ Ó, vy padouši, já vás naučím!

⁶⁰ Ó, vy psi, já vám ukážu...

⁶¹ Já vám zvednu mandle, vy bando...

Kosým pohledem měřil viselce, zvolna pokyvoval hlavou a mružel: – O, du Schweinehund! Warte mal, du wirst sehen...⁶² –

Avšak brzy se nasytil pohledem na vojáka, uvázaného k mučednickému kůlu. Neosvěžil ho tento výjev; zlá nuda držela ho v klepetech a jeho mysl zůstávala zakalena. I odvrátil se, dal se volně obchůzkou po svém úseku. Tu zpozoroval několik stébel slámy, která sem vítr zavál. Zlost jím zacloumala; zastavil se a zakřičel: „Feldwebel Wagenknecht zu mir!“⁶³

Šikovatel přiletěl jako na kouzelném koberci. Zastavil se tři kroky před velitelem, vypjal se a zasalutoval.

Důstojník hulákal, prstem ukazuje na smetí: „Was soll das heissen? Was ist das für eine Schweinerei? Na, Feldwebel, mir scheint, ich werde ihnen Beine machen!“⁶⁴

Pak pozoroval, jak Wagenknecht sehnal tlupu vojáků, kteří se postavili v řadu a mávali košťaty. Šikovatel stál nad nimi, jizva v jeho tváři se podlila krví, i řval se zpěněnými ústy.

Nadporučík rozjímal: – Celý tento úsek podléhá mé moci. Řeknu slovo a všichni poskakují jako opice: Třesou se přede mnou. Mají plné kalhoty, když se na ně jenom podívám. Ó, já to s nimi umím. Já jsem váš pán a vy jste luza.

– Ich bin der Oberleutnant Král!⁶⁵ –

Leč to není ono; dobře cítil, že to není ono. Každý den je někdo přivázán ke kůlu. S vojáky si může dělat, co chce. Poslouchají bez odmluvy s tupými, odevzdanými tvářemi; ale to není ono. Nadporučík potřebuje, aby něco rozpálilo jeho hrdost; něco, co by osvěžilo a rozptýlilo hlodavou těžkomyslnost.

Zapálil si cigaretu, ale kouř mu v ústech zhořkl. Odhodil ji s nechutí. Nepozoroval, že několik vojáků současně se vrhlo na

---

⁶² Ty neráde! Počkej, ty uvidíš...

⁶³ Šikovatel Wagenknecht ke mně!

⁶⁴ Co to má znamenat? Co je to za svinstvo? No, šikovateli, mně se zdá, že vám udělám nohy!

⁶⁵ Já jsem nadporučík Král!

oharek. Prali se jako slepice, nedbajíce toho, že Wagenknecht cení zuby.

Nadporučík se podíval na hodinky. Bylo bezmála poledne. Brzy udeří hodina oběda. Snad podají jídlo, které důstojníka uspokojí. Když sluha s prohnáním obličejem bývalého číšníka přinesl menáž, tu k ní nadporučík přičichl a sraštil tvář. Poznal, že nemá hlad. Rozčilil se a hodil misku sluhovi na hlavu. Slíbil mu, že ho dá uvázat. Avšak sluha mlčky a s lhostejnou tváří zdvihl příbor. Když důstojník vyšel z krytu, s chutí snědl zbytek oběda.

Čas teče jako sirup. Nadporučík si pomyslil:

- Das ist wirklich ein Sauleben!⁶⁶ Nic se neděje. Docela nic se neděje. - Nadporučík má na stole tři dny staré noviny. Přečetl je od začátku do konce. Také ve světě se nic neděje. Čas se zastavil.

Tamhle jde voják Habětín. Kolébá se v bocích, líně mhouří svá drzá očka; na prsou se mu blyští medaile za statečnost; plášť volně přehozený přes ramena, bledá vousiska nakroucená a rusá kadeř se mu dere zpod šikmo nasazené čapky. Spatřil velitele a švihácky zasalutoval s roztaženými prsty. Vůbec nic se nebojí nadporučíka a familiárně se na něho usmívá.

Důstojník se zachmuřil.

- Der Kerl salutiert vorschriftswidrig.⁶⁷ Já ho naučím předpisům. Já mu ukážu. U mne nebudeš mít extravuřty. -

Uvažoval: - Soll ich ihn stellen?⁶⁸ -

Pak se raději obrátil, aby neviděl drzou usměvavou tvář mladého hrdiny. Nebude si s ním nic začínat. Habětínovo jméno je zapsáno ve zlaté knize rakousko-uherské armády. Sám divizní generál o něm ví. Jeho Excellence se osobně zajímá o vojáka Habětína, jenž proslavil celou divizi.

---

⁶⁶ To je opravdu svinský život!

⁶⁷ Ten chlap zdraví proti předpisům.

⁶⁸ Mám ho zastavit a volat k odpovědnosti?

A potom... S Habětínem je nejlépe nic si nezačínat. To není voják jako ti druzí. Velmi se odlišuje od trpělivého, mlčícího davu. Nebylo by dobře podráždit toho odvážlivce. O Habětínovi jdou divné zvěsti. Povídá se, že jako čtrnáctiletý chlapec uškrtil svou pěstounku a zmocnil se jejich úspor. Potom se dal k potulným kotlářům. Praví se, že seděl několik let v žaláři. Každý se raději vyhne mladému hrdinovi, o němž se ví, že je povahy vznětlivé a zpupné. Habětín před ničím nemá strach a nikomu se nepokoří.

- Co nyní? Co bude? - tesklivě uvažoval důstojník. Měl by snad navštívit nadporučíka Utschigga. Zaváhal. Co bude u něho dělat, co má s ním mluvit? A nebude to pro Utschigga příliš velká čest? Utschigg je podle jmenování mladší.

Rozpaky ho provázely až před kryt nadporučíka Utschigga. Zaváhal, ale pak sestoupil po stupních do podzemí, sehnul hlavu a otevřel. Důstojník seděl za stolem a psal dopis. Zdvihl hlavu, zaclonil si oči, poznal příchozího a zajásal: „Bist du’s, Král? Grüss dich Gott. Komm nur weiter!“⁶⁹

Nabídl mu místo a pohostil ho jakousi kořalkou. Král se posadil, s nechutí srkal hustou, sladkou tekutinu a mračně pohlížel na svoje vysoké boty. Nadporučík Utschigg, mžikaje kalnými očima za tlustými skly, nestřídmě žvanil, přemílaje staré plukovní klepy a anekdoty. Král nevnímal slova, jenom stále viděl umělý chrup, který se zaléval slinami, a bolavé koutky úst nadporučíka Utschigga. Neustále viděl nažloutlý chrup, který vystupoval z úst a pramének slin, který tek l po bradě. Utschigg snímal skřípec, mnul si oči, tančil na jednom místě a chlemtavě hovořil, aby pobavil hosta.

- Mám vás všech dost, - hučel k sobě nadporučík Král. - Nechci vás vidět. Bolí mne hlava a on pořád mluví... -

- A má signum laudis první třídy, pitomec. Řády se teď fasují jako konzervy. Pak to má mít nějakou cenu. -

---

⁶⁹ Jsi to ty, Králi? Pozdrav tě bůh. Jen pojď dál!

Uprostřed věty vstal a zamířil k východu. Utschigg se znepokojil: „Was ist dir, Kamerad?“⁷⁰

Nadporučík Král neodpověděl. Utschigg vyšel za ním, rozkládal ruce a breptal: „Du gehst schon wirklich? Das ist Schade. Es tut mir unendlich leid...“⁷¹

---

⁷⁰ Co je ti, kamaráde?

⁷¹ Ty už opravdu jdeš? To je škoda. To je mi opravdu líto.

17

Když pak krvavé slunce zašlo za zkomolený les, tu přišla k nadporučíkovi Královi ordonance s rozkazem, že má vést lidi, sebrané po praporu, na noční práci.

Důstojník podepsal rozkaz a vyprovodil posla mnohými kletbami.

Jaký to den! Život jeden zatracený, nepodařený...

Vztekle vrčel: – Právě já! To už jiného neměli. Jako by tu nebylo mladších důstojníků. Se mnou chtí všechno vymést. Tohle mně tak ještě scházelo... –

Zatím šikovatel Knopp shromáždil mužstvo a dbal o to, aby vytvořili rovnou řadu. Také on byl ve špatné míře. Pěkně si seděl v teple, brnkal na mandolínu a najednou mu přijdou s rozkazem, že má jít na noční práci. Tak vám hezky děkuji za to nadělení...

Odpočítával mužstvo a syčivě nadával. Četař Náhlavský a desátník Štědrý mu pomáhali vnést pořádek mezi muže, ozbrojené krumpáči a lopatami.

Na pravém křídle stojí vytáhlý cukrář Trachta, vedle něho šedý domobranec Andrlík, na levém křídle slabomyslný Hynek, spolu s malým učitelem Herzánem.

Voják Trachta naříká: „Proč právě já? Všechno jenom já. Ondyno jsem musil jít fasovat patrony, ačkoli na mně nebyla řada...“

Šedý domobranec mu zlostně přerval řeč: „Kéž bys pukl, paznehte! Já tvoje krákorání nemůžu poslouchat. Já, starý nemocný člověk, můžu dřít, a pořád jenom dřít, a ty by ses chtěl ulejšvat, perníkáři jeden perníkářská?“

„Nenadávej!“ zakvičel Trachta.

„Ruhe!⁷²“ zahlomozil šikovatel Knopp, který se spletl a musil počítat znova.

---

⁷² Ticho!

Odkudsi se přižebroval voják Habětín. Plášť volně přehozený přes rameno, šikmo nasazenou čapku, s rukama v kapsách posměšně hledí na muže s krumpáči a lopatami. Mluvil, napodobuje řízný důstojnický hlas: „Also šén arbaiten dý mančaft,⁷³ já se přijdu na vás osobně podívat, mezuláni, jestli dobře rachotíte...”

Šikovatel Knopp se zlostně na něho osopil: „Koukej mazat a nepleť se mi tady!”

Habán stříkl slinou mezi zuby, pohnul sebou a odcházel.

Bylo slyšeti, jak bručí: „Na mne si nebudeš otvírat držku, kluku šikovatelská. Abych tě jednou nepřizabil. Měl bych to udělat, schválně, co by to dělalo. Koukej, šikovateli, abys mně nepřišel pod ruku. Já jsem Habětín!”

Pak zařval: „Někoho rozpáru!”

Když přišel nadporučík Král, šikovatel mu podal hlášení a řady se hnuly. Byla tma tmoucí. Nebe leželo na zemi jako sklepní klenutí. Vojáci šátrali kolem sebe jako slepci. Dokud procházeli zákopem, šlo se jim ještě dobře, neboť tu i onde ukazoval jim cestu úzký proužek světla, který se dral z podzemních příbytků. Jakmile však se octli v polích, tu je zavalila nenávistná temnota, černá tma bez počátku a konce.

Tehdy pak se stával krok vojáků vratkým a oni naráželi na sebe v nejisté chůzi, klouzající po zmrzlých stezkách. Potáceli se jako opilí, boříce se do závějí. Bylo zakázáno kouřit, zapověděli jim jakýkoli hluk, aby na sebe neupozornili nepřítele. Oči oslepené tmou pálily, neboť nenalézaly nikde opěrného bodu; i zdálo se jim, že se motají pořád dokola.

Konečně dospěli na místo, kde měli pracovat na novém opevnění. Šikovatel Knopp rozestavil je v řetěz a pak syčivě poručil, aby se pustili do díla. Krumpáče uhodily do zmrzlé země, která zazněla jako litinová deska. Vojáci dělali štítivě, s nechutí. Nebyla to práce, ale trýzeň; můžeš pracovat s chutí, když nevíš, co děláš, a když si nevidíš do rukou?

---

⁷³ Tak pěkně pracujte, chlapi...

Po několika úderech ustali. Opření o nástroje tiše rozmlouvali.

„Kdo si vymyslíl tuhle robotu, ten zaslouží metál.“

„Chytrák!“

„Je vidět, že nemají nic na práci.“

„Takhle to nevyhrají!“

„Všude je těch plechových límců, a každý má plno rozumu.“

„Nevědí, jak by ten lid potýrali.“

„Však počkejte, až do toho Rus začne pražit, to se páni zdechnou.“

„Haha, to si myslím!“

„Tak copak je to?“ zahuboval neviditelný šikovatel. „Jsme tu pro zábavu, nebo co? Brebentíte tu jako báby před kostelem. Dělat, dělat! Weitermachen!⁷⁴ Nebo vám do toho secsakra, jak si myslím!“

Vojáci umlkli. Bylo slyšeti tupé údery krumpáčů; na lopatách zvonily zmrzlé hroudy. Po chvílce však mužové znovu narovnali záda. Ozval se tichý hovor.

„Hoši, tak se mi zdá, že se nám oberleutnant scvrkl.“

„Na mou duši, už je to takové.“

„Vytratil se jako smrad.“

„Bodejť, on ti tu bude čučet.“

„Šel si někam na lepší.“

„Posadit se do teplíčka.“

„Mládenci,“ ozval se toužebně Trachta, „takhle, kdyby byl čaj s rumem. Co byste tomu řekli?“

„A vidíš, to by nebylo zrovna špatné. Tělo si zahřát...“ poliboval si Maštalíř.

„Hospodo, čaj s rumem. Pro všechny, jak tu jsme,“ dal se slyšet šedý domobranec. A dodal jedovatě: „Pernikář platí. Pernikář slíbil, že všechny pohostí. On na to má...“

„Andrlíku...“ zaúpěl Trachta, „řekni mi, co jsem ti udělal, že se pořád na mne sápeš jako pomínutý pes...“

---

⁷⁴ Pokračovat!

„Nemůžu tě vidět,“ syčel starý domobranec, „já za to nemůžu, ty za to nemůžeš, ale copak je to platné? Já bych ti nejradši jednu vrazil, až bys políbil matičku zemi. To proto, že nemáš tu mezi námi být. Ty jseš bohatý a my jsme nuzáci. Nám to patří, že tu zmrzujeme, ale ty máš být u svého majetku...“

Pěšák Maštalíř zatahal svého pána za rukáv.

„Pane desátníku, vidějí tam to světlo?“ otázal se, ukazuje do dálky. Na pokraji obzoru planul ohnivý bod jako osamělá hvězda.

„Vidím, a co je?“

„Tam ostávají telefonisti,“ šeptal maličký pěšák tajemně. „Půjdeme tam k nim. Já jsem mezi nimi známý. Dodávám jim zboží. Jenom jdou, nejsou hloupý. Mají tam teplo jako v huti. Přece tu nebudeme celou noc mrznout. Koukají, šikovatel Knopp se taky ulil. Má z toho pojem...“

„Jenom se mne držejí, já tu cestu dobře znám,“ hučel. Desátník svolil a pěšák ho vedl neomylným pudem venkovana, s takovou jistotou, jako by krácel po upravené cestě pod jasným sluncem.

Kráčeli mlčky, prodírajíce se zlostnou temnotou. Občas zaskřípěl pod nimi led a zašustěly zmrzlé ostrice. Desátník ucítil vodu v botách. Avšak šel za svým vůdcem, klopýtaje o jakési kořeny. Světlo se před nimi vynořovalo a zase zapadalo za neviditelné návrší.

„Hnedlinko tam budem,“ hučel Maštalíř, „trošku pohovíme svým oudům a v pořádku zase přijdeme zpátky. Nikdo si toho nevšimne...“

„Jsme přece vojáci a žádní tento... umazaní rekruti. My víme, co vojna obnáší... ouha! pane desátníku, tady je nějaký kámen... a hele, už jsme doma!“

Před nimi vyvstala selská chatrč, pokrytá došky s pobořeným komínem. Světlo, které se linulo ze světnice, ozařovalo hromadu sutin, které zbyly z kůlny a stáje. Nebylo viděti vchod, který byl zavalen hromadou trámů. Za oknem, zastřeným pytlovinou, nejasně se míhaly stíny.

„Za mnou,“ hučel Maštalíř, „já se tu vyznám. Držte se mne.“

Mlčky lezli po kluzkých trámech; potom objevila se před nimi cihlová zeď. Malinký pěšák přehoupl se přes zídku a pak pomohl desátníkovi. Za hromadou cihel objevili ukryté dveře.

„Kdo je tam?“ ozvalo se zevnitř.

Ve světelném obdélníku stál voják bez blůzy a dlaní si zacláněl oči.

„To jsme my,“ odpověděl Maštalíř.

„Tak polezte a zavírejte.“

Octli se ve velké světnici, skrovně osvětlené plamenem svíčky. U stolu, pokrytého papíry, seděl vousatý voják se sluchátky na uších. Jiný voják spal na prýčně, s čepicí staženou přes obličej.

Maštalíř zamnul rukama a zadupal.

„Máte tu hezky teplo,“ promluvil lichotivě.

„Máme. A co je?“ odvětil lhostejně jeden z telefonistů.

„Vy jste od osmnáctých?“ zeptal se po chvíli.

„Od osmnáctých.“

„To jo. Včera tu byli od osmadesátých. Pracovali na kótě 312. Každou chvíli tu někoho máme.“

Zazívl a dodal: „Slézá se nám to tady jako švábi k pivu.“

Desátník s maličkým pěšákem se usadili na lavici u kamen. Jaroslav si zul boty a rozprostřel promáčené onuce. Maštalíř s obřadnou pomalostí si nacpal dýmku. Kamna sálala horko a malý pěšák mhouřil blaženě oči a rozjasněně se rozhlížel po světnici, chystaje se k rozvláčnému hovoru.

Telefonista promluvil.

„Co je u vás nového?“

„A, to víš...“, odpověděl Maštalíř. „Pořád stejně.“

„Aha. No jo. Kdy bude mír? Neslyší se tam u vás něco?“

„Co my můžem vědět? My jsme jako na vystrkově. To spíš vy...“

„Kdepak – my!“

Voják se probudil, spustil nohy z pryčny a mžikal rozespalýma očima. Jeho pohled se soustředil na desátníkovi. Mračil se, jako by usilovně přemýšlel.

„Ty tam,“ oslovil Jaroslava, „ty jseš mi povědomej, ne?“

„Já nevím,“ odpověděl desátník.

„Ty mne neznáš?“ zpytoval voják.

„Jaksi si nemůžu vzpomenout.“

„Jakpak ne. Já jsem Šmilauer. Ostáváme v Chaloupkách. Máme tam soukenictví. Já jsem tě hned poznal. A tvýho bráchu znám také. Všechny znám. Všechny obličeje si pamatuju...“

Promluviv toto, opět si lehl. Pak jako by si na něco vzpomněl, vztyčil se na pryčně a zeptal se: „A jak je venku?“

„Zima,“ odpověděl Maštalíř.

„Sakramentský dílo. Zima. A povolit to nechce. No co... Jen když je čím topit. Než rozebereme tenhle barák, bude jaro...“

Zažíval. „A kdo ví, co bude pak... A já si zase lehnu...“ Přetáhl si čapku přes oči a okamžitě chrápal.

„Můžete si také lehnout,“ pobízel druhý telefonista, „já vás vzbudím, nebojte se, stejně musím být celou noc vzhůru.“

„I co,“ řekl Maštalíř, „já raději posedím, ale desátník by mohl.“

„To jo. Desátníku, vlez si za kamna. Tam se ti bude dobře chrnět. Beze všeho. Neměj strach, že to prohraješ. Než se rozední, my tě vzbudíme.“

Telefonista se díval, jak se desátník uvelebil ve výklenku za kamny, a pak mrkl na Maštalíře a řekl: „Tuhle spal u nás jeden poručík. Taky se mu nechtělo zmrzovat.“

„Bodejť by se mu chtělo,“ přisvědčil rozšafně maličký pěšák. Desátník s blaženým vzdychnutím natáhl nohy a založil si ruce pod hlavu. Ve výklenku kysele páchlo veteší a myšinou, ale Jaroslavovi

bylo tu útulně jako v matčině klíně. Na zádech mu naskočila husí kůže, myšlenky se mu mátly, jako by se v teplu pomalu rozpouštěl.

„Halo, hier Brigadetelefonisten,“⁷⁵ znenadání se ozval vousatý voják. „Co? To jsi ty, Franto? Počkej, jen co si připravím tužku. Jo?“

Pod podlahou šramotí myši, v kamnech hučí oheň. Jaroslav bloudí ospalým zrakem po světnici. Tabulky v oknech jsou provrtány kulkami a ty pravidelné otvory s paprskovitým okrajem zalepili papírem. Vousatý telefonista se zamračenou tváří čmáře po papíře...

„... darüber ist die Mannschaft gründlich zu belehren,“⁷⁶ mluví silným hlasem do aparátu. „Hotovo? Poslyš, a kdybys mluvil s Kysilkou od štábu... co? Ty už víš?... Tak buď tak dobrý... Servus!“

Desátníkův zrak se zastavil na stropě. I zdálo se mu, že na začouzených trámech vidí postavu myslivce s velikými kníry. Myslivec míří na jelena...

- Horší je, - mumlal, - že jsem ztratil začátek církevního práva. Jestli mne bude zkoušet prameny, tak hezky poplavu... -

- Kam jsem je mohl založit? Počkejme... poklona, slečno, už jsme se dlouho neviděli... -

Prochází se se Zdeňkou, dcerou kastelánovou, po kvetoucí lučině. Voní jetel, bzučí čmeláci. Žluťásek marně zápasí s větrem. Chtěl si sednout na květ, ale vánek ho odnesl... Jaroslav mluví se Zdeňkou vybranými slovy, ale Zdeňka se podobá Dolly, slečně z německého města. Měli spolu svatbu a leží v lůžku pod nebesy...

Když se probral z dřímoty, tu nejasně vnímal útržky rozhovoru. Vousatý telefonista sedí na lavici u kamen vedle Maštaliře. Kouří dýmku a mezi kotouči dýmu vypouští jednotvárný hovor.

„Hoši, povídám...,“ slyší vykládat Maštaliře, „ve vsi je pop. A kde je pop, tam je prase.“

„Aha!“ lhostejně se podívil vousatý telefonista.

---

⁷⁵ Haló, zde brigádní telefonisté...

⁷⁶ O tom budiž mužstvo důkladně poučeno...

„Každý pop chová prase,“ dotvrdil malý pěšák.

„To jo.“

„Tak jsem řekl: Pánové, to prase musíme mít.“

„I hrom tě!“

„Jsme čtyři, vepřika zmůžem. Tak jo. V noci jsme se vypravili. Vepřík ani muk. Zapíchli, vyvrhli, opařili. Nadělali porce. Všechno v cukru letu. Nikdo neměl ponětí...“

„Těbůh!“ líně se podivil vousatý.

„Ráno přiběhl fland'ák rovnou na majora. Brečel jako stará kurva. Major: Co je? Tak a tak. Fland'ák řval, že mu vojáci ukradli prase. Major ho poslouchal, pak se namíchl. Moji vojáci nekradou, povídá. A jestli, pane faráři, budete povídat, že moji vojáci jsou zloději, tak vás dám z fleku zavřít...“

„Haha! Dobře mu to řek,“ poznamenal s uspokojením vousatec.

„Major Klofanda je pašák, co?“

„Pašák. Takto přísný pán, nikomu nic nedaruje. Vede to setsakramentsky ostře. Ale vojáci mají u něho zastání. Co komu gebíruje⁷⁷, to musí dostat.“

„Tak dál,“ pobídl ho vousatec.

„Co dál? Nic dál. Večer, u befělu⁷⁸, najednou si dědek udělá: Který z vás ukradl popovi prase? To se ví, že se nikdo nepřihlásil. A dědek si nás mustruje a pak jako by pro sebe zabručel: Ještě dobře, že ti zloději mizerní to prase dali kuchyni... takže i ostatní vojáci něco z toho měli... Když se krade pro kamarády, tak mlčím, ale jinak by bylo zle. Na místě bych nechal toho gaunera pověsit. Schon gut. Abtreten!“⁷⁹

„Aha! Dobře to řekl!“ zaradoval se vousatý telefonista. „A co pop?“

„Co by! Musel kušovat, to se ví.“

---

⁷⁷ Gebíruje – patří.

⁷⁸ U befělu – při rozkaze.

⁷⁹ To je všechno. Rozchod!

Vousatý telefonista vypustil oblak kouře, zamyslel se a pak pronesl: „U nás, když jsme leželi v Kluwincích, byl taky pop. A měl plný barák dcer.“

„Každý pop má houf dcer, to si pamatuj,“ poučně poznamenal Maštalíř.

„Vždyť já nic neříkám...“

Spáček na pryčně se probudil, zívá a pravil: „Hoši, už budete muset jít. Dělá se ráno.“

„Cože,“ podivil se Maštalíř, „už?“

„Ba jo. Budou čtyři. Já mám hodiny v hlavě...“

„Tak půjdem. Copak je to platné...“

Desátník Štědrý slezl z pelechu. Maštalíř si oblékal plášť.

19

Desátník si nasadil čapku a utahoval opasek. Maštalíř se loučil s obyvateli chatrče a děkoval jim za pohostinství. Vousatý telefonista se zamyslel a pak hrábl do poličky upevněné nad stolem a vytáhl odtud dvě šišky chleba. Jednu podával desátníkovi a druhou Maštalířovi.

„Nate, berte...“ zahučel.

Jaroslav ztrnul a nedůvěřivě pohlížel na dárce. Malinký pěšák zatančil na místě.

„Ale kdepak,“ pokřikoval, „to my nemůžeme vzít, jak byste k tomu přišli... My k vám jenom na návštěvu... na pár řečí a tak... Ne, ne... Přece nebudete kvůli nám škodovat...“

„Jen vemte...“ bručel vousatý telefonista. „Nám se to beztak válí. Darmo to myši ohlodají. Je jich tu, potvor... My máme chleba dužo. Kam my s tím...“

„Copak telefonisti,“ lichotil se Maštalíř, „to jsou nějací páni. My, infanterácká žebrota, se jim nemůžeme rovnat. Tak pánbíček zaplať. My se už nějak odsloužíme...“

„Není třeba...“ huhlal vousatec lhostejně, „a koukejte už vymáznout. Ohřáli jste se, tak co. Hnedlinko bude světlo.“ Údolí bylo ještě zaplaveno nočními stíny, ale východ nepatrně zbledl. Ze tmy vystupovaly ostrovy okoralého sněhu. Před nimi ležela bažina, zježená zmrzlým rákosím a ostřicemi. Zdvihl se větřík, posel blížícího se jitra.

Přeskočili starý, napolo zasutý zákop, nedokončené dílo vojáků, kteří kdysi prošli touto krajinou. Maštalíř ustavičně švitořil. Cítil uspokojení, že dostal chleba, ale tupil dárce. Telefonisté jsou povaleci, kteří ustavičně dřepí v teple a hnípají. To je služba, to věřím... Maštalíř by šel za telefonistu hned, bez říkání. To je vyžírká! Jsou tlustí jako bouchoři a sotva vlekou nacpaná panděra, ti telefonisté...

Desátník mlčel. Bylo mu jako nuzákovi, jenž nenadále zbohatl. Tolik chleba, najednou tolik chleba... Zmocnil se ho jakýsi palčivý nepokoj, který provází nečekané štěstí. Něco ho hnětlo, nějaká nespokojenost v něm zahlodala.

- Šetřím, - dumal, - pořád šetřím... ostatní jedí jako nezavření, jenom já se zdržuji... už jsem měl skoro tři čtvrti šišky nastrádáno a najednou... -

Zmátl ho ten dar. Zkazil mu hru, jež napájela jeho obraznost. Bylo mu jako dítěti, jemuž nepozorná noha zašlápne zahrádku, vykouzlenou z dřívěk a větvíček, zastrkaných do písku. Schválně se obludil hrou, která ho přenášela přes temné, hrozné pásmo dní a dar telefonistův ho vyburcoval.

Rouhal se štedrým dárcům: - Neprosil jsem se vás. Já i bez vašeho chleba dovedl žít... -

A Maštalíř pravil, odpovídaje svým myšlenkám: „Vy si myslíte, že my, infanteráci, jsme žebrota. Že se třeseme na cizí jídlo. A to zas ne.“

Desátník lámal chléb a cpal jej do úst. Dlouho potlačovaná lačnost se v něm probudila. Dal se do hýření. Počínal si jako nuzák, jenž zoufale se snaží rozházet lehce nabyté peníze. Přisál se k šišce chleba a žvýkal, ústa zalitá slinami.

- Honem, honem... - mumlal, - ať to sním, než přijdeme na místo, oni by na mně loudili... -

Spolkl poslední kůrku a hledal po kapsách drobečky. Maštalíř nejedl, ale rozvážně krácel, přikyvuje svým myšlenkám. Již přicházeli na místo. V ranním soumraku uviděli postavy, roztroušené v kotlině, nehybné postavy, ztuhlé chladem a bděním. Rozeznali vojáka Hynka, sedícího na bobečku, s rukama zastrčenýma v rukávech pláště. Cukrář Trachta dřímá, opřen o rýč, a vedle něho stál šedý domobranec. Když přišli blíže, tu slyšeli, že hučí jako mořská ulita. Svobodník Semecký podupával jako medvěd na horké plotně. Polohlasně vykřikoval oplzlá slova, přihloupě se usmívaje. Všichni pak stáli s rukama svěšenýma nad děrami, vydlabanými za tu dlouhou, strastiplnou noc.

Pak bylo vidět šikovatele Knoppa se zarudlou, spokojenou tváří člověka vyspalého a napojeného horkým čajem. Měl nablízku přítele, který mu poskytl nocleh a pohostinství. Za ním kráčet četař Náhlavský s obličejem pomačkaným a hlavou zježenou.

Šikovatel Knopp zatleskal do dlaní a vykřikl: „Nečumákovat, chlapi, a dělat! Brzy tu bude obrník⁸⁰, ať vidí, že se nezahálelo.“

Kamenné postavy se pohnuly. Hynek se probudil a chopil se rýče. Domobranec Andrlík ryčně zazlořečil, plivl si do dlaní a bokem drcl do vojáka Trachty.

„Že by ses hejbal, nůmo perníkářská... a nestál tu jako svatý Jan na mostě...“ zavrčel zlostně.

„Nenadávej,“ pištěl Trachta, „nebo tě tím krompáčem přetáhnu, uvidíš!“

Avšak šedivý domobranec si ho již nevšímal. Nabíral lopatou, obloukem odhazoval hlínu a hučel: „Abyste všichni pošli, aby památky po vás nezbylo, bando mizerná...“

Bušili vztekle do zmrzlé země, která vzdorovala jejich úsilí, zšedlí prachem a s ústy okoralými. Hroudy se rozletovaly. Vojáci se tvářili, jako by celou noc pilně pracovali, neboť za zády cítili přítomnost svého velitele.

Nadporučík Král se objevil s cigaretou v ústech. Kouř v boubelatých chuchvalcích se srážel v chladném, šedivém jitru. Také tvář důstojníkovy vyjadřovala dobrou míru člověka, jenž strávil noc v posilujícím spánku. Odfukuje dým, volně se procházel řetězem pracujících vojáků, usmívaje se svým myšlenkám. Byl sám se sebou spokojen. Líbily se mu dvě hvězdy, které zdobily jeho límec, jeho bajonet, obtočený důstojnickým střapcem, vyznamenání na hrudi a vysoké, vrzající botky. Chtělo se mu oslovit vojáky nějakým žertovným, povzbuzujícím slovem, ale nic ho nenapadlo.

Uviděl desátníka Štědrého, který se také chopil lopaty, aby se pohybem zahřál. Při pohledu na známou tvář probudil se v důstojníkově hrudi bledý, dávno zasutý cit. Zjihla duše ztuhlá

---

⁸⁰ Obrník – nadporučík.

ctížádostí, zaslhlá ve službě vojenské. Snad užířel přelud zámecké brány, zastíněné dřšťálovým keřem; obraz okresního města s bachratými domy a pokojnými komíny, z nichž vyvěrají chocholy modrého dýmu. Uviděl mladé chechtavé dívky a znovu se kořil Marii, dceři kloboučnickově, blouznil s myslí náruživou, odříkával verše a bouřil po hospodách. Na okamžik se proměnil v štíhlého učitelského pomocníka s lněnou kšticí a vyšívanou náprsenkou.

Podával desátníkovi otevřené pouzdro s cigaretami.

„E... zakouřit libo...?“

Jaroslav spustil lopatu a srazil podpatky. Nerozhodně sáhl po cigaretě, aniž by změnil vojenský postoj.

„Bitte komod stehen...“,⁸¹ řekl nadporučík.

Desátník pošinul pravou nohu dopředu, ale jeho obličej neopouštěl napjatý výraz.

Důstojník rozpačitě uvažoval, má-li mu tykat, či vykat; i mluvil neosobně: „Co je nového... é... jak se vede...?“

„Poslušně hlásím, pane nadporučíku – dobře,“ zakřičel desátník.

Důstojník se mu zahleděl zpytavě do očí a pak se jeho pohled svezl k zemi.

„Zdráv?“ zeptal se po chvíli.

„Poslušně hlásím, pane nadporučíku – zdráv!“ vykřikl desátník služebním hlasem.

„To je... dobře... to mne... těší...“, zabreptal důstojník.

Vyšlo krvavé slunce nad obzor a zalilo světlem širou krajinu. Nadporučík se podíval na hodinky a zavelel: „Feldwebel – Vergatterung! Einrücken!“⁸²

---

⁸¹ Zdvořilá verze povelu „Pohov!“, doslova: „Prosím, stůjte pohodlně...“

⁸² Šikovateli – nastoupit v řad. Odchod!

Znovu se otevřel nový den a z podzemního příbytku vyklouzl pěšák Maštalír, aby se vydal na obchodní cestu. Po boku mu visel vak na chléb a na hřbetě seděl zplasklý tlumok. V ušpiněném zápisníku měl zaznamenány objednávky a hlava mu šuměla obchodními plány. Na chvíli se zastavil, aby zpytoval počasí, ale pak vyrazil s tváří dychtivou, příčinlivou.

Jak míjel stanoviště střelců, obracely se za ním hlavy strážních vojáků. Mnohý mu připomínal objednávku hlasem žadonivým, protože zboží valem ubývalo a byla to od Maštalíře velká milost, když někomu vyhověl. Nyní pracoval už jenom za hotové peníze; chudý voják a liknavý dlužník nesměli doufat v ochotu obchodníkovu.

Proběhl úsek své setniny a cihlové dláždění mu připomnělo, že je na půdě setniny šestnácté. Zde jako každého dne proháněl sveřepý Wagenknecht zástup metařů. Uviděl vojáka Herzána, obraz babky z chudobince, vyhnul se opatrně opovážlivému Habětínovi, který s pláštěm volně přehozeným přes ramena, s cigaretou přilepenou k dolnímu rtu pozoroval s drzým úsměškem dav metařů, který se tetelil před chmurným šikovatelem Wagenknechtem.

I prošel prostranstvím, které se nazývalo *General Diwok-Platz*, a zde zase spatřil vojáka, který stál na valu a po pás obnažen vystavoval se mrazu. Pozoroval, jak nabírá z jídelní misky vodu do dlaní, jak si drhne hrud'. I otrásl se: – Brr, děkuji pěkně! –

I pravil k sobě: – Ne, miláčku, máš to marné. Já bych toho nechal. Nemoc si neuženeš, do špitálu se nedostaneš. Vojáka se nic nechytne. –

Odvrátil se od tohoto obrazu a pílil vpřed s tvářností člověka, který nemá čas a jež naděje na zisk udržuje v ustavičném pohybu. V cvalu nechal za sebou úsek pátého praporu. Všude odpovídal roztržitě na pozdravy známých a nedbal posměšků lelkujících, jichž bylo dost i v podzemním městě. Dorazil do příkopu, obloženého

pažením z fošen, kde všechno dýchalo ladností a budilo podiv čistým uspořádáním. Zde se vcházelo do podzemních příbytků po třech stupních z přitesaného kamene. Bylo viděti dveře hnědě i bíle natřené, s mosaznými klikami a zámky; mnohá okénka byla zastřena krajkovými záclonami a pažení oken ozdobena odstřížky barevných papírků. Zdejší obyvatelé šňořili své příbytky ozdobami sehnanými v opuštěných městech. Byla to sídliště vrhačů min, kteří tu žili poklidným životem, neznepokojovali execírkou ani černou prací. Byl to národ šviháků, který trávil čas v lenivém přemítání, jak zdokonaliti svůj zevnějšek. To byli vrhači min, kteří nosili jezdecké kalhoty, napodobující kavalerii, a ovinovali si nohy kamašemi křížem, aby jejich lýtka připomínala kuželky. Nebylo tu křiku, který se rozléhá tam, kde se lidé povzbuzují k práci. Mravy a zvyky se lišili vrhači min od pěchoty; měli se za něco lepšího; svoji zbraň vyvyšovali nad jiné; tvářili se hrdě a nezhazovali se s usmoleným pěšákem.

Byly doby, kdy Maštalír sdílel nenávist svých druhů vůči marnivým a vypínavým vrhačům min. Ani nyní neschvaloval jejich domýšlivost a vychloubání. Avšak v poslední době měl i v tomto úseku obchodní spojení. Vrhoči min mu svěřovali objednávky. A tak obchodníkovi zájmy potlačily nevraživost utištěného pěšáka.

– Ať si dělají, co umí, – říkal shovívavě. – Jsou mladí, jsou svobodní kluci, nemají co dělat, a tak honí parádu. Co je na tom zlého? Mně je to jedno. Já si hledím svého. –

Nečekal na pozdrav; pokořil se a rozséval přátelská slova na všechny strany. Ať vrhači min vidí, že kupec je vzdělaný člověk, znalý mravů a dobrých způsobů.

– Jsem obchodník a chci mít s každým dobrou vůli. –

Byl obchodník a chtěl se stát ještě větším obchodníkem. Přál si, aby si žádala jeho služeb celá divize, celý armádní sbor, všechno vojsko, které pokrylo krajinu od moře Severního až dolů do Rumunska. Toužil po tom, aby zásoboval pěchotu, dělostřelectvo i jízdu; chtěl býti nad všechny obchodníky na světě; i cítil v sobě jarost orla.

Bylo svěží jítro. Oči slzely bledým a růžovým mrazem. Nebe se vyvýšilo a kdesi v zářivém modru se prohánělo letadlo, které bzučelo jako veliký, těžký brouk.

Vstříc Maštalířovi přiběhl malý psík s černou skvrnou na oku. Opřel se o něho tlapkami a upřel naň láskyplný zrak.

„Co tu děláš, lumpe?“ mazlil se malý pěšák. „Jdeš domů, pán se bude po tobě shánět! Hodný pejsek, hodný...“

Psík odběhl a Maštalíř hleděl za ním, jak vrtí pahýlem chvostu, jak čumákem ryje v zemi a pak běží dál, pln radosti a veselí.

– Dobrý pes, znamenitý pes, – říkal si. – To zvíře má rozum jako člověk. Žádná myš před ním neobstojí. Dobré je mít něco takového. Vždyť námi myši hýbají. Jednou nás všechny sežerou, potvory... –

Kráčel cestou, maskovanou chvojí, která vedla ke krytům plukovního velitelství. Míjel příbytky řemeslníků, kde řinčelo a hučelo rozličné nářadí; viděl za okénky hlavy písařů, skloněné nad archem papíru. Zde švec klepal do podrážky, onde truhlář zápolil s hoblíkem, krejčí seděl se skříženými nohama na stole a slinil nit; holič pod mosazným talířem mydlil vojenskou tvář; tesaři přitesávali trámy a mezi tím pobíhali důstojníci sluhové, šviháčtí, s účesy ulízanými a tvářemi drzými; každý z nich se pyšnil kusem oděvu, od panstva odloženého.

Tak kypěl život ukrytý pod zemí a ten život podzemního města nebyl nepodoben životu, který kvete v domech, postavených na povrchu země. Také zde byli pracovníci, bez nichž není života, byli však také ti, kteří se jen roztahují a vynášejí nad těmi, kteří dělají rukama. V podzemí byla práce, byl tu i lid zahálčivý, žili tu ctižádostivci i lidé lhostejní, marnotratníci a skrblicí, hejskové i nedbalí hajdaláci. Kvetly tu malé radosti i trýzeň, veselost i truchlení, nuda a marné zábavy.

Byly zde dílny, krámy, skladiště, písárny; všude se vrtěli lidé, aby opatrovali vše, co je třeba k životu; všechno tu bylo, kromě kostelů.

Život podzemního města byl však podoben životu v osadách na povrchu zemském pouze zdánlivě. Spíše byl obrazem podmračného života šilencova, jehož konání zdá se být na první pohled rozumné,

ale směřuje k bludnému cíli. Tak lidé v podzemí pracovali ne za tím účelem, aby život zachovávali a rozmnožovali, ale aby jej hubili. Vládcové světa prozkoumali volskou mírnost a trpělivost davu, i nařídili mu, aby rozkotal osady na povrchu zemském a zahladil tu veškerý život; načež veleli, aby zbudoval sídliště v podzemí, které cílilo ke zkáze. Na povrchu život vyhubili, do podzemí se ukryli, aby život zachovali. Jako život na povrchu zemském není možný bez trpělivosti a odevzdanosti muže z lidu, tak ani válka nebyla možná bez mlčelivé poslušnosti malého člověka a jeho dělnosti. Vtiskli mu do ruky zbraň a nařídili mu, aby hubil tvory sobě podobné; zahubí-li mnoho nepřátel, bude nazván hrdinou; odepře-li hubiti, sám propadne hrdlem. Tak řemeslníci, úředníci, rolníci a nádeníci vzali na sebe slávu hrdinskou, aby je zákon nestíhal pro zbabělost.

Maštalíř v chůzi div nevrazil do důstojnického sluhy Rabocha, který někam pádil, drže v ruce misku, z níž se kouřilo.

„Co to neseš?“ oslovil ho malinký pěšák.

„Jdi mi od toho,“ odsekl sluha. „To není nic pro tebe.“

Byl však povahy vychloubavé, a proto nemohl smlčeti, že nese svému pánovi roštěnku. Řekl to takovým tónem, jako by to byla jeho zásluha, že dnes důstojník bude jíst roštěnku.

Maštalíř labužnický nakrčil nos.

„Á, to jo...“ poliboval si, „to je vůně... Hned bych si dal říci...“

„To není pro manšaft, ale pro pány,“ řekl Raboch důstojně. A zarepetil: „Co se děje, co je nového?“

„Já nic nevím, to spíš ty...“

Sluhova tvář naznačovala, že mnoho ví, že nic není před ním ukryto, ale že nechce s každým sdílet svoje tajnosti. Mžikal potměšilýma očkama, která hrála jako nepokojné myšky, ale pak se nachýlil k Maštalířovi a zaševelil, že se něco velkého chystá, ale že opravdu neví, smí-li tu novinu prozradit, neboť je to velká tajnost, kterou zná pouze divizní štáb.

Malinký pěšák se zadušoval. Bude mlčet jako hrob. A tu sluha zvěstoval, že divize půjde v nejbližších dnech do zázemí. Zdá se, že už ji do pole nepošlou, neboť se vyjednává o mír.

Maštaliř napjatě poslouchal, a když Raboch skončil, vydychl: „Opravdu? Nelžeš?“

Raboch se urazil. Nikdy nelže, to je o něm známo. Pak se sebral a upaloval. Maštaliř zamyšleně za ním hleděl, obíraje se tou novinou. Viděl, jak sluha vpadá do podzemních krytů, jak se opět vynořuje, zastavuje se kde s kým a rozkládá.

I zhnusil se mu sluha Raboch a zavrhl jeho poselství. Sám sebe pokáral, že naslouchal breptovi, jenž po zákopech roznáší babské řeči.

- Zasloužil bych..., - mručel, - zasloužil bych nepočítaných, že se zastavuju s takovým paťalou... -

- Že prý bude mír. To si povídej někomu jinému. Báchorkáři! -

Odplivl si. A na krejčího Lehovce, který mu vyběhl v ústrety a žádal ho, aby mu opatřil nitě, obořil se zhurta a řekl mu, že to by na něho mohl přijít každý. Když pak krejčí lamentoval, tu změkl a děl, že uvidí, co může pro něho udělat.

Avšak dodal: „Ty si řekneš: Nitě. Vždyť nevíš, co mluvíš. Kde já mám sehnat nitě?“

„Já vím...,“ kvílel krejčí, „ale co mám dělat? Dodávají mně takovou shnilotinu. Nic to nedrží. A pak mají na mne hubu. Tuhle na mne hejtman řval, že mne pošle do zákopů. Člověk by rád vyhověl, ale když to nejde, tak to nejde.“

„Tak koukej...,“ volal za odcházejícím, „já se ti taky odsloužím, kdybys něco potřeboval...“

A krejčí, zasmušilý a pln starostí, mlaskaje pantoflemi, vběhl do své podzemní dílny.

21

Potom Maštalíř zašel do dílny prstýnkářovy. Umělec seděl u stolu a prskající kahan ozařoval jeho zamyšlenou tvář, zarostlou šedým strniskem. Pracoval uprostřed hromady kovů, které pokrývaly stůl, ozbrojen zlomkem kosy, kapesním nožem a šídlem. Vyráběl brože a spony pro ženské, vázy a těžítka pro vyzdobení příbytků a prstýnky pro marnivé vojáky. Měl mnoho práce, málo jedl a ukrádal si čas k spánku, neboť v podzemním městě žilo mnoho parádivých mužů, kteří zdobili svůj zevnějšek. Pro kupce vystavil na obdiv skříňku, která obsahovala několik vzorků prostých pro obyčejné vojáky a uměle vykládaných barevnou celulózu a ozdobené obrazem císařovým, které byly určeny pro důstojníky.

Když spatřil příchozího, pošinul si brejle na čelo a vyčkávavě se na něho zahleděl. Maštalíř vysypal na stůl aluminiové a měděné kousky šrapnelů. Umělec odhadl cenu tohoto zboží a nastalo vyjednávání. Maštalíř se bil v prsa a dušoval se. Řemeslník se mračil a vyháněl ho z dílny. Nechce-li, ať si jde po svém a nezdržuje. Háдали se, handrkovali hodnou chvíli, nadávali si, proklínali se a ústa se jim pěníla. Nakonec se přece dohodli a podali si ruce. Maštalíř koupil šest obyčejných prstenů a jeden vykládaný, který si objednal svobodník Semecký. Rozloučili se přátelsky.

Aby si zkrátil cestu a vyhnul se místu, kde byl zakopán plukovní štáb, vylezl Maštalíř na zákopy a namířil si rovnou přes pole. Byl jasný den a ve vzduchu se chvěla neurčitá předzvěst jara. Patrně ho zpozoroval z dálky ruský voják, který se nudil u své střelny, neboť vysoko zasyčela kulka. Maštalíř se mimoděk ohnal rukou, jako by zaháněl dotěrnou mouchu.

– Mířit neumíš, Moskale, – pomyslně si. V zápětí však zapomněl na ruského střelce. Kráčel sehnut pod tíhou obchodních starostí. Jak dnes pořídí? Věděl, že zboží valem ubývá; nemůže uspokojit všechny zákazníky. Dodavatelé jsou nadutí a hrubí. Sedí na zbytku

svých skladů a nevědí, mají-li prodat, nebo nebylo-li by vhodnější ukrýt zboží na příhodnější dobu.

– Jsou to svízele, to by mi nikdo nevěřil. A já se tak snažím, abych vyhověl, ale vděku se nedočkám. Nadávají mi keřasů, ačkoli tak solidně si nikdo nevede jako já. Bůh je můj svědek...

Někde vybuchl šrapnel. Nejdříve spatřil bílý obláček a po chvíli se ozvala temná rána. Malinký pěšák litoval, že střela nevybuchla blíže. Hned by hledal pouzdro a vršek střely, vykládané mědí a aluminím. Nyní je velká shánka po těchto kovech a jediné obchody s prstýnkářem poskytují naději na zisk.

– Ba, ba..., – mluvil. – Už to není takové, jak bývalo. Dneska se jeden musí pořádně točit, aby obstál... –

Za jeho zády se rozprostíraly valy, podobenství krtčích hromádek, pod nimiž kypěl ukrytý život podzemního města. A z těch hromádek vyvěrají modré stužky dýmu na znamení, že v krbech hoří oheň, jenž vysílá smírné, rozjařující teplo.

A před ním pak ležela rozsáhlá bažina a za tou bažinou se krčila vesnička pod ochranou vysoké stráně. Zvonice bez zvonu strměla nad dědinou a kostelík se zhroucenou červenou bání. Chalupy, zbavené doškových krytů, ukazují obnažené trámoví; i bylo viděti, jak po ulicích drkotají fůrky a míhá se vojenský lid.

Malinký pěšák přešel přes dřevěnou lávku, která křížila zamrzlý potok, a pak se dal středem bažiny po stezce, zrobené z větví, spojených houžví. Stezka se prohýbala pod jeho kroky; pod vrzajícím ledem vyskakovaly bublinky. Avšak voják šel jistě touto cestou, uprostřed chomáčů zmrzlého rákosí.

Octl se mezi chalupami bez oken a bez dveří, otlučenými a zpustošenými domky, z nichž kdysi uprchli obyvatelé. Nyní ozývaly se dědinou hýkavé výkřiky poddůstojníků, chraplavé nadávky kočích a skřípění selských vozíků, které vázly v rozježděném blátě. Uviděl bledé obličeje mužů, kteří se vlekli k domku, kde se prohlíželi nemocní. Minul očazenou zeď, na níž bylo dosud vidět nápis *Požarníj oboz*. Za tou zdí bylo umístěno skladiště zákopníků, i vonělo tu čerstvým dřívím a pryskyřicí.

Skladiště hlídal starý voják s ozáblou tváří. Hleděl před sebe prázdnýma očima a přežvykoval. Maštalír ho oslovil, ale strýc pohlédl na něho nechápavě a počal zvolna obcházet stavení.

Potom se připojil k zástupu nemocných, kteří čekali na prohlídku. Ze stavení se ozýval hromový bas štábního lékaře. Občas ze dveří vyletěl voják, jako by byl vymrštěn ukrytou pružinou. Avšak nemocní si ničeho nevšímali. Na usouzených obličejích byla napsána odevzdanost. Stáli tiše, ponořeni v neveselé myšlenky. Jen málokterý směle věřil, že ho lékař uzná a pošle domů.

Za chvíli stál v jizbě a vyměnil si přátelský úsměv se sanitním poddůstojníkem. Zdálo se mu, že olivová tvář mladého muže ještě více pohubla a z jeho zapadlých očí zářil nevýslovný smutek. Maštalír ho politoval. Mladý člověk úhledné tváře musí se hrýzti nudou v této šeredné haluzně. Žije v pobořené dědině, zapadlé v syrovém bahně, obklopen tesklivými myšlenkami. Litoval ho víc než sebe, protože to byl hoch mladý, protože se mu kdysi svobodně žilo u bohatých rodičů, ale na vojně byl sám.

Štábní lékař ho ovanul kořalečným dechem. Se zápachem rumu vychrlil naň nedůtklivá, vzteklá slova. Malinký pěšák ho popouzel k zlosti svým vytrvalým simulantstvím.

„Tak, co je?“ chraptěl. „Mluv honem, než ti jednu vrazím!“

Maštalír se nepolekal. Spustil svou obvyklou písničku. Tadyhle má píchání, tadyhle ho loupe, na prsou ho bolí, v kříži má lámání, v noze má revma.

Štábní lékař zřialověl.

„Ven!“ zařval. „Ven ty lumpe! Hinaus mit dem Gauner!⁸³ Já ti dám píchání, du Haderlump!⁸⁴ To je sběr! Jestli mi ještě jednou přijdeš na oči, tak... tak...”

Zamával rukama a Maštalír se obrátil a kvapně vyšel ze dveří. Proklestil si cestu zástupem marodů a mířil k návrší, které se klenulo nad dědinou. Kráčel podle krytů kulometčků, sapérů

---

⁸³ Ven s tím podvodníkem!

⁸⁴ ... ty hadráři!

a dělostřelců, podle řady různě zbarvených dveří a sklepních okének, za nimiž stál květináč s kapradinou. Vyhledal kryt, jenž byl ozdoben nápisem Vila Hacašprnda.

Když však otevřel dveře, tu vyšel voják neznámé tváře, který vychrstl džber špíny. Maštalíř sotva uskočil. Neznámý voják utkvěl pohledem na malém pěšákovi a zeptal se ho, co si přeje.

Maštalíř mu objasnil, že jde k obchodníkovi. Voják mávl rukou, krivě se ušklíbl a utrousil: „Kdepak!“

„Co je s ním?“ otázal se malinký pěšák.

„Ten? A kdožpak to ví.“

„Ale?“ znepokojil se Maštalíř. „A co to?“

„Sebrali ho,“ vysvětloval voják, „prý měl prodávat kradené zboží. S jedním felákem od trénu byl scuknutý⁸⁵, ale co v tom bylo, to nevím...“

„Tu to máme!“ vzdychl si Maštalíř.

„Sebrali ho a teď bručí,“ opakoval voják. Zdvihl džber a měl se k odchodu.

„Nějaká zlodějna v tom byla,“ dodal a zavřel za sebou dveře.

– To je rána, – vzdychal Maštalíř. – Ted’ jsem se svým rozumem v rejži. Tak abych šel k Frantovi Dymešovi. Ale ten mne zkvakne. Neprodá, co by prodával, když jsem od něho po celý čas nebral? –

Opíraje se o hůl, sestupoval po jílovité stezce. V poslední řadě u paty svahu bylo Kupectví u Franty.

Malinký pěšák se zastavil a uvažoval. Má vstoupit, nemá vstoupit? Kupec bude mít na něho hubu, to je jisté. Bude se pošklebovat, bude si z něho tropit šašky.

– Já půjdu po svých, – rozhodl se malinký pěšák. – Mám já to zapotřebí, aby se mně takový uličník posmíval? Ale co mně hoši řeknou, když se vrátím s prázdnou? –

Kupec vyšel ze dveří. Hryzl dřevěнку a vypouštěl štiplavý dým Maštalířovi přímo do obličeje.

„Co je?“ utrl se.

---

⁸⁵ Scuknutý – smluvený, domluvený.

„Co má být?“ opáčil Maštalíř klidně. „Nic není.“

„Tak co tu čumákuješ?“

– Chrapoun, nevzdělanec! – pomyslí si Maštalíř. Avšak nalaďil přívětivou tvář a dělá zdvořile: „Tak si jako myslím, že bych se tu měl jednou zastavit. Slyším o tobě, že jseš kulantní a solidní. Takové lidi mám rád. Ten nahoře se mi nechce líbit. Neví, co by si počítal, ten zloděj...“

„Ó, račte,“ pitvořil se obchodník, „jen račte dál. Budu velmi poctěn vaší objednávkou. Můj sklad je hojně zásobený. Bude mi ctí vás obsloužit.“

Maštalíř se zamračil.

„Nechceš-li, neprodej,“ řekl. „Já se tě neprosím. Ale tajtrlíka si ze mne dělat nebudeš. Na to jsi moc mladý. Cucáku, paznehte!“

„Odraž od krámu!“ zařval obchodník. „Já o vás nestojím, obejdové! Holoto! Holoto!“

„Jednou ti budu asi muset roztrhnout hubu,“ zavrčel Maštalíř hrozivě. „Vy byste si moc foukali...“

I octl se na cestě bažinou a stezka, složená z větví, svázaných houžvů, se houpala jako provaz akrobatův. Led vrzal pod jeho kroky a zmrzlé rákosí tiše ševalilo. Již přicházel soumrak a v dědině zazářila světla.

Kráčel zamyšlen, na zádech splasklý tlumok, hlavu obtíženou neveselými myšlenkami. Obchod se mu zhatil; nepřináší žádné zboží a musí kupcům vrátit peníze. Ke všemu ještě ho čekal trest uvázání. Dokud byl v podnikání úspěšný, nic si z trestu nedělal. Započítával si předepsané dvě hodiny, které mu bylo strávit u mučednického kůlu, do obchodní režie. Nyní však při pomýšlení na potupné uvázání jímalo ho pocit hanby a vzedmula se v něm nevole proti utiskovatelům.

– Jsem starý člověk a žádný hej-počkej, – hučel mračně. – Jsem člověk ženatý a táta a vy se mnou točíte jako s tulákem. Pěkné pořádky! Měli byste se mírnit. Copak se to patří? V civilu jsem neměl hodinu trestu. Račte se na mne pozeptat. –

Mírný vánek rozčísil zčernalé rákosí. Na obzoru vyšlehovaly jasné pruhy světelných raket. Tlumeně zařehtal kulomet. Nad krajinu vyplul měsíc s tváří odulou. Maštalíř se loudal jako svázaný. Má fůru času. Beztoho ho doma nic dobrého nečeká. Nadporučík Utschigg bude vřískat. Všichni ustavičně hulákají. Není chvilku pokoje, aby je čert vzal. I šikovatel Knopp bude řvát, protože nepřinese zboží. Desátník Štědrý bude mrzut, protože mu slíbil, že přinese tabák a cigaretové papírky.

Rozhodil rukama, jako by se hádal.

– Kde mám vzít tabák? Kde? Povězte, když jste tak chytří. To je pořád jenom: Maštalíři, podej, Maštalíři, posluž! Všechno Maštalíři. Sami nic. O všechno se má starat Maštalíř a vy si jenom válíte hříšné tělo. –

Hučel, krčil rameny, jako by odháněl dotěrného člověka, který je mu v patách a ustavičně žebrou.

„A chleba sežral!“ vzkřikl nahlas.

To bylo v jednom kuse. Maštalíři, kdyby se mně mělo něco stát, tak ten chléb je tvůj. Ušetřil jsem si skoro celou šišku, ale ušetřím si ještě víc. Budu mít hodně chleba, víc chleba než všichni ostatní. Houby zle. Bude postaráno o mně i o tebe.

Dobře, desátníku, jak myslíte. Milejší by mně bylo, kdybyste ten chléb sám ve zdraví užil. Já už se nějak protluču. Ale když jinak nedáte...

A včera v noci se probudí a vidí: Desátník Štědrý sedí na lůžku, krájí chleba a žvýká. Pojídá chvatně, jako by se bál, že mu chléb někdo vezme. Ustavičně žvýká s ústy oblepenými drobečky, pojídá ztvrdlý chléb s chtivostí člověka, který si dlouho odříkal. Nenadálý dar telefonistů ho svedl k rozmařilosti. Pokušení ho přemohlo. Počal jíst z darovaného a zachvácen lačností sáhl i na své úspory.

Uviděl, že ho Maštalíř pozoruje, i zarazil se.

– Já..., – koktal rozpačitě, – já jen tak... –

Malinký pěšák mlčel a desátník připojil pošetile: – Já totiž jím... –

– To vidím, – poznamenal Maštalíř.

Měl jsem mu říci: – Nestojím o váš chléb, desátníku. Já mám sám dost. Nejsem takový nuzák, jak byste se domníval. Já se držím svého a o cizí nestojím. –

„Ale neslibuj!“ vykřikl. „Neslibuj a je to. Slibuješ a pak to sežereš sám...“

Vstoupil na lávku, která křížovala zamrzlý potok. Najednou ucítil prudkou ránu, jako by ho někdo přetáhl klackem. Nejprve se domníval, že byl úskočně přepaden zlým člověkem. Postrašeně se rozhlédl, třesa se na celém těle. Před ním se rýsovala bílá stezka a za ním tesklivě ševalila bažina.

Levá ruka mu ztuhla. Byla bez vlády, bez citu jako kus dřeva. Pak ucítil, jako by se v rukávě plížilo cosi teplého, přítulného. Na zemi ukáplo trošku krve.

Maštalíř se podívil. Je raněn. Není pochybnosti o tom, že ho to potrefilo. Zachvátil ho zmatek. Jak je to možné? Vždyť po nepříteli není ani zdání. Linie jsou bůhví kde...

Že by ho zachvátila bludná střela? Někdy se to stává. Ale tady, v této kotlině, to je skoro víře nepodobné. Ruka mu trne. Někde v lokti to ťuká. Rukáv se zalévá krví.

Popadla ho nesmírná radost. Dostal jsem ji. Jaké štěstí! Chytilo mne to. Už je to takové. Náramné štístko, páni...

Již se nemusí vrátit do podzemního města. Ba ne. Maštalíř už nepůjde do zákopů, kde vládne ustavičný neklid, mrzutost a zoufání; kde se chodí ze služby do služby, kde hryzavá nuda chodí s vojákem spát a s vojákem vstává. Už ho neuvidí ta chamradina, která si libuje v sprostých mravech a v spílání.

Malinký pěšák chytrácky mžourá a povídá pro sebe: – Sami bez Maštalíře budete glancit. Šup sem, šup tam. Maštalíř se zbavil toho života prašivého. Maštalíř už to nevytrhne. Musíte koukat, abyste tu vojnu vyhráli bez Maštalíře. –

Kulka ho našla a ranila ho. Přede všemi ho vyznamenal Hospodin. Laskavý Pán všeho života pohlédl na pěšáka okem vlídným a seslal střelu, která mezi bratry má cenu tisíc zlatých. Neurčité a sladké myšlenky ho objaly. I zjevilo se mu, jak leží v tiché nemocnici na čistém lůžku; hodiny jdou jedna za druhou v unylé pohodě; pěkně polehoučku, žádný chvat a všechno, bratři, v klidu a míru; veselé ošetřovatelky podávají chutné pokrmy a velmi si považují raněného vojína.

Dveře se otvírají a vstupuje Maštalírka.

– To jsi ty, stará? Vítám tě. A copak? –

– To jsem já. Tadyhle jsem ti přinesla makovou buchtu pro spravení chuti. Ani nevím, jestli se mi povedla. –

– Á, to není špatný nápad. Buchtá bodne. To si dám říci. –

Maštalírka s nadšením zírá, jak ten její žvýká buchtu.

– A co kluci? – ptá se raněný s plnými ústy.

– Kluci? To víš, pořád stejně... –

– Jenom žádné tento... To víš, já žádné skotáctví netrpím. Na to jsem náramný kruťas... –

Chachá! A vy jste mne chtěli uvázat. Koho že jste chtěli uvázat? Maštalíře. Podívejme se. Cs-cs! A kde je Maštalíř? Honem povězte! Maštalíř je v taloně, vy chytráci...

Počal blouzniti. Tváře se mu napjaly. Horko ho polilo a oči jsou nějaké mdlé. Mlha zaplavila celý svět a v té mlze se zvolna pohybují rudá kola. V krku mu vyschlo. Kdyby tu byl džber vody, žíznivě by lokal jako zchvácený kůň. Hrozně se chce pít; a ta ruka je jakoby dřevěná.

Chtěl se obrátit a rovnou pádit do vesnice. Zatluče na dveře marodky. Holá, otevřte! Je tu raněný. Dejte mu obvaz a uložte ho. Maštalíř se hlučně zasmál.

- Štába bude koukat, - chichotal se dlouze a pořouchle. - Už mne nesmí vyhodit. Tady jsem, pane štába. Co tu chceš, ty prase? Neřekl jsem, ty uličníku, že mně nesmíš na oči? Pardon, pane štába! Žádné prase, to bych si vyprosil. Já jsem plezírovaný. Co to říkáš? Ukaž? Na moutě, už je to takové. Tak si u nás hezky lehneš, kluku špatná... -

Jenomže... Počkat, co jsem to jenom chtěl... Maštalíř se zastavil a mnul si čelo. Jenomže teď na marodku nemůže. Má přece u sebe cizí peníze. Kamarádi mu je svěřili na nákup zboží. Jak by to vypadalo, kdyby jim s krejčary utekl? Co by si o něm pomyslili?

Maštalíř stojí se svěšenou hlavou a bručí pro sebe. Co má dělat? Nejlépe bude, když se vrátí k polní kuchyni. Požádá kuchaře, aby to za něho vyřídil. Špekoun přijme peníze a vrátí je vojákům. On už tu službu prokáže. Je to jeho krajan a není to člověk neužilý.

Tak jo. Tak to udělám...

Kuchař v odřené pikové vestě a s vysoukanými rukávy stojí u špalku a štípe dříví. Polínka s cinkotem odskakují. Kuchař se zarputilým výrazem na zarostlé tváři mává sekýrou a ani nepozoruje, že se k němu přiblížil voják.

„Fra... Frantíku, já ji dostal...“ zvěstuje Maštalíř bez dechu.

Kuchař ustal ve své práci a zaclonil si oči.

„Co?“

„Já ji dostal...“ blábolí malinký pěšák.

Kuchař poznal Maštalíře a odložil sekeru.

„A copak, copak?“

Maštalíř hloupě pomrkává očima a vykládá. „Ále, tak já jdu... furt – pryč a nic... a najednou, víš, tento... jako by do mne někdo vrazil. Ale pořádně.“

„Jdi!“ podivil se kuchař. „A jak to? Kde to mělo být?“

„Kde to mělo být...“ opáčil malý pěšák, „tam, jak je ta lávka... jak se jde ze vsi...“

„Aha! Už jsem doma. No, a –“

„No a: Najednou taková šupa. Koukám nalevo, koukám napravo a nic. Jako by do mne někdo vrazil. Div jsem neupad’.“

„Ukaž,“ děl kuchař starostlivě, „to se nemůže nechat jen tak. Já ti to obvážu.“

Pomáhal Maštalířovi z kabátu. Malinký pěšák bolestí sykal.

„Nonono,“ bručel kuchař, „hned to bude. Nemusíš být tak háklivý...“

„Když ono... inu, kruci...“

„Já ti rád věřím, ale copak je to platné...“

Objevila se košile, celá zkornatělá sedlou krví.

„Nazdar!“ udělal si kuchař. „Ty vypadáš...“

„Vid’!“ chlubil se Maštalíř. „Ta mne vzala. Koukám... nikde nikdo... A ruka tento... Co tomu říkáš, fotr?“

„Kdo ti to nepřeje, ať pukne,“ vážně odvětil kuchař. „Já ti to přeju. Protožeš byl vždycky upřímný...“

Rozvinul balíček gázu a počal obvazovat zraněnou ruku. Maštaliř křivil tvář a sténal.

„Ty jseš na mou duši jako malé dítě,“ vztekal se kuchař. „Řekl jsem ti: drž a tak máš držet...“

Na konci gáz roztrhl a udělal uzel.

„Vy jste holt nemlich⁸⁶ jako ty slečinky...“ hučel, „naděláte rámusu, jako by... Jiný by byl rád a vy řvete na celé kolo.... Tak - fertig⁸⁷!“

„Ono to šlo šrekou a vzalo to asi kost...“ počal opět Maštaliř.

„Jen aby.“

„Když říkám kost, tak kost,“ odporoval malý pěšák rázně. „Přece poznám, kdyby to mělo být jen maso.“

„Může to být mejlka,“ pochyboval kuchař.

„Žádná mejlka. Jsem toho zkušený. Nedostal jsem ji poprvé.“

„Nu, budiž ti to přáno...“

„Já myslím, že to dá půl roku. Co ty myslíš?“

„Půl roku by to mohlo vydat. I víc. Jenom musíš být chytrý.“

„To víš...“

„Koukej, aby ti to vydrželo. Dneska jeden k ráně tak hned nepřijde. A zvláště k takové šikovné ráně.“

„Moje řeč. Však já už... bez starosti, to víš...“

„Nejdřív přijdeš do Ostrožce. Tam se ani neobrátiš a už tě šoupnou do Lucku. Tam se ale nesmíš moc ochomejnat, jinak to prohraješ...“

„Nápad! Jako bych byl nějaký legruta ušatý...“

„Pak tě dají do Lvova. To už máš vyhráno...“

„Jeje! Ve Lvově a vyhráno? Ty ses zbláznil. Ve Lvově je to právě nejhorší a žádné vyhráno. Tam se teprve ukáže, jestli to půjde dopředu nebo zpátky. Ve Lvově! Já se ti divím. Ještě v Bohumíně se

---

⁸⁶ Nemlich – zrovna.

⁸⁷ Fertig – hotovo.

to dá krásně prohrát. Dokud nejseš v hindrlandu⁸⁸, tak nemůžeš mluvit o vyhrání...”

„Pak jseš pán,“ kýval kuchař uvážlivě hlavou, „ale hlavně... Ve Lvově se bude vergatterovat transport⁸⁹. Teď dej pozor! Dáváš pozor?“

„Dávám.“

„Dobře. Budou vás řadit do dvou skupin. Těm těžkým napíšou křídou na záda A. Lehčí dostanou B. Dáváš pozor?“

„Proč bych nedával!?“

„Ti B půjdou zpátky. Tak kdyby ti napsali na záda B...“

„Já už vím.“

„Máš mít u sebe křidu, aby sis to mohl přepsat na A.“

„Mne už, člověče,“ breptal Maštalír, „párma volů do té všivárny nedostanou...“

„Dejž to nebeský tatíček.“

„Žena bude koukat. Co koukáš, hloupá? Přijel jsem a jsem tady. A nebreč. Já to brečení nemám rád. To je na mne to nejhorší. Radši kdybys koukala, abys muže něčím uctila. Teď se to všechno k lepšímu obrátilo...“

„Kamaráde,“ děl kuchař tiše, „mohl bys pro mne něco udělat?“

„Pro tebe všechno, Franto, poněvadž tě mám rád. Ani na vlastního tolik nedám...“

„Já mám doma hostinskou živnost...“

„To vím...“

„No, a manželka přijala nového podomka. Píše, že jí jde ve všem na ruku...“

„Tak to má být...“

Kuchař si povzdychl. Přejel si rukou tvář, až strniště zasvištělo.

„Že se ke všemu má, totiž ten podomek. Že ho je všude plno, náramně šikovný človíček...“

„Tak můžeš být rád.“

---

⁸⁸ Hindrland – zázemí.

⁸⁹ Vergatterovat transport – třídit pro odsun.

„Rád – nerad, ono se to může vzít z jedné strany jako z druhé strany...”

Kuchař nejistě zašilhal stranou. Pak snížil hlas. Šeptal: „Kdyby sis zaskočil k nám a všechno omrkl... víš, co moje stará a ten chlap... však ty mně rozumíš... oni mně lidi leccos donesli a já teď nemám stání ani kloudného myšlení...”

„Dej pokoj! Snad by tvoje manželka se s tím mladíkem nespustila...?”

„To jsem zrovna neřekl.”

„Proto. Přece bude mít z těch věcí pojem...”

„Ženské vůbec z ničeho nemají pojem. Jak jim člověk povolí, tak s nimi čerti šijou. Na každý způsob – jenom to očihni a budeš vědět, co a jak...”

„Jedním okem se podívám a o tom ti podám věrnou zprávu. Už si tím hlavu nelam...”

„Tak dobře.” Kuchař se prohnul v kříži, až to zapraštělo, a pak nadzdvihl poklici a podíval se do kotle.

„Jo, abych nezapomněl,” počal opět, „tak jsem si ušetřil něco mouky, krupek a omastku. Kdybys byl od té lásky a manželce to donesl. Jak slyším, je doma o živobyті velký fret⁹⁰.”

„Donesu, co bych nedonesl?” ujišťoval Maštálř horlivě.

Kuchař se postrachal ve voze, vylovil nějaké pytlíky a nacpal je malému pěšákovi do batohu.

„Nebude ti to moc?” staral se.

„Nemluv, já už něco snesu... Já si to naměřím hezky přes pole, přes hory a doly, pořád – furt, rumbumbum a čindadrá, už to šlapem k nám... pošťáduju si to, jako když stříhne, to budete koukat mládenci...”

Breptal rychlá slova, pištěl chrčivým smíchem s tvářemi rozpálenými a očima ohnivými.

„Máš horečku, člověče...,” děl kuchař starostlivě, „aby sis neublížil. Počkej, já ti naliju trochu čaje, to tě postaví na nohy...”

---

⁹⁰ Fret – nedostatek, potíže.

„Čaj, to jo...“ zadrmolil malý pěšák, „to jako beze všeho...“

Maštalíř nastavil miskou a kuchař mu nalil horkou tekutinu. Malý pěšák žíznivě chlemtal a kuchař stál nad ním, hladil si šíji a kýval zvolna a lítostivě.

Maštalíř dopil a klepl na šálek.

„Zaplať pánbůh...“ zadrmolil.

„Naděl pánbůh,“ odpověděl kuchař. A připojil: „Jdi už, ať jseš ve vsi, než bude úplná tma. Já bych tě doprovodil, ale vidíš, copak se můžu od fárky hnout?“

„Jen neměj o mne strach... Já sám... Já už se o sebe postarám...“

Maštalíř vykročil.

„A všechny že pozdravuju...“ vykřikl za ním kuchař.

„Vyřídím...“ zaznělo v odpověď.

A kuchař se díval, steskem mu povolila tvář, díval se, až postava poutníkova se rozpustila v tmavých hlubinách. Pak potáhl nosem, obrátil se a přiložil pod kotel.

Maštalíř ležel na slamníku v šeré a dusné světnici s nízkým stropem z mohutných začouzených trámů. Ležel s údy pokojně nataženými a v sladké ochablosti zíral oknem. Právě před oknem se zastavil chlupatý koník s promáčknutými boky. Zabředl s nákladem klád do rozježděné cesty. Vozka ho bolestně švihal bičem po očích; kůň se vzpínal a voják chraptivě nadával.

V komíně táhle naříká vítr a duje do ohniště; plameny v kamnech hněvivě hučí. A na podlaze před krbem se mihotá mřížkovaný vzorek světla. Na plotně cosi syčí a prská. Kolem kamen se otáčí voják s ovázanou tváří. Malinký pěšák by rád věděl, co tam kuchtí, ale jeho hlas nemá tolik síly, aby se zeptal.

Mumlá: – Tak, kuchaři, dohlédni na to, já si zatím někam skočím. Dej pozor, ať to nevyběhne. Hezky povařit, sebrat pěnu, polévat šťávou. Tak se to patří. Který den máme dnes? Dnes je svátek. Smažíme boží milosti. Pečeme poplamenice. Ať slouží ke zdraví. Najíme se a bude dobře... –

Zdá se mu, jako by ho cpali mastnými plackami. Samé placky, tolik placek. Nemocný se ošklibá. A nechte si to, jo? Už mne to přemáhá. Mám břicho jako buben. Kdybyste mně raději dali pít. Žízním!

Jak ten vítr naříká! HÚ – hú, jako by ho na vidle bral. Ruhe, tam nahoře! Neslyšíte? Ruhe, povídám! Nebo půjdete k raportu. Zwei Stunden anbinden, den Kerl!⁹¹ Já ho naučím.

– Mne nemáte co uvazovat, – šklebí se nemocný, – na mne nemáte fousy, vy chytráci. Já jsem raněný, dostal jsem ji ale pořádnou... –

Sténaje, obrací se na bok. Jeho zamžený zrak zachytil postavu sanitního desátníka. Sedí u stolu, při němž plane svíčka, přilepená k obrácenému šálku. Plamen se kolébá a svíčka roní voskové slzy

---

⁹¹ Na dvě hodiny toho chláпка uvázat!

a zvolna se ohýbá do oblouku. Raněnému se zdá, že obličej desátníkův se přiblížil k jeho loži. Olivová tvář se strašně zvětšila a kolem černých očí se pohybují kruhy jako okolo měsíce.

Marodi obklopili desátníka. Vybírají z otevřené bedničky čokoládu, sušenky, sladké koláčky a nenasytně chroupají. Maštalíř vyrozuměl, že desátník dostal z domova zásilku a že vojáci mu ji vyjídají.

Pojal ho hněv. Chtěl by zavolati: – Desátníku, pozor! Ti pacholci vám to sežerou! Vrhli se na to jako mouchy na zdechlinu. Desátníku, takhle vám nic nezůstane... –

– Vša! Jděte od toho pryč! – chtěl by vzkřiknouti. Avšak vyschlé hrdlo nepropouští zvuk.

– Povídám! Už ať jste od toho! Nedovolím! Není to vaše. Je to jeho. Maminka si vzpomněla na synáčka. Pomyslela si: On tam v té cizině strádá, duše chřadne hladem a steskem. Těžko je sloužit mladému a bohatému mladíkovi na té vojně daleké. Copak doma bylo hej! Doma mu dali všechno pod nos. Mohl říci slovo a měl, co chtěl. –

S námahou se zdvihl a zachraptěl: „Povídám! Ať jste od toho pryč! Nebo, kruci, že odepnu pásek!“

Avšak ku podivu, zdá se, že desátníkovi je to jedno. Nic si z toho nedělá, že se mu vojáci hrabou v bedničce a že se cpou plnými ústy. Opovrhl pamlsky a ještě pobízí nenažrance: „Jen si vemte, kluci... Berte si a jezte... To nic nedělá. Já to nechci. Já... já... už nic nepotřebuji. Mně je všechno jedno. Všechno fuk a basta! Jenom cigarety mi nechte. Musím kouřit. Jestli z kouření něco zbude, tak je to vaše...“

Sedí nehybně, vlasy mu padly do čela. Když si zapaluje cigaretu, ruka se mu třese jako starci. Tváře se mu propadly a oči má veliké.

Maštalíř usíná. I zdá se mu, že k němu přišel sedlák, vysoký a hubený. Směje se škaredě, ohryzek se mu pohybuje na vyschlém krku a cení žluté zuby.

– Půjč mi to bidlo, – povídá Maštalířovi. – Bude to, ty troubo? Já musím klátit hrušky. –

- To není bidlo, to je moje ruka! - křičí Maštalíř. - Nech mi tu ruku, je moje! -

Probudil se s nářikáním. S námahou otevřel oči a viděl, jak jeden voják láme desátníkovu bedničku a kousky dřeva nakládá do kamen. Plamen se chtivě rozhořel. V komíně dutě huláká vichřice. Zdá se, že kdosi ťuká na okno. A desátník stále sedí u stolu, zasmušile zírá do plamene svíčky; potahuje se za černý knírek a ustavičně hulí, zapaluje jednu cigaretu o druhou. Vojáci tiše spolu rozmlouvají. Se zkříženýma nohama sedí u kamen jeden marod a vybírá z košile vši.

Maštalířovi pobíhají po zádech chladné a horké vlny. Oslábl a dřímota ho přemohla. Zdá se mu, že je doma na vesnici. Žena vyšla z baráku a kyne mu. Křičí na něho: - Tak už pojď! Kde se pořád touláš? -

- Já se netoulám. Přišel jsem z vojny, abych viděl, co a jak. A ty, ženo, poslouchej a řekni mně, co tak hvízdáš? -

- Jak nemám hvízdát, když nemám přední zuby? -

- A proč nemáš přední zuby? -

- Protože je mně šikovatel Wagenknecht vyrazil. -

- To není pravda. Vyrazil ti je ponocný, když se točil na sále a přitom se furiantsky rozháněl rohem. To bylo ještě za svobodna. -

- Ať už je to, jak chce, máš jít do stavení. Postavila jsem na kafe. -

Maštalíř by chtěl vstoupit do dveří, ale nemůže, protože se mu levá ruka proměnila v oj, která se ve dveřích vzpříčila. Chtěl by se té oje zbavit, ale nijak to nejde.

Tupá bolest jím zalomcovala. Těžce se probral z horečného snu, zpocen, s dechem pisklavým. Ve světnici je skoro úplná tma. Svíčka na stole dohořívá. Nemocní už spí, pohvizdujíce nosem. V místnosti se převaluje těžký, palčivý zápach. Plamen v kamnech umkl a skomírá v popelu.

Desátník vstal, pročísl si vlasy, které mu padaly do čela, protáhl se a procedil polohlasně: „Tak. Konec. Mějte se tu všichni dobře.“

Odhodil zbytek cigarety a bral se ke dveřím. Tam se ještě obrátil a pravil: „Já už musím jít.“

Maštalíř chtěl za ním zavolat: – Kampak, desátníku? Kam máte namířeno? Venku je tma. Raději kdybyste přiložil do kamen. Udělala se nám zima. –

Nemohl však promluvit, i ochabl, spánek se naň těžce položil a vtlačil ho do slámy.

I byla noc.

Potom se noc překulila přes obzor, tma zvětšela a do všech skulin se dral nový den. Maštalíř se probral z dřímoty a pozoroval, jak bledly obdélníky oken. Světnice nemocných se plnila mátožným světlem a cáry noci prchaly do koutů. Vojáci spali s ústy otevřenými a s bezmocným vzezřením, vypouštějící svištivý dech.

Za okny se cosi pohnulo. Bylo slyšeti zaskřípání kol a hrubé hlasy. Zvuk polnice probudil vesnici a po ulicích dusaly kroky. Ve skladišti pionérů⁹² zabzučela cirkulárka na znamení, že se počalo pracovat a že se shromažďuje materiál pro zákopy.

Oblepeni špínou, uvození, s ústy smrdutými, vstávali vojáci ze svých loží. Halasně se protahovali, drbali si svědivá těla a vítali jitra chraplavým nadáváním. Jeden z vojáků se chopil koštěte a s umíněným výrazem zviřoval smetí. Hemžilo se tu bledými tvářemi, jež ranní světlo činilo ještě ohyzdnějšími, obličejí posetými vyrážkou, podvázanými bradami a pajdavými postavami. Jeden voják s nežitem na krku klekl u krbu, rozfoukal popel, pak postavil misku na plotnu a počal kuchtit.

Oblékali si boty na boso, chápali se plechových příborů a vybíhali ven pro ranní kávu. Vzduch ve světnici byl zvětralý, naplněný štiplavým zápachem. Přes to však ti, kteří zůstali ležet, hněvivě kvokali: „Zavírat! Nemáte ruce, pitomci? Tady se topí!“

Vojáci se vraceli s miskami, ze kterých se kouřilo, a usedali na slamníky s šálky mezi koleny a drobili kukuřičný chléb do černé tekutiny. Foukali do lžice, vraštíce čela, a mlaskali.

„Ta brynda dneska není k pití,“ reptal voják s trudovitým obličejem.

„Je to špína,“ mručel nemocný s podbradkem.

„Včera byla lepší,“ děl muž s nežitem na krku.

„Byla sladší,“ přisvědčil jeden kulhavý stařec.

---

⁹² Pionér – zákopník.

„Sladká jako cecek.“

„Tak to má být.“

„Viděl jsem, jak u kuchyně složili pytlík cukru. A ta špína je hořká.“

„To víš, oni ti ji budou sladit.“

„Raději to sami sežerou.“

„Okrádají vojáky, lumpové.“

„Život jeden zatracený...“

„Nejlepší by bylo do všeho kopnout...“

Maštalíř zírá žádostivě na snídající vojáky. Chce se mu zavolati: – Pánové, buďte od té dobroty a skočte mi k fárce pro kafe. Vidíte, že tu ležím jako lazar. Tak bych se napil kávy... Potřebuji si vypařit žaludek, jsem jako souš... –

Nikdo si ho však nevšímá. Nemocní, sklonění nad svými miskami, mlaskavě polykají napitá sousta kukuřičného chleba.

„Dnes se fasuje cvíboch,⁹³“ ozývá se voják s trudovitým obličejem.

„Jak to víš?“ zkoumá nemocný s podbradkem.

„Já vím všechno...“

„Tak zase cvíboch a žádný chleba,“ sténal muž s nežitem na krku.

„Buď rád a vem, co ti dávají,“ napomenul ho pajdavý stařec. „Je zle a bude ještě hůř...“

„Ba jo, hoši. V Lucku dávali marodům tuhle místo chleba tvrdé chlebové kůrky. Kdybych to hodil našemu psu, tak by se na mne takhle podíval.“

„Voják je dneska horší než pes...“

Malinký pěšák sténá: – Tak co bude, pánové? Dojde mi někdo pro to kafe? Počkejte, až vy budete něco potřebovat, tak zase já vám řeknu: Tuhle! Ted' je vám Maštalíř dobrý. Dříve jste ho neznali... –

Únavou mu klesla hlava na podušku. Na pokrývce viděl okrouhlou skvrnu, která se stále rozšiřovala. Doprostřed té skvrny skanula červená kapka a po chvíli zase druhá.

---

⁹³ Cvíboch – suchar.

- Co je to? - podivil se Maštalíř. - Odkud to kape? -
Červená krůpěj se na pokrývce rozprskla v hvězdičku.
- Dejte pokoj! - zahučel nemocný.

Chtěl se podívat ke stropu, ale zvrátila ho malátnost. Počal dřímat a bludný sen jej zavedl do zákopů. Motá se v klikatých chodbách a vtom potkal desátníka Štědrého.

- Eh, desátníku, - vyčítal mrzutě, - to s tím chlebem jste vyvedl nějak mazaně. To bylo pořád: Maštalíři, kdyby se mně mělo něco stát, tak ten chléb je tvůj. Pěkně můj! No, vždyť je dobře... Jaký jsi ty ke mně, takový jsem já k tobě. A tu čepici s kšilem ti nekoupím. -

Desátník Štědrý se proměnil v malého chlapce. Hošík pláče: - Jak mám jít do učení, když nemám čepici s kšilem? -

Maštalírka domlouvá mužovi: - Tak mu ji kup, když vidíš, že jinak nedá. Copak to dítě nemá mít vůbec žádnou radost? -

- Vy myslíte, že mám bankál. Houby mám! Obchody nejdou. Na mne také nebere nikdo ohled. Žádná čepice nebude. Sežral chleba, tak ať trpí... -

Obklopil ho veliký hluk. Dveře práskaly, dupání, bouchání a překotná slova. Otevřel oči a viděl, že nemocní bezradně pobíhají sem i tam, s tvářemi zelenými, udešenými.

S námahou se pozdvihl na loži; slabým hlasem se ptal, jaká by byla příčina toho pozdvižení. Nikdo oň nedbal a odpovědi nedostával. A pořád dupání, práskání dveřmi a kdákavé výkřiky. Bylo to jako pokračování bludného snu.

Teprve po drahé chvíli vyrozuměl, co se přihodilo. Ve slámě na půdě našli sanitního desátníka mrtvého. Lebku měl roztržštěnou a jeho úhledná tvář byla zruzněna k nepoznání. Vojáci povídají, že se zastřelil puškou, mužští vykládají, že před výstřelem nalil do hlavně vodu. Zkrátka, je to marné, mladý desátník je po smrti.

Marodi sesedli kolem stolu s rukama svěšenýma. Oči úžasem vypulené a brada se jim třese. Žvýkají zmatené věty. Ze stropu se opět odlepila červená krůpěj.

„Ten to provedl,“ breptá voják s trudovitým obličejem.

„Proč to udělal, proč?“ sténá voják s podbradkem.

„Páni, páni... takový mladý a hezký... Mohl ještě užít,“ mumlal muž s nežitem na krku.

„Ať jsem trajcen⁹⁴, jestli jsem si to nemyslel... Já hned: Proč nám rozdává vertsendunk⁹⁵. Proč si to nenechá? Kdopak bude cizí lidi krmit čekuládou a perníčky? Ale on si řekl: Pro mne už nic na světě není. Ať marodi užijou. Adijé, ty můj světe... a tak sáhl na mladý život...“ mluvil kulhavý stařec.

„Pravdaže. On byl vůbec hodný na mančaft. Mluvil pomalu a hezky se usmíval...“

Maštalíř naslouchal s otevřenými ústy. Pojal ho děs z nevyzpytatelného skutku. Nechápal, že by voják mohl sáhnout na svůj život. Pravda ovšem jest, že válka je temnost pekelná, kde vládne pláč a skřípění zubů. Avšak snad právě proto každý voják doufá, že projde branou, za níž leží země, ozářená sluncem. Byla vojna a nebude vojna; zase nám nastane civilní život, kde válečníka vítají nevýslovné radosti.

– Mladý, úhledný. Černé oči..., – mumlal. – A zámožný byl. Mohl mít všechno, co si přál. Nikdo mu v ničem nebránil. A co rodiče? Jenom to pomyšlení... Ti budou vyvádět, ale syna už jim nikdo nevrátí... –

– Eh, pane desátníku, vy jste to provedl... No, být můj, tak opravdu... Tohle si rodiče od vás zasloužili? Za všechnu starost a shánění, co? Nemáte svědomí, pane desátníku. Dneska ty děti vůbec... Do očí bych vám řekl, pane desátníku, že to byla od vás špatnost... –

„Proč jenom, proč...?“ bádají nemocní.

„Snad skrz děvče. To tak někdy bývá...“

„A kdepak! To by musel být... Dneska je děvčat, a jé!“

„Nemůže se nic vědět. Lidi jsou různí...“

„Hoši, já myslím, že mu bylo smutno, a tím pádem jaksi...“

---

⁹⁴ Trajcen – janek.

⁹⁵ Vertsendunk – balík.

„Proč by mu bylo smutno? Měl takový krásný švindl. Seděl si v teple. Já být na jeho místě, to bych si, páni, vejskal. Jenomže kampak našinec... Pořád jenom v těch štelunkách...”

„Moje řeč. Na marodce houby zle. Lebedíš si na kavalci, vstaneš, kdy se ti zachce, služba na nás neplatí...”

„Vemte si, třebaš jako dneska. Venku cedí od rána, ale my si sedíme u kamen a co. To je pohodlíčko. A hoši ve štelunkách, heršoft – sakra...”

„Marodka je marodka, páni.”

„A jídlo ti strčí až pod nos.”

„Jídlo! Pěkné jídlo! Dneska ta mináž nestála za nic.”

„Polévka učiněná šlichta. Doma bych si to netroufal dát ani prasatům.”

„A maso, hoši? Čurbes, a ne maso. A ještě kdyby ho bylo. Ale oni člověka odbudou takovým drobýtkem. Pro najedení to není a pro chuť taky ne...”

„Ba, zavládla tu lumpárna. Oni jen když si sami nacpou cejchy a na maroda nic nezbude.”

„Hoši, dnes bude ke kafi cubus⁹⁶. Bude se fasovat salám.”

„Salám? Jak to víš?”

„Já viděl, jak to skládali.”

„Hele ho, chytrýho opatrnýho. On si myslí, že dostane salám.”

„Salám! Chachá! Tady – to víš!”

„Opravdu, mládenci, já...”

„Víš co? Jdi do háje, nebo ti jednu rohnu!”

„No, páni, ale co byste tomu řekli... ještě ondyňo jsem měl hezký kus uherského salámu. Vydržel mně až do posledka. Minulý týden jsem zblajzl koneček i se špagátem. Copak o to, ale salám, hoši, to něco vydá, ne že nevydá...”

---

⁹⁶ Cubus – přilepšení (z něm. Zubusse).

Oddíl dvaceti osmi mužů, vedený praporčíkem Klepšem, dorazil do městečka Ostrožce a zastavil se před domkem, na jehož průčelí byl nápis *K. u. K. Badeanstalt und Entlausungsstation*⁹⁷. Praporčík odevzdal vedení šikovateli Wagenknechtovi a odešel, provázen jednoročním dobrovolníkem Burešem, aby vyhledal kancelář.

Byl podmračný, zjihlý den. V zahradách černaly ostrůvky pórovitého sněhu. Starý havran klovl do hromady hnoje a vzlétl, těžce mávaje zvětšnými křídly. Po ulicích bublaly potůčky kalné vody a pod koly vozů stříkalo bláto. Vojáci stáli za pyramidami pušek, mnuli si ruce a přešlapovali. Šikovatel si kroutil tvrdý knír a posupně střežil svěřený oddíl. Vojáci zírali přes ulici na žlutý, poněkud na stranu nachýlený domek s oprýskaným průčelím. Na jedné skobě visela nade dveřmi tabulka se zrezivělým nápisem v azbuce *Bakalejnaja lavka*⁹⁸. Před dveřmi, na kamenných schodech hrubě žertovali dva huláni s mladičkým kučeravým děvčetem. Z okna se vysunula úzká, vousatá tvář s kulatou čepičkou; vousatý ostře křikl a dívka vběhla do domku. Huláni se široce zachechtali a odcházeli klátivým krokem kavaleristů.

Svobodník Semecký pošinul čapku do týlu a zálibně mlaskl.

„Ta byla!“ děl s obdivem.

Voják Habětín se zařehonil. Obloukem vyprskl slinu a udělal necudný posuněk. Oplzlý smích proběhl řadou.

Šikovatel pozdvihl obočí a zakřičel: „Ruhe!“ Oddíl zmlkl. Vojáci se mimoděk vypjali. Avšak Habětín nespěchaje zapálil si oharek, a hledě Wagenknechtovi do tváře, řekl posměšně: „Však byste si, pane féla, taky dal říci, kdyby podržela. Jak si myslím.“

Jizva na šikovatelově tváři se podlila krví. Avšak habán nedbal hněvu svého představeného. Rozkročen, s pláštěm volně

---

⁹⁷ C. a k. lázně a odvšivovací stanice.

⁹⁸ Obchod s potravinami.

přehozeným přes ramena, pouštěl mu kouř do obličeje. Rusá kadeř drala se zpod šikmo nasazené čapky; a když se pohnul, tehdy zazvonily peníze na jeho široké hrudi. Stál tu, vědom si své síly a věhlasu. Nikoho se nemusil bát voják Habětín, neboť široko daleko pronikly zvěsti o jeho hrdinských činech. Pyšně nesl své jméno, zaznamenané ve zlaté knize rakousko-uherské armády.

Ostatní však stáli jako pokropení; nikdo nedovedl volně dýchat v přítomnosti šikovatele Wagenknechta. Všichni pokorně mlčeli, neboť byli nepatrní před jeho tváří. Voják Trachta hleděl toužebně v místa, kde před chvilkou stálo kučeravé děvče; toužebně přemítal: – Hele, krám... Snad by se tam dalo něco splášit k snědku. Řekněme bulka, čokoláda nebo co... Jenomže se jeden nemůže hnout. Zupák to nedovolí... Povzdychl si a ten tichý zvuk vzbudil nelibost šedého domobrance. Andrlík byl roztrpčen, že ho hnali takový lán světa, z krytu, kde bylo mu teple a domácky, přes bahnitá pole až do městečka Ostrožce. Náramně se mu chtělo vynadat cukrářovi, ale musil mlčet jako ostatní.

Kolem přeběhl voják v hnědých kalhotách a vysokých botách. Zastavil se opodál, posměšek mu zkřivil tvář a pak zadrnčel maďarsky několik slov. V řadách zašumělo nevolí. Mnohého zasvědily dlaně, na českého infanteráka si smí každý uličník dovolit? Eh, kluku maďarská, zdá se, že loudíš o facku. Podívejme se na něho: Beťár⁹⁹ a dělostřelec k tomu... Wagenknecht hromovým hlasem vnesl v řady klid a souměrnost; chladným okem loupł po vojákovi ve vysokých botách. Dělostřelec pokrčil rameny a loudavě se vzdálil, hlučně pískaje.

Po chvíli vyšel z kanceláře praporčík Klepš v průvodu sanitního poddůstojníka. Růžový jednoroční dobrovolník se flegmaticky plížil za nimi. Praporčík zavolal k sobě šikovatele a zabručel několik slov. Wagenknecht srazil podpatky. Pak se vrátil a rozdělil mužstvo na dvě části. První oddíl zavedl do domku a ostatní zůstali u pyramid.

---

⁹⁹ Beťár – povaleč, darebák.

Vojáky nahnali do úzké, velmi tmavé předsínky, kde páchlo po louhu a vojenském potu. Sanitní poddůstojník jim nařídil, aby se svlékali. Tančili po jedné noze a odhazovali oděv. Poddůstojníkovi trvalo svlékání dlouho; zlostně chraptěl a hartusil: „No, tak honem, honem, abych nemusil nikomu pomoci! Ono se to vypravuje jako chudý král do boje. Jiní se chtějí také koupat!“

Sanitní vojáci se vrhli na hromady stejnokrojů a špinavého prádla. Obtíženi smrdutým nákladem, běhali na dvůr, kde stál dezinfekční přístroj, připomínající pojízdnou kuchyni. Tam je čekal jiný voják, který napěchoval tu veteš do kotle, kde ve vřelé páře se hubil obtížný hmyz.

Naháči se nahrnuli do jizby, naplněné oblaky páry. U stropu pod hrubými trámy byl upevněn pivovarský sud, pod jehož dnem byla upevněna sprcha. Od stropu visel drát, a když se za tento drát zatáhlo, tehdy ze sprchy stříkala horká voda. Voják Habětín zavýskl a s povykem odstrčil ostatní stranou. Voda se mu řinula po vlasech, po klenuté hrudi, na níž po celé šíři byl vytetován císařský dvojhlavý orel. Avšak ani jeho paže nebyly bez ozdoby. Svalstvo na pravé ruce zdobil námořník, který líbal dívku, a na levém předloktí byly dvě zkřížené ručnice a korouhev. Hrdina chrčel rozkoší, odfrkával a pleskal se po nahých bedrech. Ostatní stáli kolem něho v kruhu, kosmatí, s kůží připomínající oškubanou drůbež. Trpělivě čekali, až se Habětín nasytí koupele. Teprve když se habán otrásl jako pes po lázni a vyběhl do předsínky, šli i ostatní pod sprchu. Spletení v klubko, kroutíce se jako žízaly v rybářské krabici, třeli se vojáci mazlavým mýdlem, hlučící a prskající. Šedý domobranec si drhl pozorně vpadlá prsa a žilnaté nohy. Voják Trachta temně vzdychal pod přívalem vřelé vody. Prostáček Hynek stál pokorně stranou a jeho zvadlé tělo se tetelilo. Jednorozční dobrovolník, zarudlý a rozpačitý, stydlavě si dlaní zakrýval ohanbí. Do toho zmatku pokřikoval sanitní poddůstojník: „To to jde, to to jde! Že byste dělali, pacholci! Já vám do toho skočím, šťourové!“

Nedovolil, aby se pořádně osušili, a již s nadáváním je zahnal nazpět do předsínky, kam sanitáři nanесли dezinfikované oděvy.

Muži pod přívalem netrpělivého hartusení se chvatně oblékali. Mnozí z nich nazí a zimou zmodralí vynesli své věci před práh a oblékali se venku.

Potom vedl praporčík Klepš svůj oddíl dvojstupem neladnými ulicemi, vykládanými kalnými loužemi, ve kterých se zrcadlil bledý terč slunce. Muži pochodovali s myslí rozmarnou, ve stejnokrojích ještě vlhkých, sražených po odvšivení. Cítili neobvyklou lehkost a po těle zvláštní pocit svěžesti. Po dlouhé době je neobtěžoval neúnavný, hlodavý hmyz, neodbytný průvodce bojovníků v poli.

Vojáci spokojeně dupali, chechtali se a švitořili jako děti na výletě, nic nedbajíce na to, že za oddílem kráčel chmurný šikovatel Wagenknecht, který nepřál svobodné mysli a veselosti. Zvědavě se rozhlíželi kolem sebe a byli šťastni, že jejich zrak se setkává s domky a chatrčemi, jež jim připomínaly vzdálený domov. Avšak ona obydlí byla zpustlá a život z nich dávno vyprchal. Dveře byly vyvráceny z veřejí; na ulici hleděla slepá okna; na zahrádkách byly pahýly stromů, ožraných od koní. Viděli domek se štítem *Parikmacher*¹⁰⁰; ale holič už tam dávno nebyl. Před dveřmi stál zakrslý voják a klepal slameníky. Minuli domek, na jehož zdi bylo ještě možno číst ruská písmena *Čajnyj traktir*¹⁰¹. Kde jsou však lidé, kteří kdysi hlučeli v tomto hostinci? Tu a tam mihl se odraný stín civilistův s bázlivým a zlobným obličejem. Kdysi tu bývaly za oknem pestré květiny, u dveří se vyhřívaly nedůvěřivé kočky, psi se zakrouceným chvostem čenichali po ulicích a babky s kabelami postávaly na rozích. Rozléhal se tu výskot dětí, zabraných v kratochvíli, křik vozků, tržiště hlučelo a hulákali opilci. Nyní tu nebylo ani kmitavých psů, ani plachých koček, ani drůbeže, která se popelila uprostřed ulice. Bylo to zchřadlé město, odsouzené k zániku.

Oddíl vede praporčík Klepš a jemu po boku kráčí obtloustlý, brejlatý Bureš. Praporčík se dívá se zalíbením na ty okrouhlé, růžové tváře, připomínající obličej kojencův. Naklání se k jednoročnímu

---

¹⁰⁰ Holič a kadeřník.

¹⁰¹ Pohostinství.

dobrovolníkovi, tiše ševelí a laská ho pohledy. Bureš se upejpá a pitvoří. Za nimi pochoduje vysoký a hubený četař Náhlavský; občas se zastavuje a zpytuje, zda vojáci kráčí v rovných řadách, v dobrém zákrytu a stejným krokem. Desátník Štědrý vzpomíná na Maštalíře. Schází mu ten křivonohý a vzdychky čilý mužíček s obličejem jako pěst.

- Leží tu někde v lazaretě, - mluví v myšlenkách. - Budu se musít u něho zastavit. -

Postrádal věrného sluhy Maštalíře; býval vždycky myslí pokojné, nedal se zdeptat strastmi a námahou a jeho přítomnost byla povzbuzující. Sedával u lože desátníkova, čistil jeho obuv nebo se obíral puškou. Přitom vypravoval o své ženě a byl pyšný na děti; vzpomínal na dědinu v horách, hovořil o práci i dnech svátečních, o životě a smrti, o drahotě potravin; byl to výřečný brach a jeho slova byla utěšená. A desátník rád naslouchal jeho hlasu, z něhož se ozývalo konejšivé broukání staré chůvy.

- Musím ho navštívit, - umínil si desátník. - A něco bych mu měl přinést. To by se patřilo. Ale co? Chléb jsem snědl a jinak nic nemám. Vůbec nic nemám, jsem nuzák. Přijdu s holýma rukama. Ale já myslím, že na nic nečeká; i tak bude rád... -

Svobodník Semecký se rozhlíží pyšným a junáckým pohledem mladého kohouta. Jeho oko pátrá po ženských, ale ženské nikde; ulice jsou tiché a zamlklé.

- Škoda... - vzdychá, - a přece tu kdysi muselo být ženských! A jejej! A jakých ženských, pánové... Já znám dobře Moskalky. To jsou... inu... ženské, jak si myslím. Okaté, jiskrné, s krví náruživou... -

- Ech, holky... Já bych vás pomiloval, o to nic. Do nejdelší smrti byste vzpomínaly na Mirku Semeckého. -

A svobodník pošinul si čapku do týla a široce rozhodil rukama.

Vedle vojáka Trachty šlape šedý domobranec Andrlík. Kalným okem zírá na zabedněné, opuštěné baráky a vzpomíná na jiné město, kde psi se stočenými chvosty čenichají v ulicích, kde nedůvěřivé

kočky se vyhřívají na prahu, kde opilci o svátcích ruší noční klid. Zde zanechal svoji živnost sklenářskou, výkladní skříň s množstvím pestře pomalovaných džbánů, pohárů a sklenic a sošek svatých, památek na zbožné pouti. Avšak tady, v městečku Ostrožci, jsou okna zatlučena laťkami. Nikdo nevolá sklenáře v modré blůze, jenž páchne kytlem a jemuž čouhá skládací metr z kapsy.

Zlobně měří svého druha, vojáka Trachtu. Chce se mu říci něco kousavého, čímž by popudil vznětlivého cukráře. V duši šedého domobrance hlodá těžká zlost. Hněvá se na představené, kteří ho vyhnali z teplého krytu, prosyceného člověčinou, kde má své lože a nad ním na stěně upevněny pestré obrázky. Hněvá se na válku, protože má hlad a je celý takový špatný. Vzteká se, že se musil, starý člověk, koupati uprostřed naháčů v takovém nepohodlí. Hněte ho, že mu vojna porušila jeho pořádek. Zlobí ho, že jej pořád někam vlácejí a on neví kam. Teskní po domově a v ničem už se nevyzná; i mrzí se sám na sebe a nazývá se starým pitomcem.

Nic ho potvorného nenapadá, i ušklíbá se hněvně a syčí: „Pernikáři! Nemůžu tě ani vidět. Povídám, pernikáři šeredný. Tak ses mně zprotivil, že to ani povědět neumím. Víš, pernikáři, tak bych tě nejradši bacil, abych se tě už jednou zbavil, ty moulo jedna uslintaná...”

Voják Trachta rudne a utrhuje se na soudruha: „Tak se na mne nedívej, já se na tebe taky nedívám. A nenadávej, naposled ti to říkám. Kéž by tě hrom zabil na širém poli! Bylo by to lepší pro nás oba.“

Jenom šikovatel Wagenknecht mlčí; žádné myšlenky neznepokojují jeho duši, vysušenou předpisy; žádné vzpomínky se k němu nedobývají; vyprahlá mysl odolává vznětům. Dupe za oddílem, bdělý a ostražitý, vždy připraven přiskočit, někoho usvědčit, zacloumat, zadávit.

Míjeli pravoslavný kostelík, dřevěný se zděnou podezdívkou a červenou, veselou bání. U vchodu stál voják s patrонтаškami na břiše, neboť církev proměnili v lazaret. Obešli hřbitov s provalenou

zdí a hroby propadlými. Také tento hřbitov byl mrtvý, jako bylo mrtvé městečko Ostrožec. Žádné květiny nezdobily zpustlé náhrobky, světlo věčné tu nesvítilo, neboť nebylo pozůstalých, kteří by nad rovy postáli v tichém rozjímání.

Tak dospěli až na samou hranici městečka, kde skoro už v polích, šikmo k silnici stál jednopatrový domek, z prken sroubený. Šlo se ke dveřím po kamenných stupních, opatřených vyřezávaným zábradlím. Okna prvního patra byla zatlučena rezavým plechem. Z oken v přízemí, ozdobených barevnými papírky, číhaly dvě ženské hlavy. Byly to hrubé, selské obličej, zbrázděné stářím a dolíčkované po neštovicích, bez líčidla, ale s umnými účesy v podobě věže. Byly si podobny, ačkoli jedna byla otlá s nosem promáčkým, druhá pak vyzáblá, s velkými ústy. Usmívaly se na vojáky, ukazující, že jim chybí přední zuby, vrtěly se a v uších se jim houpaly velké butony¹⁰².

Na domku byla připevněna dřevěná tabulka s nápisem *Nur für österreichische Soldaten*¹⁰³. A na dveřích bylo napsáno: *Geöffnet von 9–1, 4–9*. Pod tímto nápisem stál voják s nasazeným bodlem.

Oddíl se na povel zastavil. Vojáci postavili pušky v pyramidy. Praporčík Klepš provedl s oddílem několik obrátů, zavztekal se, vynadal vojákům a pak poručil, aby se postavili do řady, jeden za druhým. Od dveří domku až do polí táhl se dlouhý had seřazených mužů. Sám pak chtěl vkročit do stavení, aby vydal příslušné rozkazy. Avšak strážní vojín mu zakročil cestu. Praporčík se rozzuřil a počal mu spílati. Voják trpělivě vyslechl jeho nadávky a pak mlčky ukázal na nápis na dveřích. Počíná se úřadovat teprve ve čtyři. Nyní jsou dvě hodiny. Před ustanovenou dobou nesmí stráž nikoho vpustit. Praporčík mu vyhrožoval, že si to s ním srovná, a ukázal mu pěst; strážní vojín zatarasil mu cestu puškou na znamení, že zná předpisy a že nemíní ustoupit.

Prskaje zlostí, vydal se praporčík na cestu do městečka. Bude si stěžovat na velitelství. Učiní udání na zabeđeného strážce.

---

¹⁰² Butony – brilianty, zde zřejmě falešné.

¹⁰³ Pouze pro rakouské vojáky.

Následoval ho tlustý jednorochní dobrovolník, flegmatický jako vypasený hafan.

Zatím vojáci stáli u svých pušek, unylí a zasmušilí pod dohledem bdělého šikovatele Wagenknechta. Bylo sychravo, i přešlapovali na prozábých nohou, zhnětení únavou a s prázdnými žaludky. Celý den pochodovali bez oběda, všichni již snědli svůj chléb a nyní přežvykují naprázdno. Chtěli by se rozběhnout po chalupách, aby se tam ohřáli a sehnali něco k snědku. Avšak nad nimi bdí neúprosný Wagenknecht a nedovolí svobodný pohyb.

Po valné chvíli se opět objevil praporčík Klepš, následován otlým jednorochním dobrovolníkem. Praporčík byl zarudlý v tváři a jeho oči byly zlé. Se svou stížností nepochodil. Uvítal ho starý major s přerostlým obočím a s párátkem v ústech. Vyslechl praporčíka, i obešel ho kolem dokola, přehazuje párátka v ústech. Pak počal tichým hlasem. Strážní vojín byl v právu. Nebo se snad pan praporčík domnívá, že jsou předpisy pro kočku? Velitelství ustanovilo pro návštěvu polního nevěstince přesné hodiny. Nařízení velitelství jest přesně respektovat. Genau zu befolgen, Herr Fähnrich. Verstanden, Herr Fähnrich? Oder vielleicht ist es Ihnen schnuppe, Herr Fähnrich?¹⁰⁴ Rozkazy jsou k tomu, aby byly dodržovány. My jsme totiž císařské vojsko a žádné stádo. Oder glaubt Herr Fähnrich, wir sind eine Herde?¹⁰⁵ Praporčík odvětil, že taková myšlenka mu nikdy nevstoupila do hlavy.

Nakonec se major rozzuřil a počal řvát. Zjistil, že praporčík není oděn podle předpisu. Má límec vyšší než tři a půl centimetru a nosí jezdecké kalhoty. Na čapce nosí důstojnickou rozetu, což mu nepřísluší. Viděl někdo někdy takhle oblečeného praporčíka od pěchoty? Ja glaubt Herr Fähnrich, wir sind ein hasičský spolek oder was?¹⁰⁶ Praporčík ztuhlý jako svíčka poslušně hlásil, že nejsme

---

¹⁰⁴ Přesně uposlechnout, pane praporčíku. Rozuměl jste, pane praporčíku? Nebo je vám to jedno, pane praporčíku?

¹⁰⁵ Nebo se pan praporčík domnívá, že jsme stádo?

¹⁰⁶ Nebo si pan praporčík myslí, že jsme hasičský spolek, nebo co?

hasičský spolek, ale pravidelná armáda. Starý major ještě několikrát zdeptaného praporčíka obkroužil a pak ho propustil, vyslav za ním několik erárních hromů.

Když praporčík spatřil svůj oddíl, tu zalomcovala jím zlost. Ostatní důstojníci si pěkně zůstali v zákopech, pijí a mažou karty. A on, protože je nejmladší, musí všechno vyžrat. Vymetou jím každou díru. Copak je tohle nějaká služba? V důstojnické škole se učil bojovat a velet zástupům, a ne vodit vojáky do bordelu.

S dásněmi sevřenými hledí nenávistně na řadu vojáků. Ten dědek na velitelství měl pravdu. Vždyť tohle nejsou žádní vojáci, ti dědci pokroucení a ti kluci zelení, sotva škole odrostlí. Není na tom nic vojenského. Pak to nemá prohrát s takovou bandou...

Podíval se na hodinky. Bylo teprve půl třetí. Celé půldruhé hodiny schází do té chvíle, než se podnik otevře. Tuto dobu třeba nějak vyplnit. Praporčík zavolal k sobě šikovatele Wagenknehta a pravil: „Bude se cvičit. Oni by si mysleli, že jsme tu pro legraci. Já je proženu. Feldwebel, Gewehrgriffe üben, aber recht scharf. Verstanden?¹⁰⁷“

Šikovatel zasalutoval a odstoupil. Potom seskupil kolem sebe poddůstojníky. Četař Náhlavský, desátník Štědrý a svobodník Semecký nastoupili v půlkruhu. Wagenknecht jim tichým hlasem dal instrukce. Když ukončil, všichni čtyři současně zasalutovali a rozešli se.

Praporčík Klepš zavolal k sobě jednoročního dobrovolníka Bureše. Růžový a brejlatý jednoročák přiběhl s výrazem mazánka, před všemi vojáky vyznamenávaného. Praporčík ho vzal kolem pasu, i procházeli se spolu zasněně a šepem si vyměňovali slova.

Vojáky rozdělili na tři skupiny. První velel četař Náhlavský, druhá podléhala desátníku Štědrému a s třetí točil svobodník Semecký. A prostranstvím před domkem z prken sroubeným ozývaly se ostré vojenské povely.

---

¹⁰⁷ Šikovateli, cvičení s puškou, ale pěkně zostra! Rozuměl jste?

„Beim Fuß!“¹⁰⁸ křikl četař Náhlavský. Pažby uhodily do země. Voják Trachta cvičí s polekaným výrazem na ptačím obličejí; domobranec Andrlík zlostně tříská puškou. Vždycky je hluboce uražen, když má cvičit. Zdá se mu, že ho představení mají za blázna, a tím je dotčena důstojnost starého člověka. Jeho tvář laje celému světu.

– Kéž byste praskli! Kéž by vás už jednou čert vzal, mučitelé! –

Ženské v oknech dívají se pobaveně, jak vojáci cvičí, a chechtají se na celé kolo. Svobodník Semecký vida, že ho slečny pozorují, vypjal se jako kůň a velel šťavnatě a okázale. Liboval si ve svém hlasu, který byl vydatný a nesl se daleko.

„In die Hr...c!“¹⁰⁹ zakřičel rozjařeně. Pušky letěly z ramen.

– Já vám ukážu, holky, co svobodník Semecký obnáší. Uvidíte, že Mirka Semecký je starý mazák, který sloužil už za aktiva. Samy řekněte: Viděly jste už většího chlapíka, než je Mirka Semecký? –

Jedině voják Habětín necvičí. Prochází se mezi skupinami, pláště volně přehozený přes plece, rusá kadeř se dere zpod šikmo nasazené čapky. Klátí se volným krokem a vyznamenání zvoní na jeho hrudi. Pro vojáka Habětína nejsou cvičení s puškami. Žádné takové opičky nejsou pro vojína, jehož jméno je zaznamenáno ve zlaté knize rakousko-uherského vojska. Nikdo nesmí poroučet Habětínovi, ani šikovatel Wagenknecht si netroufá. Stojí opodál a loupe po něm očima. Má vztek. Kousni se, když máš vztek, Wagenknechte!

Praporčík se zastavil na své procházce a štitivě pohlédl na domek, sroubený z prken. Zpozoroval chechtající se holky a zrudl. Zavolal na Wagenknechta: „Feldwebel, was ist das?“¹¹⁰ Je tu nějaké divadlo nebo co? Die Ludern müssen weg!“¹¹¹ Ať ty děvky jdou pryč!“

---

¹⁰⁸ K noze zbraň!

¹⁰⁹ V ponos zbraň!

¹¹⁰ Šikovateli, co to je?

¹¹¹ Ty mrchy musejí pryč.

Šikovatel pěstí zabouřil na okno. Ženské hlavy rázem zmizely. A praporčík opět objal brejlatého jednoročáka kolem pasu, a usmívaje se zálibně, počal s ním ševalit.

Potom Wagenknecht sehnal skupiny do řadu, sám se ujal velení a burácel chraptivým hlasem. Reihen rechts um! Marschieren, Laufschrift – marsch!¹¹² Vojáci s puškou v ruce klusali jeden za druhým, s tvářemi unylými a žaludkem hladovým.

Nad jejich hlavami neúnavně svištěly povely; šikovatel Wagenknecht práskal knírem, zuřil a spílal a jizva, která se táhla přes jeho obličej, se podlila krví.

Strážní vojín stojí přede dveřmi polního nevěstince, jeho prázdné oči nic nevnímají, stojí tu s nasazeným bodlem nehybně a dřevěně a myslí jenom na vystřídání.

---

¹¹² Dvojstupy vpravo v bok. Poklusem v klus!

Praporčík Klepš se podíval na hodinky, uhodila čtvrtá. Voják na stráži ustoupil stranou na znamení, že dveře jsou volné. Vojáci se postavili do řady jeden za druhým. V čele řady stanul svobodník Semecký, pošinul si čapku do týlu, nakroutil vousiska a jeho očka svítí. Také šedý domobranec Andrlík vstoupil do fronty a za ním trčí vyzáblý cukrář Trachta. V řadě stojí starší mužští s vpadlými tvářemi a svislými kníry; s nimi pak mladí hoši s oblou lící, jimž ještě hlas přeskakuje. Mnohý z nich snad ještě nepoznal ženu. Nyní na rozkaz velitelství bude trhati ovoce ze stromu poznání. Nemá užít rozkoše; na něm jest, aby se podrobil hygienickému opatření; bude fasovati erární lásku.

Šikovatel Wagenknecht vstoupil do domku, aby osobně bděl nad přesným prováděním rozkazu; nikdo se nevzepře nařízení, za to ručí šikovatel Wagenknecht. Když zašel, tu voják Habětín se prodral řadou, odstrčil svobodníka Semeckého a sám se postavil u dveří. Svobodník zrudl a zlostně bručel.

Habětín se otočil, posupně se dotkl čelem jeho čela, ostře zadíval se mu do očí, a dýchaje mu do tváře, zvolna mluvil: „Říkals něco, frajtře? Mně se zdá, žes něco mluvil. Já jsem trochu nedoslýchavý. Nechtěl bys to opakovat?“

Svobodník mlčel. Nechtěl vyvolat spor s nebezpečným člověkem. Věděl, že by se ho nikdo nezastal. Habětín si zapálil cigaretu, pouštěl kouř nosem a chvíli zkoumal svobodníkův obličej. Pak pravil: „No, proto. Však mně to bylo dost divné, že by se mně chtěl takový umazaný frajtr postavit.“ Zašklebil se a první vešel do dveří.

Desátník Štědrý si řekl, že nyní by byla vhodná příležitost se vytrazit. Šikovatel úřaduje uvnitř. Nezpozoruje, že mu někdo chybí. Pořádek venku udržuje četař Náhlavský. Desátník mu naznačil, že by chtěl navštívit v lazaretě raněného vojáka Maštalíře. Četař pokrčil rameny a pravil: „Pro mne. Jdi si, kam chceš, kaprále. Mně je to jedno. Jenom hled', abys tu byl včas. Nebo to prohrájeme oba.“

Desátník se ohlédl po praporčíkovi. Tomu snadno unikne. Praporčík na nic nedbá, služba ho nezajímá a stále se prochází s brejlatým svobodníkem.

Odloučil se od vojáků a plíživě obešel domek. Za stavením sestoupil do hlubokého žlebu, naplněného drobnými oblázky; bylo to asi koryto po vyschlém potoku. Dosti dlouho kráčel ukryt v úžlabině, a když vystoupil a obrátil se, tu seznal, že domek s řadou vojáků je už daleko za ním. Zamířil přes opuštěný sad, zdupaný, s polámanými stromky a pichlavými keři. Bral se podél řady stodol se stěnami, upletenými z vrbového proutí, a ocitl se v hlavní ulici městečka. Potkal oddíl vojáků s modrými výlozkami a v plné výzbroji. Šli někam na stráž. Sanitní svobodník s knihou pod paží vedl nemocné v bačkorách a v šedých županech. Dva poručíci poplácávali rezavého koně s lesklou srstí a hovořili rachotivou maďarštinou. Desátník je obešel, aby nemusil pozdravit.

Dospěl až na náměstí, kde stál dřevěný kostelík s veselou červenou bání. V průčelí měl polokruhovitý obraz, jenž ve velmi živých barvách ukazoval Ježíše, který stál v potoce se zkříženými rukama, a Jan Křtitel, hubený a kučeravý, se špičatým plnovousem lil mu na hlavu živou vodu. Voják, který střežil vchod, šoural se s rukama v kapsách kolem kostela; když došel na roh, civěl do prázdna a hovořil sám k sobě; pak se zase obrátil a šoural se nazpět. Zpozoroval, že desátník vstoupil do dveří; chtěl na něho křiknout, že to není dovoleno; byl však lenivý, i spokojil se tím, že mávl rukou.

V kostele bych šero a desátník rozeznal jenom řady lůžek. Vtom z hloubi kostela se rozlehl hlas: „Pane kaprál, vítám jich!“

Kráčel po hlase, přidržuje se železných pelestí kavalců, a hlas ho vedl: „Tady! Sem! Pořád rovně!“ Voják Maštalíř seděl na lůžku a radostně mával zdravou rukou.

„Ještě jednou jich pěkně vítám. Posaděj se u mne.“

Desátník usedl na lůžku a stiskl raněnému ruku. Droboučký obličej Maštalířův zářil; široce se usmíval a objal svého pána pohledem, plným oddanosti.

„Já jsem ti nic nepřinesl, Maštalíři...“ počal desátník omluvně.

„Ježíš! No tohle! Jak jenom můžou něco takového... Copak já na něco čekal?“ pokřikoval Maštalíř.

„Já jenom... víš, já nic nemám.“

„Ani slovo, pane kaprál... Já jsem rád, že přišli. Pořád jsem si říkal: Jestlipak ten můj mladý se na mne přijde jednou podívat... ale kdepak, povídám, copak on může, no ale náhodou, já na to, kdyby měl cestu kolem, kdepak, povídám, jak by se dostal ze štelunků... a vida, oni jsou tady... no, to jsem opravdu rád, já bych za tu radost nevzal stovku...“

Desátník se zadíval soucitně na propadlý obličej raněného.

„Jsem špatný, co?“ řekl Maštalíř. „No, však. Co já zkusil. Horečky a tak. Já,“ děl pyšně, „já jsem ten nejtěžší pacient z tohoto baráku...“

„Ostatní,“ připojil s opovržením, „to je nic. Průjmy, vředy na nohou a tak... Samá srabárna. Poženou to zase zpátky do štelunků. Ale já a ještě asi tři pohasíme si to do Lucku. Ještě tenhle týden. Panečku!“

„To jsem rád,“ řekl desátník, „jenom koukej, abys to vyhrál.“

„Bez starosti. To vědí. Rána je to pořádná. Vzalo mne to přes kost. Povídal pan doktor, nevím, nevím, člověče, ale možná, že budeš mít památku nadosmrti.“

Desátníkovy oči již si zvykly na šero, které zaplavilo chrámovou prostoru. Jeho pohled pronikal až do nejzazších koutů. Na stěnách viselo několik ikon a v přítmí se leskla roucha svatých, zdobená napodobenými drahokamy. Místnost byla zaplněna řadou lůžek a dutá ozvěna zesilovala i nejjemnější šramot. Někteří vojáci seděli na posteli a mrtvě hleděli před sebe; jiní bez cíle se šourali prostorem. U stolu hráli dva ošetřovatelé dámu; jasně bylo slyšeti chrastění kostek.

„Je tu dlouhý čas,“ povzdychl si malinký pěšák, „od božího rána do večera není co dělat. A to není nic pro mne. Jsem jako uvařený. Slovíčka nelze s nikým promluvit, protože je tu samý Maďar, Polák nebo Němec. A ty dlouhé noci, Maria Panno, ty noci dlouhé, ty jsou

k nepřečkání. A já mám teď takové špatné spaní. Jak se něco šustne, už jsem vzhůru. A ti kluci pořád něco brebentí, tady je taková sebranka, inu, darmo povídat...”

„Ach, jo...“ Maštalír se odmlčel. Desátník chtěl říci slovo útěchy, ale malinký pěšák ho přerušil.

„Tak si často vzpomínám na štelunky. Tam jsou jiní lidé, říkám si. Jeden se má hezky k druhému, slovo sem, slovo tam, semtam nějaký žert do placu. Všechno v klidu, zdvořile vzdělaní lidé. A čas hezky utíká. Tady, i kdybys mohl, nepromluvíš. Samá verbež. Nemá to žádnou cenu. A co je u vás nového?“

„To víš. Pořád stejně. Povídá se, že Utschigg půjde pryč. Dostaneme jiného.“

„Nevídáno. Brečet kvůli němu nebudeme. Horší nemůže přijít než ten pes. Trouba nařvaná. Myslí si, že je pánbůh jeho strejček. Kdyby nebylo majora Klofandy, tak by ti kluci s námi točili. Ale dědek nás nedá. Na vojáka on drží, co mu gebýruje, to musí dostat. A co mináž? Jaká je?“

„Menáž je špatná. Místo masa samá flaksa, polévka řídká. Nic to nevydá. A káva hořká. Není to k pití.“

„Tak vida. No, ale horší to nemůže být než tady. Podávají samou sušenou zeleninu, plnou písku. Říkají tomu drathindernisy¹¹³. Já už to nemůžu ani vidět...”

„No, počkej, ono se to zlepší...“ těšil ho desátník. „Přijdeš do jiné štace a tam bude všechno v pořádku.“

Maštalír vrtěl záдумčivé hlavou.

„Nevím, nevím...“ vzdychal, „jak slyším, ono to nikde nestojí za nic. To není jako v roce čtrnáctém nebo ještě v patnáctém. Když jsem ležel ve špitále v Brucku, to bylo masa, kávy, buchety, všeho. Nač si člověk pomyslí. Vína jsme fasovali každý den půllitr. I kořalku nám dávali pro posilu. Kouření, co kdo chtěl. Tenkrát si ještě vojáka považovali, a ne jako dnes... dneska nemáme žádnou cenu...”

---

¹¹³ Drathindernis – drátěný zátaras, ostnatý drát.

Umlkl a jeho hlava unaveně klesla do podušky. Jasně bylo slyšeti chrastění kostek na šachovnici. Jakýsi voják cosi hledal pod lůžkem a hněvivě bručel. Někdo hlasitě kýchl a zaklel. Maštalíř otevřel oči. Přemítal a po chvílce se ozval „Měl jsem cigaretku. Dostal jsem ji od velebníčka, když tady byl. Nacpal jsem si ji do fajfky. Škoda, kdyby byli, pane kaprál, přišli včera, tak ji mohli mít. Jim by přišla k chuti...”

Desátník ho neposlouchal. Jeho zrak ulpěl na obraze, který zdobil hlavní oltář. Maštalíř sledoval jeho pohled a pravil: „Taky se dívají na toho svatého, pane kaprál? Já taky. Obvyčně večer, když jde na mne spaní. On mi připomíná pana Veselíka, učitele. Ten byl také takový vousatý. Vždycky říkal: Moji bývalí žáci jsou vesměs profesoři, doktoři a kněží. Jenom já zůstávám učitelem. Oči se mně zavírají, ten svatý na mne kouká, zdá se mi, že přísně kývá hlavou a říká: Maštalíři, Maštalíři, kluku rozjívená. Skotáku jeden darebná. Až potkám tatínka, však já mu povím... Všelijaké hlouposti napadají člověka, když tak leží a nikoho kolem sebe nemá...”

„Už aby to vzalo nějaký konec,“ zasténal, „přemáhá mne to. Nic se mi nelíbí, všechno se mně protiví, jsem mrzutý na sebe i na celý svět. Sám sobě se ošklivím. A sny mívám takové šeredné...”

S hlukem vpadl do kostela vojenský lékař, jehož doprovázel poddůstojník zdravotnictva. Sehnutý, krátkonohý stařec, s límcem rozepjatým, zastavil se na prahu a nespokojeně začenichal. Nemocní kvapně vklouzli pod příkrývky. Lékař zahlomozil: „Svinstvo! Nepořádek! Posměch všem pravidlům hygieny! A v tomhle má člověk pracovat!“

Shrben, s rukama za zády, počal se drobnými krůčky prohánět mezi lůžky, bruče k sobě hněvivá slova. Poddůstojník ho následoval s ledovou, úřední tváří. Lékař oběhl sál a zastavil se u lůžka Maštalířova. Desátník Štědrý se vymrštil a postavil se do pozoru. Lékař sňal skřípec a zadíval se na něho.

„Co jste zač?“ vybuchl. „Co tu pohledáváte? Jaké jsou to zase nepořádky?“

Jaroslav se zadíval na zardělý obličej, zarostlý ježatým, prošedivělým plnovousem, na vlhké oči, které zpod huňatého obočí dívaly se na něho přísně, popudlivě. Tento zakrslý mužík, z něhož nepořádně visela uválená uniforma, zřejmě šitá pro větší postavu, připomínal mu někoho známého. Lékař dotýkal se ho skřípcem a svištivě oddychoval jako člověk, stížený záduchou. Posléze si desátník vzpomněl. Vídával tohoto starce pobíhati ulicemi okresního města, vždy sehnutého pod tíží myšlenek, často ponořeného v prudkou samomluvu. Byl to MUDr. Jansa, primář okresní nemocnice, státoprávník a Sokol.

Zdálo se, že také lékař se rozpomíná. Hleděl zkoumavě a soustředěně na desátníkovu tvář; posléze mu tvář změkla a v očích mu svítilo; i pravil: „Vojáku, vás bych měl jako znát. Kdo jste? Mluvte, mladíku!“

Jaroslav řekl své jméno. Vousáč se zaradoval.

„A vida!“ rozkřikl se. „Pan Štědrý. Ovšem. Pan Štědrý, juris utriusque studiosus¹¹⁴. Pana Štědrého z náměstí syn. Obchod koloniální. Zajisté. Znam, znám a velmi mne těší...“

Podal mu ruku.

„Vítám vás, rodáku. Tak jsme se sešli. Vy voják, já voják. Vyzdvihli mne na stará kolena a udělali vojákem. Všechno nechat a jít sloužit. To jsou nyní pořádky... Feldwebel!“ zavolal na zdravotního poddůstojníka, „Sie können gehen. Ich brauch' Sie nicht mehr!“¹¹⁵

Šikovatel zasalutoval a vzdálil se. Lékař se posadil na Maštálířovo lůžko, vzal Jaroslava za ruku, jako by mu chtěl zkoušet tep, a zíral na něho dychtivě, laskavě.

„Tak, rodáku, a nyní mně řekněte, co je nového,“ zahovořil, „co vám píší z domova, co dělají naši lidé. Jak smýšlí, jak se drží. Mluvíte, hochu, já chci všechno vědět...“

Avšak nečekal na odpověď a sám se rozhovořil prudce, náruživě. Byla to řeč člověka, přinuceného už dlouho žít životem osamělým, obklopeného myšlenkami, které ho znepokojovaly a jež nemohl sdílet s nikým. Rozkládal rukama a těžce dýchal.

Jen klid! Zachovat chladnou rozvahu. Trpělivost a všichni se dočkáme. A hlavu vzhůru. Brzy přijde ta chvíle vytoužená. Spojenci buší do staré říše jako kladivem. Brzy se to všechno zhroutlí a z těch sutin vyvstane nový český stát, jak bylo zvěstováno a předpověděno. Francouzi zajali podle spolehlivých zpráv sto tisíc Němců. Naše nepřátele zachvátil zmátek. V novinách se ovšem o tom nepíše. Všude hlad a bída. V továrnách nepokoje a sabotáž. Policie střílí do sročeného davu. Naši dobrovolníci byli slyšeni ruským panovníkem. Bílý car požehnal jejich korouhvi. A rakouský císař prosí o mír. Nikdy! Mír nám přinesou naše vojska na hrotech bodáků.

---

¹¹⁴ Juris utriusque studiosus – studující obého práva.

¹¹⁵ Šikovateli! Můžete jít. Už vás nepotřebuji.

Doktor vychrlil svou vášnivou samomluvu. Zřejmě zapomněl na své posluchače i na to, že je v chrámě, proměněném v lazaret, že sedí na lůžku zraněného vojáka; v sobě ztracený naslouchal přívalu slov, která náhle vyvřela z jeho zjitřeného nitra.

Sedíce ve svých lůžkách vnímali nemocní tuto řeč; na všech tvářích se zračilo nechápání a úžas. Avšak desátník Štědrý se radoval a všecek se osvěžil, jakoby pokropen živou vodou.

Lékař se vzpamatoval a umkl. Rozhlédl se po prostore chrámové a jeho vrásčitou tvář pokryl stín nedůvěry. Vstal, stříhl po Jaroslavovi zachmuřeným pohledem, a zahoukl: „Myslíte si... dědek žvanivý neví, co mluví. Co? Pro mě. Co jsem řekl, to jsem řekl. Vyložte si to, jak chcete. Jak? Já už vím. Vždyť je dobře. Uvidíme...”

I odcházel shrben, drolivými krůčky starého člověka, prudce odfukuje.

„Tak...“ vydechl po jeho odchodu Maštalíř. „Rozpovídal se dědoušek. Ale krásně kázal, to se musí nechat. Jako by četl z knížky. Tak si ale myslím, kdyby ho tak někdo slyšel, inu sakra... Za takovéhle řeči dneska zavírají.“

„Ale měl pravdu, co Maštalíři?“

„Že by neměl pravdu, to zas má pravdu. Spravedlivě to podal. Tak si myslím, že by to měl povědět pánům nahoře. Oni by se chytli za nos, chytráci.“

Desátník vstal a zapínal si opasek.

„Tak já už musím jít, stará vojno.“

„Už?“ litoval malinký pěšák. „No, tak... Když to jako musí být... Teda že pozdravuju všechny mládence vespolek. Jo, a co jsem ještě...? Odevzdal jim kuchař ty peníze? Já bych nechtěl, aby se o mně mohlo říci, že jsem jim utekl s krejcary. To bych jaksi nerad... Tak teda, že pozdravuju každého extra a přeju jim, aby tu vojnu ve zdraví dokroutili. Že na ně pořád myslím, jak tu ležím jako lazar... a pořád ty kluky před sebou vidím, toho Erichleba, harmonikáře, tátu Andrlíka, co pořád nenechá být cukráře Trachtu, pana Náhlavského četaře, i toho ulízaného frajtra Semeckého. Byl jsem

mezi nimi jako vlastní, jako by byli z mojí přízně... copak je to platné... už to jinačí nebude... my jsme ti hoši od osmnáctých a každý je na nás krátký... tak s pánbíčkem, jsou hodně zdráv, pane kaprál, moc jsem se s nima potěšil..."

Když desátník vyšel ze dveří kostela, tu strážní voják ho podezíravě změřil a udělal krok, jako by ho chtěl zadržet. Byl však příliš líný, zamyslíl se a potom se obrátil a díval se na druhou stranu. Chýlilo se k večeru, kostel vrhal stín přes celé náměstíčko, pojezdny kuchyně dýmaly a všude vonělo černou kávou. Město Ostrožec oživilo. Před budovou divizního velitelství se shromažďovali vojáci. Šikovatel zavelel, řady znehybněly, i přišel důstojník a četl rozkaz. Přesl hlouček mužů, velmi ošumělých a sešlých; neměli zbraně a každý si nesl houni přes ruku. Byli to rekonvalescenti a mladý svobodník se střeleckými bambulkami na hrudi vedl je na sbírací stanici. Stařec v huňaté čepici a v rozedraném ovčím kožíšku vyšel z chatrče, zaclonil si oči, bojácně pohlédl na vojáky a zas zmizel.

Voják s dýmkou v ústech a s pytlovou zástěrou hnal před sebou dvě krávy. Patřily veliteli divize, který byl zdravý chatrného a musil denně pít čerstvé mléko. Polní podmaršálek měl zálibu v selském hospodářství a nedaleko velitelství si zřídil statek. Před tímto stavením se procházela parádním krokem stráž s nasazeným bodlem. Starý generál vládl tomuto statku, kde kdysi hospodařil nějaký polský šlechtic. Rád postával na dvoře, kde bylo viděti porouchaný secí stroj s čitelným nápisem *Melichar, Brandýs nad Labem*. Se zálibou pozoroval slepice, které pobíhaly okolo hnojiště; mluvil s chundelatým psem, který se vzpíral na řetěze a prosil, aby ho odvázali. A podmaršálek chodil po hospodářství, nahlížel do chléva a dychtivě čichal zápach teplého hnoje. Ačkoli měl zlatý límec a na kalhotách červené lampasy, podobal se starému výměnkáři.

Chodíval do polí a přemýšlel, kde zasije proso, kde bude pěstovat konopí, pšenici, řípu. S každým, byť by to byl prostý maník, byl ochoten dáti se do hovoru o počasí a o hospodářství. Zejména cítil náklonnost k vojákům, kteří byli v civilu rolníky. Byl už starý,

zapomětlivý a vojnu nemiloval. Zle se osopoval na svého pobočníka, který mu přinášel listinu k podpisu. Jako každý starý člověk velmi se bál o svůj život. Někdy, když bylo čisté počasí, bylo možno slyšeti temný výstřel děla z bojiště. Tehdy se stařec poděsil a poroučel sluhovi, aby rychle sbalil zavazadla. Celé hospodářství musilo být připraveno k pochodu. Když pak se uklidnil, sluha zase rozbalil kufry, čeledínové nahnali dobytek do stáje a pustili slípky z posad.

Desátník rychle proběhl městečkem, vyhýbaje se hlavním ulicím. Nechtěl potkati důstojníky, jimiž se tu hemžilo a kteří rádi zastavovali vojáky a vymáhali z nich projevy povinné úcty. Když došel na hranici města, tu seznal, že řada vojáků, která stála přede dveřmi polního nevěstince, se velmi zkrátila. Praporčík Klepš a jednoroční dobrovolník Bureš stále se procházeli, objímajíce se kolem pasu, a ustavičně si povídali. Občas praporčík švihl štítivým, mračným pohledem po prkenném domku.

Po každé, když jeden voják vstoupil dovnitř, tu vypadl zadními dveřmi jako z automatu jiný voják, který byl již obsloužen. Čekal na něho sanitní poddůstojník, aby ho dezinfikoval a ošetřil pod dozorem šikovatele Wagenknechta.

Když desátník Štědrý přišel na místo, tu šikovatel si všiml, že je zardělý chůzí, i zavrčel na něho: „Kde jste se flákal?“

„Kde bych se flákal?“ drze opáčil desátník. „Já jsem přece pořád tady.“

„No, jen aby...“ zahučel šikovatel nedůvěřivě. „Když vás člověk potřebuje, nejste k nalezení. Já vás jednou srovnám, se mnou si nebudete hrát...“

Saniťák mezitím ošetřil posledního muže.

„Hotovo!“ hlásil. Protáhl se. „To bychom jako měli. Teď přijdou na řadu ataleráci, pak jeden baťák sapérů a možná, že nám ještě pošlou lidi od trénu. Potom snad už bude pokoj. Mordijánská služba! Už mne to přemáhá...“

Šikovatel Wagenknecht přiběhl k praporčíkovi, zastavil se tři kroky před ním, zasalutoval a hlásil, že rozkaz byl vykonán. Praporčík podíval se na hodinky, zamračil se a zabručel: „Však to

byla věčnost..." S ošklivostí podíval se na prkenný domek. Záclony byly spuštěny a voják s nasazeným bodlem se postavil ke dveřím.

„Vergatterung!“¹¹⁶ zavelel praporčík.

Vojáci se dali na pochod. Setmělo se. Vyšel měsíc a posypal stříbrným pískem polní cestu, chumáče černých ostnatých křovisek a osamělý topol, který unyle trčel uprostřed pusté krajiny. Všichni mlčeli, unavení a hladoví, naslouchající rytmickému řinčení zbroje a stejnoměrnému dusání okovaných bot. Toužili po teplých doupatech, silně se jim zachtělo horké černé kávy. Z daleka bylo slyšet práskání pušek a sériové rány z kulometů. Měsíc usedl do větví topolu jako pták ohnivák. Rozněžnilo se srdce vojáka Trachty a on zazpíval svým vysokým, sytým hlasem:

*„Hrádečku, Hrádečku,
stojíš na pěkném vršíčku..."*

Šedivý domobranec slastně se schoulil pod prškou těch měkkých tónů; s obdivem pohlédl na zpěváka a zabručel: „Máš pěknou notu, perníkáři, tu čest ti musím dát..." A sám se pokusil basovat:

*Tam jsem prožil svoje mládí
s veselými kamarády,
při dobrém vínečku..."*

Avšak šikovatel Wagenknecht okamžitě přiběhl. Komisní duše nevníkala zpěv a protivil se jí každý projev citu.

„Co to má být?“ zavřískl. „Rrru-he! Einstellen!“¹¹⁷

Zpěv zmlkl. Tiše se valil oddíl vojáků k podzemnímu městu. Když dorazili k tabulce, která ukazovala cestu k hlavnímu zákopu, tehdy svobodník Semecký si vzpomněl na milostnou chvíli v prkenném domku a polohlasně zablouznil: „Ona se jmenovala Ljubov. Byla to dcera velkostatkářova. Sama mi to pověděla. Osud ji zavedl do vykřičeného domu. Podívala se na mne a rázem se

---

¹¹⁶ V řad nastoupit!

¹¹⁷ Ticho! Dozpívat!

zamilovala. Chytla jako věchet slámy. Jak se jmenuješ, hrdý vojíne? tázala se. Jmenuji se Miroslav, odvětil jsem. Miroslave, sokole můj jasný, tak tě miluji, že ti to ani vypovědět nemohu. Zůstaň u mne. Jsem navěky tvá. Nezůstaneš-li, zemru. Nemohu zůstat, já na to, neb já musím k svému regimentu..."

„Eh, děvčata, děvčata... Kolik vás jich už miloval, kolik celoval svobodník Mirek Semecký.“

Počátkem měsíce března obrátilo se počasí. Z dalekých stepí asijských vyřítla se ukrutná vichřice a s velkou silou udeřila na podzemní město. S hulákáním se hnala přes červotočivou spleť příkopů, spojovacích zákopů, svištěla přes opěrné body, traverzy, pozorovací stanoviště, přes štoly, kaverny, uzavírací pozice. Protrhla se nebesa a sloupy vířivého sněhu zasypávaly opuštěná pole. Vichřice prolézala všechny kouty podzemního města, lomcovala kovovými deskami, které byly zavěšeny pro případ poplachu, a kvílivě hrála na ostnaté dráty.

Sníh se neudržel, vlhl a měnil se v břečku. Vojáci nosili bahno do podzemních doupat. Všude se tvořily kalužiny. Bláto mlaštilo pod nohama. Chléb byl nasáklý vodou. Mundury byly jako napitá houba. Voda crčela ze stropu podzemních krytů. Vojáci napínali stanové plátno nad své lože. Ve spánku slyšeli, jak kapky klepají do plátna jako telegrafní kladívko. Spali ve vodě, sedávali ve vodě, stáli ve vodě. Všude samá voda. Vlhké dříví nechtělo hořet a doupata se naplnila čpavým dýmem. Kouř leptal uszlzené oči. Hlasy vojáků ochraptěly, nadávky byly ještě hrubší, křiklavější. Dívali se po sobě jako vrahové a přáli si to nejhorší. I oběd býval vodnatý a káva vychladlá, nechutná. Všude voda, samá voda.

Seděli kolem kamen, schouleni jako babky almužnice, s myslí schlíplou jako vlhký hadr. Nikomu nebylo do řeči. Četař Náhlovský měl čelo zryhovatělé jako valchu. Slabomyslný Hynek klímal s hlavou na stranu a s nosem uvožřeným. Voják Trachta se motal kolem ohniště a nahlížel do šálku, ve kterém si vařil jakousi hnědou šlichtu. Nechtělo se mu jíst, ale vařil jen tak, aby čas ušel. Domobranec Andrlík pozoroval jej zlobným okem. Harmonikář Erichleb starostlivě prohlížel svůj nástroj, jestli mu vlhko neublížilo. Už několik dní ho nepozval žádný důstojník, aby zahrál rozpustilou písničku. Umlkl zpěv a hudba v podzemním městě. Také páni byli prolezlí vlhkem, zkřehlí a mrzutí.

Kapky zpěvavě odklepávaly do stanového plátna, které černalo a plnilo se vodou. Vojáci se radili o tom, jak by se vyspravit vadný strop kaverny, aby nezatékalo. Měla by se uspořádat výprava, která by se pokusila ukrást balík dehtového papíru. Ve skladišti zákopníků ho mají dost. K ničemu ho nepotřebují, ale kdyby někdo přišel se žádostí o materiál, tak ho s láním vyženou. Nezbyvá než krást a to je, páni, náramně jednoduchá věc. Tři chytrí chlapi se vypraví do skladiště zákopníků. Jeden z nich zabaví strážce hovorem a druhí dva popadnou balík.

Všichni jednohlasně schvalují ten plán. Jde nyní o to, kdo se zúčastní zlodějské výpravy. Kdo se hlásí dobrovolně? Ticho. Jděte mi na kolo, myslí si každý. Já budu vláčet kostru do toho marastu, já se mám dřít na ty lenochy, kteří si zatím budou u peci vyvalovat břicha. Dejte mi svátek, holomci!

Staří vojáci se ozývají, že by měli jít ti mladí kluci. Je tu několik nováčků, kteří teprve nedávno přišli na frontu ve svých světle zelených, kopřivových uniformách. Sedí si tu jako na veselce a strkají hnáty k ohni. Staří mazáci výmluvně upírají na ně zrak a rozhovořili se o tom, že se má ctít stáří. Bože můj, když si tak vzpomeneme, jak za času míru byl ctěn starý člověk. Ať to byl otec, nebo mistr, poslouchalo se bez odmluvy. Skoč a posluž! Mladý člověk skočil a posloužil. Byl rád, když mohl uctít stáří. Ušatý rekrut má vědět, čím je povinen starému mazákovi, který do sytosti užil života frontovního.

Avšak mladí rekruti poslouchají ty řeči, jako by se jich to netýkalo. Vida je, jak se tu rozvalili, jak si medí v kaverně, kterou nezbudovali, jak si lebedí u ohně, jež nezanítíli! Nu, dobrá, mládenci, však vy ještě přijdete...

„Měl byste jim poručit, četaři,“ vrčel šedý domobranec Andrlík. „Měl byste jim prohnat sako, uličníkům. S námi, starými chlapy, se vymete kde co. Aby jim člověk běhal pro fasunk, pro vodu, pro dříví. To smí být? Jsem někomu pro blázna? Poručte jim, četaři, od čeho jste šarže?“

„Aby vás už jednou vzal čert!“ zařval četař Náhlovský. „Všechny dohromady, jak tu jste. Cítit vás nemůžu. Vy nejste žádní vojáci, vy jste u mne sebranka, jakou jsem v životě neviděl. Voják má pro kamaráda do ohně skočit. Všichni za jednoho a jeden za všechny. Takoví jsme bývali my za aktiva. Ale vy jste smradlaví civilové. Je to taky na vás vidět. Fuj!“

„Za aktiva,“ podotkl svobodník Semecký, „byli jsme kluci jako květ. Šinuli jsme si to, einz-zwei, ráz-dva, a holky, panečku, byly po nás jako divé. Když jsem měl aktivo odbyté, tu jsem si namluvil jednu továrníkovu dceru...“

„Na to jsem se tě neptal, špinavý frajtře,“ řekl mračně četař Náhlovský.

„Beztoho je to lež,“ připojil se šedý domobranec.

Kavernou neslyšně proběhla myš s mokrým kožíškem. Zastavila se opodál, nevinně pohlédla na kruh vojáků kolem ohniště; potom usedla na zadní nohy a mnula si oči tlapkami. Myš tvářila se unyle, mrzutě. Voda zatopila všechny myší pelechy. Jeden voják hodil po ní botou. Zvířátko poskočilo a zmizelo pod slámou.

Voják Trachta zamíchal v misce, nabral lžící, okusil a zamlaskl.

„Fertig!“¹¹⁸ děl spokojeně. Potom sňal misku z kamen a usadil se na rozprostřeném plášti.

Šedý domobranec ho sledoval lačnými očima a myslel si:

– Uvidíme, jestli perníkář bude mít tolik cti, aby kamarádovi nabídl. –

Trachta nadrobil do misky chleba, lovil v polévce a jeho zarostlé tváře se nadýmaly a splaskaly.

– Vždyť jsem si to myslel..., – mračně hučel Andrlík. – Ten by někomu dal. Kdepak! To si počkáš! Takový boháč! Špína špinavá... Všechno jenom sám... –

Voják Trachta vzhlédl od své misky.

„Pojď sem a vem si,“ pozval Andrlíka, „pojď jíst se mnou. Je toho dost.“

---

¹¹⁸ Hotovo!

Šedý domobranec se zachvěl zlostí.

„Kdo se tě prosil, pitomo perníkářská?“ zaskřípěl. „Myslíš, že loudím? Stojím ti o trochu toho žrádla... Zchlamstni si to sám!“

„Nechceš – nech tak,“ pokojně odvětil Trachta, „prosit a dávat, to je moc. A nenadávej. Jsem cukrář a žádný perníkář. Za své výrobky jsem obdržel diplom. Naposled ti říkám: nenadávej...,“ a ponořil lžíci do polévky.

Šedý domobranec neuznal jej za hodna odpovědi. Mlčky, s tváří zamračenou sňal plachtu nad svým ložem a vyšel před dveře, aby vylil nahromaděnou vodu.

Venku bylo boží dopuštění. Ustavičně se sypal sníh z nebes, nevyčerpatelných jako faraonovy sýpky. A v sloupech vířícího sněhu bylo viděti šikovatele Wagenknechta, jak poháněl dělníky. Pod jeho dohledem oháněli se vojáci lopatami a dělali rigoly, aby uvolnili vodu, která se v zákopech nahromadila. Mezi nimi poznal domobranec pěšáka Herzána; otrhanec, celý zastříkaný bahnem, zarostlý špinavými vousisky, neobratně zápolil s lopatou. Šikovatel sledoval číhavým pohledem každý jeho pohyb, stále připraven skočiti po vojákovi a zacloumat jím.

Andrlík se otřásl chladem a rychle vklouzl do teplého pelechu. Tam zastihl ordonančního vojáka, který běhal po zákopech a roznášel rozkaz, že v podzemních příbytcích mají býti připraveny krumpáče a lopaty pro případ, že by se strop zřítil. Voda rozmočila půdu, uvolnila trámové a těžké sloupy, které podpíraly strop, stále zapadaly do zvlhlé země. Ordonanční voják přinesl zvěst, že u první setniny se zřítila jedna kaverna a hlína zasypala celou četou. Byli alarmováni sapěři, ale co mohli dělat? Vody stále přibývá a potrvá-li chumelenice, bude brzy podzemní město zatopeno.

„Tak to víte...,“ zakončil voják a vzdálil se.

A než bys řekl švec, už tu byl zase. Přinášel rozkaz, že četař Náhlavský byl určen za velitele polní stráže.

Četařova tvář ztmavěla. V návalu zlosti popadl čepici a udeřil jí o zem.

„Tak tady to máme!“ zařval. Znovu praštil čepicí o zem.

„Já za to nemůžu,“ dělá ordonance omluvně, „uložili mně, abych to vyřídil...“

Četař bouřil. Viděli jste tohle? Ženou starého otroka, který prodělal bosenskou okupaci, do toho psího počasí. Za svou dlouhou službu naučil se mlčet. Nikdy neodmlouval zkornatělý poddůstojník, jehož prsa zdobily mnohé křížky a kovové peníze. Za ta dlouhá léta, která strávil v kasárnách, zapomněl na civilní život a odnaučil se užívat svobodné vůle. Mlčky přijímal rozkazy a vycvičil nemalý počet nováčků.

Proto brzy překonal svůj hněv. Vojenská kázeň, která prolnula všechny buňky jeho těla, nabyla vrchu. Zamračeně nasadil si čepici a povstal. Rozhlížel se po krytu, aby určil vojáky, kteří s ním půjdou na stráž.

Svobodník Semecký půjde jako závodčí stráží. Svobodník ani nemrkl. Mlčky vstal, prohlédl si pušku a počal se strojit. Vojáci se schovávají jeden za druhého. Nejraději by zalezli jako myši. Četařovo oko spočinulo na Trachtovi.

„Trachta, strojit!“ řekl suše.

Cukrář se zatetelil. Začal prosit, bédovat.

„Proč právě já...“ zakvílel, „copak tu nejsou jiní? Četaři, mějte uznání. Mám takový gicht¹¹⁹, že bolestí sotva lezu... Já opravdu bych rád, já se nikdy neulejvám... vy to dobře víte, ale nemůžu, četaři, pánbůh ví, že nemůžu...“

---

¹¹⁹ Gicht – dna, podagra.

„Půjde Trachta!“ opakoval četař bezzvučným hlasem. A když cukrář stále kňučel, dodal poddůstojník tvrdě: „Už jsem řekl!“

Domobranec Andrlík by rád přiložil polínko.

– Dobře tak, četaři, tak na něho, perníkáře! Služba je pro každého. Nemusil tu mezi námi být, kdyby mu nebylo líto peněz. Co pohledává bohatec v zákopech, mezi námi, chudáky? Dobře, dobře četaři, s takovými se musí točit. –

Byl však jako putička; ani hlásku ze sebe nevydal šedý domobranec, který by jindy zahrnul nešťastného perníkáře jizlivými slovy. Ale v této chvíli by nerad na sebe upozornil. Četařovo oko kroužilo po sklepení. Jeho pohled se vyhnul Andrlíkovi. Šedý domobranec trochu okřál. Poddůstojník určil vojáka Hynka. Slabomyslný Hynek se probral z dřímoty, zívá a lhostejně shledával svou výzbroj.

„Bureš!“ vykřikl četař.

Nikdo se neozval.

„Jednoroční dobrovolník Bureš!“ opakoval četař.

Stanové plátno, které zakrývalo lože praporčíka Klepše, se poodhrnulo. Praporčík, zarudlý a s rozepjatou blůzou, se rozkročil před četařem.

„Co chcete?“ ptal se, nasupiv obočí.

„Hledám Bureše,“ odpověděl Náhlovský.

„Co je s ním?“

„Má jít se mnou na feldvachu¹²⁰...“

Praporčík založil si ruce a kose se ušklíbl.

„Bureš nikam nepůjde. Je nemocen,“ řekl.

Četař počal rozkládat. Vypočítal, že četa prořídla tak, že sotva stačí na normální službu. Někteří jsou nemocní, jiní musili na práci a zbytek šel do strážní služby. Četař si nemůže pomoci. Bureš musí nastoupit. Vojna je pro jednoho jako pro druhého.

Praporčík přerušil výklad.

„Řekl jsem, že Bureš nikam nepůjde,“ děl chladně.

---

¹²⁰ Feldvacha – předsunutá polní stráž.

Za jeho zády objevil se růžový jednoročák; mrkal nevyspalýma očkama a nakraboval rty jako uražené dítě.

„Co tu stojíš?“ osopil se naň praporčík. „Jdi si lehnout!“ Bureš učinil pohyb, jako by chtěl odhrnout stanový závěs, ale četař ho zarazil.

„Bureš! Strojit! Umhängen!¹²¹“ zavelel. „A honem! Tata! Ať to nemusím dvakrát říkat...“

Praporčík zrudl a zachvěl se zlostí.

„Wa-as?“ zařval. „Was soll das heissen? Sie Zugsführer, stehen Sie habt-acht vor mir!“¹²²

Četař srazil podpatky. V podzemním příbytku zavládlo dusné ticho. Vojáci mlčky pohlíželi na zježeného praporčíka, který zatínal pěsti, jako by se chtěl vrhnout na četaře. Starý poddůstojník stál jako sloup a na jeho zvětralé tváři nebyl stín pohnutí. Avšak v jeho prsou všechno bouřilo. Ten cucák si dovoluje jeho, starého mazáka, ztrhat před mužstvem. Zapomíná, že to byl on, který mu v důstojnickém kursu vtloukl do hlavy základy vojenského umění. Takhle se zapomíná proti starému instruktorovi. Ti mladí kluci nevědí, co je vojna, jinak by nemohli takhle sepsout šarži v přítomnosti mužstva.

Probudil se v něm vzdor. Bureš půjde na polní stráž. Na to bych se podíval. Ne, panečku, to nejde, aby někteří šli ze služby do služby a takový pan frajbilík si válel břicho. Neznáte četaře Náhlovského. Četaři je jeden voják stejně blízký jako druhý. Ten tlustý praporčíkův miláček nebude mít u něho žádné výsady.

„Bureš, co jsem řekl?“ vybafl. „Už ať jste hotov a ven!“

Růžový jednoročák zafňukal a počal si liknavě oblékat plášť. Jeho obrylené oči zoufale prosily praporčíka o ochranu.

„No, počkejte,“ zaskřípěl praporčík, „tohle vám důkladně omastím! Já vás pošenu k raportu, já vás... Bureši, nikam nechod', já to zařídím...“

---

¹²¹ Ustrojit!

¹²² Co-ó? Co to má znamenat? Vy, četaři, stůjte přede mnou v pozoru!

A praporčík vyletěl ze dveří. Běžel k službu vedoucímu šikovateli Knoppovi, aby mu přednesl svou stížnost.

Šikovatel seděl na bedničce se zkříženýma nohama, brnkal na mandolínu a propěvoval:

*„Proč ta lípa u studánky,
proč se z jara zelená...“*

Při příchodu praporčíkově přerušil zpěv. Co nám nese pan fährnich. Čím posloužím panu fährnichovi?

Praporčík spustil. Tenhle četař Náhlavský si opravdu moc dovoluje. Vzpomněl si z ničeho nic, že s ním jednoroční dobrovolník Bureš musí jít na polní stráž. Neví, proč si četař zasedl právě na Bureše. Venku je takový nečas a Bureš je přece zdravý chatrného...

Šikovatel Knopp obrátil mandolínu a lehounce vyklepával do dřeva prsty nějaký pochod. Při Burešově jméně se trochu pousmál. Hned však zahladil úsměv a nasadil si úřední škrabošku. Odkášlal si a počal mluvit. Zdvořile naznačil, že v zájmu služby nemíní rušit četařovo rozhodnutí. Když četař poručil, pak Bureš musí jít. Četař je starý voják a ví, co dělá...

Praporčík se rozkatil a začal křičet. Řval na šikovatele, kterého se v hloubi srdce bál. Chtěl vriskáním zapudit respekt, který choval k tomuto poddůstojníkovi z povolání.

„Já vám ukážu!“ hýkal. „Já vás naučím! Budete pykat!“

Šikovatel chladně pokrčil rameny.

„Je mi líto, pane praporčíku. Ale tady se opravdu nedá nic dělat. Doporučuji vám, abyste se uklidnil. Máte-li nějaké námitky, pak vám zbývá služební cesta...“

Domluvil, sklonil se k svému nástroji, uhodil do strun a zapěl:

*„Proč ta lípa u studánky,
proč se z jara zelená...“*

Po chvílce ustal ve zpěvu, podíval se zamyšleně na dveře, které zapadly za rozdurděným praporčíkem. Dlouze vrtěl hlavou a s udivením pravil k sobě: – Šikovateli Knoppovi chce ukázat.

Šikovatele Knoppa by chtěl hnát k raportu. No, to jsem sám zvědav. Takový pazneht! Jak si to ten rekrut představuje? Ba ne, ty moje zlaté holátko... Co šikovatel Knopp nařídí, to se musí stát. Žádný nemá do toho co mluvit, ani sám pan hejtman. Na mne jste všichni krátcí... –

Brnk, brnk...

*„Proč Andulka, když ji potkám,
proč se vždycky červená...”*

Huíí... uááá... v kole se prohánějí obrovské košilaté postavy ze zvířeného sněhu a smolná noc se ozývá zlobnými, naříkavými hlasy. Jako by duše zemřelých vojáků si stěžovaly na tu zatracenou službu, na tu věčnou dřinu a zlořečené plahočení bez konce. A pokoj nebude a nebude! kvílí vichřice.

Hlouček vojáků, oděných v sněhové pláště, cupe za četařem Náhlavským. Klapla vrátka, která oddělují zákop od drátěných překážek. Za těmi vrátky mizí harmonikář Erichleb; tentokráte nic mu nepomohlo jeho umění; doma musil nechat harmoniku a následovat četaře na polní stráž. V druhém vojáku poznal desátník Štědrý vojáka Hynka. Skrčený mužíček pokojně prochází vrátky; nikdy neodmlouvá, vždycky je tichý a poslušen na slovo; kam ho ráno postaviš, tam ho večer najdeš. Takový byl již doma, v okresním městě, kde stával před vchodem chrámovým a natahoval dlaň; byl trpěliv k šprýmům měšťanů a oddaně se usmíval bezzubými ústy. Za vojákem Hynkem kluše cukrář Trachta; desátník Štědrý slyší, jak hlasitě proklíná svůj osud. Jednorozční dobrovolník Bureš se třese chladem a žalostně vrní jako děcko ve vlhkých plenkách. Svobodník Semecký, švihák a ctitel žen, uzavírá průvod.

Desátník v duchu sleduje pouť polní stráže. Zná dobře tu cestu. Kolikrát již krácel onou klikatou stezkou mezi dráty, tak úzkou, že vojáci musí za sebou husím pochodem, aby jim ostnatý drát nerozedral šat. Stezka vede do příkopu, který ústí v hluboké jámě. Tam ukryti po bradu dvě hodiny budou stát ti vojáci v hlubokém mlčení. Z jámy vede štola k vysunuté stráži. Každých deset minut vyše četař jednoho vojáka do té díry; tam pozoruje ukrytého nepřítele, neviditelného a zlověstného v tom tichu a nehybnosti.

Jaká to noc! Jaká to smutná, nekonečná noc, složená z rozbředlých vteřin... Vichřice s hvízdáním prolézá křivolaké chodby, metá do tváře hrsti štiplavého sněhu a neurvale lomcuje vojákem. Člověk je tak osamělý jako v hrobce. Na stanovištích

střelců stojí vojáci v kopřivových stejnokrojích. Třesou se jako opuštění psi. Samý mladý kluk. Neznámé tváře. Staří vojáci odcházejí a desátník Štědrý tu pomalu zůstane sám. Nebude mít jediného přítele v celém podzemním městě.

Smutná noc! Kdyby aspoň někde vystřelili... Občas vyšlehne světelná raketa a tehdy je vidět, jak se čerí voda, která naplnila starý granátový trychtýř. Raketa uhasne mezi dráty a opět obklopí člověka hluchá temnota.

Desátník Štědrý se snaží přemýšlet, ale není o čem. Jediné myšlenky nevykřeše z unavené hlavy. Snaží se přivolat nějakou vzpomínku, ale není, zdá se, nač vzpomínat. Všechno zavalila tma, pruhovaná šikmými přívaly lepkavého sněhu.

Jednadvacet, dvaadvacet, třiadvacet, breptá desátník. Potom přijde třicet... a když bude třicet, bude i šedesát... To máme jednu minutu pryč... Po minutě přijde druhá minuta...

Vojáci mají čepice staženy přes uši. To není dovoleno. Desátník by jim chtěl nařídit, aby si obnažili boltce. Avšak nemůže udělat krok. Těžký jíl přísál se mu na boty a připoutal ho k zemi. Kdyby se dalo chodit, pak by mohl měřit prostor mezi traverzami. Šedesátkrát by prošel sem i tam a pak by přišlo vystřídání.

- Sedmdesát dva, sedmdesát tři, sedmdesát čtyři... Mnoho je těch číslic. Ta tma bolí... U nás v krámě máme větrové pokroutky. Berou se proti bolení hlavy. Kdybych byl v krámě, vzal bych si těch pokroutek osmdesát čtyři, osmdesát pět, osmdesát šest... A bolest hlavy by mne přešla jako nic. Devadesát jedna, devadesát dva, devadesát tři... Kdybych byl nesnědl chleba, mohl jsem dnes mít celou věku, ne-li víc. Ale já znovu začnu šetřit, znovu se zmůžu, uvidíte... Kluci na feldvaše nebudou mít věru žádný švindl. Tam musí být vody po kolena... -

- A stovka! Sto jedna, sto dvě, sto tři... Já vím, co udělám. Já si zajdu do kaverny, abych se ohřál. Trošku se uleju. Sto deset, sto jedenáct, sto dvanáct... Zatím to uteče. Nikdo nemusí o ničem vědět, protože dnes jistě nepříjde žádná inspekce. Všichni důstojníci jsou zalezlí. To by se jim zrovna chtělo lézt do toho nečasu... -

Šátral po stěně zákopu, opleteného proutím, až nahmatl dveře kaverny. Na prahu zadupal, zakomíhal pažemi, aby se sebe setřásl sních. V krytu zastihl šedého domobrance, jemuž četař nařídil, aby opatroval oheň. Andrlík seděl u kamen a šfáral dlouhým ruským bodlem v ohništi. Plamen jednotvárně hučel a po zemi běžely ohnivé jazyky.

Desátník přistoupil ke kamnům a ozáblýma rukama žehnal ohni. Mlčel a zasmušile pohlížel na tři scvrklé brambůrky, které se opékaly, vydávající tenký, pištivý zvuk. Také domobranec mlčel a na jeho zlostné, vyhublé tváři se rozsvěcoval a pohasínal plamen.

„Jak je venku?“ zachraptěl.

„Šeredně,“ odpověděl desátník.

Andrlík obrátil brambor opečenou kůrkou vzhůru, pofoukal si prsty a opět zachraptěl: „Jako by to už vůbec nemělo být lepší. Sních, déšť, bláto... Samá voda, samá voda. Jsme z toho všichni usouzení. Ztracený život! Nejradši bych do toho kopl...“

Když vzhlédl, tu spatřil nad sebou praporčíka Klepše. Zdál se být rozčilen; nervózně si čistil skřípec a na tvářích se mu objevily červené skrvny.

„Kolik je hodin?“ otázal se.

Šedý domobranec podíval se ke stropu, podrbal se na štětinaté bradě a odpověděl: „Kolik je hodin? Počítám, že by mohly být pomalu tři čtvrti.“

Praporčík se podíval na své náramkové hodinky, natáhl je a nespokojeně si odrkl.

Desátník a domobranec měli společnou myšlenku: – Vždyť on ti přijde. To je pořád strachu o mazlíčka. Však on ti ho tam nikdo nesní. –

Bylo ticho a v tom tichu bylo slyšeti nárazy větru, který občas lomcoval dveřmi kaverny. Praporčík i desátník se soustředěně zadívali na pekoucí se brambory. Šedý domobranec sledoval jejich pohled a mimoděk vztáhl ruce nad plotnu, aby zakryl brambory.

– Pro páníčka! – pomysll si s úlekem. – Snad by nechtěli loudit? Tak jsem si s nimi dal práce, než jsem je našel. Celý pešunk¹²³ jsem špátkou¹²⁴ prohrabal a kde nic, tu nic. Půl hodiny jsem se patlal ve hlíně a našel jsem tři brambory. Už je to všechno přebrané. Snad by si páni nedělali chutě na mé tři brambůrky. Vždyť ono to k ničemu není. Je to namrzlé. Páni by si docela nic nepochutnali... –

Avšak ani praporčík, ani desátník nemyslili na to, jak by brambory na Andrlíkovi vylákali. Dívali se do ohně a každý se zaměstnával svými myšlenkami.

Odkudsi vylezl veliký potkan a nedůvěřivě se zadíval na tři muže u kamen. Šedý domobranec ho zpozoroval, i zatleskl do dlaní a křikl: „Jedeš! Koukej mazat, potvoro!“ Myš vklouzla do země, vlekouc za sebou ocas, tuhý jako prut.

„Nabralo se jich tu, prevítů,“ rozmlouval Andrlík, „a už se docela nic nežinýrují. Pomalu budou s námi žrát z esšálků. Moc si tu přivyky. Zalíbilo se jim mezi vojskem.“

Desátník mlčel a praporčík se ustavičně díval na hodinky a nepokojně přešlapoval.

Šedý domobranec rozprádal svou řeč: „Mělo by se proti nim něco podniknout. Ale co? V tom je ten ouraz. Nic na ně neplatí. Ony jsou náramně mazané, potvory...“

A po chvílce: „U první koule mají kocoura. Říkají mu Vaska. Splašili ho ve vesnici, když se forikovalo. Ten je na myši kadet. Panečku! Jemu se žádná nedovede postavit. Mají z něho vítr, z habána macatého.“

Zasmál se: „Ten lotr Habětín ho jednou zmerčil a dostal chuť na kočičí maso. Tak splašil někde pytel a vypravil se k první kumpačce. Ale kluci od první mají za ušima. Jak zmerčili Habětína, hned věděli, kolik uhodilo. A naložili mu na chrám páně nepočítaných. Parádně ho zřídili.“

Zašťáral v ohništi.

---

¹²³ Pešunk – stěna zákopu.

¹²⁴ Špátka – vojenská lopatka.

„Kočíčí pečeně...“ mručel, „to by konečně nebylo nic špatného. Ani by se pod to nemusil dát omastek. Samo to pustí sádlo...“ Zamlaskal a vtáhl do sebe vzduch.

„Kapitální kousek je ten kocour Vaska,“ vzdychl zálibně. „Není na něm nouzi vidět...“

„Kolik je hodin, Andrlíku?“ znovu se optal praporčík.

Šedý domobranec se podíval na stěnu, jako by tam hledal pendlovky. Zamyslíl se a zvolna odpověděl: „No, kolik by mohlo být. Počítám, že hnedlinko bude celá. Hoši z feldvachy musejí tu být každou chvíli. No, jo... Já bych se taky dal pozvat na kousek kočíčí pečeně. Měla by mít ale hodně šťávy. To je pak to pravé...“

Praporčík si povzdechl. Pozorně se zadíval desátníkovi do tváře, jako by si teprve nyní všiml jeho přítomnosti. Zamračil se a zhurta se na něho obořil: „A co vy tu pohledáváte, kapráli? Máte být u mužstva. Už ať jste venku!“

Vítr si ještě několikrát povzdychl jako usínající člověk, načechral sypký sníh a ulehl. Bylo ticho a měkce se sypaly sněhové vločky. Krajina se ve tmě blyštěla jako rybí břicho. Jeden ze strážců vystřelil; z tesknoty, z nudy, aby ušla chvíle. Desátník ho tiše napomenul. Neví ten voják, že je zakázáno střílet, nemáme-li cíl před očima? Zapomněl, že se má šetřit náboji?

Z polí vanula štiplavá svěžest. Desátník pocítil, že ho zebou nohy. Počal běhati do kolečka a bručel: – Píšu, píšu patnáct, ještě jednou patnáct... –

Voják zachřestil zámek a vyňal prázdnou patronu, kterou uschoval do kapsy. Občas vybíhali rozespálí vojáci před kryt a močili jako opilci před hospodou. Všichni byli nachlazení a trpěli podrážděním měchýře.

Desátník zadupal a kroužil pozpátku.

– Nevěříš-li, tovaryši, napiš si to sám... – odříkával školským hlasem.

Mezi drátěnými překážkami se náhle oslnivě zablesklo. Rrrá... ziiúú... Prudké výbuchy protrhly ticho; sníh se zdvihl a zavířil; bylo slyšeti naříkavý svist granátových střepin.

Vojáci na stráži se vrhli k zemi. Opět zahromovaly výbuchy. Pak bylo ticho.

Za chvíli se počal zákop plnit lidmi. Muži polosvlečení, s botami na boso vybíhali z krytů a vyptávali se, co se děje. Někteří se chápali pušek a počali bezuzdně střílet, nazdařbůh do vzduchu. Ve zmatku se zrodila zvěst, že nepřítel se probil až do rezervních zákopů a všechno počalo prchat jedním směrem. Vtom se objevil šikovatel Knopp. Zahulákal: „Ruhe! Co je to? Všichni na svá místa!“

Šikovatelův hlas působil konejšivě; vojáci se počali shromažďovat do rovných řad. Vtom cvakla vrátka, která oddělovala zákop od drátěných překážek. Přihnal se četař

Náhlovský a za ním jeho mužstvo. Jejich bílé pláště i obličej byly zality bahnem. Svobodník Semecký vřeštěl: „Krucí! Ti nám to nandali!“

Harmonikář Erichleb mával čapkou a řval: „Já to věděl! Já to říkal!“

„Bude-li pak ticho!“ zaburácel šikovatel. Vojáci umlkli, i bylo slyšet střelbu z pušky.

„Kdo to tam střílí?“ ptal se šikovatel.

„To bude asi Hynek...“ s námahou odpověděl četař. „On tam zůstal a praží do toho...“

Zlostný hlas zaječel: „A kde je Trachta?“

Šedý domobranec se protlačil k četaři a zaútočil na něho: „Kde je Trachta? Kde jste nechali perníkáře?“

Místo četaře odpověděl Erichleb: „On je na horchpostě¹²⁵. On tam zůstal...“

„Vy jste ho tam nechali...“ zaúpěl Andrlík, „vy jste mu utekli, vy uličníci, a nechali jste ho tam... Kde je Trachta? Ptám se vás, kde je Trachta?“

Nadporučík Král se proklestil mezi vojáky a stanul před četařem. Patrně se právě vzbudil, neboť si zapínal blůzu a připínal si opasek.

„Co se děje, četaři?“

Četař se chystal odpovědět, ale vtom se ozval zoufalý křik: „Bureš! Je tu Bureš?“

„Hier!¹²⁶“ odpověděl hlas.

„Bureši, Bureši, to jsi ty? Co je s tebou, kamaráde? Nic ti neudělali? Pojd' sem ke mně, staroušku, pojd' ke Klepšovi...“ Praporčík Klepš obskakoval jednoročního dobrovolníka, dotýkal se jeho tváře, objímal jej kolem pasu a přerývaně se smál a vzlykal.

---

¹²⁵ Horchpost – předsunutá jednočlenná hlídka.

¹²⁶ Zde!

„Bureš je tu... Bureš přišel... můj jediný přítel... Nejsi raněn, Bureši? Nebolí tě nic? Nedovolím, aby ti ublížili. Já tam na ně skočím a všechny postřelím... já vám dám, vy potvory moskalské...”

„Ruhe!“ zařval nadporučík. „Aber Klepš! Was soli das heissen? Bist du ein altes Weib, oder ein Soldát...? Copak se nedovím, co se stalo? Zugsführer Náhlovský zu mir!“¹²⁷

Četař ze sebe vypravil, že ruská hlídka přepadla polní stráž a zasypala ji ručními granáty.

Nadporučík přijal hlášení a řekl ledově: „Dobře. Přepadli vás Rusové. A co dál? Proč nejste na svém místě?“

„Poslušně hlásím...“ koktal četař, „že jsme odrazili útok ruské hlídky a... a...”

„Pěkně odrazili...“ poškleboval se důstojník, „já vidím, jak jste odrazili...” Zaburácel: „Utekli jste! Psi zbabělí! Já vás poženu k polnímu soudu! Tam vám ukážou, co to znamená bez rozkazu opustit své stanoviště...”

Četař zpopelavěl. Bylo mu krušno. Uznával, že chybil. Starý zvětralý otrok, bojovník od Valjeva a Šabace¹²⁸, účastník bitvy u Gorlice¹²⁹ byl přede všemi sepsut jako rekrut. A právem. Cožpak zkušený válečník se dá zastrašit několika bombami? Ale to bylo tím, že byl dlouho klid v tomto úseku. Měsíce nebylo vidět nepřítele. Jednotvárnou službou ochabla a rozmělnila se bojovná mysl. Vojáci navykli si pokojné strážní službě a zapomněli, že za drátěnými záseky číhá bdělý protivník.

Nadporučík kochal se pohledem na zdrceného poddůstojníka. V duchu sestavoval trestní oznámení. Upozorní na sebe představené a zatopí veliteli praporu majorovi Klofandovi. Naznačí, že by představení udělali lépe, kdyby velitelství praporu svěřili jemu.

---

¹²⁷ Ticho! ... Ale Klepši, co to znamená? Jsi stará bába, nebo voják? ... Četař Náhlovský ke mně!

¹²⁸ Valjevo, Šabac – srbská města, kde se začátkem války 1914 a 1915 odehrávaly těžké boje.

¹²⁹ Gorlice – město v záp. Haliči, bitva u Gorlice-Tarnowa byla 1.–3. 5. 1915.

Nadporučík Král by zavedl železnou kázeň. Nemazlil by se s tou zbabělou pakáží...

Probral se z myšlenek a zahřměl na četaře: „Also jetzt genug!¹³⁰ Už ať jste zpátky! Ostatní se dovíte!“

---

¹³⁰ A teď to stačí!

Kráčeli husím pochodem křivolakou cestou mezi drátěnými záseky; stezka se snižovala, až se proměnila v příkop, který ústil v hluboké jámě. Pod nohama jim zašplouchala voda, i cítili, jak jim do bot vniká lísavý chlad. Spatřili vojáka Hynka, nehybného a mlčelivého, který opřen o pažení klímal. Probudil se šramotem, promnul si oči a pravil: „Pane fíra, on by se měl ablézovat. On už je tam moc dlouho. Trachta je furt na horchpostě a to mu negebýruje.¹³¹ On už tam byl, když to začalo bouchat...”

„Nácek má pravdu,“ děl četař, „Erichlebe, skoč tam a řekni mu, že může jít zpátky.“

„Tak jo,“ odpověděl harmonikář a zmizel ve štole. Za chvíli byl zase zpátky.

„Co je?“ tázal se četař. „Kde je Trachta?“

Harmonikář mávl rukou.

„Trachta...“ zašeptal po chvíli, „je v Pánu. Už to má odbyté...“

„Co to povídáš?“

„Už je to tak, četaři. Trachta je nebožtík. Víckrát už na feldvachu nepůjde. Viděl jsem ho, jak sedí v díře. Povídám: Emane, vstávej! Ablesung!¹³² On nic. Ještě jsem si myslel, že usnul. Emane, jářku, vstávej, ty troubo! On zase nic. Sáhnu mu na ruku, on má ji vám studenou a tuhou jako roh. Obrátil jsem ho, podívám se mu do obličeje – Kriste Jéžiši! – ti vám ho zřídili, ti Rusáci!“

Prošťáček Hynek sňal čapku a pokřižoval se. Jeho příkladu následovali mimoděk i ostatní vojáci.

„Tak...“ zamumlal četař, „no jo... Tak on to vzal zkrátka. Už teda nebude jíst chleba. Nu, co dělat... Co jednoho čeká, to ho taky nemine. Heleď se, harmonikáři. Ty teda skočíš k šikovateli Knoppovi a budeš hlásit, co se stalo. Ať sem pošle dva sanyteráky

---

¹³¹ Pane četaři, on by se měl vystřídat. ... Trachta je pořád na hlídce a to není spravedlivé...

¹³² Strídání!

s celtou. A místo Trachty ať jde sem Andrlík, abychom měli plný štand¹³³. Rozuměls?”

„Já už běžím, četaři,“ odpověděl Erichleb a zmizel.

Přestalo sněžit a na obloze se zatetelilo několik hvězd. Kdesi hluše zarepetil kulomet. Vojáci mlčky zírali na ruská opevnění, která nejasně výhruzně se rýsovala na pozadí hedvábné tmy. Když se pohnuli, tehdy pod nohama zašplíchla voda.

Prostáček Hynek přerušil ticho.

„Tak on od nás odešel,“ řekl lítostivě. „To on si nepomyslel, že to vezme tak kách. On byl bohatý a nechťelo se mu, toť se ví. Ale Pánbůh povídal, Trachto, půjdeš, máš to málo platné. Já jsem si to umínil, a tak se nedá nic dělat. Hospodin usoudil a tento... Trachto, jdi a nereptej. Ženu a děti, peníze i dům... cukrářství, všechny dorty a krémrole... všechno tady musíš zanechat, protože Pán pokynul...”

„Bud’ zticha, Nácku,“ pravil četař temně, „stalo se – stalo. My to nezměníme. Co nabrečíš?”

„Já jenom...“ breptal Hynek, „že on byl jako bohatý. A já jsem chudý a pořád jsem tu. On byl majetník a já jenom žebrák, jak se říká. Po domech chodím a tahám za zvonec. Oni mně říkají: Kuš a táhni! Už’s dostal a co ještě chceš? Kdybych šel místo Trachty, tak by to snad bylo v pořádku. Jaképak štráchy se žebrákem. Ale ono to vždycky přijde jináč, než si člověk myslí...”

Jednorochní dobrovolník Bureš zavzlykl.

„Prosím vás, vojáku,“ utrl se na něho poddůstojník, „ještě vy mi tu brečte... Takovou sortu jsem tu ještě neměl. Pak to nemám s vámi prohrát!”

Svobodník Semecký pošinul si čapku do týlu.

„Já, hoši,“ děl chlubitivě, „já bych si věru z toho nic nedělal, kdybych tu měl ostat. Užil jsem života, jak se patří. Já se ničeho nebojím. Kampak na mne! Kdybych ji dostal, tak bych řekl: Adijé, děvčata, vzpomeňte si někdy na Mirku Semeckého. Když jsem byl ve špitlíku, tak vám jednou...”

---

¹³³ Plný štand – plný početní stav.

Bylo slyšeti kroky.

„Už jsou tady...“ zašeptal četař.

Objevily se dvě postavy; byli to muži od sanity. Ve tmě bylo lze rozeznati pouze to, že jeden z nich měl plnovous a druhý hryzl dýmku. Muž s plnovousem nesl stanové plátno přes plece. Za nimi se hrnul třetí. Četař poznal domobrance Andrlíka.

„Tak kde to máte?“ otázal se vousatý.

„Na horchpostě,“ odpověděl četař.

„Až na horchpostě...“ vrčel muž s dýmkou, „a kudy se tam leze?“

„Tadyhle stolou... Kam to čumíš...? Máš ji rovnou před nosem.“

„Copak mám oči jako sůva, abych viděl potmě? Sec... sakra! Tady je bláta. Hromský dílo... Poldo, vezmeme to horem, kdopak by se v tom bahně patlal...“

„Krucí, kde jseš?“ chraptěl vousatý. „Já tě nevidím...“

„Tady. Drž se mne. Hrom aby do tý sec... sakramentský služby...“

„Něrvete tady, jó?“ napomenul je četař. „Tady jste před nepřítelem, a ne u vás v hospodě na sále...“

„S tebou nikdo nemluví, vašnosto,“ odsekl vousatý.

„My sami víme, co a jak,“ připojil muž s dýmkou.

„Já vás tam dovedu,“ nabídl se Andrlík, „já to dobře znám...“

A zabědoval: „Emane, Emane, cos nám to proved? Jak’s nám to mohl udělat?“

„Ještě ty začínej,“ vyčítal Náhlavský, „vy mne tu lidi zblázníte...“

„Nekňuč a radši nám ukaž cestu,“ huhlal vousatý.

Tři muže pohltila tma. Bylo slyšet, jak jejich kroky mlaskají v blátě. Pak se ozval tichý hovor.

„Tady je...“

„Roztáhl se, jak široký, tak dlouhý...“

„Ten má dost...“

„Tak šup s ním do celty...“

„Vem ho na štorc... kdepak jseš...?“

Na ruské straně zazářilo oslnivé světlo. Paprsek reflektoru obloukem hmatal po krajině a ze tmy se vyloupily tři postavy. Ozvalo se několik výstřelů a vzduchem zahvízdaly střely.

„Vida, co jsem řekl?“ zašeptal četař nespokojeně. „Už je našli. Musejí breptat jako staré báby a nedají si říci...“

Tři postavy se vrhly k zemi. Světelný paprsek několikrát zaslídlil kruhem a pak uhasl.

„Možná, že nám teď pošlou šrapák,“ obával se svobodník.

„A to ne,“ mínil četař. „Kvůli třem chlapům si nebudou Moskali dělat takovou škodu.“

Vojáci od sanity vraceli se s mrtvým. Ze stanového plátna čouhaly dvě holínky a ztuhlá ruka se zakřivenými prsty. Supajíce vlekli svůj náklad loužemi a blátem.

„Uf, to je rachota...,“ hučel vousatec.

„A to jsme mohli ještě nějakou slíznout,“ připojil muž s dýmkou.

Četař je zlostně uvítal: „To je rámusu, milostpáni, že taky jednou musíte hodit kostrou. Medit si v dekunku a keřasit, to by se vám šiklo, co? Ale služba vám smrdí...“

„Tebe jsme se na nic neptali. Nech si své rozumy pro sebe, chytřej, opatřej. Tak, Poldo, šup! Chop se toho. Nebudeme tu zmrzovat do rána.“

„Emane, Emane...,“ kvílel šedý domobranec, „tak ty už jsi na pravdě boží a mne, kamaráda věrného, jsi tady zanechal. A my jsme spolu byli jak ti dva bratři. Jeden bez druhého nedal ani ránu. Pětranná hodino, to je na mne zkouška...“

„Fotr, přestaň už...,“ vrčel četař, „kdopak to má porádfurt poslouchat? Lidi, já mám z vás hlavu jako věrtel.“

„Copak je to platné, četaři, vždyť vy ani nevíte, jaký to byl upřímný kluk. Pašák! A jaký byl spravedlivý. Žádná faleš jako ti druzí. A jakou měl pěknou notu! Božítku, to bylo poslouchání... Když on zazpíval, tak bylo člověku jaksi všeho líto... tak sis na všechno vzpomněl, cos na světě udělal dobrého i zlého... Ach, kamarádi, líto je mně perníkáře, tak líto, že to slovy vypovědět nemůžu...“

Po dlouhé měsíce se na východní frontě nic nehnulo. Korespondenční kancelář nemohla hlásit žádné boje a znudění čtenáři odkládali noviny s hubováním. Špatné počasí tlumilo bojechtivost. Když prší, nikdo netouží po vítězství, nikdo se nechce vyznamenat; ba nechce se ani umírat. Bojovníci na obou stranách podobali se polní zvěři, která se oddává zimnímu spánku. Neradi opouštěli svá doupata a tlačili se ke kamnům, neboť jejich zimomřivá těla žíznila po teple.

Armádní velitelství zasypávalo divizní štáby dotazy, proč se nic neděje. Proč nejsou bitvy, při nichž je mnoho padlých a skvělá kořist? Všichni byli lačni na zprávu o vítězné seči.

V té době přišel nadporučík Král s udáním, že polní stráž zbaběle prchla před nepřítelem. Důstojník byl přijat nemilostivě. Jakže? Přináší poselství o vojácích zbabělých, když velitelé chtějí slyšet o hrdinských skutcích vojáků horlivých, kteří pamětlivi své přísahy ochotně vystavují kůži nebezpečí? Dali mu na srozuměnou, že nyní není vhodná chvíle trestat pro výstrahu a upevnění bojechtivé mysli. Přišel čas velebení a povýšení. Bylo třeba slávy, nikoli odplaty. Proto velitelství přijalo teorii, že u dvorce Konstantinówki se utkala naše polní stráž s velkou nepřátelskou přesilou; naši vojáci vytrvali v prudké palbě a zahnali lítého nepřítele na útěk; naši vojáci pokryli své zbraně slávou a náleží jim dík a pochvala.

Nadporučík dostal vynadáno, i odcházel zmaten; vrtěl hlavou, pohyboval rty a trpce se usmíval; to je tedy odměna za horlivost ve službě; nu, dobrá, páni, dobrá...

Četař Náhlavský dostal rozkaz, aby se se svým mužstvem představil veliteli pluku. Plukovník chce poznat hrdiny a vyslovit jim svoje uznání. Vojáci vyklepávali své pláště, čistili zbroj a mazali obuv. Povolali od štábu holiče. Pucivous se dostavil se svým kufříkem, ve kterém měl složený nástroje. Vynesli před kryty bedničky a posadili se na ně s kusem plátna pod bradou. Holič se

svým pomocníkem po řadě mydlil četaře, svobodníka Semeckého, harmonikáře Erichleba, jednoročního dobrovolníka Bureše a vojáka Hynka. Kolem se seběhli vojáci a přihlíželi, jak holič seškrabuje tvrdé četařovy štětiny; jak jezdí břitvou po svobodníkově tváři, na níž vousy tvořily hubené ostrůvky; pucivous měl značnou práci s harmonikářem, neboť jeho obličej byl trudovitý; zato však byl brzy hotov s jednoročním dobrovolníkem, jehož tváře obrostly měkkým pýřím; s vojákem Hynkem užili mnoho legrace, neboť holič mu mýdlem zaplácával ústa, nos i oči.

Lelkovali po zvyku zahalečů a poznámkami provázeli holičovu práci. Šprýmy se soustřeďovaly na Hynkovu osobu. Prostřáček byl uznán za šaška celého praporu.

„Tak co, Nácku,“ hovořili, „ty jsi prý od teďka hrdina?“

Hlupáček se dětsky usmíval bezzubými ústy.

„A dejte pokoj, hoši... Jakýpak hrdina?“

„Jak by ne? Prý jsi zahnal Rusy na útěk...“

„Jaké Rusy? Já jsem nikoho neviděl.“

„Tak proč jsi střílel?“

„Inu, ono to bouchalo, tak jsem taky bouchal...“

Ozval se rachotivý výbuch smíchu. Tenhle Hynek, no ne... Ten se nám povedl... Také prostřáček se rozesmál. Miloval své druhy a byl rád, že je obveselil.

„Bouchalo to...“ opakoval s rozjasněnými očima, „bum bác! A já taky bouchal. To bylo rumplování...“

„Dostaneš metál, Nácku.“

Hynek se nedůvěřivě usmál.

„I jdi, ty kuliferdo... Proč by mně dávali metál?“

„No, za statečnost, ty koni.“

Prostřáček mávl rukou.

„Kdyby radši dali něco k snědku. Takhle pořádný kus masa. To bych si dal do nosu...“

„Nebo ryby, co?“

„Kdepak ryby! Kde by se tu vzaly ryby? U nás je, mládenci, rybník a v něm jsou i kapři, a štiky a taky úhoři. Úhoř se svlékne

jako zajíc... Ba, ryby jsou dobré žrádlo..." Řadou vojáků se ozval nový výbuch smíchu. Svobodník Semecký smyl si mýdlo z tváře a upevnil si bledý knírek pod pásku. Shlížel se zálibně ve střeptu zrcadla a promluvil: „Já, páni, už dávno jsem si zasloužil velkou stříbrnou.“

„Jak to?“ ozvalo se ze zástupu. Domobranec Andrlík se proklestil řadou a postavil se před svobodníka.

„Jak to, žes měl dostat velkou stříbrnou?“ počal vyšetřovat. „Vypravuj, frajtre.“

Svobodník široce mávl rukou.

„Ale vždyť to nestojí za vypravování. Zajal jsem tři sta Rusů.“

„Kdes zajal tři sta Rusů?“ Šedý domobranec si založil ruce a jeho rysy zpřísněly.

„No, přece tam... Jak jsme byli na řece Sanu... Vstoupím vám do chajdy, tři sta Rusů tam sedělo na lavici u kamen. Gutovali čaj a kartušky. To víte, jak to ve mně hrklo. Tři sta Rusů... Nazdar! myslím si. Už jsem v tom. Ale všech tři sta najednou zdvihlo ruce, že se jako vzdávají. Tak jsem řekl: Páni Moskali, nejdřív si vypijte svůj čaj. Já popiju s vámi. Pak jsem je dovedl k regimentu. Poslušně hlásím, že jsem zajal tadydle to vojsko..."

Andrlík visel na jeho rtech. Rád poslouchal vypravování, ale nechtěl, aby se o něm řeklo, že věří povídkám. Chtěl slyšet pravdivé příběhy a myšlenka, že mu někdo lže do očí, budila v něm zlost. Počal přísně vyslýchat svobodníka.

„V kterém městě to bylo?“

„To nebylo město, to byla vesnice.“

„Tak jak se jmenovala ta vesnice?“ neústupně se vyptával domobranec.

„Co je ti do toho?“ utrl se na něho svobodník.

Šedý domobranec povýšil hlas.

„Ptám se tě, jak se jmenovala ta vesnice?“

„Jak by se mohla jmenovat? Šulisi-Mulisi se jmenovala..." Andrlík se zachvěl zlostí.

„Ty troubo frajtrovská, ty si chceš ze mne střílet? Já tě, ty cucáku... Hned tři sta Rusů. Vždyť by se to do sednice nevešlo. Jaks hubu otevřel, už jsem viděl, že lžeš. Tak proč ti nedali stříbrnou?“

„Protože mně to major zkazil.“

„Proč ti to major zkazil?“

„Protože jsem mu přebral děvče.“

Šedý domobranec se rozzuřil.

„No tohle... tohle se mně opovažuješ říkat do očí? Že tě huba nebolí, ty uličníku... Páni,“ obrátil se k zástupu, „že můžete tohle poslouchat. Měli byste mu nabít kušnu.“

Vojáci propukli v smích. Andrlík blýskaje očima, hrozivě dorážel na svobodníka.

„To se smí takhle lhát, co? To se patří? Tohle si bereš na svědomí, ty skotáku?“

Svobodník zrudl a zakoktal: „Náhodou je to pravda. Já mám na to svědky. Ona se jmenovala Eleonora. Její otec měl kruhovou cihelnu. Moc o to stál, abych jeho dceru pojal za manželku. Ale co bych se s vámi bavil? Škoda každého slova, které s vámi ztratím...“

Pošinul si čapku do týlu a odcházel. Šedý domobranec mu zastoupil cestu. Sípál, zalykaje se zlostí: „Řekni, žes lhal. Přiznej se! Jináč bych ti musil naplít do tváře!“

Avšak Semecký přirazil dveře kaverny. Andrlík křičel s tváří zrůzněnou: „Měli bychom mu dát deku, aby se odnaučil lhát...“

„Co se zlobíš?“ pravil Erichleb. „Já ho náhodou rád poslouchám.“

Šedivý domobranec podíval se na něho s opovržením a děl: „Tomu se nedivím, vždyť jsi komediant...“

O půl desáté dopoledne stáli muži s četařem na křídle na malém prostranství před sídlem velitele pluku. Úhledný plukovníkův kryt byl srouben z borových, na hnědo natřených trámů; mezery mezi trámy byly vyznačeny bělobou. Průčelí a pažení oken byly ozdobeny složitými a umně vyřezanými ornamenty. Za okny rozkládal své široké listy aron a chudě kvetla fuksie. Obydlí plukovníkovo pokrývala střecha ze silných kmenů; na střeše ležela vysoká vrstva hlíny, maskovaná chvojím.

Vpravo od plukovníkova domku stál kryt plukovního pobočníka, k němuž přiléhala kancelář; odtud se dral klepot psacího stroje; oknem bylo viděti, jak písář obsluhuje snímací přístroj¹³⁴. Vlevo pak stálo dlouhé stavení s nápisem nad dveřmi *K. k. Offiziers-Messe*¹³⁵. U otevřeného okna stál kuchař a paličkou bušil do kusu masa. Dva muži s oholenými hlavami seděli před vchodem a škrabali brambory. Bylo cítiti čpavý zápach cibule. Opodál stál chlívek, zrobený z beden. Neviditelný vepř žalostně kvičel a otrásal svým vězením.

Ze dveří plukovního velitelství vyšel stařec s huňatým obočím a šedým, přistřiženým knírem. Tučná hlava bez krku seděla na nízkém zlatém límci; po boku se mu houpala krátká, šedě natřená šavle. Následoval ho pobočník s pěstěným, velmi sebevědomým vzezřením, kráčel houpavým krokem světáka a jeho žluté, elegantní botky okázale vrzaly. Jeho obličej pokrýval neurčitý, úřední úsměv.

Plukovník přistoupil k řadě. Vojáci se vztyčili. Velitel obešel raport a jeho staré, vybledlé oči jedním pohledem se zabořily do zkamenělých obličejů, seťtly knoflíky a prozkoumaly každý záhyb oděvu. Byl to zrak, před nímž nezůstane nic utajeno a který vidí až

---

¹³⁴ Zde: tiskací rozmnožovací přístroj.

¹³⁵ C. k. důstojnická jídelna.

do žaludku. Plukovníkův obličej, protkaný fialovými žilkami, se zastavil před četařem. Zeptal se ho po jméně a jak dlouho slouží. Poddůstojník odpovídal oním vysokým, nepřírozeným hlasem, jakým hovoří vojáci se svými představenými.

„Čech? Němec?“ tázal se velitel.

„Poslušně hlásím: Čech.“

Plukovník pokynul hlavou.

„Kde jste bojoval?“

„U Valjeva, Šabace, v Dukle, u Gorlice...“

Plukovník opět zakýval hlavou.

„Raněn?“

„Poslušně hlásím: dvakrát.“

Staré oči se usmály a velitel pravil tiše: „Schön...“¹³⁶

„Umíš německy?“ ptal se svobodníka Semeckého.

„Poslušně hlásím: neumím,“ zakřičel svobodník.

Plukovník zavrtěl hlavou.

„Máš umět, když jseš Gefreiter¹³⁷,“ pravil vyčítavě. „Byl jsi raněn?“

Svobodník hlásil, že nikdy nebyl raněn, ale že v Karpatech onemocněl úplavicí. Plukovník nespokojeně zavrtěl hlavou a podíval se na něho vyčítavě.

„To není hezké, Gefreiter,“ děl zachmuřeně, „wegen ein bisschen¹³⁸ úplavice si lehnout do postele. Já jsem taky nemocný a musím dělat službu... Měl bych tě zavřít, Gefreiter...,“ dodal a obrátil se k jednoročnímu dobrovolníkovi.

Jednoroční dobrovolník Bureš hlásil, že je poprvé v poli. Plukovník svraštil obočí a výhružným pohledem vpil se do růžové, hladké tváře. Voják ucítil, jak mu zabrněly nohy; oči za brejličkami úzkostně zamžikaly.

---

¹³⁶ Pěkně...

¹³⁷ Gefreiter – svobodník.

¹³⁸ Pro trochu.

„Also zum erstenmal im Felde... mnja...“ zvolna počal velitel, „rád bych věděl, co máte co dělat im Hinterland, wenn Millionen und Abermillionen jsou ve frontě. Mnja... Was sind Sie im Zivil?¹³⁹“

Jednoroční dobrovolník hlásil, že studuje techniku. Plukovník se mu nedůvěřivě zadíval na čelo; jeho pohled sklouzl až na špičky vyleštěných bot. Zamyslel se a pak zarachotil: „Kehrt euch!“¹⁴⁰ Voják učinil předepsaný pohyb.

„Mnja...“ zaskřípěl starý důstojník, „das habe ich mir gleich gedacht.¹⁴¹ Ty faldy! Nemáte faldy podle předpisu. Jak to vypadáte? Až přijдете domů, požádejte zkušeného poddůstojníka, aby vám ukázal, jak se obléká mantl¹⁴². To chcete být jednou důstojníkem...?“

Mračil se na vojáka a záda a hučel. Také přes tvář elegantního pobočníka přeběhl stín. Plukovník promluvil: „Jsem váš otec. Když je to potřebí, potrestám. Někdy také pochválím. Mohl bych vás všechny dát zavřít. Já si to ještě rozmyslím. A vy, Freiwilliger, vy byste se mohl stydět. Wie eine alte Hur sehen sie aus...“¹⁴³

Jednoroční dobrovolník vyslechl kázání, obrácen zády k svému veliteli. Ten však už na něho zapomněl a oslovil pěšáka Erichleba.

„Čech, Němec?“ vybafl zhurta.

„Poslušně hlásím: česky jako německy!“

„A čím jseš v civilu?“

„Poslušně hlásím: majitel kočovných živností!“

„Co je to?“

„Poslušně hlásím: Salonní střelnice, panoptikum, hrůzy španělské inkvizice!“

„Byls už raněn?“

---

¹³⁹ Takže poprvé v poli... Rád bych věděl, co pohledáváte v zázemí, když miliony a miliony jsou ve frontě. ... Co děláte v civilu?

¹⁴⁰ Čelem vzad!

¹⁴¹ No jo ... to jsem si hned myslel...

¹⁴² Mantl – kabát.

¹⁴³ Vypadáte jako stará kurva...

„Poslušně hlásím: ano! Bauchschuss¹⁴⁴ u Lapanow-Limanové.“

Plukovník pochvalně zakýval hlavou: „Bauchschuss – schön.“ Obličej protkaný fialovými žilkami se vyjasnil; také pobočník se usmál.

Velitelův pohled se zastavil na postavě vojáka Hynka. Nakrčil nos; snad ucítil zápach žebráckých hadrů. Odstoupil na krok a vrtěl hlavou. Podíval se bezradně na pobočníka. Elegantní důstojník také zavrtěl hlavou. S úžasem zíral na toho mužíčka, zabaleného v zchátralý oděv; civěl na jeho bledý obličej, v němž bylo zažráno bláto, na dlouhý nos, pod kterým se trpytila kapička; pouličil oči na podobu, z hlíny upěchovanou, které Hospodin zapomněl vdechnout duši. Prostřáček se usmíval svým bezzubým, dětským úsměvem a jeho psí oči oddaně hleděly na představeného.

„Co je s tebou?“ vybuchl plukovník.

„Nic,“ odpověděl pěšák.

Velitel se zavztekál.

„Jak's sem přišel? Co tu chceš? Kdo tě odvedl?“

Pěšák Hynek otevřel bezzubá ústa a široce se usmál.

„Ale... to jeden doktor tam u nás. Povídal: jseš tauglich¹⁴⁵. Pan starosta mně koupil kuláš a polívku. Byla dobrá. Moh' jsem jíst, co jsem chtěl. Taky pití dali. Pivo i kořauku. Všechno platil pan Raboch, pak Wachtl a ti ostatní. Jenom pan Pecián nedal nic. U nás je všeho dost, ale tady nedají člověku nažrat. Měli by té války nechat, protože brzy nebude co do huby...“

Plukovník se podíval na pobočníka; elegantní důstojník pokrčil rameny a potahoval se za knírek. Plukovník několikrát přešel dvorek se zrýhovatělým čelem; potom se zastavil před pěšákem Hynkem, zpytoval bezzubý úsměv a smutně mluvil: „Vollkommen unmöglich. Absolut unmöglich, lieber Hauptmann. Da lässt sich

---

¹⁴⁴ Bauchschuss – střelná rána do břicha.

¹⁴⁵ Tauglich – schopný.

nichts machen. Diesen Mann können wir nicht dekorieren. Das Regiment kann vor diesem Individuum nicht defilieren. Ausgeschlossen. Der Mann bekommt bloss eine Belohnung. Schreib' das auf, lieber Hauptmann, und lass das Ganze abtreten..."¹⁴⁶

---

¹⁴⁶ Naprosto nemožné. Absolutně nemožné, milý hejtmane. Nedá se nic dělat. Tomuto muži nemůžeme dát vyznamenání. Před tímto individuem pluk nemůže defilovat. Vyloučeno. Dostane pouze odměnu. Napiš to, milý hejtmane, a dej rozchod...

V noci býval ještě mrazík a pod nohama stráží skleněně chrupaly zmrzlé louže. Jitra bývala naplněna hustou mléčnou mlhou, která lechtala v obličejích jako babí léto; a na ostatních drátech se houpaly třpytné korálky rosy. Avšak když vyšlo slunce, tehdy všechno zadýchlo teplem. Vojáci se pohybovali křepčeji, veseleji. Vítr nadouval prádlo, které rozvěšeno na provazech se sušilo na valech. Šikovatel Wagenknecht honil mužstvo, aby čistilo příbytky a vyklizovalo zákopy. Všude bylo slyšeti jeho chraptivý hlas. Muži se pohybovali v řadách, a mávajíce košťaty, metli smetli na hromady. Wagenknecht vyzýval také vojáka Habětína, aby pomohl při uklízení. Avšak Habětín neslyšel. Posměšně se šklebil a zvolna mnul cigaretu mezi prsty. Mluvil k sobě: – Toho félu budu muset odkrouhnout. Já ho oddělám, psa. Už dlouho se mi tu nebude roztahovat... –

Jizva na šikovatelově tváři se podlila krví. Odvrátil se a ještě více křičel na vojáky.

Polní kuchyně s večerní kávou dojížděly do zákopů již za světla. Při čtení rozkazu nemusil službu konající držet rozžatou svíčku, aby důstojník viděl na hektografované řádky. Zděný komín, pozůstatek ze zničeného dvorce Konstantinówky, vrhal dlouhý stín na krajinu, zalitou purpurovým světlem. Aeroplány vrčely nad krajem jako těžcí brouci. Častěji než kdy jindy ozývala se ruská baterie za zkomoleným lesem.

Tehdy přišel rozkaz, aby byla vyslána hlídka k nepřátelským zákopům. Patrola se měla co nejlíže připlížit k ruským opevněním. Bylo jí uloženo, aby nahlédla do cizích příbytků, aby vyzkoumala skryté úmysly nepřátelského podzemního města. Velitelem hlídky byl ustanoven nadporučík Král. Důstojník se zatetelil hrdostí. Hle, říkal si, tak přece si vzpomněli na nadporučíka Krále. Když jde o podnik nebezpečný a odpovědný, pak vědí, že je nadporučík Král na svém místě.

Důstojník předstoupil před shromážděné mužstvo a vyzval, aby se hlásili dobrovolníci. První zdvihl ruku voják Habětín, neboť příliš se nudil v podzemním městě, jehož pravidelný, spořádaný život popouzel jeho vrtkavou mysl. Protivili se mu váhaví a pokojní obyvatelé, kteří chodili ze služby do služby a tupě nesli tíhu denních starostí. Zachtělo se Habětínovi něčeho mimořádného a nezkrotný duch zahořel touhou po dobrodružství. Byl chtivý kořisti a snad také doufal, že přibude nové vyznamenání na jeho chlubná prsa.

- To si dám říci... - radoval se. - To je zas jednou dobrý nápad. Však jsem už potřeboval nové botičky. Moskali mají boty extrovní a já musím chodit v takových škrpálech... Moskali mají cukr i čaj. Možná, že budou hodinky s řetízkiem... -

- Někoho podřežu... - brumlal. - Někoho rozpáru. Ukážu vám, kdo je Habětín! Sssakra...! -

Druhý vystoupil z řady pěšák Herzán. Všichni se podivili a nejvíce nadporučík Král. Pěšák Herzán se pohyboval jako neživý stroj; nemluvil, s nikým se nebratřil a ani krapet citu neožívoval jeho dřevěnou tvář. O nic se nehlásil, dal se odstrkovat a pořád víc a více se zarýval do sebe.

Tentokrát však vstoupil do něho život, i mluvil hlasitě a rozhodně; oči se mu leskly.

Vojáci otevřeli ústa, aby propukli v posměšný řehot, ale nadporučík Král pochválil pěšáka Herzána.

„Vidím Herzáne,“ promluvil, „že se ve vás probudil zájem o službu. Velmi dobře, Herzáne. Neztrácím naději, pěšáku Herzáne, že z vás bude dobrý voják. Musíte se snažit, abyste se dostal dopředu. Býval jsem na vás přísný, ale vždyť je to ve vašem zájmu. Musíte se po vojensku držet a starat se více o svůj zevnějšek. A uvidíte, že sám z toho budete mít radost, až z vás bude dobrý voják. Abtreten, Infanterist Herzán!¹⁴⁷“

---

¹⁴⁷ Pěšáku Herzáne, rozchod!

Pěšák Herzán vstoupil do řady a lehounký úsměv mu zkřivil ústa. Ten úsměv však rázem zšedl a rozplynul se v dřevěném obličejí.

Byla noc a těžká tma zatopila zemi, když hlídka, vedená nadporučíkem Králem, vykročila tou úzkou pěšinou, která se křivolace vine mezi zásekami. Zapadla drátěná dvířka za posledním mužem. Bylo ticho.

V zákopech rozestavil svobodník Semecký stráže a sám pak pobíhal po zákopu sem i tam. Sál cigaretu, kterou měl ukrytou v rukávu pláště; když vysál poslední zbytek kouře, vstrčil ruce do kapes a tiše si pohvizdoval. Když ho pískání omrzelo, tehdy začal odříkávat všechna necudná slova, která ho napadla. Pak začal tiše prozpěvovat:

*„Přeslaskou hubinku mi dala,
na nic se mne netázala,
ke všemu svolná byla.“*

I zdálo se svobodníkovi Semeckému, že sedí ve veselé světnici a kolem boků objímá ženu s vysokou hrudí a bohatými rusými vlasy. Ona jest oděna v bílou zástěrku, je to taková svěží a živá ženská. Když se usmívá, tehdy se jí dělají důlky, také na bradě má dolíček. Vedle v kuchyni se na plotně cosi škvaří, kanárek v kleci se nadouvá a hlučně zpívá.

A svobodník hlasitě zamlaskal a luskl prsty.

- Ejchuchu! Až přijdu do civilu, tak se budu mít, páni, já budu užívat... Mužští budou vybití a já zůstanu na světě se ženskými sám. Kam se podívám, všude plno ženských, samá ženská a samá ženská, já to budu brát jedno po druhém, ani se nebudu ptát na jméno... -

- Ej, Mirku Semecký, ty se budeš mít! Budeš žít jako turecký sultán... -

Svobodník se zastavil, ryl podpatkem v zemi a hučel k sobě:

- A doma se vůbec neukážu. Nedám o sobě vědět. Oni se také o mne nestarají. Za celou dobu, co jsem v poli, mně neposlali ani

jednou Wertsendung¹⁴⁸. Co by jim to udělalo? Táta má barák, ale je jenom pro sebe. Však já jim to spočítám. Kdyby aspoň kartičku poslali – kdepak! Ale Mirek Semecký nikoho nepotřebuje... –

Podrbal se v týle, široce se rozmáchl rukou a zapěl:

*„Já ji pomiluju, ona zase mě, mě, mě, mě,
protože je hrbatá,
trápí srdce mé...”*

Zasmál se: – Mirku, Mirečku, ty jseš kluk jak cumel. To se zas musí říci... –

Úzký paprsek světla šlehl zákopem; někdo otevřel dveře kaverny. Svobodník poznal stín praporčíka Klepše. Ubíral se k stanovišti střelců a tam vyhledal jednoročního dobrovolníka Bureše. Něco mu podal; patrně to byla tabulka čokolády, neboť to slyšitelně ruplo. Praporčík vzal jednoročáka kolem krku a něco mu šeptal. Pak ho popleskal po tváři a utíkal do kaverny.

Svobodník štítivě ohrnul nos.

– Fí! Našel si mazla... Mužský s mužským... jak je to protivné... Až se člověku dělá špatně... Co se toho týče, mně by byla milejší ta poslední bába. Mohla by být škaredá jako noc. Lepší něco než nic. Ale na tohle by mne nikdo neužil... –

– Ale jak on si ho hledí... On ho krmí čokoládou. Se vším na něho pamatuje, sám si utrhne od huby... Já bych ho, klacka, nejraději přetáhl kolbou... To bych udělal, mně by to bylo jedno... –

*„Ona byla jeho milovnice,
on byl její milovník...”*

– Dneska to nějak dlouho trvá. Podle mého měl by už přijít ablesung. Že by mne to zrovna bavilo, to nemůžu říci. Ono je toho čumákování akorát dost. Potřeboval bych jít do hajan. Auauau... já bych spal, až bych brečel... –

---

¹⁴⁸ Wertsendung – zásilka.

Na protější straně se rozsvítilo. Modravý paprsek světlometu rozřízl temnotu. Světelný pruh podezíravě ohmatává krajinu.

- No, no... - bručel svobodník, - copak to, kluci moskalští, hledáte? Tady nic není, kor nic tu není k vidění. Jenom jeden frajtr rakouské armády a ten je ospalý jako štěně. -

Hlasitě zívá.

- A mládenci z patroly se ještě nevrátili. Ti tam užijí pěkných věcí... -

Pakbum, pakbum. Zarachotil kulomet a umlkl. V dálce se zablesklo, i ozval se temný výbuch granátu.

- To bylo asi u jedenáctých landvér. Tam mají Rusové zaměřeno. Nás ještě tak dost šanují, - rozjímal svobodník. A nahlas: „Táto Andrlíku, kolik tak může být hodin?“

„Kolik je, tolik je,“ ozvala se vrčivá odpověď, „však se dočkáš, umazaný frajtře.“

„Nemůžeš dát kloudnou odpověď?“ zahuboval svobodník. „S vámi, sprostáci, není žádná řeč...“

„Tak se podívej na věž a mne se neptej,“ odsekl šedý domobranec.

Klapla vrátka, která oddělují zákop od drátěných záseků. Hlídka se vrací. Černé postavy s puškou, zavěšenou kolem krku, skákají do příkopu. Dopadli, snímají pušku a mlčky si utírají pot.

„Tak co, hoši?“ oslovil je svobodník Semecký. „Už jste tady? Co je nového? Jak jste se měli?“

Avšak hoši nedávají odpověď. Nehnutě stojí s pažbou u nohy, jako by na cosi čekali. Svobodník rozeznal vojáka Habětína a opakoval svou otázku. Avšak ani Habětínovi není do řeči. Místo odpovědi mávl jenom rukou. V tom skočil do příkopu nadporučík Král. Sotva doskočil, již zakřičel: „Kdo má tady službu?“

„Já,“ přihlásil se svobodník.

„Sofort Alarm!“¹⁴⁹ vřískl nadporučík. Jeho hlas přeskakuje rozčilením a zlobou.

„Alarm! Alarm! Všechno nastoupit!“

Někdo udeřil do kovové desky. Služba běží zákopem jako s hořící pochodní. Otvírá dveře krytů a huláká: „Alarm! Všechno ven! Alles antreten!“¹⁵⁰

Alarm! Ustavičně bouří kovová deska jako neklidné srdce zvonu. Vojáci se vztyčují na spařené slámě; mhourají slepenýma očima nechápajíce, co se děje. Nad nimi stojí ordonanční voják a netrpělivě povykuje: „Slyšeli jste? Alarm! Všecko ven!“

Někdo rozsvěcuje svíčku. Vojáci shledávají kusy oděvu. „Pročpak je alárum?“

„Copak se stalo?“

Nikdo nic neví.

„Hrom do škopku!“ kleje četař Náhlavský. „Zase nějaká polízanice...“

Při mihotavém světle svíčky navléká si plášť a utahuje opasek.

---

¹⁴⁹ Ihned poplach!

¹⁵⁰ Všechno nastoupit!

„Co si máme vzít, četaři?“

Starý poddůstojník obrací k vojákům svou zmačkanou tvář. „Popadněte, co popadněte,“ hartusí netrpělivě. „Břízu, patrontašky, bajonet. A už ať jste venku!“

Zákop se probudil. Vojáci strkají do sebe lokty. Někteří se obuli pouze na boso; jiní spěšně ovinují kamaše. Přikvačil šikovatel Knopp; svítí si elektrickou lampičkou a snaží se do nepokojného houfu vnést pořádek.

Mezi vojáky zakmitl se bílý psík s černou skvrnou na oku. Pes tančil na zadních nohách, ryl čumákem v záhybech plášťů; vrtěl zkomoleným chvostem a třásl se horlivostí; jevil nesmírnou radost, domníval se patrně, že poplach byl nařízen k jeho potěšení; hlasitě štěkaje, zval vojáky ke kratochvilné hře. Skočil Andrlíkovi na prsa. Šedý domobranec ho nevrle plácl přes zadek. Pes se polekal a zakřičel skoro lidským hlasem: „Ježíš Maria!“ V okamžiku však zapomněl na příkoří a počal harmonikáři Erichlebovi dychtivě olizovat ruku.

Vtom objevil se major Klofanda. Jeho chůze byla hřmotná, málo slibující. Za ním se plížil nadporučík Král, omluvně rozhazuje rukama. Major hryzl knír a vztekal se. Nadporučík cosi mečel a v odpověď major zaburácel: „Schmarrn! Ich will nichts hören, Herr Oberleutnant!“¹⁵¹

Na jeho rozkaz chopili se vojáci pušek a hnali se ke střelnám. Na pravém i na levém křídle počaly práskat výstřely. Zarachotily kulomety. Pes v nadšení počal vysoko vyskakovat.

„Foxl, zu mir!“¹⁵² křikl jeho pán a zamával bičíkem. Psík přiblížil se k majorovým nohám. V jeho kňučení se ozývala výčitka: – Ostatní si mohou hrát a já ne? –

Počaly bouchat raketové bambitky. Červené koule syčely do výše. Modravé paprsky vyšlehly z ukrytých světlometů. Rozběhly se do dálky a prohledávaly každý záhyb krajiny.

---

¹⁵¹ Houby. Nic nechci slyšet, pane nadporučíku!

¹⁵² Foxi, ke mně!

Prásk! Prásk! Vedle harmonikáře Erichleba stál domobranec Andrlík, vedle Andrlíka prošťáček Hynek, vedle Hynka jednorochní dobrovolník Bureš. Vojáci nabíjeli, stříleli, opakovali, vyhazovali prázdne patrony. Všichni mířili na černý masiv komínu, pozůstatek ze zbořeného dvorce Konstantinówky.

Pomalu počala řadou střelců pobíhati zvěst. Jeden voják ji odevzdával druhému.

Herzán jim vzal roha. Učitel dezertoval. Když nadporučík sčítal svoje mužstvo, pěšák Herzán tu nebyl.

- A tak vida! - raduje se hlas ze zástupu.

- Proto ten alárum! -

- Ten jim to vykreslil, mládenci! -

- On vypadal, jako by neuměl pět počítat, ale byl chytřejší než my všichni dohromady. -

- Kluk učitelská, mrňavá... -

- Hoši, on na to musel špekulovat už dávno. Protože byl takový tajný. S nikým nic nechtěl mít. -

- Bodejť, on takovou věc bude vytrubovat, ty chytřej... -

- Když se na něho člověk podíval, tak by mu dal krejcar. Vypadal jako žebrák. Špína s něho jenjen kapala. On na sebe vůbec nadržel. Takový to byl ubožák... -

- Jo, pěkný ubožák! Náhodou měl za ušima... -

Zabourila děla. Nepřítel se probudil a znepokojeně odpovídal. Také na ruské straně počaly práskat pušky a řehat kulomety. Za zmrzačeným lesem se několikrát zablesklo. Neviditelné střely s žalostným kvílením létaly povětrím a pukaly, chrlice oheň.

Voják Habětín postavil se před majora; zazvonila vyznamenání na vypjaté hrudi; zasalutoval.

„Poslušně hlásím, že bych se za ním rozběhl. Já už ho dostanu. Najdu ho, kdyby se schoval pod zemí. Přiškrtnu ho a popadnu za uši...“

„Kuš a zmizni!“ zavztekal se důstojník.

- To vám je nýčko houby platné, - veselí se zástup.

- Učitele nedostanete. -

- Ten si to hezky šněruje do Ruska. -
- Namířil si to rovnou do Moskvy. -
- S Moskaly bude gutovat čaj... -
- A myslí si: Jděte mi všichni do háje... -

Jitro zastihlo zmožené postavy a vylouhované obličejy. Umlkly pušky i děla. Major Klofanda nasýtil se nadávek, hrozeb a proklínání; odcházel, následován bílým psem s černou skvrnou na tváři. Dým z vybuchnuvších nábojů přilnul k vlhké zemi; i bylo cítiti natrpklý zápach spáleného střelného prachu.

Stalo se, več nikdo nedoufal, do krajiny, rozryté příkopy, sešněrované drátěnými záseky, vtrhlo jaro. I tato země, usouzená, uhnětená, tisíci vojenskými botami pošlapaná, vydýchla. Così se pohnulo, i zdálo se, že nový život proudí hlínou i kameny, ba i ostnatým drátem. Naběhl zkomolený les novou mízou; a pod vysokým nebem veslovalo hejno čápů. Ptáci hleděli s nataženým krkem k vzdálenému cíli, k stojatým vodám, kde je možno oddati se tichému přemítání. Děla namířila svoje mosazné hlavně k nebi, neboť v čistém azuru plula letadla a nepřátelští letci vyzvídali, co se děje v podzemním městě.

Vojáci se oslovovali s rozzářenými obličejí.

- Už nám to nastává. -
- Ba, ba... Pěkný čas. -
- Však to dalo na sebe čekat. -

Bylo jaro a mladé slunce milostně zářilo na podzemní město. A tehdy seděl na vrchu zákopu voják Habětín. Hebký vítr čechrál jeho kudrny a hrál si s rozhalenou košilí, obnažuje velkého dvojhlavého orla, vytetovaného na kosmaté hrudi. Střely bzučely kolem něho, ale voják Habětín toho nedbal. Jarní den vzbudil v něm barevné city, jimž mdlý duch odpíral dát tvar myšlenek. Byl nepokojný jako zvíře; věřil, nastavuje chřípí hravému vánku.

- Někoho rozpáru! - vrčel. - Někoho oddělám... -

Vzpomínal na prašné silnice, vroubené zkroucenými švestkami, na ty nekonečné cesty, které vedou do širého světa. Vzpomínal na zpustlé krčmy mezi fabrikami a nedostavěné činžáky; na divoké pitky uprostřed smělých druhů. V zrcadle vzpomínek jevila se mu i trestnice místem veselí, družnosti a jasné pohody. Ti staří basaři, to jsou přece lidé... S nimi je pojednání. Ne jako v podzemním městě. Zde nejsou lidé - to jsou kadečky s kyselým zelím.

Šikovatel Wagenknecht na něho zavolał. Ať prý jde pomoci při sbírání prázdných patron. Wagenknecht vedl s Habětínem

ustavičný zápas. Chtěl přemoci toho hrdinu, jehož prsa jsou ozdobena vyznamenáními za statečnost. Snažil se přiměti ho k poslušnosti jako ostatní vojáky.

Habětín se ani nepohnul. Šikovatel opakoval svůj rozkaz. A voják pomalu otočil hlavu a stříkl posměšně slinou směrem, kde stál šikovatel Wagenknecht. I setrval na svém místě s čelem temným a očima divokýma; cítil, jak se mu zlost plíží do cév.

- Toho musím poznamenat, - pomyslně si se vztekla radostí. - Wagenknechta musím přizabít. Já... já ho musím oddělat, jiná pomoc už nebude. On si o to už dávno loudí... -

Bylo mu chladno, i slezl z náspu. Počal se klackovat s rukama v kapsách a s rameny sehnutými; jeho oči byly krhavé a tvář měl zlověstnou. Kalným pohledem kroužil kolem sebe a mružel: - Jestli mně přijde někdo do rány, tak ho nakopnu. Už mne to všechno nasírá... -

Spatřil Rabocha, sluhu nadporučíka Růžičky. Mužík rejdl po zákopech s tváří zardělou, ve které jako by kypěl utajený smích. Oči mu hrály jako nepokojné myšky; všude nastavoval uši. Nořil se do krytů a opět vybíhal, kvačil jako s talířem horké polévky. Od příbytku k příbytku roznášel zprávu: Pluk se bude stěhovat. V městě Lucku jsou připraveny vagony. Ve štábech jsou ustavičné porady. Páni důstojníci obdrželi zapečetěné rozkazy. Pojede se daleko, hodně daleko...

- Toho já musím kopnout, - pomyslně si Habětín a přitiskl se k stěně zákopu. Avšak čilý mužík zmizel v křivolakých uličkách, neboť svoji novinku musil donést až ke hranicím osmnáctého pluku.

Tentokráte se zdálo, že Raboch nelhal. Všelická znamení ukazovala, že se něco chystá. Občas zabouřil zákopem rozkaz: Všechno sbalit a nastoupit. Vojáci připravili své tlumoky a zametli kaverny, aby odevzdali nástupcům příbytky v pořádku. Pak čekali, co se bude dít; čekali mnohé hodiny, až zase přišel rozkaz: Rozbalit a všechno na svá místa.

Avšak přece jenom se něco dělo. Saniťáci, ordonancové, telefonisté, podomní obchodníci a všechen lid potulný hlásili, že

viděli dýmající lokomotivu plní dráhy a malé vagonky v pohotovosti. Službu vedoucí šikovatelé pořád běhali po krytech s tváří starostlivou a s nějakými archy; vyvolávali mužstvo, prohlíželi zbroj a kontrolovali tlumoky.

Stále noví a noví vojáci přijížděli do pole. Naposledy poobědvali na mezi ve vesnici Malíně. Pak si pro ně přicházeli důstojníci a poddůstojníci a vedli je na místo, kde se obvykle konaly bohoslužby. Čekali tam v řadách sevřených na plukovníka, jenž přicházel, aby k nim pronesl řeč, ve které povzbuzoval k statečnosti a hrozil tresty liknavým a neposlušným vojákům.

Příchod nových bojovníků vzbudil zvědavost v podzemním městě a veškeré obyvatelstvo vyšlo z doupat, aby uvítalo příchozí. Byli mezi nimi kostnatí, plešatí a prošedivělí strejci, kteří se neobratně pohybovali ve svých nových stejnokrojích z kopřivové látky; i mladíci oblých tváří s modrýma, ustrašenýma očima. Na tyto nováčky dívali se obyvatelé jeskyň s opovržením zkušených válečníků. Stávalo se, že v tomto houfu objevili své známé, které vítali slovy přátelskými a uštěpačnými.

- Heleme se, Franto, ty už jseš tu zas? Tak jsi to prohrál? I aby tě... -

Franta se poněkud stydí, jako člověk, přistížený při hanbivém skutku. Starý, několikrát raněný mazák dal se znovu polapit a přivléci do pole.

- Prohrál jsem to, hochu, prohrál. Ale co dělat? Musím doufat, že se z toho zase šikovně vyvléknu. Jaká je menáž? -

- Ani se neptej. Taková šlichta... -

- Horší to nebude než v hinterlandě¹⁵³. Tam už není pomalu do čeho píchnout... A co... je u vás nadporučík Král? -

- To se ví... -

- Tě bůh... to je smůla... -

- Nevídáno. Však on ti sáčko nenatrhne... -

---

¹⁵³ Hinterland - zázemí.

- To já taky vím, ale přece jenom, krucinál... A co starý Wagenknecht? -

- Pořád stejně. -

- V jednom kuse vojnu žere, co? -

- Ten už jiný nebude... -

Nováčkové se nahrnuli do podzemních příbytků. Někteří sedí na vykázaných místech s bojácnýma očima a tváří tesknou, podobni vystěhovalcům na nádraží. Jiní však si počínají jako doma, vymáhají pro sebe výhodnější místa ke spaní a popudlivě se hašteří se starými obyvateli. V podzemním doupěti je najednou těsno jako ve vlaku, do něhož se nahrnuli noví cestující. Četař Náhlavský musil několikrát zakročit, aby urovnal sváry. Někteří z příchozích vojáků šli ještě téže noci do služby. Nehnutě stáli u svých střílen, číhavě hleděli naproti, kde neviditelně leželo nepřátelské podzemní město, a počítali vteřiny.

Slunce dštilo na obyvatele podzemního města zlatý déšť. Z načechráných valů vyrážely bramborové klíče a mezi záseky se tu a tam zachytily nesmělé chumáčky trávy. Zmrzačený les se zahalil v bledě zelenou mlhu. Na dně granátových trychtýřů pukalo černé bahno. Vojáci, po pás obnaženi, vybírali z košil hmyz a šíje jim hnědla pod horkými paprsky jarního slunce. Nad opevnění se vyhoupl upoutaný balon, podobný obrovskému jeliťu.

Tehdy se objevovali v podzemním městě vojáci, kteří barvou svých vyložení lišili se od obyvatel podzemního města; nikdo je neznal a lidé hleděli na ně nevraživě; i snažili se vyzkoumat jejich úmysly. Příchozí nosili svitky izolovaného drátu a v rukou třímali telefonické vidlice. Napínali drát a spojovali věže dělostřeleckých pozorovatelů s velitelstvím baterií.

Mezi těmito cizinci spatřil desátník Jaroslav Štědrý šikovatele se světle modrými výložkami. Mohutný knír, který zakrýval ústa, směřoval ve smělem oblouku do výše; byl to ramenatý, opálený muž a jeho držení bylo hrdé, vojenské. Così důvěrně známého vanulo z tohoto kníru. Opálený muž se zadíval na desátníka; pod knírem zasvítily bílé zuby a šikovatel radostně zvolal: „To jste vy, pane Štědrý?“

„Vítám vás, pane Wachtle. Kde jste se tu vzal?“

Vojín si potřásl pravicí.

„Jak se vám daří, pane Štědrý?“

„A to víte, pane Wachtle. Všechno při starém. A vám, pane Wachtle?“

„Děkuji za optání, pane Štědrý. Tak tak, že se klepeme... To víte: jako na vojně...“

„To jinak nejde...“

Nadšeně se rozhovořili, jako by stáli na dlažbě okresního města, mezi bachratými domy s dřevěnými podloubími, ve stínu radnice, na jejíž věži jest vymalován městský znak. V té chvíli se desátník

proměnil ve studenta a naslouchal zasilateli Wachtlovi, v jehož dunivém base se ozýval velitel jednoty hasičské, zpěvák a piják piva. Přinášel pozdravy z okresního města, které leželo kdesi v dálce, neskutečné jako z dětské obrázkové knížky. Zasilatel mluvil o starostovi města, knihkupci Oktávcovi, který stále ještě se prochází ulicemi s loveckou puškou, následován krivonohým jamníkem. Purkmistr zvetšel, jeho záda se sehnula, neboť starosti ho trápí. Jsou neustále rekvizice, inspekce, konfiskace, vyšetřování. Nehezky se nyní žije v okresním městě. Nedávno se vrátil občan Pangrác; z vězení ho osvobodil poslanec dr. Alois Fábera. Občan je však ustavičně pod policejním dozorem a každého dne se musí hlásit na obecním úřadě. Penzionovaný správce pošty pan Pecián žije osaměle jako výr. Nikdo s ním nechce nic mít a lidé se mu vyhýbají. Při tomto jméně se zasilatel zachmuřil a pohladil knír. Zámecký kastelán pan Vepřek žije také sám. Jeho dcera Zdeňka odcestovala do Vídně; říká se, že tam má vážnou známost. Marie, dcera kloboučnickova, je zaměstnána u městské aprovizace. Pana Quaisera, majitele abaldy, také odvedli. Slouží u pracovního oddílu někde v Haliči. Kupec Zoufalý vystavěl v městě velikou továrnu na marmeládu. Obětoval větší částku Péči o válečné vdovy a sirotky a dostalo se mu vyznamenání.

„A co tatínek...?“ zeptal se desátník.

„Tatínek... to víte,“ opáčil šikovatel. „Pořád stejně. Postává před krámem, kouří dýmku a dívá se na svůj dům. Někdy si požaluje, že nedostane pochtivý tabák a že musí kouřit všelijaké náhražky. Také už není dávno takový chlapík, jaký býval. Sedává za pultem, kočku na klíně a čte si v knížce. Někdy nad knížkou usne.“

„A maminka?“

„Paní Štědrá? Copak o to. Pořád je čilá jako slepice. Každého dne vyhlíží listonoše, a když nepřinese kartičku pošní pošty, tak ho vyhubuje. Měl byste víc psát, pane Štědrý, aby doma neměli takovou starost. Tatínek nejvíce vzpomíná na pana Kamila. Každého vojáka zastaví, jestli by o něm nemohl dát nějakou zprávu...“

Desátníkovovo srdce se zkormoutilo. V duši se mu zjevil obraz malé, otlé ženy s šedým drdůlkem v týle. Malá žena mu domlouvá: – Jaroušku, promluv s tatínkem. Proč s ním nemluvíš? – Co mám s ním mluvit, maminko? – Cokoli s ním mluv, jenom nechod' kolem něho jako němý. Mluv, on se bude radovat. Sám neví, jak začít. Jako by se ostýchal... –

„To jsem blázen,“ děl najednou Wachtl.

Desátník sledoval jeho pohled a spatřil Wagenknechta. Šikovatel chtěl proklouznout mimo, zakrýváje si rukou obličej. Přece však nedovedl ukrýti svůj zduřelý a zkrvavělý nos, zčernalé oko a tvář, pomalovanou modrými a žlutými skvrnami. „Není to Wagenknecht?“ tázal se zasílatel.

Jaroslav přisvědčil.

„Copak se mu stalo? Kdo ho tak zřídil?“

Desátník vypravoval, že šikovatel Wagenknecht měl spor s vojákem Habětínem, mužem zbujným a odvážlivým. Chtěl, aby dal najevo poslušnost jako ostatní vojáci. Avšak zbůjník se rozezíl a vrhl se na svého představeného. Pak uprchl a od té doby není po něm stopy. Vypravuje se, že se potuluje za frontou. Někdy se vynoří, aby si opatřil živobyť, a pak zase mizí. Polní četnictvo marně po něm pátrá.

Zasílatel vyslechl vypravování, přemýšlivě pokyvuje hlavou. Pak si povzdechl: „No tak... Popovídali jsme si a nyní zase půjdeme po svém. Poručím se uctivě, pane Štědrý.“

„Má úcta, pane Wachtle, buďte zdrav...“

„Děkuji, pane Štědrý... a ještě tohle... Kdybyste se dostal domů na dovolenou, pak prosím, vyříd'te mé choti, že jsem zdrav a daří se mi dobře...“

„Vyřídím, pane Wachtle...“

„Já se klaním, pane Štědrý...“

Byl večer a bylo sychravo. Vojáci se tlačili kolem ohniště; s veselým hučením hořelo chrastí a odlesky žhavých uhlíků tančily po stěnách i po podlaze. Někteří muži seděli ve slámě a zimomřivě se choulili v pláště. Šedivý domobranec látal při světle svíčky svoji blůzu. Pěšák Erichleb sňal z hřebíku svoji harmoniku, stiskl měch a přeběhl hbitými prsty po klapkách. Potom pohladil nástroj a opět jej zavěsil. Četař Náhlovský vařil si čaj a zádumčivě pěl tenounkým tenorem:

*„Jestli já tě, milá, nedostanu,
vylezu na skálu, slezu dolů...”*

Šedivý domobranec překousl nit, naslouchal četařovu zpěvu a pak si povzdychl: „Hezky zpíváte, četaři...”

A po chvíli: „Hezky zpíváte, četaři, ale takovou krásnou notu nemáte jako nebožtík perníkář. Ten když se do toho obul, tak panečku... Ale vy také hezky zpíváte, to se musí uznat...”

V duchu pak připojil: – Kdyby mně četař nabídl lok čaje, tak bych neřekl ne. Trošku bych se zahřál... –

Avšak četař neodpověděl a šedivý domobranec dodal: „Trachtu už hlava nebolí a my tu jsme pořád. Tak to na světě chodí.”

Prohlédl si spravený loket a vzdychl si s uspokojením: „Tak. Teď zas vypadám jako člověk.”

Na prostřeně pokrývce hrál svobodník Semecký karty se dvěma muži. Pošinul si čapku do čela, jeho obličej se pokryl samolibým výrazem zkušeného hráče; mával okázalým rozmachem hrozně ušpiněnými kartami a chraptivě vykřikoval. Avšak ustavičně prohrával, ošíval se a sahal do kapsy pro drobné.

„Nemám štěstí,” křičel, „ona pořád na mne myslí... Měl jsem zavřený lajer¹⁵⁴ a musím k tomu koupit plonkovou desítku kulskou.

---

¹⁵⁴ Lajer – karty jedné barvy.

Tomu se říká smůla. Hoši, dejte mně jednou pořádný karty, ať si zahraju...”

„Nejdřív vysaď, pak dostaneš list,“ řekl spoluhráč.

„Jenom dávej a nemluv,“ hartusil svobodník. „Visím ti zlatý třicet.“

„Povídám, nejdřív vysaď. Nehrajeme o suchý z nosu.“

„Nevídáno o těch pár tajtrlíků. Až bude lénunk¹⁵⁵, zaplatím. Já jsem ještě nikomu nezůstal dlužen...”

Voják energicky shrábl karty. „Když jseš švorcák, tak odraz. To bychom mohli hrát o skořápky.“

Svobodník, celý rozčepýřený, vstal.

„S tebou víckrát nehraju, ty moulo,“ děl rozzlobeně. Obrátil se k ostatním mužům, jako by žádal o přispění. „Řekněte, jestli to není špinavost. Já s nimi prohraju poslední krejcar a oni mně nechťejí dát list...”

Vojáci mlčeli; jenom šedivý domobranec poučně pronesl: „Nehrej, neprohraješ.“ Rozmrzel se, že mu četař nedal napít čaje, i připojil řezavě: „Bodejť by někdo hrál s umazaným frajtreem.“

Svobodník se bojovně vztyčil: „Kdo že je umazaný frajtr? Nenadávej, nebo ti to může přijít náramně draho. Na to jsou paragrafy.“

„Podívejme se!“ poškleboval se Andrlík. „Podle tebe je zakázáno, aby starý člověk napomenul mladého cumplocha. Já ti dám paragrafy!“

Ozval se souhlasný smích a svobodník se uchýlil do kouta s uraženou tváří. Domobranec, spokojen svým úspěchem, sňal z hřebíku plášť, nasadil si brýle a počal přišívati knoflík. Za stanovým závěsem se ozývaly hlasy. Praporčík hrál s jednoročním dobrovolníkem v dámu a vyčítal mu, že vrací tahy. Jednoroční dobrovolník rozmazleně vzdoroval a praporčík jej konejšil. Někteří vojáci si zuli boty a ulehli ke spánku, přikryvše se pláštěm. Jakýsi hlas žadonil: „Ferdo, vypravuj pohádku.“

---

¹⁵⁵ Lénunk – žold.

„O čem?“

„Třeba o tom bochníku.“

„Tak jo. Maso?“

„Kosti,“ odpovědělo několik mužů na znamení, že jsou připraveni naslouchat. A pohádkář začal: „Byl jeden bochník chleba a ležel na polici. A jednoho dne si ten bochník řekl: A co já se tady budu válet, já půjdu do světa...“

Šedivý domobranec se káravě podíval přes brýle k místu, odkud se ozýval pohádkářův hovor, a pravil: „Chlapci, vypravovat si smíte, jenom nelžete. Lhaní je velký hřích...“

„No, a tak ten bochník jde a jde...,“ pokračuje vypravěč, „a najednou potká tvaroh. Kam jdeš, tvarohu? Ale už se mi nechtělo ležet v jarmárce na talíři, a tak jsem si řekl: co – půjdeš do světa. To je dobře, zaradoval se bochník. Půjdem spolu, aspoň se nám nebude stýskat...“

Andrlík rozzlobeně strhl brýle a křikl: „Teď jsem tě napomenul, abys nelhal. A ty lžeš!“

„Copak já lžu, strejčku?“ hájil se vypravěč.

„Vrdloužeš, až se ti od huby práší,“ hněval se šedivý domobranec. „Přece bochník chleba nebude s tvarohem mluvit lidským hlasem. Copak to jsou lidi, ty jedna hubo nevymáchaná?“

Četař Náhlavský dopil čaj a zbytek vylil do popelu. V kamnech zasyčelo. Uložil misku do tlumoku, usedl zase u kamen a zrakem zasněným pozoroval hru plamenů.

„Maso?“ otázal se vypravěč.

„Kosti!“ ozvalo se z několika stran.

„Tak on ten bochník s tím tvarohem jdou a jdou, až přišli do jednoho statku. Otevrou dveře a nějaký hlas je vítá: Pozdrav bůh, bratři! Koukají se, nikde nic, sednice prázdná. A zase ten hlas: Vítám vás, bratři, vemte plac, abyste nám nevynesli spaní... Maso?“

„Kosti,“ odpověděly ospalé hlasy.

„Tak oni koukají a vidí na talířku hroudu másla. Tě bůh, máslo! pozdravil bochník. Poklona chlebe! odvětilo máslo. Čím mohu

posloužit? My jsme chudí vandrovníci, povídá tvaroh, vandrujeme ve dne v noci, jdeme, abysme nestáli, koukáme, abysme viděli...”

Andrlík zrudl a vyskočil.

„To... to... to... je hrozné!” sípěl. „Takový lhář... takový nestydatý lhář... to jsem jakživ neviděl... Máslo! Máslo prý zdraví: Poklona...! Slyšels někdy máslo mluvit, ty jeden darebáku mizerná...”

Prudce oddychoval: „Ze mne si, ty lumpe, nebudeš dělat šoufky... já tě naučím...”

„Nech je, táto!” promluvil četař. „Ať si vypravují, když je to baví...”

„Vy, četaři,” reptal Andrlík, „vy místo, co byste ho napomenul, ještě ho podporujete. Jakožto cimerkomandant¹⁵⁶ byste měl zakročit, aby nelhal. Ale je to marné. Jaký pastýř, takové ovce. U žádné kumpačky se tolik nelže jako u osmnáctky. Jsem už starý člověk, ale takovou zběh jsem pohromadě ještě neviděl...”

Četař mávl rukou a vyšel ven. Šedivý domobranec se obořil na pohádkáře: „Co nemluvíš? Vypravuj dál. Ale teď už pořádně. Jinak uvidíš, co se bude dít.”

„Maso...,” zabručel vypravěč.

„Kosti,” zašeptal jeden hlas v temném koutě.

Za stanovým závěsem zhaslo světlo. V kamnech mdle žhnuly uhlíky. Muži pod pláště dlouze oddychovali. Kdosi pronesl ze spaní několik blábolivých slov.

- Hoši usnuli, - děl k sobě šedivý domobranec. - Že bych si taky... trošičku... odpočinul... -

- A zase jeden den pryč... - bručel, připravuje si lože, - ... a tak to chodí pořád dokola... -

Zul si boty, pokřižoval se na zívající ústa a rozvážně ulehl.

---

¹⁵⁶ Cimerkomandant - velitel světnice.

Všichni spali, jen starý četař bděl. Seděl u kamen s pěstmi pod bradou a zíral do ohniště. Vrzly dveře a do krytu vstoupil ordonanční voják.

„Potřebuji pět maníků, četaři,“ pravil.

Poddůstojník, aniž by se pohnul, otázal se: „K čemu?“

„Ale, k atalerákům... skládat munici...“

„Kde vezmu pět maníků?“ reptal četař a počal vypočítávat: „Čtyři byli u fasunku. Dva jsem poslal na dříví. Ostatní jsou ve službě.“

„Já si nemůžu pomoci. Jak jsem koupil, tak prodám. Mám přivést pět maníků a dost.“

„Dostali jsme cuvaks¹⁵⁷ a není to vidět,“ pokračoval Náhlovský. „Pořád něco chtí... Tadyhle ti...“ ukázal bradou na spící mužstvo, „přišli před hodinou ze služby. A za hodinu půjdou zase na post. Tak vidíš.“

„Vidím...“ přisvědčil voják, „ale nemůžu za to...“ Odmlčeli se. Někde nablízku zaduněla vybuchuvší střela. Kavernou to otřáslo. Ze stropu se utrhł kus hlíny a zasypal obličej jednoho spáče. Muž kýchł, bezděky si vytřel oči, obrátil se na bok a spal dále.

„Teďkom se moc střílí,“ pronesl ordonanční voják, „atalerie v jednom kuse posílá vertsendunky.“

„To jinak nejde,“ děl četař, „dělá se nám jaro. Na jaře se vždycky něco semele...“

„Nejvíc praží do stützpunktu¹⁵⁸ Bellak. Hoši tam mají náramný švicunk¹⁵⁹. Tuhle dostali foltrefu¹⁶⁰ přímo do dekunku. Osm jich to zasypalo.“

---

¹⁵⁷ Cuvaks – přírůstek.

¹⁵⁸ Stützpunkt – opěrný bod; zvlášť silně opevněný a vyzbrojený úsek.

¹⁵⁹ Švicunk – hodně práce (z něm. schwitzen = potit se).

¹⁶⁰ Foltrefa – plný, přímý zásah.

„Jo, budou věci...“ přisvědčil poddůstojník zasmušile. „Tak četaři, abychom to nezamluvili. Těch pět maníků... A já běžím,“ řekl voják a přirazil dveře.

Četař vstal, protáhl se a křikl: „Semecký!“

Přistoupil k svobodníkově loži a zacloumal spáčovou nohou. „Semecký, auf!“

„Co...?“ svobodník polekaně vyjekl ze spaní. „Co se stalo...?“

„Vstávej! Andrlík!“

Ve tmě zachrastěla sláma. Ozval se sténavý vzdech. „Andrlík!“

„Jéžiši milovaný...“ kvílel domobranec, „co to má znamenat? Teď jsem si lehl a už mne burcujete? Zač mám být trestaný...?“

„Nemůžu za to,“ pravil četař omluvně. Probudil ještě tři spáče. Muži, opilí spánkem, odchrchlávali vyschlými ústy a mručivě se oblékali. Svobodník hněvivě kvákal, pobízeje k spěchu. Vyšli do chladné tmy, ošívající se a odplivující.

Mlčky kráčeli krivolakým zákopem podél nehybných stráží. Na černém nebi se tetelily nevlídné hvězdy. Vojáci hlasitě zívali, krůvce ústa; podupávali, aby strášli ze sebe ospalost.

Občas zasyčela střela a tehdy mimoděk krčili se vojáci do límců.

Vyšli ze zákopu a brali se přes pole. Ponořeni v mlčení naslouchali stejnoměrnému zvuku kroků. Napřed kráčel svobodník Semecký s krkem nataženým dopředu a průvod uzavíral domobranec Andrlík, jenž odmlouvavě rozkládal rukama a vedl nevraživou, hučivou samomluvu.

Z černé hlubiny náhle vyvřel hrozivý zvuk. Vojáci se vrhli k zemi; zakrývající si hlavy rukama, ryli nosem v hlíně. Za rachotu se otevřela země a z ní vyšlehly plameny; granátové střepiny zazpívaly jako roztočený brus. Po chvílce se mužové zase zdvihli a utíkali shrbeni.

„Musíme to vzít spodem,“ rozumoval svobodník, „tohle místo je sakramentsky ošidné...“

Nikdo neodpověděl a vojáci mlčky uhnuli doprava. A svobodník dodal: „Tady si to už moc lidí vypilo. Včera to dostal jeden tréňák. Právě napájel koně. Tréňák i kůň zařvali smutným hlasem...“

Přešli lávku, která křížovala potok, i octli se na stezce vedoucí přes bažinu. Ševelilo uschlé rákosí a v neviditelné dědině za bažinou tu a tam se mihotala světla. Husím pochodem, krokem nejistým jako provazochodci přešli přes stezku, která se pod nimi houpala. Když dospěli na pevnou půdu, usedli na hromádku kamení a odpočívali.

Svobodník pravil: „Jářku, páni, jak si myslím. Nebude takový kvalt. Rachota nám neuteče. Já tu mám ve vsi známého kuchaře. Posedíme u něho, oddychneme si a pak se jaksi uvidí...”

„Že máš taky jednou dobrý nápad,“ řekl uznale šedivý domobranec.

Kuchař je uvítal mlčky, beze slova přijal od nich misky, nalil kávu a pak se uvelebil na hromadě dříví. Vojáci usedli na prázdné bedničky a srkali horkou tekutinu, mlaskajíce a odfukující. Kuchařův pohled nepokojně těkal z jednoho obličeje na druhý. Z celého jeho zevnějšku vyvěral neklid; popelavý obličej byl pokryt našedlými štětinami a hluboce zapadlé oči jevily starostlivost. Byl obrazem medvěda, uvězněného v příliš úzké kleci, jenž zkrušen nepochopitelnou ztrátou svobody jednotvárně se kymácí ze strany na stranu.

Andrlík dopil, klepl spokojeně na dno misky a zablahořečil: „Nadělný pánbůh!“ Kuchařův zrak žíznivě přilnul k jeho ústům a spěšně zahovořil: „Co je nového? Co se děje? O čem se tak povídá?“

Šedivý domobranec pokrčil rameny a pokorně si nacpával dýmku.

„Nemáte noviny?“ tázal se kuchař.

Vojáci zavrtěli hlavou.

„Hoši mi vždycky přinesou něco ke čtení,“ objasnil kuchař. „Já když mám jenom trochu pokdy, rád si říkám v novinách. Čtu a v hlavě si to rovnám.“ A připojil žalobně: „Hnedle týden jsem nečetl noviny.“

„A co noviny...,“ děl Andrlík pohrdavě, „beztoho je to samá lež.“

Kuchař přeslechl tuto odpověď. Z jeho úst se řinuly ustavičné otázky. Co se děje na bojištích? Jaké jsou nejnovější zprávy? Co učiní Bethmann-Hoiveweg? Co zamýšlí hrabě Stürkh? A co ti ostatní státníci? Nebude mír?

Kuchař žil životem osamělým; zřídka slyšel lidský hlas, a proto zapřádal vzrušený rozhovor s vlastními myšlenkami. Sedával nad novinami, převracel listy a v tištěných řádcích hledal osvěžující slovo: mír. Ostatní vojáci žili bezstarostně s dětskou myslí; neobtěžovali si hlavy starostmi. Po způsobu polních zvířat se

ustavičně sháněli po potravě. Prázdný žaludek nezajímá politika, a proto vojáci nevěděli, co se v světě děje, a nehloubali nad veřejnými záležitostmi. Avšak kuchař byl syt, a proto ho mučily politické problémy.

Vzrušeně se rozhovořil. Jeho slova byla spěšná, žalobná. Byly u nich pouti, posvícení a on nebyl doma. Před Vánocemi bývají vepřové hody. To je vždycky veselo. O masopustě byl zástěrkový vínek. Sokol měl veselici na sále. Páni, já mám sál dvacetkrát padesát metrů, na mou duši, že nelžu. Čtenářská beseda pořádala veselý rej, spojený s tombolou, loterií a koulením o ceny. A hospodář nebyl doma. Všechno se dělá bez hospodáře. Pak jde všechno horempádem...

„Můj hostinec je známý,“ mluvil kuchař. „Já jsem moc oblíbený, protože jsem rovný na všechny strany. Posloužím, s každým promluvím slovíčko. Hezky se u nás sedí. Já žádnou výtržnost netrpím. Kdo dělá rozmišky, ať si jde jinam. O takové hosty nestojím...“

„A já mám zahradu a tam se krásně sedí, zejména když kvetou kaštiny. Také mám pronajatou ovocnou alej. Všude jsem musel mít oči, beze mne nikdo nedal ránu. A teď tu musím být... Živnost bez hospodáře hyne, protože ženská z toho nemá pojem... Tak co, páni? Bude mír, nebude mír!? Já jaksí... jestli jste se něco nedověděli pod rukou... Ono jde o to, že manželka je v domě sama a nikdo jí neporadí. A bylo mně řečeno, že se nějak kolem ní točí pan Šabata, nájemce dvora...“

„Nonono,“ konejšivě zahučel šedivý domobranec, „ono to snad nebude tak horké...“

„Á – neříkej! To bys ji měl znát. Ona má figuru. Není lecjaká. Je z lepšího, má vzdělání. Na všechno dovede dát odpověď. Dnešní ženské... to víš... Psala mi moje, že byla u nás legrutská zábava. Bylo málo mužských. Ženské se točily se ženskými...“

Svobodník se zařehonil: „Teď mají ženský pré! A sakra! Chtěl bych při tom být. To bych si dával do nosu!“

„Styď se, ty čuně!“ osopil se naň šedivý domobranec. „Neřád neřádna vidí, že má kuchař starosti, a vede marné řeči. Někdo to frajtrisko bude muset přerazit v půli, jinak nedá pokoj...“

Kuchař se znepokojil a začal dotírat. Co je? O čem se to mluví? Nevědí snad něco? Neslyšeli o jeho ženě?

Aby ho přivedl na jiné myšlenky, počal Andrlík hovořit o vojáku Habětínovi. Ten dezertér, vypravoval, dává o sobě moc slyšet. Celé podzemní město vypravuje si o tom hajdukovi. Číhá na silnicích a přepadá fasunky. Nebojí se ničeho. Všechno se třese před lotrem opovážlivým. Jaký to dareba! Ten dá ještě úřadům velkou fušku...

„Ale?“ divil se kuchař lhotejně. Jeho pohled nedůvěřivě tékal z jednoho obličeje na druhý.

„O, ten je chytrý jako had,“ připojil svobodník vychloubavě. „Oni si myslí, že užuž ho mají a najednou se jim vysmekne. Mrštňný je ku podivu. On se protáhne třebas klíčovou dírkou. Jako by měl zázračnou mast, která ho činí neviditelným. Četňasi můžou si nohy uběhat, oči vykukat, ale Habětín – jaký byl?“

A svobodník vykládal s takovou samolibostí, jako by on sám byl ten neviditelný, hrozný hrdina, jehož hrud' je ozdobena mnohými řády. Řečnil s takovým nadšením, až mu v koutcích úst vyskakovaly bublinky. Bije židy a straší sedláky, tlachal, bohaté obírá a chudým dává...

Andrlík jako všichni vojáci tajně stranil Habětínovi. S uspokojením slýchal, že onen odvážný muž uniká spravedlnosti. Loupežníkův boj proti zákonu považoval za svou při. Šklíbil se při myšlence, že oni mají zlost a že se marně pachtí. Avšak znelíbila se mu ješitná tlachavost svobodníková; šedivý domobranec vůbec nesnášel, když se v jeho přítomnosti někdo vypínal.

Vskočil svobodníkovi do řeči: „Nemůžu poslouchat ty třesky – plesky. Takové breptání nemá u mne žádnou cenu. Však oni ho chytí. Oni s ním jaksepatří zatočí. Ono mu to neprojde, o to žádný strach. Jenom takový pazneht, jako je frajtr, si může myslet, že to bude trvat věčně.“

Svobodník se rozzuřil.

„Infanterist Andrlík!“ zakvičel. „Stůjte habtacht¹⁶¹, když mluvíte s představeným. A nenadávejte!“

„Nebo takhle habt-acht,“ poškleboval se Andrlík. Posluchači propukli v hlomozný smích. Svobodník se rozčepýřil. Chtěl pronést nějaké mocné vojenské slovo, aby domobranec zkontroloval. Avšak nic ho nenapadlo.

Kuchař se probral z myšlení a zavzdychal.

„Hoši,“ děl truchlivě, „kdyby někdo z vás měl jít na dovolenou, tak bych ho prosil, kdyby zaskočil k nám...“

„To asi nepůjde,“ odvětil šedivý domobranec, „veškeré orláby¹⁶² jsou nýčko zaraženy.“

„Škoda...,“ zasmušil se kuchař, „já jenom skrz ten pád, že jsem chtěl ženě poslat přehršt líčku a pikslu marmelády... snad by se jí to hodilo... A taky bych chtěl, aby někdo na ni dohlédl. Jestli si vede jako vdaná ženská a nic si nedovoluje...“

„Tak už dost!“ vzbudil se svobodník. „Einstellen ty řeči a mir nach!¹⁶³ Už jsme tam měli dávno být.“

Muži se zdvihli a následovali svého velitele. Kuchař osaměl. Mnul si čelo a mumlal: – Podívat se na manželku, aby se upamatovala na toho, komu podala ruku před oltářem. Chtěl bych ji spatřit a otázat se jí: Zachovalas věrnost? Nešlápla jsi vedle? Ach bože – rozbože, kdo mne vysvobodí z toho trápení? –

---

¹⁶¹ Habtacht – v pozoru.

¹⁶² Orlába – dovolená.

¹⁶³ Zastavit ty řeči a za mnou!

Bylo jaro a dny se leskly jako slída, obloha se vyzdobila radostnou modří. Hebký vítr pleskal jako vlajka, vnikal s hluchými nárazy do křivolakých zákopů, přinášeje osvěžující vůni travin. Hučela děla a nad zákopy s úsečným třeskem vybuchovaly šrapnely. Tehdy oběd přicházel nepravidelně, neboť silnice, po které jezdily kuchyně, byla pod palbou ruských baterií. Vojáci pojídali vychladlou polévku a reptali. Ve dne v noci jezdily vozy s municí a do podzemního města přicházely nové posily. Ve štábech panoval ustavičný ruch a písaři poletovali s archy papíru. Sanitáři zanedbávali svoje obchody; často musili s nosítkami do zákopů, kde se ozýval nárek raněného. Telefonní síť zvučela rozkazy. Vyhublí a smutní zajatci opravovali cesty. Důstojníci sluhové a ordonancové vyjeveně pobíhali. Krásná pohoda vyburcovala podzemní město ze zimního spánku. Zákopem se ozývaly břeskne povely poddůstojníků. Vojáci, vyhnaní ze svých teplých pelechů, točili se jako na dvoře kasáren; na rozkaz salutovali, cvičili s puškami a ukazovali, že za zimu nezapomněli vojenské pohyby. Válečný stroj se očistil a opravoval.

V tom čase pak přišla zpráva, že jali vojáka Habětína. Přiběhl důstojnický sluha Raboch, který měl všecko z první ruky a který znal také podrobnosti. S tváří zardělou, očima nepokojným pelášil od příbytku k příbytku a vypravoval. Jak byl hrdina Habětín zrazen a prodán lidmi, jimž prokázal mnohá dobrodiní. Byl přepaden ve spánku a spoután. Četníci mu pažbami zpracovali boky a vlekli ho k výslechu.

Vzrušilo se podzemní město. Všude stály hloučky vojáků a muž muži vykládal, jak to vlastně bylo. Hrdina Habětín nedal lacino svůj život; bil se chrabře a potloukl hromadu biřiců. Nakonec však podlehl přesile. Zavřeli ho ve věznici polního soudu a nyní očekává svůj žalostný konec.

Jednoho dne nařídili mužům, aby vyčistili svůj oděv i zbroj. Nastal ruch jako před svátky. Vojáci, po pás obnaženi, drhli se drsným vápenným mýdlem, až zčervenali. Natírali obuv masťou a leštili zbraně. Zákopem se nesly silné rány prutů, jimiž vyklepávali oděvy.

Pak se sešikovali v rovné řady. Před mužstvo předstoupil šikovatel Knopp se zápisníkem a vyvolával jména. Objevil se i šikovatel Wagenknecht; jeho tvář nesla ještě modré a žluté skvrny, zato však nos nabyl přirozené barvy. Pak přišel major Klofanda; chmuřil obočí, hrozně se mračil a pozorně si prohlížel každého muže. Všichni se tvářili jaksi roztržitě a slavnostně. Hlasy zněly napjatě a na podzemní město ulehla stísněná nálada.

Ozval se povel a muži učinili ostrý obrat. Major nebyl spokojen. Lépe! Lépe! Tohle nebylo žádné rechts-um¹⁶⁴. Nařídil, aby se obrat opakoval. Zařinčela zbroj; řada se pohnula.

Ze zákopů se musili trousit po hloučcích, neboť nepřítelovo oko bylo bdělé a ruská děla byla připravena vychrlit zkázonosný oheň. Teprve když opustili opevnění, seřadili se vojáci do čtyřstupů.

Pohybovali se po silnici, překlenuté trásněmi chvojí, zavěšeného na drátech. Poddůstojníci dbali toho, aby krok mužstva byl rázný, pravidelný. V řadě pochodoval četař Náhlavský s velkou stříbrnou medailí, která se leskla v ranním slunci. Svobodník Semecký se pyšnil malým stříbrným penízem, jež obdržel odměnou za to, že statečně vytrval na polní stráž v ohni ručních granátů. Harmonikář Erichleb ukazoval bronzovou medaili. Praporčík Klepš se často ohlížel, aby s potěšením popatřil na okrouhlou tvář jednorozměrného dobrovolníka Bureše, který byl nedávno také vyznamenán bronzovým penízem za statečnost. Jenom prostáček Hynek nedostal nic; také ho nevzali s sebou; styděli se za jeho nevojenský vzhled. Šikovatel Knopp mu nařídil, aby vyklidil jeho kryt. Desátník Štědrý želel toho, že v řadě chybí malinký pěšák Maštalíř, pohyblivý a ochotný, vždy připraven přiskočit, podat a posloužit. Šedivý

---

¹⁶⁴ Rechts-um – vpravo v bok.

domobranec Andrlík se mračil; hnětlo ho, že musí pochodovat v zástupu a že ho ustavičně komandují a sekýrují; vážnost, kterou choval k své osobě, tím trpěla. Kose pohlížel na samolibou tvář svobodníka Semeckého, i cítil, jak mu v prsou bublá hněv.

Kračeli kolem vojenského hřbitůvku. Dřevěné kříže, rozseté po mírném svahu, stály ve vzorném zákrytu; žádný nevybočil z řady, jako by byly přikovány mocným vojenským slovem. Podobaly se oddílu, který v pozoru naslouchá večernímu rozkazu.

Vpředu stojí nový kříž; bílé dřevo ještě nenasáklo deštěm, nezšedlo nepohodou. Zrak šedivého domobrance ulpěl na bílém dřevě; přečetl nápis:

Landsturm-Infanterist Trachta Emanuel

I. R. 18

*Gefallen am...*¹⁶⁵

Andrlík odvrátil hlavu; v nose ho zaštípal; odfrkl a truchlivě k sobě promluvil: – Tak tady leží... perníkář... Staral se, jak by majetek zvelebil, a tohle má za všechno. Jak k tomu přijde? Komu on ublížil, že takový konec vzal? Dobrák Trachta... je ho věčná škoda... A my dva jsme spolu krásně vycházeli... slova špatného jsme si neřekli... to zas ne... Nemám pravdu, lidičky...? –

„Hele, hoši, vrabec!“ podivil se hlas ze zástupu.

„Na mou duši, vrabec!“

„Hleďte ho, kluka umouněného!“

„Kde se tu asi vzal?“

„Kde? Přilétl a je tu. On se nikoho neptá.“

„Jestlipak má co žrát?“

„O něho se nestarej. Ten se už vyzná...“

Pták několikrát poskočil, vzletěl a usedl na kůl, jehož ukazatel nesl nápis *Zur Riegelstellung*¹⁶⁶. Pročistil si zobáčkem křídlo, naklonil

---

¹⁶⁵ Domobranec pěšák voják Trachta Emanuel, 18. pěší pluk, padl dne...

¹⁶⁶ K příčnému postavení.

hlavu, podíval se na pochodující vojsko, rozčepýřil se a uletěl. „A už je pryč!“

„To on, neřád, letěl za svou starou.“

„Kdepak ji asi má?“

„On jich má víc. Vrabci to vedou ve velkém...“

Šikovatel Wagenknecht přiklusal.

„Ruhe!“ zaskřípěl. Jizva na jeho tváři se podlila krví. Bledé oči rozlévaly úřední přísnost.

„Mluvení zakázáno!“ hartusil. „Jestli někoho chytím, poženu ho k raportu.“

Zavládlo mlčení. Ráz-dva, ráz-dva, cvakaly vojenské boty. Jednotvárně řinčela zbroj. Prach se zdvíhal pod nohama pochodujících. Slunce vyšlo, i bylo horko.

Mužstvo shromáždili v dolíku, kde se obvykle konaly polní bohoslužby. Poddůstojníci zpytovali, jsou-li řady souměrně vyrovnány. Major Klofanda přecházel před šikem a bedlivě si prohlížel každého vojáka zvlášť. Na všech tvářích ležela podmračná nálada; panovalo tísnivé ticho.

Všechny zraky přitahovala jáma, která zela na místě, kde obvykle stával oltář. Jámu vroubila čerstvá hlína, orosená svěžím jitem. Muži stáli s puškami u nohy, subalterní důstojníci se nehnuli od svých šiků; jenom major Klofanda neklidně přecházel sem tam, zapaluje si občas cigaretu. Jeho kůň čichal k zemi, pohybuje měkkým chřípím. Z dálky doléhaly sem nejasně zvuky z vesnice Malína.

Stáli tak drahnou chvíli v napjatém mlčení. Potom se řady zavlnily. Přiběhla ordonance a cosi hlásila majorovi Klofandovi. Major zavelel. Vojáci se vypjali. Přicházel plukovník, provázený elegantním pobočníkem. Třesky zbraně. Mužstvo vzdalo poctu svému veliteli.

V téže chvíli vstoupil úžlabinou, která ústila vpravo do dolíku, jakýsi průvod. Napřed kráčeli nějací důstojníci, velmi vyparádění, v lesklých holínkách a v hulánských kožíšcích se zlatými šňůrami. Když se průvod roztoupil, tu muži náhle spatřili vojáka Habětína. Provázel ho kněz, který ustavičně pohyboval rty. Voják Habětín byl v blůze bez opasku. Čapka mu volně seděla na dohola ostříhané lebce. Na hrudi bylo lze pozorovati jasnější místa, kde byly dříve přišity medaile za statečnost. Habětín se zvědavě rozhlížel a jakýsi kosý úsměv, poloostýchavý a drzý, křivil mu ústa. Jeho pohled zachytil tvář šikovatele Wagenknechta. Pohodil hlavou a rukou mu pokynul na pozdrav. Šikovatelova tvář zkameněla. Ani záchvěv pohnutí neoživil ztvrdlé rysy.

Desátník Štědrý pozoroval toto divadlo s těžkým úžasem. Cítil, že se mu nohy počínají třást, a toto chvění znenáhla přecházelo na

celé tělo. Jeho hrud' zavalil dusný pocit. Z tohoto pocitu vyvřel na povrch pocit jakési nevýslovné hanby. Styděl se za vojáka Habětína oním nesnesitelným studem, jakým se hanbíme za někoho, kdo, dejme tomu, falešně zpívá před společností, která očekávala vybraný hudební požitek. Styděl se za Habětína za to, že se chystal zemřít veřejně před shromážděným davem, že umírá tak okázale, za podivných a hrubých obřadů. Chápal, že se tu děje něco nestoudného; vždyť i zvíře, když cítí, že jde na ně smrt, odplíží se stranou, aby zemřelo v úkrytu a nikým neviděno. Každý živoch ve chvíli umírání chce být sám, jako by ve smrti bylo něco hanebného.

- Nebudu se dívat, - říkal si. - Nechci nic vidět. Já nechci, rozumíte! -

Avšak proti své vůli nemohl pohnout hlavou, která seděla na zkamenělém krku. Jeho oči lpěly na postavě Habětínově a přesně zaznamenávaly každý jeho pohyb. Podíval se na své druhy; všechny zraky zaměřily se na vojáka Habětína. Zdálo se, že jediný odsouzenec je při smyslech. Pozorně naslouchal důstojníkovi, který z archu papíru předčítal rozsudek, pohodlně rozkročen, s tělem dopředu nakloněným. Ba zdálo se dokonce, že nejenže není rozechvěn, ale že lichotí jeho samolibosti, že se zde kvůli němu shromáždilo mnoho lidí a že je středem okázalého divadla.

Důstojník přečetl rozsudek a složil arch. Bylo slyšet, jak papír zachrastil. Profous¹⁶⁷ přistoupil k odsouzení; uchopil ho za ruku a postavil ho zády k vykopanému hrobu. Potom hlasitě zavelel: „Kniet!“¹⁶⁸

Habětín učinil poloviční obrat vpravo a rychle poklekl s přesností dobře vycvičeného vojáka. Plukovník, jemuž se zalíbil onen obrat, pochvalně kývl hlavou a pohlédl zálibně na odsouzence. Nato profous šátkem zavázal Habětínovi oči.

Najednou povstal v řadách nepokoj. Nějaký muž se skácel. Pak bylo vidět, jak dva sanitní vojáci podpírají svobodníka Semeckého

---

¹⁶⁷ Profous - poddůstojník vojenské vězeňské služby.

¹⁶⁸ V klek!

a odvádějí ho kamsi stranou. Plukovníkova tvář zbrunátněla; rozzuřil se, že změkčilý muž nepřístojně porušil slavnostnost této chvíle, připravované s takovou péčí.

– Nebudu se dívat! – šeptal desátník Štědrý. – Já se nechci dívat! Nechci! –

I viděl, jak profous odstoupil stranou a jak z řady vystoupilo šest mužů s puškami v ruce. Každého viděl zvlášť a byl si jist, že by i po letech mohl přesně popsat zevnějšek každého z nich. Pak uviděl důstojníka, jehož boky byly přepásány žlutou šerpou se střapcem. Bdělý zrak zaznamenal, že onen důstojník má úplně nové kožené kamaše; a neobyčejně jasně zaslechl, jak při chůzi ony kamaše vrzaly.

Potom jeho zrak mohl vydati věrné svědectví o tom, že tři muži namířili odsouzencovi na hlavu a tři na prsa. Chtěl přimhouřit víčka; nemohl. Musil patřiti na to, jak důstojník s cvaknutím srazil podpatky a vytasil šavli.

Vtom odsouzenec zdvihl ruce a zamával jimi nad hlavou. Jaroslav viděl, jak pohyboval rty, jako by cosi žvýkal.

„Feuer!“¹⁶⁹ křikl důstojník a sklonil šavli.

Třeskly pušky a odsouzencovu postavu zahalil bílý oblak kouře. Když pak se dým rozptýlil, spatřili tělo, které leželo těžce a nehybně jako pytel mouky. K mrtvole přistoupil štábní lékař. Strčil do ní, poklepal jí na zádech a zdvihl se, rudý námahou. Velitel popravní čety přiběhl k plukovníkovi, zasalutoval šavlí a hlásil, že bylo spravedlnosti učiněno zadost. Plukovník vyslechl hlášení a dotkl se štítku čapky.

---

¹⁶⁹ Pal!

Všichni se domnívali, že se nyní půjde domů. Mýlili se. Velitel kázal, aby se z řad utvořil čtverec, a sám se postavil se svým pobočníkem doprostřed tohoto čtverce. Silně se mu zachtělo mluvit, neboť rád kázal a ponaučoval. Mluvil nad tuhnoucím tělem, z něhož šesti otvory vytekl život do žíznivé země. Ukazoval na mrtvolu a říkal, že takto končí neposlušníci a zpupní vojáci, kteří porušili svoji přísahu. Mluvil a mluvil a jeho zježené obočí se pohybovalo. Byl z onoho druhu lidí, kterým se líbí vlastní hlas. Káral mužstvo z nepořádku a že nedovede cvičit podle předepsaného reglementu. Chtěl mít vojáky úhledné a hbité; přál si viděti vyrovnané řady a pravidelný krok. Mluvil o tom, že voják má tělo i zbraň udržovati v čistotě.

Pobočník stál při něm a musil překládat jeho řeč do češtiny.

„Sagen's das der Mannschaft tschechisch,“¹⁷⁰ velel, a zatím co pobočník překládal, kroužil plukovník po řadách výhružným zrakem.

Jeho hlas zněl pedantsky, skřípavě. Pletl se a rozvláčně se vracel k tomu, co už několikrát řekl. Zejména se mu zalíbila věta ich werde ein Exempl statuieren¹⁷¹ a tuto větu ustavičně opakoval. Jeho řeč ponenáhlu rozptýlila děsivý dojem, který zanechala exekuce. Mužstvo zachvátila nuda. I ucítili, jak řemeny tornister se jim zařezávají do ramen; bolely je nohy, vyschlo jim v ústech a měli hlad. Na obličejích se rozložila roztržitost. Vojáci se počali obírat svými myšlenkami.

– Kdybych byl nesnědl chleba, měl bych nyní co jíst, – rozjímal desátník Štědrý.

– Dříve se fasoval rum a teď už dlouho nic, – dupal četař Náhlovský. – Krapet rumu by mně náramně helfnul. –

---

¹⁷⁰ Řekněte to mužstvu česky.

¹⁷¹ Budu postupovat exemplárně.

- Tady čučím a zatím mně může někdo ukrást harmoniku, - strachoval se Erichleb.

- Žvanil! Plechová huba! - reptal šedivý domobranec, s nenávistí pohlížeje na plukovníka. - Starý člověk a pleská nesmysly. Že se nestydí, dědek plesnivá! -

„... und das Ziel müssen wir alle vor den Augen haben...“¹⁷² bylo slyšeti velitele.

Praporčík Klepš myslel na to, že je ze stejného ročníku jako nadporučík Král a je pořád ještě praporčíkem.

- Nemám protekci, v tom to vězí... - mumlal.

„Die guten Soldaten sind meine Kinder,“ řekl plukovník. „Die schlechten sind räudige Schafe. Ich werde sie exemplarisch bestrafen. Herr Hauptmann übersetzen Sie das ins tschechische...“¹⁷³

Nadporučík Král silně zatoužil po vyznamenání Marie Terezie. Kdysi v nějakém časopise uviděl obrázek tohoto řádu. Domníval se, že by mu velmi slušel.

- A já nemám ještě ani signum laudis s meči, - zatesknul.

Major Klofanda děl k sobě: - Jetzt aber wird mir die Geschichte zu blöd.¹⁷⁴ -

Jednorozční dobrovolník Bureš se zamyslel: - Maminka mně poslala čokoládu. Mám ji schovanou ve slámě. To byla hloupost. Měl jsem si ji vzít s sebou. Ještě mně ji někdo sežere. Teď se po zákopech potuluje plno cizích lidí a čert jim věř... -

Nakonec se velitel rozzlobil, zakuckal se, mávl rukou, vsedl na koně a odklusal, provázen elegantním pobočníkem.

Ozval se povel a vojsko vykročilo. Bylo po poledni a mužové trpce uvažovali o tom, že zase dostanou oběd pozdě. Ticho v řadách přerušil naivní hlas, který by rád věděl, jestli voják Habětín před popravou dostal šunku. Protože, rozkládal naivní hlas,

---

¹⁷² ... a cíl musíme mít všichni před očima...

¹⁷³ Dobří vojáci jsou mými dětmi. Špatní vojáci jsou ovce prašivé. Exemplárně je potrestám. Pane hejtmane, přeložte to do češtiny.

¹⁷⁴ Už mi ta blbost začíná lézt krkem.

odsouzencům k smrti náleží vyplnit poslední přání a delikvent si vždycky přeje šunku a sklenici piva.

Několik posměšných hlasů se vrhlo zlostně na naivní hlas. „Jo, šunku!“

„Nebo takhle šunku!“

„To víš, oni tě budou krmit šunkou!“

„Oni tě zkvaknou!“

„Nakašlou ti do krku a tři dny tě nepustí k vodě!“

„Šunka se dává v civilu, a ne na vojně.“

„To se ví. Kde by ji tady vzali?“

„Copak o to, hoši, ona by šunka bodla.“

„Taková hezky prorostlá.“

„A rohlík k tomu...“

„Nemusil by být rohlík, já bych konečně i chleba...“

Svobodník Semecký se neúčastnil hovoru. Bylo vidět, že ho něco hněte. Stále pošinoval čapku z čela do týlu a hned zase ze strany na stranu. Mával rukou, jako by odháněl mouchu, a něco bručel. Hanbil se, že při popravě omdlel; obával se, že si tím zadal, projeviv takovou slabost.

„Já nevím, mládenci,“ promluvil, „jak se mi to mohlo stát. Já přece nejsem tak háklivý. Co jsem už všechno viděl a zažil a bylo mně to jedno... Ale tadyhle... tento... najednou se mi udělalo mdlo... v žaludku jakási ošklivost... mrazení po celém těle... studený pot... inu, jářku, povídám si: Mirku, tys musel něco špatného sníst, nebo se o tebe pokouší nemoc. Jináč to není možné...“

„Co jseš v civilu?“ znenadání se tázal Andrlík.

„Proč,“ zarazil se svobodník.

„Proč! Já se tě ptám, tak odpověz!“

„Čím bych byl? Holič.“

„To se pak divím, že nemůžeš vidět krev,“ zachechtal se šedivý domobranec.

V řadách se ozval smích. Svobodník vzplanul.

„Co se budeš bavit, ty hovado...“, zakřičel. „Já dobře rozumím tvým špičkám. Náhodou jsem ještě nikoho nepořezal, abys věděl, ty koni... Já byl první holič v městě. Ke mně chodilo to největší panstvo, protože jsem každého vzorně obsloužil...“

„Je to na tobě vidět...“, zaskřípal šedivý domobranec.

„Kdybych byl zůstal kmánem, tak jsem si mohl řemeslem ve štelunkách vydělat houf peněz, ale na frajtra se to nesluší, aby holil...“

„No, já bych se ti nesvěřil,“ popichoval Andrlík.

„Takového ošousta plesnivého bych do parády nikdy nevzal,“ opáčil svobodník.

Četař Náhlavský vrtěl hlavou.

„Že vás huba nebolí,“ napomenul svárlivce. „Já už tu vojnu táhnu hnedlinko osm let, ale takovouhle bandu jsem pohromadě neviděl. Já myslím, že to nemáte v hlavě v pořádku. Asi vám válka stoupla na mozek, jinak to není možné. Protože každý voják ví, co mluví...“

Muži si vzali pokárání k srdci, protože se odmlčeli a tiše došli až k místu, kde se končila silnice a počínalo se opevnění. Tady se zastavili. Poddůstojníci rozdělili mužstvo na jednotlivé čety a každý oddíl zvlášť vešel do zákopu.

Přišel rozkaz, že vojáci mají opustit podzemní město, aby se do něho již nikdy nevrátili. Rozkaz uvrhl muže v tesknotu. Počalo se stěhování. Snímali ze stěn kaverny pohlednice a všelijaké obrázky, vystříhané z časopisů, které po celou zimu zdobily jejich příbytky. Smýčili podzemní kryt, prohledávali všechny kouty v obavě, aby zde nezapomněli něco cenného. Se smutkem a zlostí rozbíjeli židličky a stoly, zrobené z bedniček. Nemají-li u těchto stolů zasednout vojáci osmnáctého pluku, ať u nich nesedí nikdo. Osmnáctí pracovali pro sebe a nebudou se dřít na cizího. Všechno prozkoumali, a když se přesvědčili, že nic tu nenechali, co by bylo vetřelcům k prospěchu, opustili čtyři holé stěny a vyšli se zavazadly a svou zbrojí do zákopu.

Seděli vedle svých svršků a čekali na další povely, zamračeně pozorující přicházející vojsko. Snědí a knírnatí muži v nových stejnokrojích procházeli opevněním a hovořili zpěvavou a hluchou maďarštinou. Vojáci osmnáctého pluku hleděli na maďarské honvédy s nevraživostí úpadců, jimž přišel statek na buben. Hle, cizí lidé vnikají do jejich domova, cizáci budou se roztahovati v příbytcích, které nezbudovali; pohledem plným záští pozorují vojáci osmnáctého pluku, jak maďarští vetřelci zabírají jeden kryt po druhém, jak všude neomaleně čenichají; již jsou zde pány a ty, obyvateli podzemního města, nemáš od nynějška střechu nad hlavou.

„Ti se uměli posadit do teplého, kluci špinaví,“ hovoří osmnáctí.

„Ba, to oni dovedou vyčíhnout, kde je dobře.“

„Co jsme se nastarali, těmahle rukama napracovali...“

„Ty noci nekonečné, v mrazu, v dešti, v jednom kuse jsme stavěli, kopali...“

„A jak jsme koukali, abychom to měli vždycky jaksepatří...“

„Aby to bylo jako z kastličky...“

„A sotva jsme s tím byli hotovi, koukej, ať mažeš, už tu nemáš co dělat...“

Tvář se jim křiví zlobou a hlasitými nadávkami častují příchozí. Dráždí je modré uniformy maďarských honvédů a jejich čistý zevněšek. Pozorují podle udivených pohledů a neobratných pohybů a jejich rozpačitosti, že tito vojáci jsou poprvé v poli.

„Podívejte se na ně, na limouny!“

„Vykrmili se špekem a paprikou a teď si foukají.“

„Hoši, což takhle vzít krumpáč a párkrát do toho majznout. Udělat jim z dekunků kůlničku na dříví... Ať si to postaví sami. Na cizího jsme se nedřeli, no ne?“

„Toť se ví. Copak oni si zaslouží solidní jednání?“

„Svatá pravda. Jako bychom je neznali...“

„Pamatujete se, páni, jak to vypadalo, když jsme přišli po nich do štelunků? Okna pryč, dveře pryč. I tu hrst všivě slámy odnesli. Měli bychom jim to oplatit...“

Avšak nyní už je pozdě. Nesmí se na nic sáhnout. Aspoň ta kamna by se jim měla odnést. Přijde se někam jinam a kamna nebudou. Budeme zmrzovat. Nakonec si to ovšem rozmyslili. Kdopak by se s plechovými kamínky tahal? Nemá člověk již tak toho až až? Dvě pokrývky, stanové plátno, tři sta ostrých, kolíčky k stanům, dvě masové konzervy, prádlo, škrabošku proti plynům, lopatku, sekyrku... Dost je toho. Stačilo by, kdyby voják musil tahat jen tu břízu a tele.

„A co by, mládenci... Necháme to, jak to je.“

„Ať vidí, že tu bydlil vzdělaný lid.“

„Že dostali štelunky po českém vojsku.“

„Po osmnáctých, hoši, po osmnáctých... Kdyby přišli po osmadesátých, tak by viděli ten rozdíl...“

„A jestlipak si to budou aspoň považovat... Jestlipak se o tom slovíčkem zmíní, když někdy, dejme tomu, přijde na to řeč. Po kom tu ostáváte? Po kom? Inu, po osmnáctých. – No, ovšem, to je hnedky vidět... Ne že bychom o to stáli, ale patří se to...“

„To se ví, že se to patří.“

„Ani nápad, páni... Na jejich uznání nečekejte. To byste musili čekat do soudného dne. Maďar nemá uznání. To není jako tadyhle našinec...”

„A vůbec, co je nám po tom. Z toho nás nemusí hlava bolet. Zítra jsme za horami.“

„Ach, bože, bože, když se to tak vezme...”

„Zase po těch cestách-necestách, od města k městu, od vesnice k vesnici jako ti komedianti.“

„Kdy už bude pokoj?”

„Co na nás čeká?”

„Hezké věci. Když si páni na našince vzpomenou, tak to stojí za starou belu...”

Nezdá se, že by maďarští vojáci byli obzvláště potěšeni, že přicházejí do těchto vychválených příbytků. Jsou naopak nějak roztrpčeni, tváří se zlostně a hlučně nadávají.

„Podívejme se na ně! Ještě si otvírají hubu. Oni si snad mysleli, že přijdou do salonu.“

„Měli jsme jim koupit kanape a cinkostn¹⁷⁵.“

„Koupíme jim koberce a záclony. A zlaté rybičky. Pak jim snad trefíme do noty.“

„Neumíte pozdravit, beřáři? I ta kráva, když přijde do chléva, udělá búú.“

„Ticho tam!“ rozkřikl se šikovatel Knopp, „nebo vám do toho vjedu!“

Vojáci umlkli.

---

¹⁷⁵ Cinkostn – parádní kus nábytku, vitrína.

Naposled přijela do zákopů pojízdná kuchyně. Jeden za druhým přistupovali vojáci ke kotlům. Ospalý a zarostlý kuchař míchal sběračkou v šedavé tekutině a plnil nastavené šálky. Usedali na zem, misku mezi koleny, a foukali do lžíce zamračení a s pohledem ztraceným. Šedivý domobranec sňal před jídlem čapku a obřadně se pokřižoval. Ještě než začal jísti, utrl se na svobodníka Semeckého otázkou, zda neví, co se patří. Svobodník bez odmluvy sňal čapku.

Pojídali zdlouhavě s mlaskáním a srkáním; hubovali na jídlo, ale jaksi roztržitě, ze zvyku. Prostřáček Hynek dojedl a zablahořečil: „Díky tobě, Bože, za ty dary.“ Vytřel špinavým hadrem misku a dychtivě pohlížel na přežvykující ústa.

Den pohasínal a komín dvorce Konstantinówky vrhal svůj stín jako šíp až k rakouským zákopům. Odněkud zprava přicházel povel k odchodu. Vznikl pohyb. Vojáci se zdvíhali s táhlým vzdycháním. Mezi mužstvem objevil se praporčík Klepš. Po boku mu viselo celuloidové pouzdro s mapou, i navlékal si rukavičky.

„Tak, hoši, umhängen...“, hartusil četař Náhlovský, „tata! Einzelabfallend vorwärts!“¹⁷⁶

„Ehe... he...“, hekal Andrlík, „pomozte mi někdo s tím pavoukem na hřbet. Frajtře! Nestůj a pomoz, když vidíš, že starý člověk...“

Svobodník Semecký přistoupil a podržel baťoh.

„Tak, strejdo – šup!“

„Nejsem u tebe žádný strejda, mladíku...“, vrčel šedivý domobranec, „to je tíha... Sud' bůh, jak dolezu... A zastání žádné...“

Vykročil nejistým krokem. „Ty moje staré oudy... Ty by mohly vypravovat...“

Kolébali se pod tíží výzbroje a jeden za druhým naposled procházeli klikatým zákopem. Shromažďovali se na pokraji silnice,

---

¹⁷⁶ ... ustrojit – V zástupu vpřed!

opírajíce se o ústí pušky, a čekali na další rozkazy. Rudé slunce zapadlo za obzor, i zaševalil studený větřík. Přeslapovali a nadhazovali si tlumoky; někteří z dlouhé chvíle žvýkali chléb, jiní sáli z cigarety, přilepené ke rtu. Po silnici v dlouhé řadě táhly žebříňáky i fúry, přikryté plachtou. Podle nápisů na vozech poznávali vojáci, že se stěhuje plukovní pisárna, brigádní velitelství, obvaziště. Kolem projel na koni otlý štábní lékař. Sanitní vojáci kráčeli za fúrou, která vezla jejich nářadí. Plukovní ševci, krejčí a pucifousové provázeli vozík, obtížený jejich fidlátky. Kmitali se tu tenkonozí písaři, šviháčtí důstojníctí sluhové v oděvech, které obdrželi po svých pánech. Mezi nimi spatřili vojáci Rabocha, sluhu nadporučíka Růžičky. Zarudlý mužík se radoval, že je takový ruch a pohyb, i třepal rukama a volal na vojáky s tváří oživenou: „No, hoši, co jsem říkal? Stěhujeme se. Už je to tady. Raboch vždycky ví, co mluví.“

Neslyšně padal soumrak. Vojáci se ohlíželi nazpět s tesknou dobýtčat, která vedou na jarmark. Mlčky zírali v ona místa, kde za zvlněnou zemí tušili podzemní město s jeho doupaty, která, načichlá člověčinou, dávala jim přelud domova. Nemohli vidět nic z oněch krivolakých ulic a četných náměstí, kde stávali nekonečnou řadu hodin u střílen, číhající na nepřítel. Patřili na ohňostroj raket, jež tryskaly ze země a rudými jazyky prorývaly zčernalá nebesa; slyšeli rachot pušek a temné řvaní děl.

A šedivý domobranec si povzdychl a pravil: „V tenhle čas se vždycky četl rozkaz...“

Nikdo neodpověděl.

„A pak se rozdávala pošta...“

Když zase nikdo nepromluvil, dodal: „Někdo obdržel kartičku, jiný nic. Podle toho.“

„A ten...“ mumlal Andrlík, „kdo dostal zprávu z domova, potěšil se a byl rád. Pak si šli někteří lehnout, někteří šli do služby, jak na koho přišla řada. A v dekunku se vypravovaly pohádky. Bývalo veselo...“

Vpředu, poblíže jakési nahnuté kůlny, stojí první setnina. Všechny hlavy převyšuje kostnatý habán, jenž drží na ramenou kocoura Vasku. Mourovaté, hlavaté zvíře se mrzutě šklebilo; kostěný knír se mu čepýřil; kocour byl znepokojen; přimhuřoval oči v zelené srpečky a poplašeně se třel o vojákův krk. Kostnatý muž ho chlácholil, ale kocour se nedal upokojiti. Kdyby byl nadán lidskou řečí, velkým prokletím by zavrhl velitelství, které ho vypudilo z teplého koutku do neklidu na silnici.

Vyšla první hvězda. Občas zaržál kůň a netrpělivě zahrabal kopytem. Majorův sluha jej konejšivě poplácával na šíji. Zavanulo chladem. Nadporučík Růžička odhodil cigaretu a zamyšleně se díval na oharek dohasínající v trávě. Sluha Raboch poskakoval kolem svého pána. V řadě se ozýval tlumený hovor. Někteří vojáci se rozvalili podél silnice a žvýkající stéblo trávy pohlíželi k obloze, kde plulo za sebou několik okrouhlých obláčků.

Mezi vojáky se zakmitala bílá skvrna. Foxl, pes majora Klofandy, přiběhl, zalykaje se nadšením. Domníval se zajisté, že pochod vojska byl zařízen proto, aby byla uspokojena jeho mysl, lačná změn. Všechno mužstvo se shromáždilo na silnici, aby bylo účastno napínavé hry. Bílý pes miluje hochy od osmnáctého pěšího pluku, jichž zápach je příjemný jeho nozdram. Vyskakuje a líže jim ruce; jeho dychtivý zrak se ptá, co se děje, co je nového.

Zpozoroval kocoura a rozběhl se k němu s výhružným štěkotem. Vaska se prohnul jako luk a bojovně vztyčil zježený chvost. Výstražně zasyčel a jeho zelené oči zle zasvítily. Avšak psova mysl byla příliš zavalena novými dojmy; bylo toho tolik, čeho je třeba se účastniti. Hle, středem silnice táhnou fůry, provázené nějakými lidmi, jichž zápach je neznámý. Bílý pes cení zuby a štěkotem zažene cizáky na útěk. Potom jeho rychle bijící srdce zavalí vlna nesmírné radosti. V trysku oběhne kruh a převalí se na záda. Pak zase zpozoruje koně majora Klofandy. Vrhne se k němu a zatahá jej za chlupy nad kopytem. Zdvihne nožku a zaryje nosem v zemi. Vráti se k vojákům a klaní se jim a uctívá je po psím způsobu.

„Nevyváděj,“ napomenul ho šedivý domobranec. „Není třeba pořád uličníkovat. Proběhl ses a teď dej pokoj.“

Bílý pes se vyčkávavě zastavil. Ten starý člověk něco říká, myslí si. Patrně si chce se mnou hrát. Ale voják se nehýbá. Tak co je? ptá se bílý pes a olízl domobrancovu ruku.

„Dobrá, dobrá...“ mručí Andrlík. „Hodný pejsek, hodný, já vím... Já bych ti něco dal, ale vidíš – sám nic nemám... Nu, lehni a konec. Dost, povídám, těch nezbedností...“

Pes zatřepal zkomoleným ohonem a odběhl.

Vtom přichází major Klofanda. Shromáždil kolem sebe důstojníky a něco jim vykládal. Poté vsedl na koně a chopil se otěží.

„Auf, auf!“ povykují poddůstojníci. „Do řady, aufdecken, ausrichten!“¹⁷⁷

Ozvaly se přidušené povely. Řady utvořily čtyřstupy. Zarachotila zbroj. Vojsko se zakolébalo, rytmicky duněly kroky. První setnina se pohroužila do tmy.

---

¹⁷⁷ Vztyk! Vztyk! ... zařadit, vyrovnat!

Asi o půlnoci dorazilo vojsko do jakési dědiny. Bledá zář měsíce zalévala odrbané střechy přízračným svitem. Chatrče, vrbová křoviska i lidé vrhali kolem sebe pitvorné stíny. Na návsi tlačili se muži kolem pojízdné kuchyně. Při světle lojového kahanu rozdal kuchař, unavený a ospalý, vojákům kávu. Pak sebou praštil pod kotel, svinul se na kusu pytloviny a okamžitě chrápal.

Šikovatel Knopp zavedl první dvě čty osmnácté setniny do stodoly, jejíž stěny byly spleteny z vrbového proutí. Hlučně povykující a strkající do sebe, chrastili vojáci ve slámě a dupali po mlatě. Svobodník Semecký se pohádal s harmonikářem Erichlebem o místo. Šedý domobranec si vyhledal kout, kde podle jeho mínění nejméně táhlo. Trpěl revmatismem a bál se, aby se nenachladil. Bruče nesrozumitelná slova, shrnul na hromádku přeleželou slámu; pak si klekl vedle té hromádky, pokřižoval se a zaševalil rty. Lehl si, opřel se o nacpaný baťoh a zvolna si nacpával dýmku. Žalně vzdychal, vzpomínaje na svůj útulný kout v podzemním městě. Tam měl lože, na které si zvykl; nad lůžkem si upevnil poličku, kterou si sám zhotovil; v poličce měl různé krámy; běda, kdyby mu na ně někdo sáhl. Na podpěrný sloup připevnil kalendář; byl sice loňský, ale domobranec se těšil pohledem na červené číslice svátků a rád slabikoval jména svatých. Kalendář mu obzvláště připomínal světnici, ve které žil v minulém životě. Když bylo nařizeno stěhování, poličku rozštípal a kalendář spálil. Měl zlost; když to nemám mít já, ať to nemá i jiný.

Vojáci byli skoro v dobré míře; chystali se na větší pochod a ono se udělalo nanejvýše patnáct kilometrů. Co je to pro staré válečníky? Přes to však kleli a hučeli, že mají hnáty jakoby přelámané; to však jenom ze zvyku.

„To je toho!“ ozval se svobodník marnivě. „Když jsme dělali rückzug¹⁷⁸ od Komárova, tak se šlo ve dne v noci, ve dne v noci a pořád furt. Za den jsme udělali sto kilometrů jako nic.“

„Nelži, frajtře,“ napomenul ho šedivý domobranec.

Svobodník přeslechl napomenutí.

„My jsme nevěděli, co je to rast¹⁷⁹. A po jídle ani pára. Krmili jsme se jenom švestkami. Neptejte se, jak nám bylo...“

Samolibý hlas svobodníků naplnil stodolu. Byl z oněch povah, které se dovedou vychloubati vším, i tím, co jinak neposlouží člověkově vážnosti. Holedbal se, že týden vydrželi bez jídla; pili z louže; měsíce se nemyli, špína s nich jenjen kapala; tolik vši pohromadě neviděl, které tenkrát hýbaly bojovníky; ba, vychloubal se každou ranou holí, kterou dostal od rozzuřeného šikovatele.

„Nelži, frajtře. Podruhé tě napomínám. Pohádky vypravovat smíš, to ti neberu. Ale lhát se nemá...“

„Je to pravda,“ odporoval svobodník, „ale kdo tam nebyl, ten z toho ovšem nemá pojem...“

Měsíční noc rozhodila po stodole stříbrné penízky. Někteří vojáci usnuli. Chrčeli s ústy otevřenými, olizující okoralé rty.

„Nelži... vrdlouhat se nesmí...“ mumlal Andrlík. Dřímota ho přemáhala. Ve spánku si hladil bolestivé koleno. Svobodník umkl vprostřed věty a obrátil se nosem do slámy.

Štědrý, na něhož připadla služba desátníka ode dne, oblékl si plášť a břicho utáhl řemenem s patrontaškami. Překročil několik spáčů a vyšel ven. V mlžném rosolu ploval měsíc s odulou tváří hospodského podomka. Vesnice se skládala ze stříbrných chatrčí, stříbrných stodol, stříbrných vrb a travin s hustými, černými stíny. Desátník cítil vonný dech jara, do něhož se mísil početný zápach dobytka a kyselý puch vojska. Tu a tam svítila okna; důstojníkům se nechtělo spát. Kolem stavení se ploužily stíny stráží s nasazenými

---

¹⁷⁸ Rückzug – ústup.

¹⁷⁹ Rast – odpočinek.

bodly. Na návsi v kruhu dřímali koně, pokrytí plachtovinou. Ve spánku pohazovali hlavami a pohybovali hebkými nozdrami.

Desátník usedl na převrácené necky, opuštěné bůhvíkým. Nohy zapraskaly v kloubech; unavené údy se koupaly v teplých vlnách. Cítil, že na lýtku utaženém ovinkami se prochází veš; podrblal se.

Objímaje kolena, poddával se mátožnému klidu, kdy blede obrazy myšlenek ztrácejí obrysy. Přemýšlel o tom, že navždy opouštějí tu plochou, šedou zemi a že se putuje do Itálie. Italské bojiště nemělo dobrou pověst. Tam nejsou kryty a lidé se ukrývají pod balvany jako brouci. Blesky bijí do skal. Těžké kusy hubí lidi po tisících. Kdo se odtud vrátí, může mluvit o nesmírném štěstí.

Přistihl se, jak šeptá: Itálie... a to slovo vybavilo v něm přelud čehosi modrého a bílého. Současně vykramařil z duše vzpomínku na to, jak se kdysi s jedním kamarádem rozhodli, že budou skládat krejcar ke krejcaru, aby mohli jet na prázdniny do Itálie. Ve městě žil četník, o němž si hoši vypravovali, že má všechno. Přemohli ostych a vyžebrali na něm učebnici italského jazyka. Sedávali ve větvích staré třešně se sešitkem v ruce a vykřikovali hebká a šťavnatá italská slova. Desátník se usmíval při vzpomínce, s jakou horlivostí se učili oddíl, který byl nadepsán Lásky, zasnoubení, svatba.

- Kam jdete, slečno? -
- Do Neapole, pane. -
- Líbíte se mi, slečno. -
- I vy se mně líbíte, pane. -
- Smím vás políbiti? -
- Prosím, smíte mne políbiti. -
- Kdy bude svatba? -

Přítelova sestra, velká slečna s vyvinutými prsy, která už měla známost, posmívala se jim, že se se svými krejčárkami nedostanou ani za humna. Vynadali jí, že je blbá, a když šla se svým mládencem po promenádě, pokřikovali za ní: Maškaro! Svoje úspory však u cukráře promlsali a pak běželi na plovárnu. A bylo po Itálii...

Kolébal se, objímaje kolena, a snil s přivřenými víčky. Na plovárně byl křik a veselí; čím více křiku, tím bylo veseleji. Na

skotačící mládež dohlížel Wagenknecht, týž Wagenknecht, který nyní točí svěřeným oddílem. Ale kdo si koupil od paní Wagenknechtové makový preclík, ten směl řvát. Hoši si dlaní přikrývali svoji hanbu a děvčata se koupala v zástěrách. Odcházeli se zmodralými pysky a hnali se domů pro krajíc chleba s máslem. Ten krajíc padal do bláta schválně jen namazanou stranou...

Na měsíc se zavěsily cáry obláčků. Před obydlím majorovým se střídaly stráže. Spící dědinou se ploužily stíny. Koně dusali ze spaní. Desátník se zdvihl a šel do stodoly vzbudit svobodníka Semeckého, aby ho vystřídal.

„A jó,“ zazíval svobodník a potácel se, opilý spánkem. „Ani jsem se pořádně nevyspal. Ve stodole není žádné spaní. Brr! Sáhla na mne smrt. Kdyby teď někdo přišel a povídal: Mirku, chceš štamprli šnáby? Já bych neřekl ne. Na vaše zdraví! Zdálo se mně, že mne přidělili k dragounům a že jsme fasovali modré podvlékačky. Dělal jsem v tom nějakou parádu...“

Sňal si pásku na vousy, olízl prst a zakroutil si knírek. Šacoval se po kapsách a zachrastil krabičkou zápalek.

„Sirky bych jako ještě měl...“ bručel. Vymotal se z klubka spících těl a následoval desátníka.

„Jak je venku?“ otázal se. Pak zkoumal oblohu a sám si odpovídal: „Ba, zdá se, že budeme mít na cestu hezky. Já jsem se nevyspal a budu šlapat. No, my něco vydržíme. Kuchař ještě nezatápí? Měl by se toho chopit. Hnedlinko se bude rozbřeskovat.“

Usedl na necky. „Tak tadyhle si hezky hačnem a budeme koukat, co a jak. U prvního baťáku fasovali k večeři sejra. Bylo toho jen drobytek, ale přece je to něco. My nic. Páni to sežrali sami. Do háje s takovými pořádky. To je dost, že mám ještě retko. V roce čtrnáctém jsme báníli bukové listí a šlo to taky. Dobrou noc, desátníku!“

Časně ráno hnulo se vojsko k západu, napřed táhlo vozatajstvo s nákladem konzerv, sucharů a píce. Za ním úřadovny štábů s hromadami lejster, které střežili písaři. Fúry s důstojnickými zavazadly. Obvaziště, provázené nařvanými sanitáky. Vůz s marody, střevní katary a zkrvavené nohy; nemocní se šklebili, že to vyhráli. Vezou se jako páni a ostatní musí šlapat. A ještě jela všelijaká jiná branže.

Pluk pochodoval dnes v obráceném pořádku. Na ocase mašíroval první batalion a úplně vzadu si to hasila první kompanie. V poslední řadě kráčel vysoký, kostnatý muž s kocourem Vaskou na plecích.

Bylo jaro, bylo jitro, svěží jitro, které štípalo jako křen. Vojáci si vyšlapovali a klábosili. Major Klofanda jel vpředu a zálibně se díval na šíji svého koně.

„Hoši,“ navrhl četař Náhlovský, „což abychom dali dědkovi nějakou k lepšímu? On to má rád.“

„To bychom mohli,“ souhlasili vojáci, „dejme si nějakou. Frajtře, zmáčkni to!“

Svobodník Semecký plácl do čapky, zdvihl ruku a zavelel: „Ráz – dva!“

*„Pán jede z vršku,
rozbil si držku,
límeč a kravata
spadly mu do bláta...“*

A sbor spustil: „Cárará – šverhaubice¹⁸⁰, cárará – šverhaubice, cárará – šverhaubice – mašinkvér¹⁸¹!“

---

¹⁸⁰ Šverhaubice – těžká houfnice.

¹⁸¹ Mašinkvér – kulomet.

Major přitáhl uzdu a počkal si na zpívající řady. Zíral vojákům na ústa, vraštil čelo, ale jeho rty se usmívaly. Svobodník kokrhal a snažil se melodii obohatit variacemi vlastního vynálezu.

Šedý domobranec ho rýpl do boku.

„Zpíváš jako koza před smrtí,“ ušklíbl se, „hanba poslouchat tvoje kikiry-krákory!“

Svobodník se nadul.

„Když se ti to nelíbí, neposlouchej. Rozumíš zpěvu, ty nůmo! Náhodou můj hlas něco vydá, to mi řekli jinší páni. Já a nebožtík Trachta byli jsme nejlepší zpěváci celého regimentu.“

Andrlík se rozzlobil.

„K Trachtovi se nerovnej!“ zakřičel. „Nech ho na pokoji. Pernikář vydal za deset pitomých frajtrů. Ten když se do toho dal, tak – no, jejej! Ten měl notu...“

„Já mu to neberu, ale na svůj hlas si nenechám sáhnout...“

Vyšlo slunce, žhoucí nepřítel pochoduujícího vojska. Krupičky potu vyvstávaly na nose, kolem očí; pot se rozléval po šiji, štípal v podpaží, v rozkroku. Tabák hořkl v ústech; muži vyklepávali dýmku a zhasínali cigarety. Jazyk dřevěněl a v hrdle hvízdalo. Krok se stal nepravidelným. Mužstvo se valilo jako procesí. Prašný sloup, věrný průvodce pochoduujícího vojska, ukazoval cestu ke straně půlnoční.

Bílý psík běžel podle řady. Kýchal, když mu prach podráždil nozdry, a občas si tlapkami otíral hubu. Bezmezná láska k hochům osmnáctého pluku se zrcadlila v jeho černých očích. Tančil, vrtě pahýlem ocásku. Číchal k nohám mužů, odbíhal, poskakuje o třech nohách, a zase se vracel.

„Nevyváděj!“ napomenul ho šedivý domobranec. „Chod', jak se patří. Máme před sebou lán světa. Uhoníš se, a co bude?“ Pes pochopil domobrancovo kázání jako výzvu k rozpustilosti. Vyskakoval a chňapal po jeho ruce.

„Neposlechně a neposlechně,“ bručel Andrlík, „mluv si třeba jazykem andělským. Hloupé hovado...“

Bagančata dupala ráz-dva, ráz-dva. Čtyřstupy se rozklížily. V nepořádných houfech mašírují řemeslníci, tovaryši, rolníci, studenti, nádeníci, úředníci. Kdo se ohlédl, spatřil slitou masu, stejnokroje pokryté bílým prachem, neurčité ovály obličejů, z nichž vojenská služba smyla všechny charakteristické rysy. Pak ty nohy, samé nohy, stažené zelenými ovinkami; byly nohy zahnuté jako turecká šavle, nohy baňaté jako džbány, tenké vrabčí nohy; všechny se zdvíhaly, ovládány jednotnou vůlí, mocným slovem.

Slunce stoupá stále výš a výše. Mrzutost zachvátila řady. Propukají spory.

„Nemůžeš zdvíhat ty hnáty?“ vztekají se hlasy. „Musím polykat ten prach?“

„Nepolykej. Já jsem ti to neporoučel.“

„Počkej, až přijdeme na místo, já si to s tebou spravím...“ Objevil se šikovatel Wagenknecht. Hádavé hlasy umlkly a řady se srovnaly. Praporčík Klepš vyhledal jednorochního dobrovolníka Bureše. Soucitně se dívá na jeho záda, sehnutá pod tíží výzbroje. Rád by mu ulehčil; chtěl by se nabídnout, že mu ponese pušku; ale to ovšem nejde.

Tehdy si desátník Štědrý řekl: – Budu blouznit. Doporučuji zahájit hru. –

Věděl, že podnícená obraznost snímá z beder tíhu a činí krok lehkým. Vyhlédl si na obzoru zelenou skvrnu, podobnou chumáči trávy. Uvidíme, co se z toho vyklube. Zatím se nebudeme dívat. Sklonil hlavu a zíral na paty vojáků, kteří pochodovali před ním. Musíme si zahrát, abychom přemohli smrtelnou úzkost těla, vyčerpaného namáhavým pochodem.

Už tenkrát, když poprvé překročil ruské hranice u města Uhnówa, uváděl se ve vytržení vymyšleným příběhem, ve kterém se celý rozplynul, zatím co nohy se pohybovaly samy. Povýšil se v blouznivých myšlenkách na vznešeného velmože, jehož poslouchají zástupy. Na krasavce, kterému se koří ženy. Na neobyčejného dobrodruha, postrach obyvatelů; pána sedmi moří, který má poklad na ostrově; detektiva, který rozluštil tajné písmo...

„Zatracená bříza!“ zuřil svobodník Semecký. „Přendám si ji na levé rameno, abych si ulevil – překáží. Pověsím si ji na krk – mlátí mne přes kolena. Já už na mou duši... hrom do toho všeho!“

„Tak ji zahod’“, pokouší ho šedý domobranec. „co by ses tahal s potvorou. Jenomže oni se tě pak zeptají: Kams dal břízu, frajtře?“

„Hoši, tamhle v poli stojí nějaký civil. Zeptejme se ho, jak máme ještě daleko.“

„Vždyť nevíš, kam se jde.“

„Nevadí. Zeptat se můžu. Proto mně huba neupadne. Hej, strejdo, jak je daleko do vesnice?“

Sedlák narovnává hřbet, zaclání si dlaní oči a nedůvěřivě zírá na pochodující vojsko. Neodpovídá.

„Hej, ty tam! Jak je daleko k vám? Neumíš mluvit?“

„Nech ho, pitomce. On nic neví.“

Desátník Štědrý zdvihl hlavu a pohlédl na zelenou skvrnu. Příliš se nezměnila. Jenom se posunula trochu stranou. Pocítil tíhu výzbroje a děl k sobě: Málo platné. Neměl jsem se koukat. Musím ještě trochu blouznit. Začal opět vzpomínat: Tehdy byl podzim a na zahradách zrálo ovoce. Vojáci se rozbíhali, sbírali padavky, aby si svlažili okoralá ústa. Zupáci se řvaním bili do nich holemi a hnali je na místo. Nevydržím... říkal si Jaroslav s hrůzou. Zůstanu ležet v příkopě sám a sám. Ale já vím, co. Až přijdeme na místo, vylezu na strom, a pak náhodou spadnu a zlomím si nohu. Musí mne poslat zpátky. Pak se došlo na místo, zažehli oheň a vařili brambory. Všechny útrapy byly naráz zapomenuty. Nabyla vrchu důvěřivá nálada a při vlídném ohni se smířovali s životem...

Padlo několik kapek.

„Stríká,“ zasípěly hlasy.

„Trochu sprchnout by neškodilo.“

„Jen houšť, pane bože, a větší kapky...“

Jaroslav se vytrhl ze snění a pohlédl k nebi. V syté modři plovalo několik obláčků. Ohnivé oko pražilo do pochodujících řad. Zavonělo pokropeným prachem. Horký vítr se zatočil a uprchl. Desátník nechtě pohlédl na zelenou skvrnu. Trochu se roztáhla, ale nijak se nepřiblížila.

– Patří mně to, – prohodil desátník k sobě. – Dal jsem si slovo, že se nepodívám, a podíval jsem se. Tak pozor! Od nynějška se nepodívám, až pak...

Upřel oči na paty pochodujících a pohroužil se do vzpomínání o časech dávno minulých. Mnoho krajin spatřil a všechny si byly podobny. To jste měli samé zahrady, řídké lesíky, šedá a zaschlá země. Chalupy jedna jako druhá. Každá se skládá ze dvou světnic. Černá a bílá. V černé světnici jsou velká kamna, na nich rozprostřený ovčí kožich; páchne tu chudobou a kvašeným těstem. Do bílé se vpouštějí hosté jen o velkých svátcích; mají tam pod skleněným poklopem kus velkonočního pečiva.

Také mnoho vojáků poznal Jaroslav na válečném tažení. Na příklad toho... jak se honem jmenoval? Nemůže si vzpomenout na jeho jméno, ačkoli si byli tak blízcí. Dělili se o chléb a spali pod jedním stanem. Nyní ví o něm jenom tolik, že měl obličej samý varhánek a křaplavě se smával se zaťatými zuby. Vtipkoval a dělal verše. Onemocněl zápalem plic a pak se ztratil z dohledu.

Všechny vzpomínky jsou kalné jako orosené okno. To máte, jako když cestujete po železnici. S někým se seznámíš, rozkládáš, křandáš; třeba si spolu připijete: ať slouží ke zdraví. Pak spolucestující shledává zavazadla a poroučí se; hezky nám to uteklo, těšilo mne, má úcta. V příští stanici vzpomínáme na něho jako na

člověka, kterého jsme poznali před léty; představit si ho nedovedeme; jeho obličej úplně vybledl; vzdálenost ho vyhladila.

„Co je?“ zabublal šedivý domobranec.

Bílý psík se loudá podél řad; pokulhává, pokryt prachem; černé oko hledí žalostivě.

„Co chceš ode mne?“

Bílý psík se otřel o nohu domobrancovu; třese se na celém těle.

„Aha!“ vítězně zachraptěl Andrlík. „došlo na má slova. Co jsem ti říkal? Nevyváděj a choď pořádně. Neuposlechlš a teď to máš. Nemůžeš dál. Jo, hochu, vojna není žádný špás.“ Bílý psík v odpověď zavrtěl pahýlem ocásku a plačtivě zapískal.

„Teď brečíš, když už je pozdě. Měls dát na slova zkušeného. Po účinku zlá rada. Co mám s tebou dělat? Nekňuč mi tady a koukej mazat. Pocem!“

Sehnul se, popadl psa za hřbet a posadil si ho na bařoh. Zvíře prudce oddychovalo s vyplazeným jazykem.

„Tady sed' a nehýbej se. O kousek cesty nebude zle, ale pak tě zase shodím. Alou, táhni si po svých...“

„Nestydíš se,“ bublal, „takový velký pes a nechá se tahat... Vidíš, takový jsem já... Jestli by někdo jiný měl to uznání. Kdepak! Jiný nemá ten cit. Pojdi si třebaš, ale kušuj...“

„Tři sta kusů ostrých, dvě deky, celta, prádlo, konzervy, bříza... to je co říct. Sám se sebou mám co dělat. Starý člověk, ty moje hnáty, bolesti v celém těle. A ještě se táhnu s hovadem. Patří mně to; proč jseš takový vůl? Ani ti na to neřeknou: polib nám šos...“

... byly dlouhé silnice. Byly nekonečné silnice, které se kroutily jako tkaničky. Vždycky jsme se těšili, dumá desátník Štědrý, že až se doplížíme na hřbet zvlněné krajiny, že se ukáže něco, co nás povzbudí, co v nás vyburcuje nové síly. Třeba les, rybník, vesnice; zkrátka něco, co mysl zabaví a skleslost zažene. Avšak když jsme stanuli nahoře, tu jsme spatřili zase jenom silnici, vroubenou telegrafními tyčemi, jichž přímky se protínají v obzoru.

„Rast!“ zuřivě chraptí vojáci.

„Lumpové, dejte nám rast!“

A sborem: „My – chceme – rast!“

Vtom zaznívá ze zadních řad povel: „Rechts abdrücken!“¹⁸²

Kruci! Který čert to zase... Nikdo neví, jaká je to svízeľ tak najednou změnit kývavý pohyb dopředu v tlačení do strany.

Předjel žlutý kočárek, tažený dvěma lesklými hnědáky. V kočárku sedí velitel pluku; po jeho boku se rozložil elegantní pobočník. Starému se zježilo obočí a kouká jako výr na pochodující řady.

„Hele, dědka, jak si to sere. Sákra! To věřím, to bychom my taky... V kočárku se vyvalovat, zatím co my cestou-necestou... Holomku stará, tobě tak pavouka na záda, břízu do ruky, abys věděl, jak takový kvaltmarš¹⁸³ šmakuje...“

No, ale koně jsou čupr a příležitost¹⁸⁴ je také pěkná, to zas, jen co je pravda. Vojáci se přou, nač by přišel dnes takový kočár a párek koní. Z odborné debaty vznikla hádka, která vyvrcholila v zlostný pokřik: „Pacholku plukovnícká, dej nám rast!“

Wagenknecht přisupal jako mašina.

Začal vyšetřovat: „Kdo řval rast? Kdo to křičel: My chceme rast?“

Mlčení v řadách.

„Tak co? Bude to?“ útočil šikovatel. „Jak dlouho mám čekat na odpověď? No, dobrá. Zítra půjde celý cuk¹⁸⁵ k raportu. Já vás naučím!“

No, a dále... Jak to bylo, když jsme přišli do fronty? Zopakujme si to. Byl vlhký zářijový večer. Stromy šuměly a strásaly dešťové kapky. Z jakýchsi děr vylezli zarostlí, vlasatí trhani. Víťali nás posměšky. To se ví, jak už se vítají rekruti. Obklopili nás jako žebravé cikánské děti. Jaroslav se pamatuje, že jednomu dal balíček tabáku, aby byl pokoj. Odrbanec zachrochtal rozkoší a uprchl do

---

¹⁸² Doprava! (Uvolnit cestu.)

¹⁸³ Kvaltmarš – usilovný pochod (z něm. Gewaltmarsch).

¹⁸⁴ Příležitost – zde: kočár.

¹⁸⁵ Cuk – četa.

svého doupěte, kamž ho pronásledoval jiný trhan, který se s křikem dožadoval podílu.

Pak je zavedli na jakousi zahradu. Tady se zahrabte, veleli.

Odhazovali černou prst' a hnůj a pak si lopatkami vydlabali jámu, v podobě hrobu. Jámy vystlali slámou. Jaroslav přivlekl ze stodoly brány, které přikryl stanovým plátnem, a navrch nasypal hlínu, aby měl střechu nad hlavou. V noci se k němu připlížil sluha Maštalír a šeptal mu, že v dědině objevil vepře...

Zabouril povel: „Rast einstellen!“¹⁸⁶ Poddůstojníci rovnají řady. Vojáci chvatně zapínají blůzy a vzpřimují se. Praporčík Klepš opustil jednoročního dobrovolníka Bureše a běží na své místo.

„Ausrichten! Decken!“¹⁸⁷ křičí četař Náhlavský.

Ráz-dva, ráz-dva. Pravidelně dopadají okované boty.

Hlas polnice několikrát přeskočil jako v hrdle, které mutuje. Konečně se pomačkané trumpetě podařilo vyloudit pochodovou melodii.

„Rechts schaut!“¹⁸⁸

Vojáci natahují krky a vypínají prsa. I ten prostřáček Hynek narovnal záda a snaží se, aby udržel krok.

Velitel pluku slezl z kočárku a čeká na pochodující vojsko. Cení zuby, pošvihává bičíkem o holínky a posupně zírá na zmožené postavy, na obličje se stružkami potu. Nelíbilo se mu vojsko; veliteli se zřídka co líbí. Polnice vřískala; vojáci šlapali kolem svého velitele, natahující nohy, ztuhlé únavou. Na konci, v řadách prořídých, defilovali saniťáci a pucflekové; plukovník se hrozně ušklíbl, odvrátil tvář a odplivl si.

Potom zavedli vojáky na prostrannou louku a nechali je tam stát ve vyrovnaném šiku. Pažbu u nohy, ověšení výzbrojí, stáli drahnou chvíli a přihlíželi k tomu, jak plukovník rozkládá rukama a češe důstojníky, kteří se v půlkruhu rozestavili kolem něho.

---

¹⁸⁶ Konec odpočinku!

¹⁸⁷ Zařadit! Zákryt!

¹⁸⁸ Vpravo hled'!

Konečně se plukovník vypovídal; důstojníci směli odstoupit. Vojáci dostali oddych; nohy jim podklesly a země přitáhla znavená těla. Rozložili se po kvetoucí lučině, na niž blízký háj vrhal kmitavé stíny. Mladí vojáci kam padli, tam zůstali ležet. Avšak staří domobrancí pečlivě si vyhlédli místo k odpočinku; než usedli, zkoumali, není-li vlhká země a nejsou-li nablízku mravenci. Popřáli si odpočinku teprve tehdy, když se postarali o své věci. Někteří si svlékali boty a prohlíželi zrasované nohy.

Áááá! To se to, panečku, leží... Hedvábný vítr se potácel jako opilý a lichotivě vysušoval zpocená čela. Osikové listí se chvělo na dlouhých stopkách; z hájku čpělo po loňském listí; svět voněl. V bojovnících se znenáhla probouzel život; síly se vracely; se zasmušilým uspokojením počali nadávat na to věčné plahočení.

Mezi hloučky odpočívajících vojáků se kmital důstojnický sluha Raboch. Zarudlý obličej se tváří významně, jako by se za ním skrývala všelijaká tajemství. Jako by něco věděl, ale co – nepoví. Oči mu hrají jako dovádivé myšky; nastavuje uši, vždy dychtivě novinek.

Vojáci se ho vyptávají. Hej ty, Rabochu, ty přece všechno víš. Jak dlouho se ještě dneska půjde? Kdy bude oběd? Kde se bude nocovat?

Raboch krčí rameny. Ví jenom tolik, že osmadvadesátí dnes již dále nepůjdou; ubytovali se v blízké vesnici.

„Toť se ví,“ bručí nespokojené hlasy. „Osmadvadesátí... Ti měli vždycky štěstí...“

„Dovedli se narodit, chlapi...“

„My, osmnáctí, jsme ten nejnešťastnější regiment, pamatujte si to.“

„Když se něco semele – koho tam pošlou?“

„Nebo když je nějaká špinavá práce, hned si vzpomenou na osmnácté.“

„Když je něco dobrého k snědku nebo k pití, to nás neznají.“

„A hoši, pamatujte si to, že z celého regimentu má to nejhorší pátý baťák.“

„A v pátém baťáku má se osmnáctá kumpacha vždycky blbě. Ta je nejdřív na ráně. Kdybych měl ještě jednou přijít do pole, tak se nikdy už nedám k osmnácté.“

„Zato však u osmnáctky jsou ti nejlepší kluci. Nejupřímnější kamarádi a dobří mládenci, co nezkazí žádnou legraci.“

„To máš zase pravdu.“

„Tak co bude s námi, nevíš?“ otázal se četař Náhlovský. Raboch zavrtěl hlavou a významně zvedl obočí.

„Tak koukej mazat, mrtáfo, když nic nevíš!“ rozvztekal se četař.

Šedivý domobranec pokojně kouřil, ruce za hlavou, opřen o baťoh. Svobodník Semecký si něco zapisuje do notesu. Netají se tím, že si vede deník o všech důležitých událostech, a je přesvědčen, že jeho svědectví bude mít jednou pro historii velkou cenu. K jednoročnímu dobrovolníkovi Burešovi přistoupil praporčík Klepš a nabídl mu koflíček s vystydlým čajem. Růžový dobrovolník pil a praporčík se na něho dojatě díval.

Desátník Štědrý hleděl přivřenými víčky na zelený svět. Objalo ho jaro; dal se laskati teplým vánkem. Kolem hlavy kroužil jakýsi černý hmyz se svěšeným zadečkem. Pampelišky, rozseté po louce, pokřikovaly na něho: Je nás hodně! Je nás hodně!

– To je toho, – odpovídal Jaroslav. – Nás je také hodně. –

Cítil, že má těžká víčka. Dlouze si povzdychl a přitiskl obličej do trávy.

Prostáček Hynek je náramně spokojen. Oběhl všechny kuchyně pátého praporu. Tu mu podali kost, kterou ocucal, a běžel jinam; onde dostal krapet polévky nebo kousek chleba; dobré to bylo, pánbůh naděl!

Voják Erichleb vytáhl z baťohu harmoniku; prohlédl si nástroj, foukl na měch a cvičenými prsty přešel po klapkách.

„Fajn, Erichlebe,“ pokřikovali muži, „jen do toho! Zahrej nějaký kousek. Ať je veseleji.“

„To víte. Celý na křivo...“ bručí umělec, „jsem rád, že jsem rád.“

Vtom jeho pohled padl na prostřáčka Hynka; zasmál se a pravil: „Víte co, já zahraju, ale tadyhle Nácek musí zazpívat. Ať je nějaká hlína.“

Vojáci se dali do smíchu, ale voják se vypjal: „Co si myslíte? Já že neumím zpívat? Oho! To byste se spletli.“ A nenadále spustil silným hlasem:

*„Jičínský ty lantverři
maj' zelený vyložení,
jak nabije, tak vypálí,
po ráně se dělo válí,
tam na tý louce zelený.“*

Přilákán zpěvem objevil se major Klofanda. Postál nad zpěvákem, který se ani trochu neostýchal; nadšen svým zpěvem, šermoval rukama. Důstojník se usmíval; když Hynek ukončil, podal mu dvacetník.

„Pámбіček požehnej, zdravíčko přeju,“ zablahořečil Hynek, „otče náš, jenž jsi na nebesích, poníženě ručičku líbám, milostpane...“

Desátník Štědrý zavírá oči. Maličko a duše se zavine do jakési blány; na tu blánu bubnují zvuky vnějšího světa. Některá slova se vloudila do jeho snu. Následovala ho na plovárnu a zavřela se s ním v kabině. Do té kabiny se zhurta dobývají jičínští lantveráci, co mají zelené vyložení. Jaroslav se rychle svléká, aby mohl otevřít; dobře ví, že když neotevře, že bude mít mrzutost. Svléká se, ale jaksi nemůže být hotov, protože pod prádlem se objeví vždy nové prádlo.

Probudil se vyprahlý a zakyslý. Osikový háj i kvetoucí lučina plovaly v jakémsi láku. Všechno bylo pokřivené. Tábor se hýbal. Hrubé hlasy poháněly k spěchu.

Auf! Auf! Jaroslav mračně poručil svým neohebným hnátům, aby se zdvihly. Vojáci se řadili. Slunce pálilo.

Pátého dne dorazili vojáci do gubernského města. Bylo to město vyrostlé z ploché země; rovině jako by z oka vypadlo. Nizoučké dřevěné domečky se rozprchly do dálky; rozlezlé, nepořádné ulice, oškubané zahrady, povalené ploty; žádné stavení si netroufalo do výšky; všechno bylo příkrčené, město se popelilo v prachu.

Bylo pak velmi větrno v gubernském městě; vítr si dělal, co chtěl, překážky neznal. Hvízdal po zahradách, honil před sebou sloupy prachu; drobný písek vrzal mezi zuby a štípal do očí.

Gubernské město bylo polomrtvé; život v něm vysychal. Bylo tu jenom množství vojska a úředníků. Všude jenom ošumělé stráže s tesklivými obličejí. Hlad jim koukal z očí. A přece toho dne byl v gubernském městě výroční trh. V řadě stály po ulicích stánky, které však dohromady nic nenabízely; bledý stín bývalých slavných jarmarků. Slezli se tu ošumělí vesničané; okukují trhovce, kteří ze zvyku se rozkřikují. Stepní prach pokrývá mazlavá cukrátká, která prodávají vyzáblé, huňaté postavy v kaftanech a v kloboucích, obšitých kožišinou. Avšak žebrák tu byl, žebrák, stálý průvodce všech jarmarků. Šedý slepec, kosmatý stařec pokrytý pestrými cáry, seděl v prachu ulice a hrál na niněru; točil klikou a žalostným hlasem zpíval píseň o mytických hrdínech, o nevinné lásce a strašném krveprolití.

Tu a tam bylo viděti stejnokroje říšských Němců. Němečtí vojáci, čistí a vypasení, nadití pýchou, s posměchem zírali na zuboženou rakouskou pěchotu. Řady dusaly, ráz-dva, ráz-dva; prach vířil; slunce se klonilo k západu. Vojáci pohlíželi na stánky židů; jedna myšlenka probíhala čtyřstupy; tam se podíváme, jestli by se tu něco nedalo koupit za pět prstů.

Jest taková vojenská zkušenost, že cíl je vždycky dále než tam, kde by měl býti. Byli u cíle, ale šlo se dále. Ta poslední hodinka pochodu, to je svízeľ, to je utrpení! Pořád se pochodovalo gubernským městem. Nekonečné ulice, město bez hranic.

- Kdy už tam budeme? -
- Kam nás to táhnou? -
- Aby vám hrom zapálil svědomí, kruťasové! -
- Tohle je týrání lidu... -

Tmělo se, i nastával chlad. Z vojáků se kouřilo jako z pivovarských koní. Třásli se únavou; od rána neměli v ústech; nevíme, co je oběd, ani káva nebyla; zchvácení zapomínali reptat; jejich údy byly těžké a mysl rozmělněná. Popruhy se zařezávaly do ramen, ve vyschlých ústech hvízdal horký dech. Avšak pořád se pochodovalo; řinčela zbroj; jako stádo valily se nepořádné čtyřstupy.

Najednou ze země se vztyčila mohutná budova a zahradila vojsku cestu. Nic nebylo vidět než vysoké zdi trestnice, cimbuří a bašty; bývalá ruská kasárna.

Lomenou branou se vevalilo vojsko na kasárenský dvůr. Tam stál důstojník ubytovatel; elektrickou lampičkou svítil si na muže a úsečnými rozkazy rozděloval proud vojska. Budova hřměla dupotem okovaných bot. Poddůstojníci chraptěli, snažíce se ovládnout nespořádaný dav. Stavení polykalo jednu část vojska za druhou. Desátník Štědrý byl s ostatními vyvržen do jakési černé místnosti. Tápal kolem sebe jako ve stoce. Pokusil se najít vhodné místo k odpočinku; náhle však ztratil rovnováhu, naditý tlumok ho strhl k zemi; svalil se a okamžitě usnul.

Ptáci vítají jítro zpěvem, poddůstojníci řvaním. Jaroslav s námahou otevřel oči; seznal, že leží pod bílým klenutím. Podivil se a nemohl se vyznat; trvalo to hodnou chvíli, než sebral rozptýlené myšlenky. Cítil, že je zpocen, olepen špínou a že ho bolestně kousají vši. Pomalu se rozhlížel. Zdi byly podrápány nápisy v azbuce; byly to patrně neslušné nápisy, památka po kozáckém pluku. Rezivě skřípaly dveře, které se nedaly zavřít; stále se někdo pokoušel je přibouchnout, ale ony po chvíli se zase rozvalily s pronikavým nárkem. Okna byla vytlučena jako ve fabrice, ve které se nepracuje. Dýchalo tu kriminálem, spláškami, latrínami a po zupácích. Na dvoře zkoušel plukovní hornista trumpetu. Zvuky se těžce odlepovaly, jako by byly přimrzlé.

Jaroslav seznal, že leží uprostřed hromady knih. Celá podlaha byla zasílána knihami. Nedávno tu nocoval říšskoněmecký pluk. Cituplné německé dívky posílaly do pole jako milodary knihy svých oblíbených spisovatelek Heimburgové, Eschtrudové, Marlittové. Slzavé příběhy, ve kterých to vždycky dobře dopadne. Pastorova ctnostná dcerka se vdá za rytmistra s vyklenutou hrudí; zašantročená závěť se najde a utiskovaný šlechtický sirotek dojde zaslouženého štěstí; kdo je hodný, ctí své rodiče a nezapomíná se modlit, ten najde spokojenost u rodinného krbu; nešlechtník vezme špatný konec. Válely se tu knihy v pestrých obálkách, hřbetem vzhůru jako rozkročené malířské štafle. Knihy se zvarhanělými listy; když zafouklo vytlučeným oknem, tu neviditelná ruka rychle listovala a kolem románů vířil prach.

Nad hromadou knih stál šedivý domobranec a z jeho vráscité tváře bylo patrné, že usilovně uvažuje. Vybíral jednu knihu po druhé a potěžkával je v rukách. Pouštěl je na hromadu nerad, jako by se s nimi nechtěl rozloučit. Jaroslav slyšel, jak mumlá: „To je knih! To je knih! Kde se jich tolik nabralo?“

„A hezké knihy, s obrázky.“

„Co s nimi? Ke čtení nejsou, je to německé.“

Ale škoda je tu nechat válet. Nemělo by se s tím tak šeredit. Jistě to má nějakou cenu, jenom když se vezmou ty vazby. Papír se k leccemu potřebuje. Na příklad, když se chce podpálit nebo tak.

„Škoda,“ vzdychá Andrlík. „Taková kniha se nedostane pod zlatku. Kolikrát za ni chtí ještě víc. Ale musíme to tady nechat. Nedá se nic dělat, kdo by se s tím tahal?“

Vojáci se vracejí od kuchyně se šálkem černé kávy. Jaroslav hrozně zatoužil po té sladké, horké tekutině. Avšak neměl tu vůli, aby vstal. Nemohl svým údům poručit. Vzpomněl si na Maštalíře. Škoda, že tu není věrný sluha. Toho námaha nikdy nepřemohla. Stále se čile otáčel jako káča. Ten by mu skočil ke kuchyni; takhle zůstane na suchu. Dnes ani četaři nikdo pro kávu nedoběhne; každý se stará sám o sebe.

Harmonikář Erichleb dopil kávu a pak vzal knihu, vytrhl z ní několik listů, zchumlal je a vytřel jimi šálek. Natáhl se, prohledal si kapsy, zapálil oharek cigarety a spokojeně bátil.

Do světnice vešel jednoroční dobrovolník Bureš, okrouhlý a brejlatý. Tvářil se spokojeně, asi se pěkně vyspíkal. Byl syt a růžová tvář se leskla; voněl po toaletním mýdлу. Ten se uměl narodit. Praporčík Klepš se o něho stará jako o vlastního.

Několik vojáků přišlo se zprávou, že nikdo nesmí opustit kasárna. Byla prý nařízena přísná pohotovost. Strážé hlídají všechny vchody. Ono jde totiž o to, že když se déle zůstane na místě, bude execírka. To by nás ovšem dovedlo namíchat. Jen to ne! Raději bubnovou palbu než execírku. Nadporučík Král se prý nechal slyšet, že vojákům prožene faldy. Budou mrkat na drát. S ním ať si nikdo nehraje. Rozpředla se živá rozmluva. Muži přísahají, že je na cvičišťě nikdo nedostane. Raději se hodí marod.

Jednoroční dobrovolník Bureš patřil na hromady knih se zájmem člověka s maturitou, jehož přitahuje každý potištěný papír. Posadil se na bobek a počal se probírat v haldě svazků. Pojednou ustal; modré oči za brejličkami zamrkaly. Vytáhl dva svazky, uhodil jimi o sebe, až se zakouřilo prachem.

„Á!“ vydychl. „Hrabě Monte Christo.“

Vztyčil se, obrátil se k desátníku Štědrému, v každé ruce jeden svazek.

„Hrabě Monte Christo...“ opakoval toužebně, „to bych chtěl číst...“

„Já také,“ odpověděl Jaroslav.

Teprve později si uvědomil, že tehdy se s ním dal buclatý jednoročák po prvé do hovoru. Bureš byl samotář, s nikým nic nechtěl mít. Jako by se štilil lidí. Jenom s praporčíkem Klepšem se stýkal, ale i tak snášel jeho exaltované, náruživé přátelství s jakousi nechutí. Podivný mládenec! Podobal se venkovské slečně, kterou matka, penzistka po státním úředníkovi, pro pýchu nepustí mezi lidi. Jenom s matkou smí dcera chodit na procházku, a pro pýchu matčinu zůstane neprovdána.

„Jenomže,“ zasténal Bureš, „ta kniha je příliš těžká. To jsou svazky jako cihly. A já bych to chtěl moc rád číst. Víš,“ oslovil Jaroslava s neobvyklou živostí, „já jsem si ten román jednou přinesl domů. Tolik jsem se těšil na Hraběte Monte Christa. Začal jsem to číst, ale jenom v noci, protože ve dne jsem měl učení. Ale matinka mi na to přišla a knihu mně vzala. Je to prý příliš vzrušující. Měl bych špatné sny. Matinka hubovala, já byl tenkrát po nemoci. Ale na vojně bych snad mohl... stejně se to doma nedovědí...“

„Víš co?“ navrhl desátník. „Budem to číst spolu. A budeme se střídát. Jednou to poneseš v ruksaku ty, podruhé já.“

„Výborně!“ zaradoval se jednoroční dobrovolník. „To je dobrý nápad. Jednou ty, jednou já...“

Nakonec byla nařízena defilírka. Tentokráte to byla okázalá přehlídka, jaké bývají v garnizonách¹⁸⁹ při významných příležitostech. Dostavil se kapelník s ozdobnou holí, s množstvím řádů a opásán šerpou. Provázela ho banda muzikantů s vycíděnou mosazí. Hudebníci žili kdesi v zákoutí, kam nedolehla vřava války. Jejich stejnokroje byly pestré a vyžehlené; čepice příliš vysoké. Kníry měli z času míru, nakroucené a voskem slepené, obličej pak nadité, vykrmené erární polévkou.

Banda muzikantů se seskupila pod balkonem, na němž stál polní podmaršálek se svým štábem, aby přihlížel defilérce. Kapelník zdvihl hůl, zavířil bubínek, zahřměly činely. Čtyřstupy vykročily. Hudba hrála pochod osmnáctého pěšího pluku. Důstojníci před svými oddíly tančili jako koně v cirkusu. V obličejích bylo úzkostlivé napětí, neboť podle vojenské pranostiky, povede-li se přehlídka, je to dobré znamení a vojsko zvítězí; zkazí-li se defilírka, je zle. Hudba roznítla oheň nadšení a vojáci kráčeli směle a křepce.

Pod balkonem skláněli důstojníci lesklé šavle, veliteli na počest. Divizionář děkoval mdle a roztržitě. Ztrouchnivěl ve službě a už ho netěšila vojenská hra. Pohled na vyjevené množství ho naplňoval nudou a znepokojovala ho třeskutá, neohebná hudba. Tesklivě vzpomínal na svůj stateček v malém ruském městě. Tak rád chodil po hospodářství, nahlížel do chlévů a s rozkoší čichal teplý zápach dobytka. Nejraději by běhal bos, třeba měl na nohavicích červené generálské lampasy. S radostí by nechal služby a sedlačil. Musil však táhnout v čele ozbrojenců, aby dobýval nová vítězství. Sehnut pod tíží služebních let přihlížel vybledlým zrakem na nakroucené krky a obličej, obrácené k sobě. Zamumlal k svému štábu několik slov, dotkl se štítku čapky a odešel do svých pokojů. Hudba rázem ustala.

---

¹⁸⁹ Zde: posádkové město.

Potom se šlo k nádraží; bylo velmi daleko za městem a vedla tam cesta polmi, cesta rozježděná selskými povozy. Už z dálky uzřeli vojáci dýmající lokomotivu, starodávný stroj s vysokým komínem. Množství vojenského lidu zaplavilo prostranství před nádražní budovou. Museli dlouho čekat, jakž se vždycky na vojně čeká. Zatím divizionář chodil od vagonu k vagonu a zálibně patřil na své hospodářství, připravené k odjezdu. Poplácával krávy po šjích a rozjařené ukazoval důstojníkům slípky, které v kurnících pilně sbíraly zrníčka. Zatím četa vojáků čistila vagony, připravené k transportu. Opatření košťaty a lopatkami vyklízeli hnůj, který tu zanechal jatečný dobytek, přihnaný na frontu.

Svobodník Semecký, sedě na svém baťohu, zapsal si do notesu: „Dnes jsme měli k mináži cubus. Jáhly se švestkami. Bylo to výborné!!!“ Jednorochní dobrovolník Bureš se odklidil s knihou Hrabě Monte Christo do koutka nádraží. Zacpal si uši a hltal historii o vězni na ostrově If. Praporčík Klepš ho vyhledal a počal k němu hovořit, ale jednorochní dobrovolník jej odháněl s netrpělivými posunky. Praporčík se vzdálil s uraženým výrazem.

Zazněl signál. Nádražní kladívko několikrát ťuklo do zvonu. Hornista přiložil k ústům trumpetu a zatroubil signál, který zní: Auf, auf! vojáci, bude se to bourat! Poddůstojníci hnali mužstvo do hytláků¹⁹⁰. Zazněl zpěv:

*„Hrádečku, Hrádečku,
jseš na pěkném vršíčku...”*

Zaskřípěla kola, mašina prudce vydýchla. Vlak se pohnul.

---

¹⁹⁰ Hytlák – nákladní vagon.

Ediční poznámka

Román Podzemní město je třetím dílem tetralogie: Okresní město, Hrdinové táhnou do boje, Podzemní město a Vyprodáno.

Při zpracování textu jsme se řídili aktuálním zněním pravidel českého pravopisu, upravili jsme interpunkci a opravili tiskové chyby. Respektovali jsme však stylové, morfologické a lexikální zvláštnosti původního Poláčkova textu.

Všechny překlady z němčiny a dalších jazyků, které jsme umístili do poznámek pod čarou, vycházejí z vysvětlivek ve vydání z roku 1955 (nakl. Naše vojsko). Doslov Čestmíra Vašáka *Nad románovými postavami Karla Poláčka* najde v případě zájmu laskavý čtenář tamtéž.

Redakce MKP

Bibliografie díla Karla Poláčka

Povídky pana Kočkodana (1922)
Mariáš a jiné živnosti (1924)
Na prahu neznáma. Kouzelná šunka (1925)
Čtrnáct dní na vojně (1925)
35 sloupků (1925)
Povídky izraelského vyznání (1926)
Lehká dívka a reportér (1926)
Pásky na vousy (1926)
Život ve filmu (1927)
Okolo nás (1927)
Bez místa (1928)
Dům na předměstí (1928)
Hedvika a Ludvík (1931)
Hráči (1931)
Muži v ofsajdu (1931)
Hlavní přelíčení (1932)
Pan Selichar se osvobodil (1933)
Edudant a Francimor (1933)
Židovské anekdoty (1933)
Žurnalistický slovník (1934)
Michelup a motocykl (1935)
Okresní město (1936)
Hrdinové táhnou do boje (1936)
Podzemní město (1937)
Vyprodáno (1939)
Hostinec U kamenného stolu (1941) – pod jménem Vlastimila Rady
Otec svého syna (1946)
Bylo nás pět (1946)
Ze soudní síně (1956)
Se žlutou hvězdou (1959)

Karel Poláček
Podzemní město

Vydala **Městská knihovna v Praze**
Mariánské nám. 1, 115 72 Praha 1

V MKP 1. vydání
Verze 1.0 z 12. 8. 2016

ISBN 978-80-7532-179-4 (pdf)